

પુસ્તક ૪૨ મુ : અંક : ૧ લો . | આત્મ સં. ૪૮ વીર સં ૨૪૭૦ | વિક્રમ સં ૨૦૦૦ : શ્રાવણ ઈ સ. ૧૯૪૪ ઑગસ્ટ

શ્રી આત્માનંદ સભા અને માસિક માટે

તા ૧૩-૭-૪૪
આંબલી પોળ, ઝવેરીવાડ
અમદાવાદ.

અભિનંદન

જૈનાગમાનુસારી અત્યુપયોગી જૈન સાહિત્યને પ્રકાશમા લાવનાર તમારી સભા, તેમજ સત્સસ્કાર અને જિનેશ્વરોના સદ્બોધને દરેક માનવહૃદયમા પ્રકાશ આપનાર આત્માનંદ પ્રકાશ માસિક પત્રિકા ૪૨ મા વર્ષમા પ્રવેશ કરી જગતમા ફેલાએલ જડતા, ક્રુરતા હઠાવવા પ્રયત્ન કરે, નવીન મતપથોની વિષમ જ્વાળાને સમાવવા સુધા સમી દરેક જૈનને મદદરૂપ બને યુગપ્રધાન મહાન્ આચાર્યપ્રવર વિજયાનંદસૂરીશ્વરજી (આત્મારામજી) મહાપુરુષે તે કાળમા જૈનધર્મની, જૈન સિદ્ધાતોની તેમજ આચાર્યોની શુદ્ધ પરપરાની શ્રદ્ધાપૂર્ણ રક્ષા કરી છે કુમતવાદ, જડવાદ હઠાવવા પ્રખર સામનો વાણીદ્વારા તેમજ લેખનદ્વારા કર્યો હતો મૂર્તિપૂજા, જિનેશ્વરની ભક્તિ, સદ્ગુરુની સાચી ઓળખાણ તથા આચાર્યોના ગ્રથસદર્ભની શ્રેષ્ઠતા વિગેરેને પોતાના નિર્મળ ચારિત્ર અને પ્રખર પાડિત્યદ્વારા જગતમા સિદ્ધ કરી બતાવ્યા ભવ્ય આત્માઓને જૈનધર્મમા સુસ્થિર બનાવ્યા હતા પંજાબમા જૈનધર્મની મહાઉન્નતિ કરી હતી તે મહાપુરુષે કરેલ શાસન-સેવાની સ્મૃતિરૂપે આત્માનંદ સભા અને આત્માનંદ પ્રકાશ હમેશા દરેકના હૃદયમા દિવ્ય પ્રકાશ પાડવા નિરતર પ્રયત્નશીલ રહે તમારા દરેકના (કાર્યકરોના) જીવન નિરતર વીતરાગ તત્ત્વપૂર્ણ વિશુદ્ધ બનો અને નિરતર શુભ કાર્ય કરતા રહો સર્વત્ર જિનેશ્વરોના તેમજ જૈનાચાર્યોના શુદ્ધ તત્ત્વોનો પ્રકાશ અને પ્રચાર કરવામા નિમિત્તરૂપ બનો એજ ૐ શાંતિ

લી० મુનિ શ્રી હેમેન્દ્રસાગરના ધર્મલાભ

नूतनवर्षाभिनंदन

દોહરા— અહો ! ધન્ય દિન આજનો, પ્રણમું શ્રી પરમેશ;
"બેંતાળીશમા" વર્ષમાં, પ્રેમે કરું પ્રવેશ. ૧
જિનશાસન સમૃદ્ધ હો, મુજ કાર્યોનું કેન્દ્ર;
આરાધું આરંભમાં, જય જય દેવ जिनेन्द्र. ૨

હરિગીત છંદ.

આશ્રય વિના શોભે નહીં, वनिता, लता, कविता, सभा,
એ ચારને આશ્રય મળ્યેથી, પ્રૌઢ પામે છે પ્રભા;
વિદ્યારૂપી હું છઉં લતા, ગ્રાહકવડે રંગે રમું,
सुखशांति આપો શ્રી પ્રભુ, આ વર્ષ बेंताळीशमुं. ૧
મુજ બાળપણ વિતી ગયું, યૌવન ખીલ્યું છે અંગમાં,
ગુણવંત મારા ग्राहकोथी, નિત્ય નવલા રંગમાં;
લેખો લલિત વંચાવીને, વાચકતણા હૃદયે ગમું,
सुखशांति આપો શ્રી પ્રભુ, આ વર્ષ बेंताळीशमुं. ૨
શિક્ષક મળ્યા રક્ષક સમા, શ્રી પ્રમુખ सेक्रेटरीओ,
વળી શુદ્ધ જ્ઞાન પ્રવાહ, મુનિવર–સંત–ભક્તે પ્રેરીયો;
એ પૂજ્ય શાણા લેખકોના, ચરણમાં આજે નમું,
सुखशांति આપો શ્રી પ્રભુ, આ વર્ષ बेंताळीशमुं. ૩
पेट्रन મળ્યા પરમાર્થીઓ, મહાશય મળ્યા છે मेम्बरो,
એ સર્વની શુભ સાહ્યથી, વહેતો સદા અમૃત ઝરો;
सद्धर्म ને सत्कर्मરૂપી, ભોજનો ભાવે જમું,
सुखशांति આપો શ્રી પ્રભુ, આ વર્ષ बेंताळीशमुं. ૪
મહા જુલ્મ જેવી मोंघवारी, ચોતરફ ફેલી રહી,
લેખનતણાં સૌ સાધનોમાં, એ પીડા આપે સહી;
તો પણ लवाजम ए ज राख्युं, ખોટનો ભાર જ ખમું,
सुखशांति આપો શ્રી પ્રભુ, આ વર્ષ बेंताळीशमुं. ૫
ગ્રંથો નવા પ્રગટાવું છું, વિદ્વાનની વાણીતણા,
ભાષાંતરો પણ ભવ્ય ગ્રંથોનાં, રચાવું છું ઘણાં;
વળી જપ–તપો–તહેવાર ઉત્સવ, કાર્ય કરું છું કારમું,
सुखशांति આપો શ્રી પ્રભુ, આ વર્ષ बेंताळीशमुं. ૬

દોહરા— સભારૂપી આ વૃક્ષની, ડાળ્યો પુષ્પભરિત;
ફેલી દેશ–વિદેશમાં, સૌરભવંતી નિત્ય. ૧
બેંતાળીશમું વર્ષ હો, અવિચ્છિન્ન આબાદ;
યથાશક્તિ સેવા કરી, આપીશ નવલા સ્વાદ. ૨

લી૦ ગુણગ્રાહક—
રેવાશંકર વાલજી બધેકા

नूतन वर्षतुं मंगळमय विधान

પ્રવેશ—

જે પવિત્ર માસમા બાલબ્રહ્મચારી શ્રી **નેમિનાથજી**ની માગલિક જન્મતિથિ છે તેમ જ વાર્ષિક ખમતખામણા માટે, ગૃહસ્થો અને સાધુ જનો માટે આરાધના નિમિત્તે પર્યુષણ પર્વા ગધનની શરૂઆત થાય છે તે શ્રાવણ માસની મ ગલમય પ્રભાતે રાજનૈતિક, શારીરિક, માનસિક, આધ્યાત્મિક અને સામાજિક વાતાવરણવાળા સમગ્ર વિશ્વના (Cosmos) પરિવર્તનકાળે **સિદ્ધ**પરમાત્માને નમન કરી, ગૌતમાદિ મુનિ જનો તથા જેમના પુણ્યનામ સાથે પ્રસ્તુત સભાનુ નામ જોડાયલુ છે તે શ્રી વિજયાન દ-સૂરીશ્વરને વ દન કરી–**ધમ્મો મગલમુક્કિટ્ઠ**–ઉત્કૃષ્ટ મ ગલમય ધર્મ—અહિ સા, સ યમ અને તપ પદને–નમસ્કાર કરી **આત્માનંદ પ્રકાશ** ૪૨ મા વર્ષમા પ્રવેશ કરે છે પ્રવેશ કરતાની સાથે સ્વગત પ્રશ્ન પૂછે છે કે–વય વધતાની સાથે મેં મારુ સ્થાન જૈન સૃષ્ટિમા યથાસ્થિત જાળવી રાખ્યુ છે કે કેમ ? વયજનિત અનુભવની વૃદ્ધિ સાથે મારા નામની સાર્થકતા કરી છે ? જૈન દૃષ્ટિએ પાચ કારણોથી નિષ્પન્ન થતા કાર્યમા ઉદ્યમની મુખ્યતા કરી પ્રગતિ (evolution) કરવામા યથાર્થ ભાગ ભજવ્યો છે ? સ સારચક્રમા (Cycle of existence) જન્મ અને મૃત્યુ અનિવાર્ય અને સહજ છતા આત્માના અનાદિ અન તપણા તરફ લક્ષ્ય રાખી માનવ વાચકોની **दर्शनज्ञानचारित्राणि मोक्षमार्ग**–દર્શન જ્ઞાન ચારિત્રરૂપ મુક્તિમાર્ગની પ્રસ્થાનત્રયીને યોગ્ય આત્માને તૈયાર કરી સ્વાવલ બનપૂર્વક (self–reliance) પુરુષાર્થ-પરાયણ કરવા પ્રેરણા કરી છે ? આત્મજાગૃતિને લગતા આ અને આવા પ્રશ્નોથી સ્વય સ્ફૂર્તિથી સમાધાન મેળવી લે છે કે ઉપરોક્ત બાબતોમાથી થોડે ઘણે અ શે મારાથી બની શક્યુ છે તેથી સંતોષનુ આશ્વાસન લઇ સ્વીકૃત કાર્ય વધારે વિશેષ બળથી કરી શકાય અને ગત દિવસોના શુભાશુભ કૃત્યોનુ તારણ કરી, નવી બેલેન્સ મૂકી, વધઘટનો હિસાબ નક્કી કરી નૂતન વર્ષમા આત્માને માટે હિતકારક કઇ પદ્ધતિ શ્રેષ્ઠ છે ? તે પ્રમાણે અમલમા મૂકવા પ્રયત્ન કરાય એવી ધારણા સાથે પ્રસ્તુત પત્ર શુભ આર ભ કરે છે

સ જ્ઞા–એક પ્રેરણા—

૪૨ ની સ જ્ઞા, એ જૈન દૃષ્ટિએ પુણ્યકર્મના ભેદોની સ ખ્યા છે, પુણ્ય કર્મ આત્માને દેવત્વ, લક્ષ્મી, પુત્ર પરિવાર વગેરે ઇષ્ટ સુખો અપાવે છે, પર તુ ખાસ કરીને પુણ્યાનુબ ધી પુણ્ય એ એવી વસ્તુ છે કે જે પુણ્યના સાધનો દ્વારા–પ્રભુભક્તિ અને અન્ય ધર્મક્રિયાઓ દ્વારા–આત્માને આનુષ ગિક રીતે સાતાવેદનીય અને અન્ય ઇષ્ટ સુખો આપી સાધ્યબિ દુ (point of view) મુક્તિની પ્રાપ્તિ તરફ ગણી સિદ્ધિગમનની નજીક આત્માને મૂકી દે છે અને આત્મા પરિણામે ' શુભ ' કાર્યો કરતો કરતો આત્મ

બળની વૃદ્ધિ થતાં નિર્જરા કરતાં ' શુદ્ધ ' બની જાય છે. ગણિતની દષ્ટિએ ૪+૨ ગણુતાં વિશ્વવ્યાપક ષડ્ દ્રવ્યોનું, ૪—૨ વિચારતાં વ્યવહાર અને નિશ્ચય-એ ઉભયના અસ્તિત્વનું, ૪×૨ ગણુતાં આત્મા સાથે અનાદિકાળથી પ્રવાહરૂપે રહેલા અષ્ટકર્મોનું અને ૪÷૨ નું રહસ્ય તપાસતાં પ્રભુએ ઉપદેશેલા સર્વવિરતિ (સાધુ) અને દેશવિરતિ (ગૃહસ્થ) ધર્મનું સ્મરણ થાય છે. સમગ્ર રીતે વિચારતાં સંજ્ઞા નિર્દેશ કરે છે કે માનવ જન્મ પામી, હેય જ્ઞેય ઉપાદેયનો વિવેક કરી, ' દીર્ઘકાલિકી ' સંજ્ઞાવાળો મનુષ્ય જો જાગૃત ન થાય અને પશુજીવન જીવી અમૂલ્ય માનવ-જન્મ ગુમાવી દે તો તેનાથી બીજું દુર્ભાગ્ય કયું હોઈ શકે ?

વિશ્વયુદ્ધ અને આંદોલનો—

વર્તમાનમાં લગભગ પાંચ વર્ષો થયાં ચાલી રહેલા યુદ્ધનો પ્રારંભ જર્મનીએ રશીઆને અનુકૂળ બનાવીને ઇંગ્લૅંડ, પૉલૅંડ તથા ફ્રાન્સ સામે લડાઇ જાહેર કરી ત્યારથી થયો; ત્યારપછી અનેક બનાવો બની ગયા; દુશ્મનો મિત્ર બની ગયા; ફ્રાન્સ જર્મનીને શરણે થયું અને અનુકૂળ બની ગયું; બીજી તરફ જર્મનીએ મિત્ર તરીકે ગણાતાં છતાં રશીઆ ઉપર પીઠ પાછળનો ઘા કર્યો; આ યુદ્ધ ચાલી રહ્યું છે ત્યાં તો હિંદીચીન, સીઆમ અને બ્રહ્મદેશ વગેરે પૂર્વ પ્રદેશો ઉપર જાપાને આધિપત્ય જમાવ્યું; એટલું જ નહિં પરંતુ જર્મનીને પૂરેપૂરી મૂંઝવણમાં મૂકી દીધું છે; આ રીતે મનુષ્ય-સંહારલીલા ભયંકર બની છે; આ બધું વિશ્વની ઘટનામાં શા માટે બની રહ્યું છે ? જૈન દર્શન તેનો ખુલાસો કરે છે કે, વ્યક્તિમાં જેમ હોય છે તેમ સામ્રાજ્યોમાં અનંતાનુબંધી કષાયો ક્રોધ માન માયા લોભ સત્તામાં હતા તે વ્યક્ત થઇ ગયાં છે; આકાશની જેમ સામ્રાજ્યોને અનંત તૃષ્ણા ઉઘડી છે; કર્મના નિયમો વ્યક્તિ તેમ જ સમષ્ટિ સામ્રાજ્યોને સરખી રીતે લાગુ પડે છે; સામુદાયિક રીતે બાંધેલા કર્મો સર્વને સાથે ભોગવવાં પડે છે; કર્મનાં ફળો સામ્રાજ્યો અને તેની પ્રજા ભોગવી રહી છે; કર્મના પરિપાક પ્રમાણે રાષ્ટ્રો પ્રજાઓ કર્મફળ ભોગવી રહ્યાં છે; પરંતુ આ યુદ્ધમાંથી સાર ગ્રહણ કરી માનવસમૂહ પોતાની ભૂતકાળની ભૂલો અને પાપનો પશ્ચાત્તાપ ન કરે અને પોતાના સંબંધો માનવહિતની ભૂમિકા ઉપર ન સ્થાપે તો આ સંહાર નિરર્થક બને; પરંતુ વિશ્વની નાનામાં નાની ઘટના કાળ, સ્વભાવ, નિયતિ, ઉદ્યમ અને કર્મના નિયમની બહાર નથી; તો જ રાત્રિ પછી દિવસના ચક્રની જેમ સુખનો દિવસ ઊગશે અને શાંતિનું સામ્રાજ્ય સ્થપાશે; ઘોર નિરાશા વચ્ચે પણ આપણે આશાને વળગી રહીએ અને દુનીઆના નવરચનાના સ્વપ્નને સાચું પાડવા પાછળ આપણાથી બને તેટલો પણ ફાળો વિચાર, વાણી અને વર્તનદ્વારા આપીએ.

સંસ્મરણો—

ગત વર્ષમાં મહાત્મા ગાંધીજીને જેલ-મુક્તિ મળી છે; કારોબારી સમિતિના મુખ્ય જવાહીરલાલ વગેરેને સરકારે છોડ્યા નથી.

ગત વર્ષમાં લખનો મુકામે મળેલી દિગંબર જૈન પરિષદ્‌માં અખંડ જૈન સમાજના નિર્માણ માટે પ્રમુખપદેથી શ્રી શાંતિપ્રસાદજીએ વિદ્વત્તા-ભર્યું વ્યાખ્યાન આપ્યું હતું; કલકત્તાના પ્રસિદ્ધ ભારતીય મહાવિદ્યાલયમાં જૈનધર્મના અધ્યયનનો એમણે પ્રારંભ કરાવેલો છે. તેમ જ જૈન ધર્મ ઉપર વિદ્વાનોદ્વારા વ્યાખ્યાનો અપાય છે અને સાહિત્યપ્રકાશન પણ થાય છે; સ્વ. પૂ. યોગનિષ્ઠ આ. શ્રી શાંતિસૂરિના સ્વર્ગવાસ નિમિત્તે તેમની યાદગિરીમાં માંડોલી મુકામે સવાલાખ રૂપીઆના ફાળાથી વિશ્વવિદ્યાલય-(university)નો પાયો નાખવાની શરૂઆત

થઈ હતી, જૈન યુવકસંઘના સેક્રેટરી શ્રી મણિલાલ મહોકમચંદને તેમની સાર્વજનિક સેવા બદલ રૂ ૧૩૮૩૩ની થેલી જૈન યુવકસંઘ તરફથી તેમના સન્માન સમારંભ નિમિત્તે અર્પણ કરવામા આવી હતી, મણિલાલભાઈએ પણ સદરહુ રકમમાં રૂ ૧૧૦૦૦)નો ઉમેરો કરી યુવક સંઘની કાર્યવાહી સમિતિને પુસ્તકાલય વગેરે માટે સમર્પણ કર્યા છે, દિગંબર તીર્થ ગજપંથાજી ઉપર સોલ્જરોએ કરેલા અત્યાચાર સંબંધમા મૂર્તિઓ પાછી આવી ગઈ હતી અને એ કરપીણ કાર્ય કરનાર મુસ્લીમ હવાલદારને દોઢ વર્ષની સજા કરવામા આવી હતી, બીકાનેર ધારાસભામાં ચંપાલાલજી બાંઠીઆ તરફથી વડોદરાની માફક બાલદીક્ષાપ્રતિબંધક બીલ રજૂ થયું છે, આ બાબતમા જ્યા સુધી મુનિસમ્મેલનના ઠરાવનો અમલ સર્વ મુનિઓ તરફથી નહિ થાય ત્યા સુધી રાજ્યોમા આવા પ્રતિબંધક બીલો રજૂ થવાના, જૈન શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક કોન્ફરન્સનું અખિલ હિંદ સ્થાયી સમિતિનું અધિવેશન સુરતમા મળી ગયું, જેમા સ્વમાન અને આત્મપ્રતિષ્ઠાના ભંગના ખ્યાલને બાજુએ રાખી કોન્ફરન્સના કાર્યવાહકોએ ઐક્યતા કેમ જલ્દી સ્થપાય તે દૃષ્ટિએ ઐક્ય સમિતિના બે ઠરાવો કે જેમા જૈન સિદ્ધાંતથી વિપરીત નહિ લખવાના તેમ જ વડોદરાનો બાલદીક્ષા કાયદો રદ્દ કરાવવાના હતા, એટલે હવે બદલાયેલ વાતાવરણમા સંગીન સુધારો થવાની આવશ્યકતા રાખવામા આવે છે, શાસનપ્રેમી પક્ષે હવે ઐક્ય માટે આગળ આવી જૈન શાસનની છિન્નભિન્ન થયેલી એકતા સાધી લેવી જોઈએ, પાલીતાણાની ધર્મશાળાઓની વ્યવસ્થાનો પ્રશ્ન રાજ્યે નીમેલી સમિતિએ નિયમાવલિ બહાર પાડી રજૂ કર્યો હતો, મત્તા કે કાયદાના જોરે રાજ્યની દખલગીરીથી વ્યવસ્થા કરવી પડે તે કરતા શ્રી જૈન સંઘ એકમતાથી એ વ્યવસ્થા ઊભી કરે તે ઉચિત છે, આ દિશામા ધર્મશાળાના આગેવાનો તથા શ્રી જૈન સંઘ વ્યવસ્થા કરવા ઉદ્યુક્ત થયેલ છે તે સંતોષજનક છે, ગત વર્ષમા દેશભરમા જુદા જુદા સમ્મેલનો દ્વારા વિક્રમ સંવતની દ્વિસહસ્રાબ્દિ ઉજવાઈ હતી એ નિમિત્તે વિક્રમરાજાનું અસ્તિત્વ તથા ઈતિહાસસિદ્ધ વ્યક્તિની જૈન તરીકેની સિદ્ધિ અનેક લેખો દ્વારા થઈ હતી શ્રી પ્રભાવક ચરિત્ર વગેરે અનેક કથાનકોમા બે હજાર વર્ષથી સંવત્સર સાથે જેનું નામ સંકળાયેલું છે તે વિક્રમરાજાની જૈન તરીકેની સિદ્ધિ છે ગુજરાત સાહિત્યપરિષદનું ૧૫ મુ સમ્મેલન વડોદરાખાતે લેડી વિદ્યાબહેનના પ્રમુખપદે થઈ ગયું, તેમા જૈનો તરફથી પણ થોડા નિબંધો વંચાયા હતા, ખાસ કરીને ગુજરાત યુનિવર્સિટિ સ્થાપવાનો ઠરાવ થયો હતો, ઉજ્જૈનમા દેશવિરતિ ધર્મારાધક સભાનું ૮મુ અધિવેશન નવપદજીની ઓળીના દિવસોમા શેઠ પુંજાભાઈ દીપચંદના પ્રમુખપદે થયું હતું, પ્રસ્તુત ધર્મક્રિયામા ભાગ લેવા માટે અનેક મનુષ્યો એકઠા થયા હતા, લોકજીવનની હાડમારીઓ, ચીજોની અછત તેમ જ મોંઘવારીને લગતી મૂંઝવણો ગતવર્ષથી ખૂબ વધતી આવી છે, ગત વર્ષના પશ્ચાદર્ધમા આપણી કલ્પનામા કદી ન આવે એવા ભૂખમરાએ બંગાલમાથી હજારો માણસોના પ્રાણ લીધા છે અને સંખ્યાબંધ માણસોનો મેલેરીઆ ઈન્ફલ્યુએન્ઝા વગેરે વ્યાધિઓએ ભોગ લીધો છે

તિથિચર્ચાનો પ્રશ્ન પંચ તરફથી ફેંસલો આવતા વધારે ઉગ્ર બન્યો છે તેથી અમારી અંગત માન્યતા પ્રમાણે તિથિચર્ચાનો વિષય એ જૈન સમાજના સકળ સંઘની મીલ્કત છે, જેથી એ નિર્ણય જૈનેતર વ્યક્તિ કરતા સાધુસમ્મેલનપૂર્વક ચતુર્વિધ સંઘ કરે ત્યારે જ સર્વમાન્ય થઈ શકે, તા ૧૪-૪-૪૪ મુંબઈમા

ગત વર્ષમાં ભયંકર અગ્નિસ્ફોટ થયો; જેના પરિણામે સંખ્યાબંધ કુટુંબો ઘરબાર વિનાના થઇ પડ્યા; ગઇકાલના લક્ષાધિપતિઓ ઘડી બે ઘડીમાં પહેરેલા કપડાંના માલીક જેવા બની ગયા; અને મીલ્કતનું તો ન માપી શકાય તેવું નુકશાન થયું. તે પ્રસંગે મુંબઈની જુદી જુદી સંસ્થાઓએ વ્યવસ્થાપૂર્વક રાહતકેંદ્રો ખોલી, કોમી ભેદભાવ ભૂલી જૈન સમાજના ગૌરવમાં વધારો કર્યો હતો; મુંબઇની જનતાએ પણ દ્રવ્યનો વરસાદ વરસાવ્યો હતો; ગતવર્ષમાં તાલધ્વજ ગિરિમાં વિદ્યાર્થીગૃહનું ઉદ્ઘાટન દબદબાપૂર્વક રા. મોહનલાલ તારાચંદના પ્રમુખપદે થયું હતું; મ૦ શ્રી કૃષ્ણકુમારસિંહજી પણ પધાર્યા હતા; મુંબઇમાં કન્યા છાત્રાલયનું ઉદ્ઘાટન થવાની શરૂઆત થઇ છે; લગભગ લાખ રૂપીઆ ઉપરાંત ફંડ થયેલ છે; બીકાનેરમાં આ. શ્રી વલ્લભસૂરિજીના નેતૃત્વ નીચે દર્શન જ્ઞાન ચારિત્રનાં અનેક પ્રભાવિક કાર્યો થયાં હતાં; તેમની જન્મ જયંતી પણ ઉજવાઇ હતી; આ૦ શ્રી વલ્લભસૂરિજીના જીવનપ્રસંગોનો ૧ લો વિભાગ પુસ્તકાકારે બહાર પડી ચૂકયો છે; ગતવર્ષમાં શેઠ ભોગીલાલ મગનલાલ મીલવાળાને મુખ્ય દિવાન સાહેબ અનંતરાયભાઈ પટ્ટણીના અધ્યક્ષપણા નીચે શ્રી જૈન આત્માનંદ સભામાં માનપત્ર આપવાનો મેળાવડો કરવામાં આવ્યો હતો; તેઓએ જનસમાજના ઉદ્ધાર માટે પોતાની, મીલમાં દવાખાનું, પ્રસૂતિગૃહ વિગેરે કાર્યો કરેલ છે. તેમ જ કલકત્તાના ભૂખમરા અને મરણની કરુણકથા સાંભળી બાર હજારની રકમ આપી ફંડની શરૂઆત કરી હતી; તે પ્રસંગે મે. દિવાન સાહેબે તથા રા. વલ્લભદાસભાઇએ યથોચિત વિવેચન કર્યાં હતાં અને મે. દિવાન સાહેબને હાથે રૂપાનાં કાસ્કેટ સાથે માનપત્ર સમર્પણ થયું હતું; ત્યાર પછી બીજી વખત જયારે તેઓએ નિવૃત્તિપરાયણતા સ્વીકારી પોતાના પુત્ર રમણિકલાલભાઇને પોતાની જગ્યાએ મીલમેનેજર તરીકે નીમ્યા ત્યારે જાહેર મેળાવડો મહાલક્ષ્મી મીલના ચોગાનમાં થયો હતો અને જાહેરમાં પોતાનો ઔદ્યોગિક વારસો સ્વપુત્રને સોંપ્યો હતો; એમણે ખુશાલી નિમિત્તે ચાર હજારની રકમ સભાને આપી છે. અને પિતા-પુત્ર બન્ને આ સભાના પેટ્રન થયા છે; ગત વર્ષમાં મ૦ ગાંધીજીના પત્ની કસ્તુરબાનું ખેદજનક અવસાન જેલમાં થયું છે; તેમને માટે પંચોતેર લાખનું ફંડ સ્મારકનિધિ તરીકે થવાનું છે; જેનો ઉપયોગ ગ્રામ્ય વિસ્તારોમાં સ્ત્રીઓ માટે આધારગૃહો વગેરે ઉત્પન્ન કરવામાં થશે તેમ જાહેર કરવામાં આવ્યું છે. શ્રી તાલધ્વજગિરિ જીર્ણોદ્ધારનું ભવ્ય કાર્ય તથા બાવનજિનાલયનું મંદિર કરવાનો નિર્ણય થયો છે; આ સંબંધમાં શેઠશ્રી ભોગીલાલ મગનલાલના પ્રમુખપણા નીચે વહોરા શ્રી ખાંતિલાલ અમરચંદ દેખરેખપૂર્વક સારો રસ લઇ રહ્યા છે.

દિલગીરી—

પં. મ૦ સુમતિવિજયજી, તપસ્વી મુ૦ શ્રી વિવેકવિજયજી, યોગનિષ્ઠ મુ૦ શ્રી શાંતિસૂરિજી, વિદ્વાન મુ૦ શ્રી દેવચંદ્રજી વગેરે મુનિરાજો ગતવર્ષમાં સ્વર્ગવાસી થયા છે; આ સભાના માનનીય સેક્રેટરી શેઠ હરજીવનદાસ દીપચંદ કે જેમણે ચોત્રીશ વર્ષના લાંબા સમય સુધી સેક્રેટરી તરીકે સેવા બજાવી હતી તેમ જ આ સભાના માનવંતા પેટ્રન બાબુ સાહેબ બહાદુરસિંહજી સિંઘી અને માનવંતા લાઇફ મેમ્બરો જેઓનો સ્વર્ગવાસ થયો છે તેની નોંધ માસિકમાં લેવાય છે.

લેખદર્શન—

ગત વર્ષમાં કુલ ૮૮ મુખ્ય વિષયના ગદ્ય-પદ્ય લેખો આપવામાં આવ્યા છે; તેમાં ૩૦

પદ્ય, ૧ અપદ્યાગદ્ય અને ૨ સંસ્કૃત મળી કુલ ૩૩ પદ્ય લેખો અને ૫૫ ગદ્ય લેખોનો સમાવેશ થાય છે, સંસ્કૃતમાં આ૦ શ્રી વલ્લભસૂરિજીનું સ્તુત્યષ્ટક શ્રી સાહિત્યસૂરિનું છે

કવિ ન્હાનાલાલની શૈલીવાળું 'ચિત્ર પટનું' અપદ્યાગદ્ય કાવ્ય શ્રી હેમેન્દ્રસાગરજીનું છે, પદ્ય લેખોમાં પ્રતિમા વગેરે નવ કાવ્યો શ્રી હેમેન્દ્રસાગરજીના છે, શ્રી નેમનાથ સ્તવન, મહાવીર સ્તવન અને ગુરુ શ્રી વલ્લભસૂરિ કાવ્યો અનુક્રમે મુ૦ દક્ષવિજયજી, યશોભદ્રવિજયજી અને વિનયવિજયજીના છે, 'પ્રભુ ભજન' કાવ્ય સુયશનું, 'દીવાળી સ્તવન' મુ૦ લક્ષ્મીસાગરજીનું, 'ભજનપદ' સ્વ પ્ર૦ કાંતિવિજયજી મહારાજનું અને 'ખરેખરો વાંક કોનો છે' કાવ્ય આ૦ શ્રી વિજયકસ્તૂરસૂરિજીનું છે, તદુપરાંત 'મંગલદીપક' સંઘવી કેશવલાલ નાગજીનું, વિજયવલ્લભસૂરિ કાવ્ય રા ઝવેરચંદ છગનલાલનું, જ્ઞાનની જ્યોતિ પ્રકટાવો રા સુસુક્ષુનું, મંગલસ્તુતિ સંસ્કૃત સંગ્રાહક તરીકે આત્મવલ્લભનું, તથા ધાર્મિક અધ્યાપક શ્રી રેવાશંકરભાઇ કવિના સિંહ, મયૂર અને પૃથ્વીને સંબોધનવાળા ત્રણ કાવ્યો તથા નિવાપાંજલિ વગેરે પાંચ કાવ્યો છે રા અમરચંદ માવજીના 'આત્માનંદ પ્રકાશ' વગેરે ત્રણ કાવ્યો છે,–આ તમામ કાવ્યો કવિસૃષ્ટિમાં અનેક અંશે નૂતનતા અર્પી રહ્યા છે તેમ જ ભિન્ન ભિન્ન રીતે આત્મજાગૃતિ આપી આત્મા વિવિધ સાધનોવડે વૈરાગ્યાદિમાં પ્રગતિ કરી શકે તેની પ્રેરણા (acceleration) આપી રહ્યા છે, ગદ્ય લેખોમાં આ૦ શ્રી વિજયકસ્તૂરસૂરિના 'સાચો પ્રકાશ' વિગેરે તેર લેખો તત્ત્વજ્ઞાનના મંથનમાંથી વિદ્વત્તાપૂર્ણ ઉદ્ભવેલા છે મુ૦ ન્યાયવિજયજીનો 'સાચા સુખનો અર્થ' લેખ વિદ્વત્તાભરેલો છે, ડૉ ભગવાનદાસનો 'સિદ્ધ સ્તોત્ર'ના બે લેખો સ્વોપજ્ઞ છે, અને અન્ય અને સ્વદર્શનનો તેમનો તાત્ત્વિક અભ્યાસ સૂચવે છે, રા અમરચંદ માવજીના ધર્મ વગેરે છ લેખો વાચકોની આત્મિક લાગણીઓને જલ્દી સ્પર્શ કરે છે, જૈનેતર વિદ્વાન રા ડુંગરશી ધરમશી સંપટે 'જૈન મુનિઓ ગુજરાતી સાહિત્યના આદ્ય દ્રષ્ટા છે' એ લેખદ્વારા ઐતિહાસિક દૃષ્ટિ (historical view) થી સિદ્ધ કર્યું છે, સંવિગ્નપાક્ષિક મુ૦ પુણ્યવિજયજીએ જૈન દૃષ્ટિની મહત્તાના આઠ લેખો સુંદર ભાષામાં વિદ્વત્તાપૂર્વક રજૂ કર્યા છે, રા. જીવરાજભાઇ દોશી જેમનું વાચન ઊંડું અને તલસ્પર્શી છે તેમણે પરમાત્મતત્ત્વ વગેરે ચાર લેખોની સામગ્રી વિદ્વદ્ભોગ્ય વાચન માટે રજૂ કરી છે, રા ન્યાલચંદ લક્ષ્મીચંદે જીવનવિકાસ વગેરે લેખો વિવરણાત્મક (critical) સરલ ભાષામાં લખેલ છે જે સમાજની ઉન્નતિ માટેના સૂચક છે, મુ૦ હેમેંદ્રસાગરજીના 'મહારાજા વિક્રમાદિત્ય' વિગેરે બે લેખો ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ વિક્રમરાજાના જૈન તરીકેના અસ્તિત્વને સિદ્ધ કરે છે, રા મોહનલાલ ચોકસીના 'સમય મા પરખાયે' વગેરે લેખો કથાનુયોગની સરલતાથી લખાયા છે, મુ૦ લક્ષ્મીસાગરજી ક્ષમાના ભંડાર વગેરે લેખો જૈન દર્શનનું ઉપયોગી તત્ત્વ પૂરું પાડે છે 'પ્રસન્નતાનો' લેખ રા અભ્યાસીનો છે, ઉપરાંત વર્તમાન સમાચારના નવ લેખો, સન્માન સમારંભનો લેખ અને નૂતનવર્ષનું મંગલમય વિધાનનો લેખ સભા તરફથી આપવામાં આવ્યા છે;–આ તમામ લેખોનું અતિશયોક્તિભરેલું વિવેચન નહિ કરતાં તે તે લેખોના વાચનનું પરિણામ વાચકોના પારિણામિક આદિ ભાવો (states of souls)ને સમર્પણ કરીએ છીએ તેમ જ તેવા સુંદર લેખો આવવાથી સમાજના સુંદર અભિપ્રાયો પડેલા છે તે આનંદનો વિષય છે.

અભિલાષા

નવીન વર્ષમાં શુદ્ધ દેવગુરુધર્મની શ્રદ્ધાપૂર્વક આધ્યાત્મિક જીવનબળની પ્રગતિ થાય તેવી સુંદર શૈલીથી લેખો આપવા ઇચ્છા રાખેલી છે; આ અને આગામી જન્મો માટે શુભ સંસ્કારો સમૃદ્ધ કરવા શ્રવણ મનન અને નિદિધ્યાસનની જરૂર છે અને તે શાસ્ત્રાનુસારી લેખો દ્વારા સિદ્ધ થઇ શકે છે; ઉપરોક્ત હેતુને સિદ્ધ કરનાર લેખો માટેની અમારી ભાવનાની સફળતા સાક્ષર લેખકો ઉપર નિર્ભર છે; પ્રસ્તુત પત્ર સાથે સહાનુભૂતિ ધરાવનાર પૂજ્ય મુનિશ્રીઓનો તેમ જ અન્ય સાક્ષર ગૃહસ્થ લેખકોનો આભાર માનીએ છીએ અને નવીન વર્ષમાં અમારી ભાવનાને સવિશેષ વેગ મળે તેવી રીતે સહાયભૂત થવા અન્ય સાક્ષર લેખકોને નિમંત્રીએ છીએ; ગતવર્ષમાં સીરીઝના ગ્રંથ તરીકે શ્રી **આદિનાથચરિત્ર** ભાષાંતર બહાર પડી ચૂકયું છે; છપાતા ગુજરાતી ગ્રંથોમાં શ્રી **પાર્શ્વ**નાથ પ્રભુનું જીવનચરિત્ર, **સુમતિનાથ** પ્રભુનું જીવનચરિત્ર; કથારત્નકોશ, ભગવાન **મહા**વીરની મહાદેવીઓ અને **સંઘપતિચરિત્ર**–વગેરે છે; સંસ્કૃત ગ્રંથોમાં બૃહત્કલ્પસૂત્ર ભાગ છઠ્ઠો, પ્રાકૃત વ્યાકરણ ઢુંઢિકા અને ત્રિષષ્ટિ શલાકા પુરુષ ચરિત્ર પર્વ ૨-૬ સુધીના છે; ખાસ કરીને સંસ્કૃત–પ્રાકૃત ગ્રંથોની પ્રસિદ્ધિ માટે સ્વ૦ પૂ૦ પ્ર૦ શ્રી કાંતિવિજયજી મહારાજના વિદ્વાન શિષ્યરત્ન મુ૦ પુણ્યવિજયજીનો અપૂર્વ પ્રયત્ન અને કિંમતી ફાળો છે, હજી પણ અપૂર્વ પ્રાચીન સાહિત્યનું સંશોધન અને પ્રકાશન શરૂ છે તેથી સભા તેમની અતિ ઋણી છે. ભેટના ગ્રંથનો ગતવર્ષ માટેના સમ્યક્ત્વસ્વરૂપ વગેરે ચાર મુકરર કરેલ છે; અમારી અપૂર્ણતા પણ અમારા ખ્યાલ બહાર નથી; મનુષ્ય માત્ર ઉત્થાન અને પતનથી જ પ્રગતિ કરી શકે છે તેમ અમો પણ કુદરતના નિયમથી અલગ નથી તેનું અમોને ભાન છે; અમારું વર્ષો થયાં રચનાત્મક (Constructive) કાર્યમય જીવન ચાલુ રહેલું છે અને રહેશે.

ઉપસંહાર-પ્રાર્થના

કવિસમ્રાટ્ શ્રી **રવીંદ્રનાથ** ટાગોરે પોતાના એક લેખમાં કહ્યું છે કે ' આપણે અનંતના સંતાન છીએ એટલે લાંબા વખત સુધી આપણી આધ્યાત્મિક દુર્બળતા રહે છે; ડગલે ને પગલે આપણને દુઃખ પડે છે; કષ્ટ વેઠવાં પડે છે; આપણું પતન થાય છે પણ એ જ આપણું સૌભાગ્ય છે; એ જ આપણું ચિરજીવનનું લક્ષણ છે; એ જ આપણને કહે છે કે હજી આપણી બુદ્ધિ અને વિકાસનો અંત આવી ગયો નથી. ' આ નિવેદન સાથે શ્રી ઉમાસ્વાતિ વાચકના શ્રી વર્ધમાનસ્વામી પરત્વેના–' **भावितभावो भवेष्वनेकेषु** '–અનેક જન્મોમાં જેમના આત્માનો વિકાસક્રમ (Law of evolution) સધાયો હતો–ઉદ્‌ગારોનું સામ્ય સમજાશે ત્યારે દરેક વ્યક્તિનું ધાર્મિક જીવન યોગના અસંખ્ય પ્રકારોની જેમ અસંખ્ય ભેદોવાળું જણાશે; પ્રાણીઓની ઈચ્છાઓ અનંતી છે. પણ તે સર્વ ઇચ્છાઓને ધર્મ અર્થ કામ અને મોક્ષરૂપ ચાર વર્ગોમાં કેંદ્રિત કરવામાં આવેલી છે. પરંતુ તેમાં ધર્મવડે અર્થ અને કામ અવાંતર મળે છે જ્યારે મુક્તિરૂપ સાધ્ય અવશ્ય પ્રાપ્ત થાય છે; તેમાં પણ શ્રીમાન્ હરિભદ્રસૂરિના ધર્મબિંદુનાં કથન મુજબ વિચારધર્મ અને અનુષ્ઠાનધર્મથી આગળ વધી સ્વરૂપ (આત્મ પરિણતિ) ધર્મની પ્રાપ્તિ થાય ત્યારે જ મુક્તિ નજીક આવે છે; પાંચે કારણોમાં ખાસ કરીને નિગોદથી મનુષ્યજીવન પર્યંત ભવિતવ્યતાની મુખ્યતા હોય છે. અને મનુષ્યજીવનમાં માર્ગાનુસારીપણું પ્રાપ્ત કર્યા પછી ઉદ્યમની મુખ્યતા હોય છે; અકામનિર્જરામાં આત્માને દુઃખ સહનશક્તિરૂપ આત્મવીર્યથી ગૌણપણે પ્રગતિ કરવાની હોય છે; રાગ દ્વેષ, સુખ દુઃખ,

ઉત્થાન, પતન વગેરે દ્વ દ્વોથી ભરેલી આ સૃષ્ટિમા જૈન દર્શન ને અનેકાતવાદ અનેક નિરાશાવાદની વચ્ચે આશાવાદ પૂરે છે અને આધ્યાત્મિક ગૂચવણો (complications) નો જ્યોતિ સ્ત ભ (light house) બને છે, તાત્ત્વિક શ્રદ્ધા એ બીજના ચ દ્રનો ઉદય છે-સમ્યક્ત્વ છે-અ ત રાત્મપણુ છે, એ અવશ્ય પૂર્ણિમાના ચ દ્રરૂપ કેવલજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરાવશે જ આ સમ્યક્ત્વનો જો મનુષ્યજન્મમા ઉદ્ભવ થાય તો તે સ સ્કારો દૃઢ થતા અન્ય જન્મમા શ્રીમદ્ હેમચ દ્રાચાર્ય યોગશાસ્ત્રમા કહે છે તેમ **आत्मैव दर्शनज्ञान-चारित्राण्यथवायतै** —આત્મા એ જ દર્શન જ્ઞાન અને ચારિત્રરૂપ બની જાય છે અને ભેદભાવ નષ્ટ થાય છે, એ પ્રયત્ન કરનાર ક્રમે ક્રમે જન્મ મૃત્યુ પર્યાયો ઉપર કાબૂ મેળવતો જાય છે, આ બાબતના અનુસ ધાનમા બાબુ ક્ષિતિમોહનસેનના વાકયો વિચારવા ઠીક થઇ પડશે, " અન ત-પદનો યાત્રાળુ મારે ત્યા મહેમાન થઇને આવ્યો છે, તેની આગળ મ ગલ વસ્તુઓથી ભરેલો થાળ ધરુ ? મારા ઘરના આગણાની કદર થઇ છે અને મારો રસ્તો ફૂલોથી આચ્છાદિત થયો છે, જન્મ અને મરણવાળા સ સારમા તમે તમારો પગ મૂકયો છે, તમારી હુ શી સેવા કરુ ? માર્ગ મુસાફર અને ઘર એક જ બની ગયા છે અને ભેદભાવ નષ્ટ થયો છે "-આત્મા અને તેના ગુણોની એકતારૂપ અથવા આત્મા અને પરમાત્માની એકતારૂપ, ' જિનવરપૂજા રે તે નિજ પૂજના રે ' એ શ્રીમદ્ દેવચ દ્રજીના કવનનુ સમ્પ્રસ ગ સ્મરણ કરી શ્રી જિનેશ્વર પ્રભુએ નિવેદન કરેલા અસ ખ્ય શુભ યોગો-માથી ગમે તે યોગદ્વારા પ્રસ્તુત પત્રના વાચ-કોના આત્માઓ પરમાત્મસ્વરૂપ મેળવવાની કળા પ્રાપ્ત કરી આત્માનો અભૂતપૂર્વ આન દ પ્રાપ્ત કરે એવી ઇચ્છા સાથે બાહ્ય જગત્મા પ્રકટી ગ્હેલ યુદ્ધ દાવાનલ-નરમેધ યજ્ઞ પ્રસ્તુત વર્ષમા જ શાત થઇ જાય, સ સારના ઝેર વેર દોષો નિર્મૂલ બને તેવા આદોલનોમા (environments) સમગ્ર વિશ્વ પ્રેરાય મ૦ ગાધીજીના નેતૃત્વ નીચે હિ દુસ્તાનને સ પૂર્ણ સ્વરાજ્યની પ્રાપ્તિ થાય અને સર્વત્ર શાતિની પ્રતિષ્ઠા થાય તેમ શ્રી જૈનશાસનના અધિષ્ઠાયક દેવપ્રતિ નૂતન વર્ષના પ્રાર ભમા પ્રાર્થના કરી શ્રી બૃહચ્છાતિની મ ગલમય ત્રિપદી સાદર કરી વિરમીએ છીએ.

श्रीराजाधिपाना शांतिर्भवतु ॥
श्रीपौरमुख्याणा शांतिर्भवतु ॥
श्रीब्रह्मलोकस्य शांतिर्भवतु ॥
ॐ शांति शांति शांतिः

" प्रमादमीमांसा "

लेखक : आ० श्री विजयकस्तूरसूरिजी महाराज.

श्री गौतमस्वामी अष्टापद जई आव्या पछी प्रभुश्रीए कह्युं के—

' समयं गोयम मा पमायए । '

त्रिविध तापथी दुःखी संसारवासी जीवोने प्रभुश्री पोताना प्रवचनमां प्रमादथी सावध रहेवाने वारंवार उपदेशे छे. संसारवासी जीवोने अनंता देह धारण करावी असह्य अनंतुं दुःख आपनार प्रमाद ज छे, छतां सजातिय अन्य आत्माओ उपर पोताने दुःखी करवानो आरोप मूकीने पोताना शत्रु तरीके लेखवा ते एक अज्ञानताथी प्रभुनां वचननो अनादर करवा जेवुं छे; कारण के प्रभुश्रीए बार वर्ष सुधी अप्रमत्त रहीने केवळश्री मेळवी दुःखोनो अंत लाव्या पछी स्वानुभवथी ज जगतवासी जीवोने जणाव्युं छे के-दुरंत, दुःखदायी तमारो अंगत शत्रु प्रमाद ज छे माटे तेने एक समय पण अवकाश आपशो नहीं.

शास्त्रोमां मद्य, कषाय, विषय, विकथा अने निद्रा आदि अनेक प्रकारना संकेतोथी प्रमादने ओळखाव्यो छे, छतां अनादिकाळना अभ्यासने लईने मानवजाति संपूर्णपणे साची रीते ओळखी शकती नथी. केटलाक तो केवळ निद्राने ज प्रमाद तरीके ओळखे छे. जो के निद्रामां प्रमादनुं संपूर्ण स्वरूप आवी जाय छे तो पण जनता जे निद्राने उद्देशीने प्रमाद तरीके ओळखे छे ते निद्रानुं अपूर्ण स्वरूप होवाथी प्रमाद साची रीते ओळखातो नथी. मानवजात समजी शके तेवी प्रमादनी सादी व्याख्या भूल थाय छे अर्थात् प्रमाद एटले भूल. जे भूले छे ते प्रमादी कहेवाय छे. संसारमां जे जीवो आ लोक अने परलोक संबंधी दुःख वेठी रह्या छे अने आपत्ति-विपत्ति भोगवी रह्या छे ते बधुंय भूलनुं ज परिणाम छे. चिंता, शोक, आधि-व्याधि, दरिद्रता, क्लेश, जन्म, जरा, मरण विगेरे जे कांई जीवो अनुभवे छे तेनुं मुख्य कारण पोतानी भूल ज छे. ज्यारे मानवी कोईपण प्रकारना लाभने उद्देशीने कांईपण प्रवृत्ति करे छे अने निष्फळता मेळवे छे त्यारे कहेनार कहे छे, के-तमे भूल्या. आम नहीं पण आम कर्युं होत तो तमने धार्यो लाभ मळत. कोई मेडा पर जवा दादर चढतां हेठो पडे तो कहेशे के तमे पगथियुं भूल्या; कोई गाम जवा निकळे अने दिशा बदलातां कोई मुसाफरने गामनुं अंतर पूछे तो कहेशे के तमे मार्ग भूल्या; वेपार करतां खोट आवी तो वेपार करतां भूल्या; कोईने पैसा आपतां वधारे आपी दीधा तो गणतां भूल्या; कोईने गाळ दीधी ने तमाचो खाधो तो भूल्या. आवी भूलोने केटलाक प्रमाद थयो एम पण कहे छे. आ प्रमाणे बाह्य व्यवहारमां ज्यां ज्यां आपत्ति-विपत्ति अथवा तो प्रतिकूळता अनुभववाना प्रसंगो उपस्थित थाय छे त्यां भूल-प्रमादने कारण बताववामां आवे छे; पण ज्यां सुख-संपत्ति अने अनुकूळता अनुभवाय छे त्यां भूल कहेवाती नथी.

जेम कृत्रिम जीवननी बाधक अने घातक

પ્રવૃત્તિ તથા માન્યતાઓ ભૂલ-પ્રમાદ તરીકે ઓળખાય છે તેમ નૈસર્ગિક જીવનની પણ ઘાતક અને બાધક પ્રવૃત્તિયો તથા માન્યતાઓને સર્વજ્ઞના સિદ્ધાંતમા પ્રમાદ તરીકે ઓળખાવી છે, અને તે અનાદિકાળની જીવની એક પ્રકારની ભૂલ છે, તેનુ મૂળ કારણ મિથ્યાજ્ઞાન-મિથ્યાત્વ છે મદ્ય-વિષય આદિ પ્રમાદના સહાયક-ઉત્પાદક-પ્રવર્તક છે, જીવ ભૂલતો આવ્યો છે તેની ભૂલના પોષક છે માનવામા અને વર્તવામા જે નિરંતર ભૂલ કરે છે તેને દુનિયા મૂઢ કહે છે. તેમ માનવામા અને વર્તવામા અનાદિ કાળથી ભૂલ કરનાર જીવો સર્વજ્ઞની દૃષ્ટિમા મિથ્યાદૃષ્ટિ-અજ્ઞાની તરીકે ઓળખાયા છે અને તેઓ નિરંતર નૈસર્ગિક જીવન સુખ, આનંદ વિગેરે પોતાની સાચી સંપત્તિ ખોઈ રહ્યા છે તેમજ અનેક પ્રકારની આપત્તિ-વિપત્તિ તથા દુઃખોને સહન કરી રહ્યા છે

પીતળને સોનુ માની ઘરેણા ઘડાવનારને જાણ પુરુષો ભૂલવાનુ બતાવે છે તેમ દુઃખને સુખ માની તેને મેળવવા પ્રયાસ કરનારની જ્ઞાની પુરુષો ભૂલ જ કાઢે છે અર્થાત્ પોતાના સંકેતોમા પ્રમાદી કહે છે પોતાના ધર્મોને છોડી દઈને જડના ધર્મોનો આદર કરનાર મોટી ભૂલ કરે છે જડના ધર્મને આનંદ તથા સુખ સ્વરૂપ માનવા તે સૌથી મોટી ભૂલ-પ્રમાદ કહેવાય જે પ્રમાદી છે તેના આત્મા ઉપર શબ્દાદિ જડના ધર્મોની ઘણી જ અસર થયા કરે છે, કારણ કે તેની માન્યતા જ ભૂલભરેલી છે આંખ તથા કાનના વિષયમા આસક્ત પ્રમાદી આનંદ અને સુખ મેળવવા આત્મગુણઘાતક પ્રવૃત્તિમા અન્ય અણજાણને ધાર્મિક પ્રવૃત્તિ બતાવી પ્રેરનાર મહાપ્રમાદી છે અને તે સોમલને સાકર માની તેનાથી મધુરુ મિષ્ટાન્ન બને છે એમ બીજાને સમજાવી મિષ્ટાન્ન બનાવવા પ્રેરણા કરનાર જેટલી ભૂલ કરે છે તેના કરતા અનંતગણી ભૂલ કરે છે કારણ કે સોમલને સાકર માની ઉપયોગ કરનાર કરાવનાર બને માત્ર દેહને છોડે છે, ત્યારે જડ ધર્મમા આનંદ માનનાર મનાવનાર જ્ઞાનદર્શનાદિ પોતાની સાચી સંપત્તિ ખોઇને અનંતા જન્મ-મરણ કરે છે

જ્યાં પ્રમાદ છે ત્યા ધર્મ નથી અને જ્યા ધર્મ છે ત્યા પ્રમાદ નથી જે આત્મા પોતાને ભૂલે છે તે પ્રમાદી કહેવાય છે અને જે ઓળખે છે તે અપ્રમાદી કહેવાય છે. અને તે જ ધર્મી કહેવાય છે, કારણ કે અપ્રમત્ત દશામા વાસ્તવિક ધર્મ છે અલ્પજ્ઞ જીવોએ માની લીધેલા સુખ-આનંદ પોતાને ભૂલ્યા સિવાય મળી શકતા નથી, કારણ કે પૌદ્ગલિક સુખ-આનંદ ભૂલનુ પરિણામ છે, અને એટલા માટે જ અંતમા આપત્તિ-વિપત્તિના રૂપમા પરિણત થઈ જાય છે, જેને લઇને જીવો જન્મ-મરણના દુઃખો ભોગવે છે ઇંદ્રિયો સાથે અનુકૂળ પુદ્ગલોના સંયોગમા સુખ માનવુ અને પ્રતિકૂળ સંયોગોમાં દુઃખ માનવુ અર્થાત્ ઇંદ્રિય અને પદાર્થ બંને જડના સંયોગ-વિયોગમા સુખ-દુઃખની શ્રદ્ધા રાખવી તે પ્રમાદ-ભૂલ નહીં તો બીજુ શુ હોઇ શકે ? આવી ભૂલો કરનાર આત્મા પોતાના સમ્યગ્દર્શનાદિ ગુણોનો વિકાસ કરી શકતો નથી

પુન્ય કર્મ કે જે શુભ આશ્રવ કહેવાય છે તેને પૌદ્ગલિક સુખની દૃષ્ટિથી ઉપાદેય માનનાર બહુ જ ભૂલે છે, કારણ કે જ્યા સુધી જડ વસ્તુમા ઉપાદેય બુદ્ધિ છે ત્યા સુધી ચૈતન્ય ધર્મમા હેય બુદ્ધિ રહેવાની જ જડના ધર્મનો અત્યંત આદર તે જ કરે છે કે જે પોતાના ધર્મને ભૂલે છે જે પોતાને ભૂલે છે તે દરેક પ્રવૃત્તિમા ભૂલવાનો જ આવી મોટી ભૂલ કરનાર મહાપ્રમાદી જ્ઞાનીની પંક્તિમા બળી શકતો નથી વીતરાગના વચનોથી જેટલુ વિરુદ્ધ માનવુ અને વર્તવુ છે તેટલુ ભૂલભરેલુ છે જે પ્રવૃત્તિ અને પરિણામ વિષયના પોષક હોઇને

મનગમતાં હોય તો પણ પ્રભુની આજ્ઞાના વિરોધી હોવાથી પ્રમાદનું ફળ આપનારા છે. જ્ઞાની ભૂલે નહીં. ભૂલવું તે અજ્ઞાનનું પરિણામ છે, માટે જ્ઞાનીના વચન તથા વિચારોથી દરેક આત્માને સાચો લાભ જ મળે છે; પણ વૈર-વિરોધ, શોક, સંતાપ, અશાંતિ અને કલેશ કે જે પ્રમાદના અંગ ગણાય છે તેમાંનું કશુંયે હોતું નથી. જેથી કરી આત્મિક ગુણની હાનિ ન થતાં વિકાસ જ થાય છે. પ્રભુનો માર્ગ છોડી પોતાની મતિથી ચાલનાર ભૂલ્યા સિવાય રહેતો નથી છતાં તે માનની શિખવણીથી માને છે કે હું ભૂલતો જ નથી. આવી ભૂલ કરનાર અણજાણ મુમુક્ષુને પણ આ પ્રભુનો માર્ગ છે એમ સમજાવી પોતાની ભૂલના માર્ગ તરફ દોરે છે; કારણ કે તે મિથ્યાજ્ઞાનને લઇને પ્રમાદ સ્વરૂપ માન-મોટાઇ તથા ક્ષુદ્ર વાસનાનો કામી હોય છે કે જેને અણજાણ મુમુક્ષુઓ પાસેથી મેળવી શકે છે. પ્રભુના માર્ગમાં વિચરનાર અપ્રમાદીને આનંદનો ટોટો નથી અને સુખની ઉણપ નથી. અક્ષય-અખૂટ સુખ, આનંદ તથા જીવનના ભંડારની ચાવી તેમની પાસે જ હોય છે. પોતે અપ્રમાદી-ભૂલ મુક્ત હોવાથી ક્ષણવિનશ્વર સુખ તથા આનંદથી ઠગાતા નથી તેમજ પૈદ્ગલિક વસ્તુઓમાં સારા નરસાની ભાવના ભુંસાઇ જવાથી સંકલ્પ-વિકલ્પરૂપ માનસિક અથડામણથી મુક્ત હોય છે.

ભાવથી સૂતેલો જે કાંઈ કરે છે તે પણ બધુંયે ભૂલભરેલું જ હોય છે; કારણ કે ભાવ નિદ્રાવાળો અણજાણ જ હોય છે એટલે સાચું ન જાણવાથી બધીયે પ્રવૃત્તિમાં ભૂલે છે. નિદ્રા એટલે ભૂલવું-પ્રમાદ, જેમ દ્રવ્યથી સૂતેલાને કાંઈ ભાન હોતું નથી તેમ ભાવથી સૂતેલો વસ્તુને સાચી રીતે ઓળખી શકતો નથી. જે વસ્તુ જેવી હોય તેનાથી અવળી રીતે જાણે છે, એટલે સત્‌માં અસત્ અને અસત્‌માં સત્‌નો આરોપ કરે છે. પૈદ્ગલિક વસ્તુઓમાં અછતા સુખનો આરોપ કરે છે અને પૈદ્ગલિક વસ્તુઓના ત્યાગ સ્વરૂપ આત્મિક સુખમાં દુ:ખનો આરોપ કરે છે. જેમકે-વિષયમાં સુખ માને છે અને બ્રહ્મચર્યમાં દુ:ખ માને છે, આવી રીતે વસ્તુને જાણવામાં અને માનવામાં ભાવ નિદ્રાવાળો ભૂલે છે. જીવ અનાદિ કાળથી ભાવ નિદ્રમાં પડેલો હોવાથી ભૂલમાં જ છે, તે જાગૃતિમાં આવ્યા સિવાય પોતાની ભૂલ સુધારી શકતો નથી. જાગૃતિ, અપ્રમત્તદશા, ભૂલ સુધારવી ત્રણે એક જ આત્મ સ્વરૂપને ઓળખાવનારા સંકેતો છે. સંસારમાં આત્માઓ અનેક વિકૃતિ સ્વરૂપવાળા જણાય છે તે બધુંયે ભાવ નિદ્રાનું પરિણામ છે. જાગ્યા સિવાય આત્માને શોધવાની પ્રતિજ્ઞા લઈને નિકળેલા ઘણા જીવો માર્ગ ભૂલીને જડ જગતમાં ભટકી રહ્યા છે અને આત્મસ્વરૂપની દિશાથી વિમુખ થઇ રહ્યા છે; કારણ કે અનાદિકાળની ભૂલ સુધારી નિરંતરના માર્ગની દિશા બદલ્યા સિવાય આત્માને મળી શકાતું નથી. અને જ્ઞાન-ચક્ષુ ઉઘાડી જોયા સિવાય આત્મા ઓળખી શકાતો નથી. જે જીવો અનાદિ કાળથી જાણેલા, માનેલા અને ચાલેલા માર્ગને જ સાચો માની અભ્યાસની પ્રબળતાથી છોડી શકતા નથી તેમને આત્મદર્શન થવાં દુર્લભ છે. જેમ ઊંઘતો દરિદ્રી માણસ સ્વપ્નમાં રાજ્ય મેળવી પોતાને સુખ સંપત્તિવાળો માને છે અને એક શાસન-કર્તા તરીકે પોતાને લેખે છે પણ પરિણામે તેમાંનું કશુંયે હોતું નથી તેમ સાચી સંપત્તિનો કંગાળ ભાવ નિદ્રામાં સૂતેલો બહારથી દેખાવમાં બધુંયે છોડી દઈને આડકતરી રીતે રૂપાંતરથી છોડેલી વસ્તુઓનો ઉપભોગ કરીને પોતાને ભલે ઉચ્ચ ગુણસ્થાનોમાં માને તેથી કાંઇ વિકાસીની પંક્તિમાં ભળી શકતો નથી; કારણ કે જાગ્યા સિવાય-ભૂલ સુધાર્યા સિવાય અનાદિકાળથી ચાલેલા માર્ગની દિશા બદલાતી નથી અને તે વગર તો બધુંયે નકામું છે.

સમ્યગ્દર્શન વિષે પ્રકીર્ણ જ્ઞેય

લેખક—મુનિ શ્રી પુણ્યવિજયજી (સંવિજ્ઞ પાક્ષિક)

જ્ઞાન ચેતનાનો નિર્યુક્તિ અર્થ— સમ્યગ્દર્શનમા જે જ્ઞાન ચેતનાનો સદ્ભાવ માન્યો છે, તે જ્ઞાન ચેતનાનો નિર્યુક્તિ અર્થ આ પ્રમાણે છે—'ज्ञानं चेत्यते अनया' અર્થાત્ જ્ઞાન-શુદ્ધાત્મા જે ચેતના દ્વારા જાણી શકાય તેને 'જ્ઞાન ચેતના' કહે છે. જ્ઞાન ચેતનાની શુદ્ધ આત્મામા પ્રવૃત્તિ હોય છે અથવા આત્મ-સ્વરૂપની ઉપલબ્ધિરૂપ સમ્યગ્જ્ઞાનને જ્ઞાન-ચેતના કહે છે.

સમ્યગ્દૃષ્ટિમાં પ્રવાહરૂપે લબ્ધિરૂપ જ્ઞાન ચેતના— યદ્યપિ ત્રણ પ્રકારના સમ્યક્ત્વમા ક્ષાયિક સમ્યગ્દૃષ્ટિ, અથવા ઉપશમ સમ્યગ્દૃષ્ટિની જ્ઞાન ચેતનામા તરતમ ભાવની સંભાવના નથી, કિન્તુ ક્ષયોપશમ સમ્યક્ત્વને દેશઘાતિ પ્રકૃતિના ઉદયને લીધે ચલમલ આદિ દોષ ઉત્પન્ન થતા હોવાથી જ્ઞાન ચેતનામા તરતમભાવ હોય છે; તથાપિ જ્ઞાન ચેતનાની ધારા અને પ્રવાહમા બાધા થતી નથી, કારણ કે જ્યાસુધી સમ્યક્ત્વ રહે છે ત્યાસુધી લબ્ધિરૂપ જ્ઞાનચેતના અવશ્ય રહે છે

રસબંધની અપેક્ષાએ ત્રણેય સમ્યક્ત્વમાં એકત્વ— ત્રણ પ્રકારના સમ્યક્ત્વમા સ્થિતિબંધકૃત અંતર છે, રસબંધકૃત અન્તર નથી, કારણ કે ત્રણેય સમ્યક્ત્વની અવસ્થાઓમા મિથ્યાત્વનો અનુદય છે એથી કરી મિથ્યાત્વ કર્મના રસબંધના અભાવની દૃષ્ટિથી ત્રણેય સમ્યક્ત્વ એક છે અને ત્રણે સમ્યક્ત્વોમા મિથ્યાત્વનો અભાવ હોવાથી મિથ્યાત્વ કર્મની સાથે જ નષ્ટ હોવાવાળી સ્વાનુભૂત્યાવરણ-મતિ-અજ્ઞાનાવરણ પ્રકૃતિનો પણ અભાવ થઈ જાય છે અત ત્રણેય સમ્યક્ત્વની અવિનાભાવી જ્ઞાન ચેતના અવશ્ય રહે છે (પ્રકૃતિ, સ્થિતિ, રસ અને પ્રદેશ પૈકી રસબંધ જ અગ્રભાગ ભજવે છે તેની જ વિશેષતા છે એટલે અત્ર એની વિવક્ષા પ્રસ્તુત છે)

લબ્ધિરૂપ જ્ઞાનચેતનાનો નિત્ય સંબંધ— સમ્યગ્દર્શન અને સમ્યગ્જ્ઞાન એ બન્નેમા ઉત્પત્તિનો એક જ કાળ છે, તો પણ બન્નેમા કાર્ય-કારણભાવ છે, કારણકે સમ્યગ્દર્શન હોય છતે જ જ્ઞાનમા સમ્યક્પણું આવે છે અત જે સમયે મિથ્યાત્વ કર્મનો ઉપશમ, ક્ષયોપશમ કે ક્ષય હોય છે તે સમયે મિથ્યાત્વના અભાવની સાથે જ સ્વાનુભૂત્યાવરણ કર્મનો વ્યય યુગપત્ થતો હોવાથી ઉક્ત બન્નેની ઉપલબ્ધિ પણ યુગપત્ થાય છે જ્યાસુધી સમ્યક્ત્વનો સદ્ભાવ રહે છે, ત્યાસુધી લબ્ધિરૂપ જ્ઞાન ચેતના પણ અખંડ ધારાએ અર્થાત્ અવ્યુચ્છિન્ન પ્રવાહે અવશ્ય હોય છે એથી કરી સમ્યક્ત્વની સાથે જ્ઞાનચેતનાનો નિત્ય સંબંધ કહ્યો છે

સમ્યક્ત્વની સાથે લબ્ધિ અને ઉપયોગરૂપ જ્ઞાનચેતનામાં સમવ્યાપ્તિ ને વિષમવ્યાપ્તિ— જેવી રીતે ભાવેન્દ્રિય અને ભાવમન એ બન્ને લબ્ધિ તથા ઉપયોગરૂપ હોય છે, તેવી રીતે સ્વાનુભૂત્યાવરણ કર્મના ક્ષયોપશમથી ઉત્પન્ન થવાવાળી જ્ઞાનચેતના પણ લબ્ધિ અને ઉપયોગરૂપ હોય છે. જો કે યુગપત્ નાના જ્ઞાનની લબ્ધિ રહે છે, કિન્તુ ઉપયોગ એક

સમય એક જ જાતિના જ્ઞાનનો હોય છે, અર્થાત્ જે સમયે સ૦ દૃષ્ટિને કોઇ ઇન્દ્રિય ઉપયોગ કિંવા અન્ય કોઇ શ્રુતજ્ઞાનોપયોગ હોય છે તે સમયે શુદ્ધ આત્મા પ્રતિ ઉપયોગાત્મક જ્ઞાનચેતના હોતી નથી, તથાપિ લબ્ધિરૂપ જ્ઞાનચેતના અવશ્ય હોય છે. એ કારણથી જે સમયે સમ્યગ્દૃષ્ટિને ઉપયોગાત્મક જ્ઞાનચેતના નથી હોતી તે સમયે ઉપયોગાત્મક જ્ઞાનચેતનાના અભાવમાં લબ્ધિરૂપ જ્ઞાનચેતના નથી હોતી એમ કહી શકાતું નથી, કારણ કે લબ્ધિ અને ઉપયોગ એ બન્નેમાં સમવ્યાપ્તિ નથી એથી ઉપયોગાત્મક જ્ઞાનચેતનાનો અભાવ લબ્ધિરૂપ જ્ઞાનચેતનાના નાશનું કારણ હોઇ શકતું નથી.

સ્વાનુભૂતિ લબ્ધિના અભાવમાં ઉપયોગનો પણ અભાવ હોય છે, કિન્તુ ઉપયોગના અભાવમાં લબ્ધિનો અભાવ હોવાનો નિયમ નથી. અત: સ્વાનુભૂતિવાળી લબ્ધિ અને ઉપયોગમાં વિષમવ્યાપ્તિ છે. જેવી રીતે સમ્યક્ત્વની ઉત્પત્તિની સાથે સ્વાનુભૂત્યાવરણ કર્મના ક્ષયોપશમજન્ય જ્ઞાનચેતના લબ્ધિની ઉત્પત્તિનો સહભાવી નિયમ છે, તેવી રીતે સમ્યક્ત્વની ઉત્પત્તિની સાથે સદા સમ્યગ્દૃષ્ટિને શુદ્ધ આત્મા પ્રતિ જ ઉપયોગ રહે છે એવો નિયમ નથી. એ કારણથી સમ્યક્ત્વની સાથે સ્વાનુભૂત્યાવરણ કર્મના ક્ષયોપશમથી ઉત્પન્ન થવાવાળી જ્ઞાનચેતના લબ્ધિનો સહભાવી અવિનાભાવ છે. અને તે સહભાવી અવિનાભાવનું કારણ જ્ઞાનચેતનાની લબ્ધિ અને સમ્યક્ત્વની સમવ્યાપ્તિ છે. કિન્તુ સમ્યક્ત્વ હોયે છતે જ્ઞાનચેતનાનો ઉપયોગ હોય એવો નિયમ નથી. પણ જો જ્ઞાનચેતનાનો ઉપયોગ હોય તો તે સમ્યક્ત્વ હોયે છતે જ હોય; અન્યથા નહિ એવો નિયમ છે. એ પ્રમાણે અગ્નિ અને ધૂમની સમાન સમ્યક્ત્વ અને જ્ઞાનચેતનના ઉપયોગમાં વિષમવ્યાપ્તિ છે.

છદ્મસ્થને ઉપયોગરૂપ જ્ઞાનચેતનાનું અનિત્યત્વ લબ્ધિરૂપ જ્ઞાનચેતનાનું નિત્યત્વ–સ્વાનુભૂતિની સાથે સમ્યક્ત્વની વિષમવ્યાપ્તિમાં કારણ એ પણ છે કે-છદ્મસ્થ સ૦ દૃષ્ટિને ઉપયોગાત્મક જ્ઞાન અનિત્ય છે, તથા કેવળીને ઉપયોગાત્મક જ્ઞાન નિત્ય છે. એથી કરીને ઉપયોગાત્મક સ્વાનુભૂતિની સાથે સમ્યક્ત્વની વિષમવ્યાપ્તિ છે અને જ્યાં સુધી છદ્મસ્થ સ૦ દૃષ્ટિને સમ્યક્ત્વ રહે છે ત્યાં સુધી સ્વાનુભૂત્યાવરણ કર્મનો ક્ષયોપશમ અવશ્ય રહે છે. એ અપેક્ષાએ છદ્મસ્થ સ૦ દૃષ્ટિઓને લબ્ધિરૂપ સ્વાનુભૂતિ પણ નિત્ય કહેવાય છે. અત: લબ્ધિરૂપ સ્વાનુભૂતિની સાથે સમ્યક્ત્વની સમવ્યાપ્તિ છે.

મતિશ્રુતજ્ઞાન અપેક્ષાએ પ્રત્યક્ષ સમ્યગ્દૃષ્ટિને અંશે આત્મપ્રત્યક્ષ–મતિજ્ઞાનાવરણના ક્ષયોપશમથી થવાવાળું આત્માના ઉપયોગને ભાવમન કહે છે. તથા એ ભાવમનને પણ ભાવ ઇન્દ્રિયોની સમાન લબ્ધિ અને ઉપયોગરૂપથી બે ભેદ હોય છે. વીર્યાન્તરાય સહિત મનોમતિજ્ઞાનાવરણના ક્ષયોપશમથી જે વિશુદ્ધિ થાય છે તેને લબ્ધિરૂપ મન કહે છે. તથા એ લબ્ધિપૂર્વક જ્ઞેય સન્મુખ હોવાવાળા મનને ઉપયોગરૂપ મન કહે છે.

સ્પર્શન, રસના, ઘ્રાણ, ચક્ષુ અને શ્રોત એ પાંચે ઇન્દ્રિયો કેવળ મૂર્તિક પદાર્થને જ અવગ્રહ, ઈહા, અવાય તથા ધારણારૂપથી વિષય કરવાવાળી છે. અને મન મૂર્ત તથા અમૂર્ત બે પ્રકારના પદાર્થોનો વિષય કરવાવાળું છે.

જે સમયે સ૦દૃષ્ટિ સ્વાનુભૂતિ કરે છે તે સમયે તેની પાંચે ઇન્દ્રિયોનો ઉપયોગ હોતો નથી, કિન્તુ એક ભાવમનનો જ ઉપયોગ હોય છે. મન દ્રવ્યમન અને ભાવમન બે પ્રકારનું માન્યું છે. તાત્પર્ય એ કે-સ્વાનુભૂતિના સમયે ઇન્દ્રિયજન્ય જ્ઞાન સમ્યગ્દૃષ્ટિને હોતું નથી.

ગુજરાતી સાહિત્યના પ્રશ્નો

લેખક — શ્રીયુત ડુંગરશી ધરમશી સંપટ

ગુજરાતી ભાષાની પહેલા અપભ્રંશ સાહિત્ય મોટા પ્રમાણમા જૈન સાધુઓરચિત મળ્યુ છે. આ અપભ્રંશ ભાષા દેશ ભાષા હતી ગુજરાત, મારવાડ, માલવા સુધી એક જ અપભ્રંશ ભાષા ઉચ્ચારભેદે વપરાતી હતી ઇટાલીયન વિદ્વાન્ ટેસીટોરીએ આ સર્વે પ્રાચીન ભાષાઓના મૂળતત્ત્વોનો અતિ ઊંડો અભ્યાસ કરી એની *સમાનતા દેખાડી દીધી છે મીરાબાઈના ભજનો* મૂળ અપભ્રંશ ભાષામા હતા ગુજરાતમા આવી એમણે ગુજરાતી વેશ પહેર્યો મારવાડમા મારવાડી અને હિંદના મધ્યભાગ ઉપર એ ભજનોએ હિંદી સ્વરૂપ લીધુ ગુજરાતી અપભ્રંશ સાહિત્ય દસમા અને અગીઆરમા સૈકા સુધીનુ મળ્યુ છે, પરંતુ હમણાં એ ટીકાની સહાય વગર સમજવુ મુશ્કેલ છે આ સિવાય વિદ્વાનોએ આ અપભ્રંશ સાહિત્યના અભ્યાસ *તરફ સુરુચિ બતાવી નથી જૈન ભાઈઓએ* મંદિરો પાછળ કરોડો રૂપિયા ખર્ચ્યા છે તે

એથી કરીને સિદ્ધ થાય છે કે-સ્વાનુભૂતિના સમયે અતીન્દ્રિય આત્માને પ્રત્યક્ષ કરવાને કેવળ મન જ ઉપયોગી છે તથા સ્વાનુભૂતિની તત્પરતાની વિશેષ અવસ્થામા તે મન જ જ્ઞાન, જ્ઞાત ને જ્ઞેય વિકલ્પથી રહિત સ્વયં જ્ઞાનમય થઈ જાય છે અત જ્ઞાનદ્વારા સમ્યગ્દૃષ્ટિ જીવને અતીન્દ્રિય આત્માનુ પ્રત્યક્ષ હોવુ યુક્તિયુક્ત છે

જો કદાચિત્ એમ કહેવામા આવે કે-મતિશ્રુતાત્મક ભાવમન સ્વાનુભૂતિના સમયે પ્રત્યક્ષ થાય છે, તો પછી સૂત્રમા જે મતિજ્ઞાનને ઇન્દ્રિય અને અનિન્દ્રિયથી ઉત્પન્ન થતુ હોવાથી તથા શ્રુતજ્ઞાનને મતિજ્ઞાનપૂર્વક ઉત્પન્ન થતુ હોવાથી પરોક્ષ કહ્યુ છે તે કથન અસિદ્ધ થશે તો એમ કહેવુ ઠીક નથી, કારણ કે મતિશ્રુતાત્મક તે ભાવમનને સ્વાનુભૂતિના સમયે પ્રત્યક્ષ કહેવાનો એ જ અર્થ છે કે-સ્વાનુભૂતિના સમયે તે મતિશ્રુતજ્ઞાનાત્મક ભાવમન વિશેષ દશાપન્ન થતુ હોવાથી અમૂર્ત થઇ જાય છે એથી કરી એના દ્વારા થવાવાળુ અમૂર્ત આત્માનુ અતીન્દ્રિય પ્રત્યક્ષ શા માટે ન હોય ? અવશ્ય હોય

તાત્પર્ય એ કે-સ્વાત્મરસમા મગ્ન હોવાવાળુ ભાવમન જ સ્વયં અમૂર્ત થઇ સ્વાનુભૂતિના સમયે આત્મપ્રત્યક્ષ કરવાવાળુ કહ્યુ છે જેવી રીતે શ્રેણી ચઢતા સમયે જ્ઞાનની જે નિર્વિકલ્પ અવસ્થા થાય છે તે નિર્વિકલ્પ અવસ્થામા ધ્યાનની અવસ્થાપન્ન શ્રુતજ્ઞાન તથા એ શ્રુતજ્ઞાનપૂર્વનુ મતિજ્ઞાન અતીન્દ્રિય પ્રત્યક્ષ હોય છે, તેવી રીતે જ સમ્યગ્દૃષ્ટિ જીવ ચોથે ગુણસ્થાનકથી માંડી સાતમે ગુણસ્થાનકવર્તી છે તેનુ મન પણ મતિશ્રુતાત્મક ભાવમન પણ સ્વાનુભવના સમયે વિશેષ દશાપન્ન હોવાથી શ્રેણીના સમાન તો નહિ, કિન્તુ તે ભૂમિકાને યોગ્ય નિર્વિકલ્પ થઈ જાય છે એથી કરીને મતિશ્રુતાત્મક ભાવમન સ્વાનુભૂતિના સમયે પ્રત્યક્ષ માન્યુ છે, કારણ કે મતિ શ્રુત વિના કેવળજ્ઞાનની ઉત્પત્તિ હોતી નથી, કિન્તુ અવધિ, મન પર્યયના વિના હોય છે આત્મસિદ્ધિને માટે મતિ અને શુભ શ્રુત એ બે જ્ઞાન જ આવશ્યક જ્ઞાન છે તેથી મતિ અને શ્રુતજ્ઞાનને સ્વાનુભવના સમયે પ્રત્યક્ષ કહ્યું છે, તે બરોબર છે આત્મ પ્રત્યક્ષના અંગે કેવળજ્ઞાની અને છદ્મસ્થ સમ્યગ્દૃષ્ટિ વચ્ચે ફેર એટલો જ કે કેવળજ્ઞાની આત્માને સંપૂર્ણ પ્રત્યક્ષ જાણે છે, જ્યારે છદ્મસ્થ ભાવશ્રુતજ્ઞાનવડે પરોક્ષપણે જાણે છે અને અનુભવથી પ્રત્યક્ષ જાણે છે

યોગ્ય છે, પરંતુ તેનો સોમો ભાગ પણ અક્ષર-મંદિરના જીર્ણોદ્ધાર પાછળ ખર્ચવો જોઇએ. પાટણ, જેસલમેર અને બીજા જૈન પુસ્તક-ભંડારોમાં હજી ઘણાં રત્નો અણુશોધાયલાં અંધકારમાં પડ્યા છે.

અપભ્રંશ સાહિત્ય બંગાળી, મરાઠી, હિંદી એ સર્વે સાહિત્યનું મૂળ છે. સંસ્કૃતથી પણ પ્રાકૃત વધારે પ્રાચીન હોવાની માન્યતા હવે દૃઢ થતી જાય છે. આ સર્વે ભાષાઓ પ્રાકૃત-માંથી નીકળી હોવી જોઇએ. મોટા પ્રમાણમાં અપભ્રંશ સાહિત્ય મળ્યું છે. એ સર્વે જો સારી રીતે સટીક પ્રકાશમાં આવે તો જૈન ધર્મ અને હિંદની ભાષાઓ સંબંધી એનાથી આપણા જ્ઞાનમાં ઘણો વધારો થાય એ નિસં-શય છે. એવા પ્રયત્નો જરૂર થવા જોઇએ.

જૈન સાધુઓ કઠીન તપસ્યા કરતા હતા. એમનું જીવન ત્યાગ વૈરાગ્યમય હતું. એઓ લગભગ મોટે ભાગે વિદ્વાન હતા. અધ્યયન અને અભ્યાસ એ એમના પ્રિય વિષયો હતા. ઉપદેશ અને કથા એ એમના નિત્યકર્મોનાં અંગો હતા. ગુરુપરંપરાથી વિદ્યા મેળવવાને એમનો ચાલુ પ્રયત્ન રહેતો હતો. કોઇ વિદ્વાન બ્રાહ્મણ મળે તો એમને વેતન આપી એની પાસે અભ્યાસ કરતાં જૈન સાધુઓને જરા પણ સંકોચ થતો નહિ. એમણે વિદ્યા મેળવી, એનો વિકાસ કર્યો, એનું રક્ષણ કર્યું. જૈન સાધુઓએ બુદ્ધ સાધુઓની પેઠે દૂર દૂરના દેશોમાં દેશાટન કરી વિદ્યાનો ફેલાવો કર્યો નહિ. જો એમણે એ પ્રયત્નો કર્યા હોત તો જરૂર એમને યશ મળત, પરંતુ શ્રી મહાવીરના સમય પછી જુદા જુદા જૈન સંપ્રદાયોના વિકાસ અને કઠીન આચારોને લીધે જૈન સાહિત્ય પરદેશોમાં વ્યાપક કરી શકાયું નથી.

હજી પણ આ સાહિત્ય અંધારામાં રાખી રક્ષણ કરવા કરતાં એને મુદ્રણાલયના પ્રકાશમાં મૂકવું જોઇએ. જૈન-ધર્મ એ આંતરશુદ્ધિના આચારનો ધર્મ છે. પરંતુ પાછળથી બાહ્ય શૌચ ઉપર જૈન સંપ્રદાયોએ વિશેષ ભાર દેવાથી જૈન ધર્મ પરદેશોમાં પાંગર્યો નથી. હિંદમાં પણ એક વખતનો વ્યાપક આ ધર્મ પોતાની સંકુ-ચિત સાંપ્રદાયિકતાઓ અને વાડાઓને લીધે માત્ર પંદર લાખ અનુયાયીઓમાં જ અટકયો છે.

શ્રી હેમચંદ્રાચાર્ય અપભ્રંશ સાહિત્યના વાલ્મિકી નથી. એમની પહેલા અનેક જૈન સાધુ-ઓએ એ સાહિત્યને અપનાવ્યું છે. વિક્રમની આઠમી અને દસમી સદી વચ્ચે સ્વયંભૂદેવ પહેલા પણ જૈન અપભ્રંશ સાહિત્ય અસ્તિત્વમાં હશે પણ તે સંબંધી શોધખોળ કરવી જરૂરની છે. અગાઉના લેખમાં સં. ૧૦૭૬ સુધીમાં રચાયલા સાહિત્યની સહેજ રૂપરેખા દેખાડી છે. તે પછી નીચે મુજબ સાહિત્ય મળ્યું છે પરંતુ આ ટીપ અધૂરી છે. એનાથી ઘણાં વિશાળ પ્રમાણમાં અપભ્રંશ સાહિત્ય જૈન મુનિઓએ રચ્યું હતું.

બારમી સદીમાં "જયતિહુયણ" નામે કાવ્ય સ્તોત્ર અભયદેવસૂરિએ રચ્યું છે. સં. ૧૧૨૩ માં વિલાસવઇ રચાઇ છે. આમાં કથા સાથે વર્ણન પણ સારું છે. જૈન મુનિઓ કાવ્યોની સાથે અલંકારો જાણતા હતા. ક્યારે ક્યારે સરસ વર્ણનો લખે છે. અપભ્રંશ ભાષા હમણાં અંધ-કારમાં હોવાથી એમની કદર થતી નથી. નહિં તો કાવ્યો તરીકે ઘણાં પ્રસાદીવાળાં જરૂર છે. કેટલાંક સામાન્ય ધાર્મિક વલણવાળા પણ છે.

શ્રી દેવચંદ્રસૂરિ શ્રી હેમાચાર્યના ગુરુ હતા. એમના રચેલાં પ્રાકૃત ભાષાના કેટલાંક ગ્રંથો મળે છે. શ્રી સૂરિજીએ ૭ કડવામાં "સુલસા-ખ્યાન" રચ્યું હતું. સંવત ૧૧૬૦ માં શાંતિનાથ ચરિત્રમાં પણ અપભ્રંશ ભાગ મળે છે. એ કાવ્ય હેમસૂરિનું રચેલું છે. વર્ધમાનસૂરિએ ઉપલા જ

સમયમા રચેલ "ઋષભચરિત્રમા" અપભ્રંશ કવિતાનો ભાગ છે ઈ સ ૧૧૯૯ મા લક્ષ્મણ-ગણિએ રચેલ "પ્રાકૃત સુપાસનાહ ચરિય"મા પણ અપભ્રંશ કાવ્યો આવ્યા છે આ સમયે સસ્કૃત અને અપભ્રંશ બને ભાષાઓનો જૈન કવિઓએ ઉપયોગ કર્યો છે. આ સમયના જૈનોના ગૃહસ્થવર્ગમા એકેય લેખક કે તેના પુસ્તકો મળ્યાં નથી બધી સાધુમહારાજોની કૃતિઓ જ હતી એટલે જૈન સઘનો ગૃહસ્થ અગ તે સમયે પણ વિદ્યાની ઉપાસનામા ઉદાસીન હતો એમ લાગે છે

અપભ્રંશનો ઉપયોગ આ શતકમા જૈન સાધુઓએ સારા પ્રમાણમા કર્યો છે, પરતુ લોકોની સામાન્ય ભાષા અને વિદ્વાનોની કૃતિઓની ભાષામા જરૂર ફેરફરહેતો હોવો જોઈએ આ શતકમા માણિક્ય પ્રસ્તારિકા પ્રતિબદ્ધ ગદ્ય, સદેશરાસ વગેરે રચાયા છે એ જ સમયમા જિનદત્તસૂરિએ ચર્ચરી, ઉપદેશરસાયનરાસ અને કાલસ્વરૂપ કુલક રચેલ છે કાળસ્વરૂપ કુલકની પ્રત સવત ૧૧૯૧ મા ઉતારેલી છે

જૈન ગ્રથોમા સતીઓના શીલનુ વર્ણન ઘણુ સારુ આવે છે, પરતુ આપણા ગુજરાતી સાહિત્યમા એ જૈન સતીઓને લગભગ વિસારી દેવામા આવી છે તેનો દોષ જૈનોના પ્રમાદ ઉપર છે. શ્રી નેમિનાથના પત્નીથી બીજી મોટી સતી મળવી મુશ્કેલ છે એવી જૈન સતીઓ ઘણી થઈ છે. ધાહિલના અપભ્રંશ કાવ્ય "પઉમસિરિ ચરિત્ર"મા સતીના શીળનુ શ્રેષ્ઠ વર્ણન છે આ જ સમયમા થયેલા વાદિદેવસૂરિએ પોતાના ગુરુ મુનિચદ્રસૂરિ ઉપર સ્તવન રચ્યુ છે, પરતુ જૈનેતરો માટે એની ઉપયોગિતા નથી

વિદ્વાનોએ આઠમી સદીથી બારમી સદી સુધી અપભ્રંશ ભાષામા રચાયલા અનેક ગ્રથોનુ પ્રકાશન કરવુ જોઈએ કેટલાક ગ્રથો સર્વ જનતાને ઉપયોગી છે કેટલાક જૈનોની ધાર્મિક શ્રદ્ધાને માટે છે કેટલાક હમણાના જમાનાની સસ્કૃતિને સહાયક નથી, પરતુ ભાષાદૃષ્ટિએ સર્વે અન્વેષણ કરવા યોગ્ય જરૂર છે અલબત આજના ચશ્માથી તે સમયના ગ્રથોની પરીક્ષા કરી શકાય નહિ. તે સમયના દેશ, કાળ અને વસ્તુની આપણે સમભાવે તુલના કરવાની છે તેમ તે સમયે વિદ્વત્તા, વાચન, વિચાર અને સમીક્ષા બહુ પરિમિત ક્ષેત્રમા વિસ્તરેલા હતા ખાસ જૈન દૃષ્ટિથી જૈન સાધુઓ માટે જ લખાયલા હતા જૈન સાધુઓની બહાર જૈન સઘ પણ આ સુદર પ્રસાદીનો ભોક્તા નહોતો

આ સાધુઓની કૃતિઓ સુકી ધાર્મિક નહોતી પરતુ એમના લેખો ધાર્મિક પટ નીચે રસિક વિગતો પૂરી પાડતા હતા પ્રવાસ, વ્યાકરણ, અલકાર, ઉપમા અને નવે રસોનુ વર્ણન એમના પુસ્તકોમા આવતા હતા ઘણાખરા પુસ્તકો, તાડપત્રો, ભોજપત્રો ઉપર લખાતા હતા એ માટે જૈન સાધુઓ સારા લહીઆ રાખતા હતા સરસ્વતીની ઉપાસના માટે એમને સર્વે સાધનો જૈન સઘ પૂરા પાડતુ હતુ ચાતુર્માસ સિવાય જૈન સાધુઓ ક્યાયે એક સ્થળે વસી શકતા નહોતા એટલે એમને પુસ્તકો ખૂબ પ્રમાણે સાચવી સાથે રાખવા પડતા હતા પુસ્તકો વિષે એમને અત્યત શ્રદ્ધા અને પૂજ્યબુદ્ધિ હતા

[ક્રમશ]

અહિંસાનો આદર્શ

લેખક: મુનિશ્રી ન્યાયવિજયજી મહારાજ (ત્રિપુટી)

આપણે, પર્યુષણા મહાપર્વ આવે છે અને પર્યુષણા મહાપર્વનાં કર્તવ્યો યાદ કરીએ છીએ. પર્યુષણાપર્વનાં મુખ્ય કર્તવ્યો દર વર્ષે આપણે સાંભળીએ છીએ, પરન્તુ એ મહાપર્વનાં ધર્મકાર્યો કરવા છતાં યે જે અંતરની શુદ્ધિ થવી જોઇએ, હૃદયનો મેલ જવો જોઇએ, એ નથી જતો એ ઓછા આશ્ચર્યની વાત નથી. ખાસ કરીને ૧ ચૈત્યપરિપાટી, ૨ સમસ્ત સાધુ-વંદન, ૩ સંવત્સરી પ્રતિક્રમણ, ૪ પરસ્પર સ્વામિ-ભાઇઓ સાથે ક્ષમાપના અને ૫ અઠ્ઠમનો તપ. આ સાથે જ પવિત્ર શ્રીકલ્પસૂત્રનું શ્રવણ આદિ ધર્મક્રિયાઓ યથાશક્તિ જરૂર કરીએ છીએ, પરંતુ ક્ષમાપનામાં આપણે જેવી રીતે લક્ષ આપવું જોઇએ તે નથી આપતા.

આપણે **અહિંસા પરમો ધર્મ**ને માનીએ છીએ પરન્તુ સાચી અહિંસા હજી આપણા જીવનમાં ઉતરી નથી. સાચો અહિંસક રાગ અને દ્વેષને વશીભૂત થઇને પણ કોઈ પણ જીવને દુઃખી ન કરે, તેની સાથે વૈર કે વિરોધ ન રાખે, સંવત્સરી પ્રતિક્રમણ કરી, સર્વ જીવોને ખમાવતાં.

खामेमि सव्व जिवे, सव्वे जिवा खमंतु मे ।
मित्ति मे सव्व भूएसु, वेरं मज्झं न केणइ ॥ ”

આવું ઉચ્ચારીએ છીએ કિન્તુ આપણા હૃદયમાં ક્ષમા, મૈત્રી, પ્રેમ કે સ્નેહ નથી જણાતાં. વિરોધી પ્રતિ પણ આપણે મૈત્રીભાવ રાખવાનો હોય છે. “ મિત્તિ મે સવ્વ ભૂએસુ ” કહેવા છતાં યે મૈત્રી નથી જણાતી. અહિંસાનો સાચો આદર્શ એ જ કહેવાય કે સંસારના પ્રાણી પ્રતિ પ્રેમ સ્નેહ અને મૈત્રી આપણા રૂવાંડે-રૂવાંડે ભરી હોય.

પર્યુષણા મહાપર્વમાં આપણે “ અમારી પડહ ”ની ઉદ્‌ઘોષણા કરાવવાની છે. “ અમારી ” નું યથાર્થ સ્વરૂપ આપણે સમજીયે અને જીવનમાં ઉતારીએ તો જ આપણે “ અમારી પડહ ” ની ઉદ્‌ઘોષણા સુંદર રીતે કરાવી શકીયે. બીજા જીવોને બચાવીએ છીએ, માછલાં છોડાવીયે, પક્ષીઓ અને પશુઓને છોડાવીયે, ગરીબોને દાન આપીએ આવું ઘણું કરીએ છીએ પરન્તુ આપણે પોતે અહિંસક નથી થતાં. આપણા હૃદયમાં રહેલો ક્રોધ-વૈર અને ઇર્ષ્યાનો અગ્નિ આપણે શાંત નથી કરતાં. એક બાજુ સંઘ સમક્ષ ખમાવીએ છીએ; સવી જીવ કરૂં શાસનરસીનું પદ પ્રેમ અને ભક્તિથી લલકારીએ છીએ; અહિંસા પળાવીએ છીએ ત્યારે બીજી બાજુ વૈર અને વિરોધની ભઠ્ઠી આપણા હૃદયમાં જલતી રાખીએ છીએ. આવો વિરોધાભાસ આપણે ક્યાં સુધી નભાવીશું એ તો વિચારો ?

યાદ રાખજો એક બાજુ પુણ્યના પુંજ જમાવીશું અને બીજી બાજુ રાગ અને દ્વેષને વશીભૂત થઇ ક્રોધ દ્વેષ ઇર્ષ્યા અને અસુયાની

ઉપાસના કરતા રહીશું તો આ દ્વેષાગ્નિ-વૈરાગ્નિ આપણા પુણ્યપુંજને બાળીને ભસ્મ કરતા વાર નહિ લગાડે

આપણે જેમ દ્રવ્ય અહિંસા પાળીએ છીએ, જેમ દ્રવ્ય ક્ષમાપના કરીએ છીએ તેમ ભાવ-અહિંસા, ભાવ ક્ષમાપના, ભાવ ઉપશમની પુરે પુરી જરૂર છે દ્રવ્ય એ ભાવનુ સાધન જરૂર છે પરન્તુ આપણી અજ્ઞાનતા, અહંતા આપણને એ ઉચ્ચમાર્ગે જતા અચકાવે છે આપણે જગતને અહિંસાનો સદેશ તો જ પહોંચાડી શકીએ કે આપણે સાચા અહિંસક બનીએ સાચા અહિંસક બનનારે સંસારના પ્રાણીમાત્ર પ્રતિનો વૈર ને વિરોધ છોડવો જ પડશે

"अहिंसा प्रतिष्ठायां वैरत्याग." જ્યારે યથાર્થ અહિંસાના આપણે પાલક થઇશુ, આપણને કોઇ પ્રતિ વિરોધ કે વેર નહિ રહે, એટલુ જ નહિ પરંતુ અન્યાન્ય પ્રાણીઓ પણ આપણી સમક્ષ અવૈરી બની જશે પરન્તુ આપણા દીલમા ચોર પેઠો છે,, અંદર શત્રુ બેઠો છે જેથી આપણે વૈર-વિરોધ નથી ત્યજી શકતા, નથી ત્યજાવી શકતા

સાચા અહિંસકમા આ ભાવના પ્રગટે છે–

सर्वेऽपिसन्तु सुखिनः सर्वे सन्तु निरामया ।
सर्वे भद्राणि पश्यन्तु मा कश्चित् पापमाचरेत् ॥

સર્વ જીવો સુખી થાઓ, સર્વ જીવો રોગ રહિત (દ્રવ્ય ને ભાવથી) સર્વ જીવો કલ્યાણ પામો, અને કોઇ પણ જીવ પાપ ન આચરો

કેવી ઉદાત્ત અને ઉદાર ભાવના છે?

જે જૈનધર્મ પ્રાણીમાત્રનુ કલ્યાણ ઇચ્છે, પ્રાણીમાત્રની કલ્યાણકામના કરાવાનુ શીખવે એ જ ધર્મના આપણે અનુયાયી વેર, વિરોધ, દ્વેષ, ઇર્ષ્યા, અસુયા અને કલહને કેમ રાખી શકીએ?

ખરેખર અહિંસાનો આદર્શ એ જ છે કે પ્રાણીમાત્ર પ્રતિ આપણામા મૈત્રી, પ્રમોદ, કારુણ્ય અને માધ્યસ્થ ભાવના જાગે નીચેના શ્લોકોમા એ જ વસ્તુ કહી છે—

मैत्री सकलसत्त्वेषु, प्रमोदो गुणशालिषु ।
माध्यस्थमविनेयेषु, करुणा सर्व देहिषु ॥ १ ॥
धर्मकल्पद्रुमस्यैता मूल मैत्र्यादि भावना ।
यैर्न ज्ञाता न चाभ्यस्ता, सतेषामतिदुर्लभः ॥२॥

ભાવાર્થ—સર્વ જીવોની સાથે પ્રેમ-સ્નેહ રાખવો તે **મૈત્રીભાવના છે.**

દરેક ગુણી જીવોને જોઇ આનંદ-હર્ષ પામવો તે **પ્રમોદભાવના** છે

કોઈપણ અકૃત કરનારા જીવોને જોઇ તેની ઉપેક્ષા કરવી તે **માધ્યસ્થભાવના** છે

અને સર્વ પ્રાણીઓ ઉપર દયા રાખવી તે કરુણાભાવના છે આ મૈત્રી આદિ ભાવનાઓ ધર્મરૂપી કલ્પવૃક્ષનુ મૂલ છે આ ભાવનાઓ જે જીવે જાણી નથી, જે જીવોએ આ ભાવનાઓ અભ્યાસ કર્યો નથી (આચરણમા નથી ઉતારી) તેને ધર્મરૂપી કલ્પવૃક્ષની પ્રાપ્તિ થવી દુર્લભ છે

મહાનુભાવો! આપણે પર્યુષણા મહાપર્વનો આ સંદેશ, આ અહિંસાનો આદર્શ જીવનમા ઉતારીએ તો આ લોક અને પરલોકમા આપણું કલ્યાણ થાય બસ સર્વ જીવો આ વસ્તુ પામી દ્રવ્ય અને ભાવથી અહિંસક બને, અહિંસાનો આદર્શ શીખે એ શુભેચ્છાપૂર્વક વિરમું છુ

ॐ शांति शांति शांति !

..........વર્તમાન સમાચાર..........

બીકાનેરને આંગણે યુગવીર આચાર્યદેવનું ચાતુર્માસ.

પૂજ્યપાદ વિશ્વવિભૂતિ યુગવીર આચાર્યદેવ શ્રીમદ્ વિજયવ**લ્લભ**સૂરીશ્વરજી મ. તથા પૂજ્યપાદ્ પ્રખરશિક્ષાપ્રચારક આચાર્ય શ્રીમદ્ વિજયલલિતસૂરિજી મ. અને પૂજ્યપાદ્ આચાર્ય શ્રીમદ્ વિજયવિદ્યાસૂરિજી મ. આદિ ઠાણા ૧૪ નું તથા વયોવૃદ્ધ પ્રવર્તીણી સાધ્વીજી શ્રી દેવશ્રીજી મ. આદિ ઠાણા ૧૫ નું ચાતુર્માસ બીકાનેર શહેરમાં નિશ્ચિત થયું છે. જ્યારથી આ યુગવીર આચાર્યદેવના પગલા થયા છે ત્યારથી અનેક ધર્મોન્નતિના શુભ કાર્યો થઇ રહ્યા છે. આજસુધી શ્રી નવપદ ઓલી મહોત્સવ, દીક્ષા મહોત્સવ, પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવાદિ કાર્યો એવા ઉત્સાહ અને સમારોહપૂર્વક થયા છે કે બિકાનેરના ઇતિહાસમાં ચિરસ્મરણીય રહેશે.

શ્રી જૈન શ્વે. આયંબિલ ખાતુઃ—આટલા મોટા શહેરમાં જૈનીઓની બહુસારી વસ્તી હોવા છતાં આયંબિલ ખાતા જેવી એકે સંસ્થા અહીં નહોતી હવે પૂજ્યપાદ્ આચાર્યદેવના સદુપદેશથી શ્રી જૈન શ્વે. આયંબિલ ખાતાની શરૂઆત થઇ છે. જેમાં પ્રતિદિવસ અનેક ભવ્યાત્માઓ આયંબિલ કરી કર્મોની નિર્જરા કરે છે.

પરમ પવિત્ર શ્રીમદ્ ભગવતીજી સૂત્રની વાચના.

અહીંના સકલ સંઘ તથા ખાસ કરીને અહીંના કરોડાધિપતિ રામપુરીઆ શેઠોના અત્યંત આગ્રહથી શ્રાવણ વદિ ૭ થી વ્યાખ્યાનમાં પંચમાંગ શ્રીમદ્ ભગવતી સૂત્રની શરૂઆત થઇ છે અને ભાવનાધિકારે શ્રીચંદ્રકેવલીચરિત્ર વંચાય છે. શ્રાવણ વદિ ૬ ના દિવસે રામપુરીયા શેઠ સમારોહ પૂર્વક શ્રીમદ્ ભગવતી સૂત્રને પોતાના ઘેર લઇ જઇ રાત્રિજાગરણ પ્રભાવના કરી હતી. વદિ ૭ ના દિવસે સકલ સંઘ સાથે સમારોહ પૂર્વક લાવી સાચા મોતીઓના સાથીઓ કરી સોનામોહરોથી જ્ઞાન પૂજન કરી શ્રી આચાર્યદેવને વેહરાવ્યું હતું અને વાસક્ષેપ નંખાવ્યો હતો.

શ્રી ગુરૂદેવની અમૃતમય દેશનાનો લાભ શ્રોતાવર્ગ સારી સંખ્યામાં લઇ રહ્યા છે. તે દિવસે શ્રીફળની પ્રભાવના રામપુરીયા શેઠો તરફથી થઇ હતી.

શ્રી સંક્રાંતિ મહોત્સવઃ—શ્રાવણ વદિ ૧૧ નું સંક્રાતિ મહોત્સવ હોવાથી પંજાબના અનેક ગ્રામ નગરોથી ભાવિક સજ્જનો સારી સંખ્યામાં દસમના દિવસે આવી પહોંચ્યા હતા. એકાદસિના સુપ્રભાતે ૭ વાગતાં સભામંડપ જનતાથી ચિકાર ભરાઇ ગયો હતો અને પૂજ્યપાદ્ આચાર્યદેવ પોતાના શિષ્યમંડળ સહિત પધારી વ્યાખ્યાન વેદિકા ઉપર બિરાજમાન થયા હતા. પંજાબી ભાઇઓના દેવગુરૂ સ્તુતિરૂપ ભજનો થયા બાદ પૂજ્યપાદ્ શ્રી આચાર્યદેવે મહા મંગલકારી પ્રત્યક્ષ પ્રભાવી અનેક સ્તોત્રો સંભળાવી આજ સૂર્યદેવ મિથુન રાશિમાંથી સંક્રમણ કરી કર્ક રાશિમાં આવ્યા છે તેથી શ્રાવણ માસ આજથી શરૂ થયો છે અને આ માસમાં જે તિર્થંકર ભગવાનોનાં જે જે કલ્યાણકો થયા છે તેના નામો સંભળાવી તેની આરાધના માટે ઉપદેશ આપ્યો હતો. અને ખાસ કરી આ માસમાં શ્રાવણ સુદિ ૫ ના દિવસે બાલબ્રહ્મચારી શ્રી નેમિનાથ ભગવાનનું જન્મ કલ્યાણક હોવાથી શ્રીસંઘને આ માસમાં ચતુર્થવ્રત (બ્રહ્મચર્ય વ્રત) પાળવા ઉપદેશ આપ્યો હતો. અનેક શ્રાવકોએ સંપુર્ણ માસમાં તથા તિથિનાં દિવસે બ્રહ્મચર્યવ્રત પાલણ કરવાનો નિયમ લીધો હતો.

શહેરમાં આ માસમાં દશ ઉપવાસ, નૌ, અઠ્ઠાઈ, સાત, પાચ, ચાર, અઠ્ઠમ, છઠ્ઠ આદિની તપશ્ચર્યા સારી થઇ છે એક સાધ્વીજી મહારાજને ચૌદ ઉપવાસ છે

દર્શનાર્થે.—પૂજ્યપાદ આચાર્યદેવના દર્શનાર્થે જેઠ સુદિમા અમદાવાદના ઝવેરી શાહ ભોગીલાલ તારાચદ લસણીઆના કુટુબીજનો લગભગ ૩૦ ની સખ્યામા આવ્યા હતા તથા સાભરના જ્યુડિશલ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ શ્રીમાન મગરૂપચદજી સા ભડારી પણ આવ્યા હતા તદુપરાંત મુબઇ, અમદાવાદ, પાટણ, મીયાગામ, પાટણ, જબુસર, કપડવજ, બડૌદા, જોધપુર, સાદડી, દેસુરી, ખુડાલા, બગલુટ, આકોલા આદિ કેટલાક ગ્રામ-નગરોના ભાવિક સજ્જનો આજસુધી આવી ગયા છે તથા પજાબી ભાઇઓ તો દર મહિને આવે છે અને દેવગુરુની ભક્તિનો લાભ લઇ જાય છે

સાભાર સ્વીકાર

નીચેના ગ્રથો આ સભાની શ્રી લાઇબ્રેરી માટે નીચેના મહાશયો તરફથી ભેટ મળ્યા છે તે આભાર સાથે સ્વીકારવામાં આવે છે

૧ ધન્ય જીવન—શ્રીયુત સોમચદ ડી. શાહ માનદ્ મત્રી શ્રી જૈન સ્વાધ્યાય મદિર, કિમત રૂા ૧-૪-૦ લેખક મુનિરાજ શ્રી કનકવિજયજી મહારાજ

૨ પ્રથમ કર્મગ્રથ—પદ્યમય અનુવાદ-વિવેચન ટીપ્પન કોષ્ટકાદિ વિભૂષિત વિવેચન કર્તા મુનિરાજશ્રી દક્ષવિજયજી મહારાજ કિમત છ આના

૩ તત્ત્વાર્થ સૂત્ર—ગુજરાતી વ્યાખ્યા સહિત વિવેચક પડિતજી સુખલાલજી પ્રકાશક શ્રી જૈન સાહિત્ય પ્રકાશન સમિતિ, C/o ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ, અમદાવાદ કિમત રૂા ૧-૮-૦

૪ શ્રી ઉજમબાઇ જૈન કન્યાશાળાનો સ ના રિપોર્ટ તેની કમીટી તરફથી

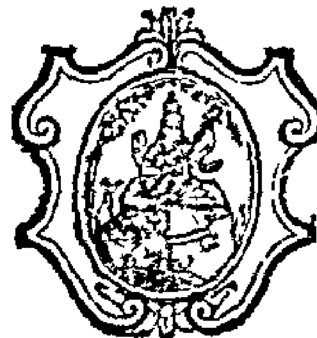
શ્રી ચૈત્યવદનભાષ્યનો છ દોઢ્ઢ ભાષાનુવાદ ટિપ્પણ સહિત રચયિતા મુનિરાજ શ્રી સુધીન વિજયજી તરફથી

ધર્મ મગળ—વ્યાખ્યાનકાર ઉપાધ્યાય શ્રીદેવ ચદજી મહારાજ તરફથી સપાદક શ્રીયુત સુશીલ

એક અર્વાચીન સત—(શ્રી બુદ્ધિસાગરજી સૂરિ)ની સાહિત્યસેવાનો નિબધ તૈયાર કરનાર મણિલાલ મોહનલાલ પાદરાકર તરફથી

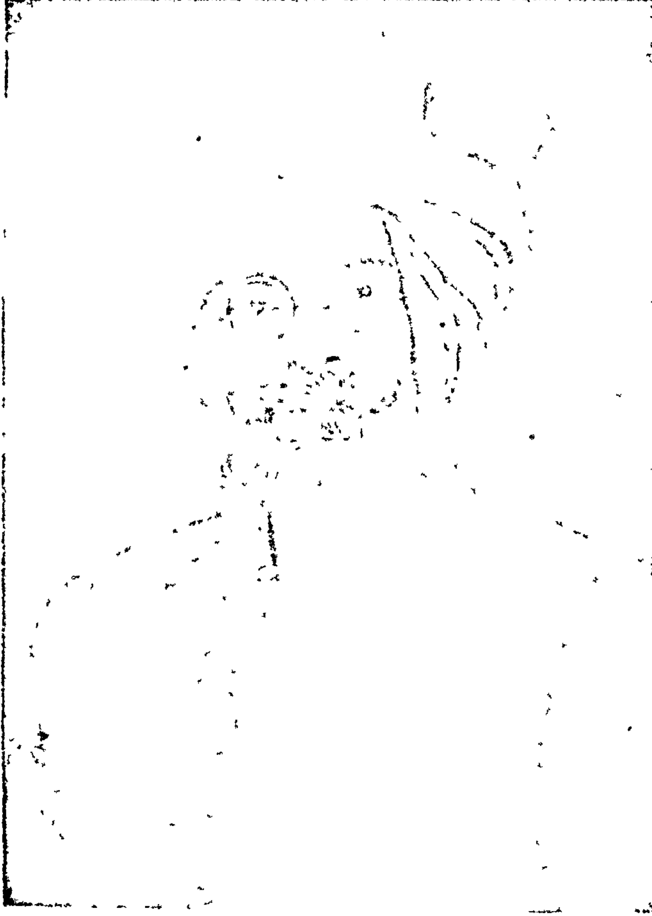
યુગવીર આચાર્ય—(શ્રીમાન્ આચાર્ય મહારાજ શ્રી વિજયવલ્લભસૂરીશ્વરનુ જીવન ચરિત્ર લેખક શાહ ફૂલચદ હરિચદ, સુમી શ્રી યશો જૈન ગુરુકુલ, પાલીતાણા તરફથી (પ્રકાશક શ્રી આત્માનદ જૈન સભા મુબઇ) મૂલ્ય રૂા ૨-૦-૦,

શ્રી વિજયાનદ વાર્ષિક અક પ્રકાશક શ્રી આત્માનદ જૈન સભા મુબઇ તરફથી

કલકત્તાના અગ્રગણ્ય દાનવીર કરોડપતિનું દુઃખદ અવસાન.

કલકત્તાખાતે તા. ૭ મી જુલાઇના રોજ બપોરના બે વાગ્યાના શુમારે દાનવીર બાબુસાહેબ શ્રી બહાદુરસિંહજી સીંઘીસાહેબનું, ૫૯ વર્ષની વયે અતિશય ખેદજનક અવસાન થવાથી જૈન સમાજમાં ઘણો જ ખેદ પ્રસર્યો છે. જૈનો એકલા જ નહિ પરંતુ સારૂં

હિંદુસ્તાન એક મહાન અણમૂલું રત્ન ગુમાવી બેઠી છે. ધાર્મિકપ્રેમ સાથે સમાજપ્રેમ તેમની નસેનસમાં હતો. અને દયારૂપી નદી તેમના હૃદયમાં હરહંમેશ અમૃતઝરણાની પેઠે ચાલ્યા જ કરતી હતી.

જીવનની ટૂંકી રૂપરેખા

તેઓશ્રીનો જન્મ ઇ. સ. ૧૮૮૫ માં અજીમગંજમાં અગ્રગણ્ય ગણાતા સીંઘી પરિવારમાં થયો હતો. સાહિત્યપ્રેમને પુરો પાડવા માટે તથા જૈન સમાજને મદદરૂપ થવા માટે એ મહાન ગર્ભશ્રીમંત પ્રખર દાનવીર મહાશય (૧) જૈન પુસ્તક પ્રચારક મંડળ, આગરા (૨) શ્રી યશોવિજયજી જૈન ગુરૂકુલ, પાલીતાણા. (૩) જૈન વિદ્યાભવન, ઉદયપુર. (૪) જૈનભુવન, કલકત્તા. (૫) જૈન ધર્મ પ્રચારક સભા, માનભુમ. (૬) જીયાગંજ, લન્ડન મીશન હોસ્પીતાલ (૭) બનારસ હિંદુ વિશ્વવિદ્યાલય આદિ અનેક સંસ્થાઓને કુલ રૂા. ૫૦૦૦૦) થી પણ વધારે દાન આપી ચુકયા છે.

વળી પોતાના સ્વર્ગીયપિતાશ્રી શ્રીયુત ડાલચંદજી સીંઘીના ઘનીષ્ટ પરિચય વાળા તેમજ બનારસ હિંદુ યુનિવર્સિટીના અધ્યાપક પંડિત સુખલાલજી જોડે એમને ઘણો જ પરિચય હતો, તેટલામાં તો કવિવર શ્રી રવીન્દ્રનાથ ટાગોર તેમને મળ્યા ને પોતાના શાંતિનીકેતનમાં જૈન શિક્ષા માટે એક વિભાગ ખોલવાની પોતાની ઇચ્છા બાબુ સાહેબને જણાવી. તરત જ કવિવરનું વચન મંજુર કરી પોતાના સ્વર્ગીય પિતાની યાદગીરી માટે તેમનો ત્રણ વર્ષનો ખર્ચ ઉપાડી લઈ હજારો રૂપીઆનું દાન કરી કવિવરની ઇચ્છા પૂર્ણ કરીને જૈન સંસ્કૃતિ તેમાં હંમેશ માટે દાખલ કરાવી આપી. આપણા જૈનોને એક અભિમાન કરવા જેવી વાત છે કે જે ધનથી પણ જૈન ધર્મનો પ્રચાર કરવા હમેશાં તત્પર જ હતા.

સાહિત્ય તથા સંસ્કૃતિના મહાન પ્રેમી બાબુ સાહેબે વિદ્વાન મુનિશ્રી જિનવિજયજીની અધ્યક્ષતા નીચે સીંઘી જૈન ગ્રંથમાળા સ્થાપિત કરી જેને માટે તેઓશ્રી રૂા. ૫૦,૦૦૦) લગભગ ખર્ચ કરી ચુકયા છે. જેના ફળસ્વરૂપ તે ગ્રંથમાળામાં અમૂલ્ય ગ્રંથો

છપાઇ ચુકયા છે જેમા પડિત વીન્ટરનીઝ જેવા વિદ્વાનોએ પ્રશસા પણ કરી છે

ઉપરાત એમને પ્રાચીન કળા સસ્કૃતિનો ઘણો જ શોખ હતો પોતાના મકાનમા પ્રાચીન કળા-કૌશલ્યથી ભરેલી અનેક મૂર્તિઓ, હસ્તલેખિત જુના પુસ્તકો, તામ્રપત્ર તથા ભારતવર્ષના જુના સિક્કાઓનો પણ સગ્રહ કરેલ છે તેમજ ગમે તે પરદર્શનીને બાબુસાહેબ તે બધુ સારી રીતે બતાવતા હતા આવા ઉત્તમ ગુણોથી આકર્ષાઇને સન ૧૯૩૧ મા હિંદી સાહિત્ય સમેલન મારફત બાબુસાહેબને સોનાનો ચાદ પણ મળ્યો હતો તદુપરાત તેઓ સાહેબ રોયલ સોસાયટી ઑફ આર્ટસ લડનના ફેલો હતા તથા બગાળની રોયલ એશીઆટીક સોસાયટી, બગાળ સાહિત્ય પરિષદ, ધી ઇન્ડીયન રીસર્ચ ઇન્સ્ટીટયુટ વગેરે કેટલાય સભાના સભાસદો થઇ તન, મન અને ધનથી સેવા કરી છે ઉપરાત "ભારતીય વિદ્યાભુવન, મુબઇ" ના ઉત્કૃષ્ટ સભ્યોમાના તેઓશ્રી એક હતા જ્યા આપશ્રીએ રૂા ૧૦૦૦૦૦) થી પણ વધારે ખર્ચી હિંદી સાહિત્યનો ઉત્સાહ આપે વધાર્યો છે

ફેબ્રુઆરી ૧૯૩૫ મા કલકત્તામા "ભારતીય કલા કૌશલ તથા ઉચ્ચ કલા તથા શિલ્પકળાના અખિલ ભારતવર્ષીય પ્રદર્શનના કાર્યવાહક દળ" મા એક પ્રમુખ નેતા હતા તેમ જ મુબઇ ઇ સ ૧૯૨૬ મા ભરાયેલ જૈન શ્વેતાબર સમેલનના તેઓ સાહેબ સભાપતિ હતા આ સિવાય બીજી કેટલીય મહાન સભાઓમા સભાપતિ બની અનેક વાર માન-મરતબો પામી કૃતકૃત્ય થઇ ગયા છો જૈન સમાજના એક સાચા પ્રમુખ હોવા તરીકે હિંદી સાહિત્ય પરિષદમા રૂા ૧૨૫૦૦) પોતાની તે વિષય પ્રત્યેની ભાવનાઓ પ્રદર્શિત કરી છે ને મહાત્મા ગાધીજી જ્યારે તેઓશ્રીની પાસે ચીતરજન સેવાસદન માટે પધાર્યા ત્યારે પણ વિના વિલબે આપશ્રીએ રૂા. ૧૦૦૦૦) આપી એ હિંદભરમા પુજનિક મહાત્માના વચનને યથાર્થ માન આપ્યુ હતુ

સન ૧૯૪૧ મા પોતાના બગીચામા "સીંધી પાઠશાળા" નામનો એક આકર્ષક શો કરીને અનેક સજ્જન ગૃહસ્થો, પ્રસિદ્ધ ઓફીસરો, બગાળના ગવર્નર સર જોન આરથર હરબર્ટ તથા શ્રીમતી હરબર્ટ અને આજના વાઇસરોય લોર્ડ વીસકાઉન્ટ વાવેલને પણ આમત્રણ આપેલ હતુ જે મેળામાં રૂા ૪૫૦૦૦) જમા થતા તે રકમ ઉપરાત રૂા ૧૧૦૦૦, પોતે આપી તે બધાય યુદ્ધકોષમા આપી પોતાની કીર્તિ ઉજાળી હતી, તે ઉપરાત રેડક્રોસમા પણ રૂા ૧૦૦૦૦) આપીને અનેક પીડિતોને મદદરૂપ બન્યા હતા મુર્શીદાબાદ, માલદા ૨૪ પરગણા વગેરેના ફડોમા રૂા ૧૦,૦૦૦) આપી અનેક આત્માઓને મદદરૂપ બન્યા છે

તીર્થાધિરાજ શ્રી શત્રુજયના મુડકાનો પ્રશ્ન જ્યારે સમાજમા કટોકટીનો બન્યો હતો ત્યારે તેની વિચારણા માટે ૧૯૨૬ ના જુલાઇ માસમા મુબઇખાતે કોન્ફરન્સનુ ખાસ અધિવેશન મળેલ. આ સમયે જૈન સમાજનો મોટો ભાગ એકત્ર થયો હતો, આ અધિવેશનનુ કાર્ય સુદર રીતે પાર પાડવામા તેઓ સાહેબે તેના પ્રમુખ તરીકે સેવા બજાવી છે તેમજ શત્રુજય તીર્થના પ્રકરણ ઉપર જે સુદર પ્રવચન કર્યું હતુ તે કદી ન ભૂલાય તેવુ હતુ

અનુકપાદાન.

આ ઉપરાત મહાન ઉપકાર લખતા ઘણો જ આનદ થાય છે કે, જૈન કુળને શોભાવવા અને અનુકપાદાન નામનો જૈનોનો જે સિદ્ધાત છે તેને યથાર્થ રીતે અપનાવવા ઉપરાત અનેક પામર મનુષ્યોને ઉપકારી બનવા માટે, ગઇ સાલ ૧૯૪૩ ના દુષ્કાળમા જ્યારે રૂા ૨૪) ના મણનો ચોખાનો ભાવ હતો ત્યારે જીયાગજ, અજીમગજ, જાગ્રા, ખડકોલીયારી આદિ સ્થળોએ રૂા ૮) ના મણના ભાવે ચોખા આપી તેમ જ ગરીબોને મફત ચોખા આપી અનેકને જીવાડ્યા હતા અને ખરેખર દાનવીર દયાવારીધિ થયા હતા તેમાં તેઓશ્રીને રૂા ૩,૨૦૦૦૦) ની ખોટ સહન

કરવી પડી હતી તો પણ તેઓશ્રી શાંત થયા ન હતા. પરંતુ તેમના ગૃહસ્થ મિત્રો જેવા શિવજીભાઇ વગેરેને કહેતા હતા કે જો મને ચોખા ખરીદવાની પરમીટ મળે તો હજુ બીજા ૩-૪ લાખ રૂા. ખર્ચ કરૂં ને બંગાળમાં દુષ્કાળ નિવારવા બનતો પ્રયત્ન કરૂં. આ ભાવના આટલી હદે પહોંચેલી હોવાથી બહુ જ થોડા વીરલા જ ઉત્તમ પુરૂષ હોઇ શકે.

ઉપરાંત મારવાડી હોસ્પીટલ કલકત્તામાં રૂા. ૧૦,૦૦૦) તેમ જ શ્રી જૈન દેરાસરજી કલકત્તાને મુર્શીદાબાદમાં રૂા. ૧૧,૦૦૦) આપી મહાન લહાવો લીધો છે. રૂા. ૨૫૦૦૦) મુર્શીદાબાદનાં ગરીબોના ભોજન માટે તથા કાપડ માટે ખરચ કરવા છેવટે આપ્યા હતા વળી શ્રી યશોવિજય જૈન ગુરૂકુળને રૂા. સાડાસાત હજાર સ્કુલ કરવા અને આ સભાની વિનંતિને માન આપી આમંત્રણથી ભાવનગર પધારી કાર્યવાહી જોઇ રૂા. ૫૦૦) આપી પેટ્રન સાહેબ થયાં હતા એટલે આ સભાને એક મહાન જૈન નરરત્ન ઉત્તમ પુરૂષની ખોટ પડી છે જે ન પુરાય તેવું છે. પોતે સર્વ જીવોને ખમાવી અરિહંત પ્રભુના ધ્યાનમાં પંચત્વ પામ્યા જેથી હિંદભરને એક ઉત્તમ હીરાની ખોટ પડી છે જે માટે અમે દિલગીર છીએ.

તેઓશ્રી પાછળ ત્રણ ઉત્તમ પુત્રો, તેમનો લાંબો પરિવાર, તેમ જ તેમના અનેક સગાસંબંધી મિત્રો વગેરેને શોકમાં મુકી પોતે સ્વર્ગીય બન્યા છે જે અતિશય દુઃખદ છે. પ્રભુ ! એ આત્માને ચિરકાળ શાંતિ આપો એ જ ઇચ્છા ને અભિલાષા.

શ્રી દામોદરદાસ ત્રિભોવનદાસનો સ્વર્ગવાસ.

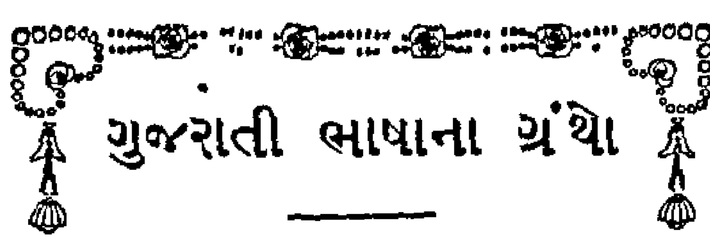
સુમારે ઓગણપચાસ વર્ષની ઉમર ગયા અશાડ વદી ૧૩ ના રોજ ભાઈ દામોદરદાર પંચત્વ પામ્યા છે. શેઠ ત્રિભુવનદાસ ભાણજી સુપુત્ર જે કે જૈન સમાજમાં સખાવતો વગેરે સુપ્રસિદ્ધના નબીરા હતા.

વારસામાં ઉતરેલ અનુકંપાથી સસ્તા અનાજની દુકાન આવી સખ્ત મોંઘવારીના વખતમાં ગરીબોને રાહત આપવા સસ્તા અનાજની દુકાન ખોલી હતી. કેળવણીના હિમાયતી હોવાથી તેઓશ્રી પિતાના નામથી ચાલતી જૈન કન્યા શાળામા હાલમા સહાયાર્થે રૂપીયા પંદર હજાર હજારની મદદ કરી હતી. આ સભાના લાઇફ મેમ્બર હોવાથી સભાને પણ એક પ્રતિષ્ઠીત સભ્યની ખોટ જણાશે, તેઓના પવિત્ર આત્માને અનંત શાંતિ પ્રાપ્ત થાઓ તેમ પરમાત્માની પ્રાર્થના કરીએ છીએ.

શેઠ નગીનદાસ જીવણજીનો સ્વર્ગવાસ.

શ્રીયુત્ નગીનદાસભાઇ નવસારીના પ્રતિષ્ઠિત શહેરી અને શ્રીમંત જૈન હતા. થોડા દિવસ પહેલા તેમનો થોડા દિવસની બિમારી ભોગવી પંચત્વ પામ્યા છે તેઓ માયાળુ, મિલનસાર દેવ, ગુરૂ ધર્મના પૂર્ણ શ્રદ્ધાળુ હતા. તેઓ આ સભાના લાઇફ મેમ્બર હોવાથી એક અનુભવી અને સુજ્ઞ સભ્યની ખોટ પડી છે, તેમના પવિત્ર આત્માને અનંત શાંતિ પ્રાપ્ત થાઓ એમ પ્રાર્થીએ છીએ.

ગુજરાતી ભાષાના ગ્રંથો

શ્રી દાનપ્રદીપ-ગ્રંથ.

અમારા દરેક ગ્રંથો ઉંચા કાગળો ઉપર સુંદર અક્ષરોથી છપાયેલ પાકા કપડાના બાઇડીંગથી બાંધેલા હોય છે.

દરેક જૈનબંધુઓએ પોતાના ઘરમા, લાઇબ્રેરીમાં, મુસાફરીમા આ ઉપયોગી ગ્રંથો રાખવા જ જોઇએ.

(જીન આગમરૂપી અગ્નિ પાસેથી વિવિધ પ્રકારના અર્થરૂપી તેજને ગ્રહણ કરી જીનશાસનરૂપી મહેલમા દાનરૂપી દીવાને પ્રકટ કરાવનાર અપૂર્વ ગ્રંથ, જેમા અનેક મહાન પુરૂષોની જેમા રસયુક્ત કથાઓ આપવામા આવેલ છે) ધર્મના ચાર પ્રકાર દાન, શીયળ, તપ અને ભાવમા દાનધર્મ મુખ્ય હોઇને દાન તીર્થંકર ભગવાન ચારિત્ર લીધા પહેલા એક વર્ષ પર્યંત આપે છે અને કેવળ જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયા પછી પ્રથમ દેશનામા દાનધર્મની દેશના આપે છે, તેજ દાનધર્મનુ વર્ણન આ ગ્રંથમા આપવામા આવેલ છે આ દાનધર્મના મુખ્ય ભેદો અને ઉત્તર ભેદો વિસ્તારપૂર્વક વિવેચન અને સાથે દાનધર્મનુ આરાધન કરનાર આદર્શ જૈન મહાન પુરૂષોના વીશ અદ્ભૂત ચરિત્રો, રસ યુક્ત કથાઓ બીજી અનેક અંતર્ગત કથાઓ અને બીજી અનેક જાણુવા યોગ્ય હકીકત આપવામા આવેલ છે દાનધર્મ માટે આવો એક પણ ગ્રંથ અત્યારસુધીમા પ્રગટ થયો નથી આ ગ્રંથ આદ્યંત વાચતા કોઇપણ મનુષ્યને તે દાનધર્મ આદરવા તત્પરતા થતા જલ્દીથી આત્મકલ્યાણ સાધી મોક્ષને નજીક લાવી શકે છે પાના ૫૦૦ કિંમત રૂા ૩-૦-૦

શ્રી પ્રભાવક ચરિત્ર.

(જૈન ઐતિહાસિક ગ્રંથ)

આ ઐતિહાસ કથા સાહિત્યના ગ્રંથમા વર્તમાનકાળના બાવીશ પ્રભાવક આચાર્ય મહારાજની સુંદર કથાઓ છે જે મહાન આચાર્યોનો પરિચય આપ્યો છે, તેમા તે વખતની સામાજિક, રાજકીય, ધાર્મિક, પરિસ્થિતિ ઐતિહાસિક દષ્ટિએ આપી બીજી જાણુવા યોગ્ય હકીકતો આપી અનુપમ કથાનો ગ્રંથ તૈયાર કરવામા આવ્યો છે ઐતિહાસિક દષ્ટિએ આવેલા તમામ વર્ણનોની ઘટના સત્ય અને પ્રમાણિક છે, જેથી કેટલીક શિક્ષણ શાળાઓમા ધાર્મિક અભ્યાસ ક્રમમા ઇતિહાસ તરીકે તેને સ્થાન મળેલ છે વાચતા પણ આનંદ થાય તેમ છે પાના શુમારે સાડાશેહ કિંમત રૂા ૨-૮-૦

આપણી જૈન કોનફરન્સની એજ્યુકેશન બોર્ડ જૈન શાળાઓના અભ્યાસક્રમમા દાખલ કરેલ હતો.

શ્રીમાન્ હરિભદ્રસૂરિ વિરચિત શ્રી ધર્મબિંદુ ગ્રંથ.

(મૂળ અને મૂળ ટીકાના શુદ્ધ સરલ ગુજરાતી ભાષાંતર સહિત)

આ ગ્રંથના મૂળ કર્તા મહાનુભાવ શ્રી હરિભદ્રસૂરિ કે જેઓ જૈન ઇતિહાસમા સુપ્રસિદ્ધ છે શ્રી મહાનુભાવ ગ્રંથકારે મુનિઓ અને ગૃહસ્થોના સાધારણુ અને વિશેષ ધર્મો, મોક્ષનુ સ્વરૂપ અને

તેના અધિકારી વગેરે વિષયો બતાવવાને માટે આ ઉપયોગી ગ્રંથની યોજના કરી છે. અને તેની અંદર તેનું વિવેચન કરી સારી રીતે સમજાવ્યું છે.

આ પ્રમાણે ગૃહસ્થ અને યતિધર્મને વિસ્તારપૂર્વક પ્રતિપાદન કરનારો આ ગ્રંથ રચવામાં આવ્યો છે. જે વાચક જૈનધર્મના આચાર, વર્તન, નીતિ, વિવેક અને વિષયના શુદ્ધ સ્વરૂપ સાથે તત્ત્વોના રહસ્યોને સારી રીતે સમજી શકે છે. મુનિ અને ગૃહસ્થ એ જો આ ગ્રંથને આદ્યંત વાંચે તો સ્વધર્મ-સ્વકર્તવ્યના યથાર્થ સ્વરૂપને જાણી પોતાની મનોવૃતિને ધર્મરૂપ કલ્પવૃક્ષની શીતળ છાયાની આશ્રિત કરી અનુપમ આનંદના સંપાદક બને છે.

આ ગ્રંથની આ બીજી આવૃતિ છે. સુમારે ચારસેંહ પાનાના આ ગ્રંથની કીંમત માત્ર રૂ. ૨-૦-૦

શ્રી ધર્મ પરિક્ષા.

(શ્રી જીનમંડનગણી વિરચિત)

સોનું જેમ ચાર પ્રકારની પરિક્ષાઓ કરી ગ્રહણ કરાય છે તેમ તેવા પ્રકારની પરીક્ષા (ગુણો) એ કરીને ધર્મ ગ્રહણ કરવો. તેના **આઠ ગુણોનું** વિસ્તારપૂર્વક વિવેચન, ઉપદેશક, સુંદર, મનનપૂર્વક વાંચતા હૃદયને તેવી અસર કરી ધર્મ ગ્રહણ કરવા ઉત્કટ જીજ્ઞાસા થાય તેવી જુદી જુદી **દશ કથાઓ** આ ગ્રંથમાં આપવામાં આવે છે. આત્માના દ્રવ્ય-ભાવરૂપી રોગોને દુર કરવા માટે રસાયન રૂપ અને જાત્યવંત સુવર્ણની જેમ કર્મ રજને દૂર કરી આત્માને અત્યંત નીર્મળ કરનાર સદ્ધર્મના પરમ ઉપાસક બનાવી પરમ પદને-મોક્ષના અધિકારી બનાવે છે. બસેંહ ઉપરાંત પાના છે. કિંમત રૂ. ૧-૪-૦

શ્રી કુમારપાળ પ્રતિબોધ.

(સુંદર ચિત્રો સહિત.)

જ્ઞાનના મહાસાગર કલિકાલ સર્વજ્ઞ **શ્રી હેમચંદ્રસૂરીશ્વરજી** મહારાજે ગુજરાતના પ્રખ્યાત ચૌલુક્ય રાજા કુમારપાળ મહારાજને સમયે સમયે જૈન ધર્મનો બોધ વિવિધ વ્યાખ્યાન દ્વારા તે તે વિષયોની અનેક સુંદર કથા સહિત આપેલ છે કે જેની અસરથી કુમારપાળ નરેશે જૈન ધર્મનો સ્વીકાર (શીવ ધર્મ છોડી દઇ) ક્રમશઃ કેવી રીતે કર્યો અને સનાતન જૈન ધર્મનો સ્વીકાર કરી મહારાજા કુમારપાળે જૈનધર્મની અતુલ પ્રભાવના, જીવદયાનો (અહીંસાનો વગડાવેલ ડંકો, કરેલ તીર્થ અને રથયાત્રા, કરવામાં આવેલ શાસનની વિપુલ પ્રભાવના, રાજાની દિવસ તથા રાત્રીની ચર્યા (રાજકીય, વ્યવહારિક તેમજ ધાર્મિક કર્તવ્ય પાલના) નૃપતિની ઉચ્ચ ભાવના નીત્ય સ્મરણ વગેરે અનેક વર્ણનો સરલ સુંદર રસિક હોવાથી દરેક વાચકના હૃદય ઓતપ્રોત થઇ જતા વૈરાગ્યરસથી આત્મા છલકાઇ થઇ મોક્ષનો અભિલાષિ બને છે.

સાહિત્ય સાગરના તરંગોને ઉછાળનાર, શાંતરસાદિ સૌંદર્યથી સુશોભિત, અને ભવ્ય, જનોને રસભર કથાઓના પાન સાથે સત્ય ઉપદેશ અને સત્ય જ્ઞાનનું અમૃતનું પાન કરાવનાર આ ગ્રંથના લેખક **શ્રી સોમપ્રભાચાર્ય** મહારાજ છે, કે જે રાજા કુમારપાળના સમકાલીન વિદ્યમાન હતા. આ ગ્રંથ કુમારપાળરાજાના સ્વર્ગવાસ **પછી ૧૧મે** વર્ષે જ લેખક મહાત્માએ લખેલ છે જેથી તેની તમામ ઘટનાનો તે જ સાચો પુરાવો છે.

આ ગ્રંથના પઠન-પાઠનથી મહા મ ગળરૂપ ધર્મ તેની પ્રાપ્તિ થતા આત્મ જ્ઞાનની ભાવનાઓ પ્રગટતા નિર્મળ સમ્યક્ત્વ, જૈનત્વ, અને છેવટે પરમાત્મત્વ પ્રગટ કરાવનાર એક ઉત્તમ અને અપૂર્વ રચના છે

પાચસેહ પાનાનો આ ગ્ર થ છે કિંમત રૂા ૩-૧૨-૦

શ્રી પચપરમેષ્ઠી ગુણ રત્નમાળા.

વિવિધ અનેક ચમત્કારિક કથાઓ સાથે શ્રી પચપરમેષ્ઠીના ૧૦૮ ગુણોનુ અપૂર્વ વિસ્તારપૂર્વક વર્ણન) આટલુ સરલ સુદર અન્ય કોઇપણ ગ્રથમા પ્રગટ થયેલ નથી

સકલ મ ત્ર શિરોમણી અને ગુણ કલ્પ મહોદધિ ચૌદ પૂર્વના સારભૂત પચપરમેષ્ઠી નમસ્કાર મહા મત્ર કે જેનો મહીમા કલ્પવૃક્ષ કરતા પણ અધિક છે નવ લાખ વાર વિધિપૂર્વક જાપ કરતા નર્કનુ નિવારણ થતા ભવનો પાર પામે છે-મોક્ષે જાય છે એમ શાસ્ત્રમા વર્ણવેલ છે

આ મહા મ ગળકારી પચપરમેષ્ઠીરૂપ નવકાર મ ત્ર કે જેના ૧૦૮ ગુણો હોઇને તેનો ચમત્કાર, પ્રભાવ, તથા તેનું ફળ ઉદાહરણપૂર્વક વિસ્તારથી આ ગ્રથમા આપવામા આવેલ છે કે જેના અભ્યાસ અને આરાધનથી માનવ જન્મ સફળ થાય છે.

જીનેશ્વર ભગવાને પચપરમેષ્ઠીના ૧૦૮ ગુણોનુ ધ્યાન ધરવા ખાસ ફરમાન કરેલ છે તે તે ગુણોનુ અપૂર્વ વર્ણન આપવામા આવ્યુ છે પચપરમેષ્ઠી અને તેના અનુક્રમે બાર, આઠ, છત્રીશ, પચ્ચીસ, અને સત્તાવીશ, ગુણો મળી ૧૦૮ ગુણ થાય છે આ ગુણોનુ જાણપણુ સર્વ કોઇને ન હોઇ શકવાથી હાલ ઘણે ભાગે માત્ર નવકાર મ ત્રનુ (શબ્દોનુ) ધ્યાન કરાય છે પરતુ શાસ્ત્ર મહારાજનુ કથન તો પચપરમેષ્ઠીના ૧૦૮ ગુણના વર્ણનનુ સ્મરણ મોક્ષ મેળવવા માટે કરવાનુ ફરમાન છે, જેથી ભવ્ય જનોના ઉપકાર નિમિત્તે **શ્રી રામવિજયજી** ઉપાધ્યાયજી મહારાજે તે ગુણોનુ અપૂર્વ, સુદર, સરલ, મોક્ષદાયી વર્ણન અનેક **ચમત્કારીક કથાઓ અને દ્રવ્યાનુયોગની હકીકતો અને શાસ્ત્રોની સાક્ષીઓ આપી** મોક્ષના અભિલાષિઓ માટે એક અલૌકિક રચના કરી છે કિંમત રૂા ૧-૮-૦

શ્રી સુમુખ નૃપાદિ ધર્મ પ્રભાવકોની ચાર કથાઓ.

આ ઉપદેશક કથાના ગ્ર થ કર્તા મહાન ધુર ધર વિદ્વાન્ આચાર્ય **શ્રી મુનિ સુંદરસૂરીજી મહારાજ** છે આ મહાન્ આચાર્યે આ કથાનો ગ્ર થ ભવ્યજનોના કલ્યાણના અર્થે બનાવેલ છે, તેમા આવેલ **(૧) શ્રાવક ધર્મ પ્રભાવ ઉપર ચ દ્રવીર શુભાની કથા** (૨) દાનાદિ પુણ્ય ફળ ઉપર **ધર્મધનની કથા** (૩) શ્રાવક ધર્મની આરાધના વિરાધના ઉપર **સિદ્ધદત્ત કપિલની** કથા અને (૪) ચાર નિયમ પાળવા ઉપર **સુમુખનૃપાદિ ચાર મિત્રોની** કથા આ ચાર કથાઓ એટલી બધી સુદર, રસિક, પ્રભાવશાલી, ગૌરવતા પૂર્ણ, ચમત્કારીક અને ઉપદેશપ્રદ છે કે તે ચારે કથા વાચતા રોમ રોમ વિકસ્વર થતા, ધર્મ ઉપર શ્રદ્ધા થવા સાથે આત્મિક ગુણોને ઉત્તરોત્તર વૃદ્ધિ થતા, દરેક મનુષ્ય પોતાના આત્માને મોક્ષ નજીક લાવી મુકે છે ઘણીજ થોડી નકો સીલીકે છે માટે જલ્દી મગાવો કિંમત રૂા ૧-૪-૦

જૈન નરરત્ન ભામાશાહનુ જીવન ચરિત્ર.

હાલના સમયમા ઇતિહાસનો અભ્યાસ, વાચન કથાઓનો આદર જૈન સમાજમા કેટલાક અશે વૃદ્ધિગત થતો જોવામા આવતો હોવાથી તેમજ દેશમા, સમાજમા પણ દેશ અને સમાજ સેવાનો

પવન જોશભેર ફુંકાતો હોવાથી મનુષ્યો તેવી સેવા કરવા ઇચ્છતા હોવાથી પ્રસંગાનુસાર તેમની ભાવનામાં વધારે બળ મળે એ આશયથી ઇતિહાસ પ્રસિદ્ધ **જૈન કુળભૂષણ ભામાશાહનું ચરિત્ર** ઐતિહાસીક દ્દષ્ટિએ તૈયાર કરાવી છપાવેલ છે. આ ગ્રંથમાં નરરત્ન ભામાશાહનો જ્વલંત દેશ તથા સમાજ પ્રેમ-સેવા અને **શ્રીમાન્ હીરસૂરીશ્વરની** અહોનીશ ધગધગતી જ્વલંત શાસનદાઝ એ બંને આદર્શો સાથોસાથ ઉભા રહી ધર્મ પ્રેમના પ્રકાશો પાડી રહેલ છે. જે વાંચતા તે મહાપુરૂષની પ્રભા આપણા જીવનમાં વણી લેવાને રહેજે લલચાઇએ છીએ. શુમારે છત્રીશ ફોર્મ ત્રણસે પાનાનો સચિત્ર ઉચા કાગળ પર સુંદર ટાઇપમાં છપાવી સુશોભીત બાઈંડીંગથી અલંકૃત કરવામાં આવેલ આ ગ્રંથ છે. કિંમત રૂા. ૨-૦-૦

સ્ત્રી ઉપયોગી સુંદર ચરિત્ર.

સતી સુરસુંદરી ચરિત્ર.

(રાગરૂપી આગ અને દ્વેષરૂપી કાળા નાગને શાંત કરવામાં જાપ અને મંત્રની ઉપમાને યોગ્ય અદ્દભુત રસિક કથા ગ્રંથ).

આ ગ્રંથના મૂળ કર્તા શ્રી ધનેશ્વરમુનિની આ સતી શિરોમણી સ્ત્રી ઉપયોગી કથાની રચના જૈન કથા સાહિત્યમાં બહુ જ આદરને પાત્ર મનાઇ છે. વૈરથી ધગધગતા અને રાગ મોહથી મુંઝાતા હૈયાને શાંત બનાવવાની કળા, કુશળતા અને તાર્કિકતા, કર્તા વિદ્વાન મહારાજે આ ગ્રંથમાં અદ્દભુત રીતે બતાવી છે.

પ્રાચીન શૈલીએ લખાયેલ આ કથાને બની શકે ત્યાં સુધી આધુનીક શૈલીએ મૂળ, વસ્તુ અને આશય, એ તમામ સાચવી સરલ રીતે આ ગ્રંથની રચના કરવામાં આવી છે.

પ્રથમ કથા ચરિત્ર, પછી કેવળી ભગવાનની ઉપદેશ ધારા અને તે પછી પ્રાસંગિક નૈતિક ઉપદેશક શ્લોકો અર્થ સાથે ગોઠવીને આધુનિક પદ્ધતિએ પ્રગટ કરેલ છે.

રસદ્દષ્ટિ, ઉપદેશ, ચરિત્ર કથા, અને પ્રાચીન સાહિત્યની દ્દષ્ટિએ આ ગ્રંથ એક કિંમતી અણમોલ અને અનુપમ રત્ન છે. કિંમત રૂા. ૧-૮-૦ છે.

વીશસ્થાનક તપ પૂજા (અર્થ સાથે)

વિસ્તારપૂર્વક વિવેચન તથા મંડળ સહિત.

વિસ્તારપૂર્વક વિધિ વિધાન, નોટ, ચૈત્યવંદન, સ્તવનો, મંડળો, વિગેરે અને સાદી સરલ ગુજરાતી ભાષામાં અર્થ સહિત અમોએ પ્રગટ કરેલ છે. વિશસ્થાનક તપ એ તિર્થંકર નામ કર્મ ઉપાર્જન કરાવનાર મહાન તપ છે. આ ગ્રંથમાં શ્રી વીશસ્થાનક તપનું મંડળ છે, જે કોઇ અત્યાર સુધી જાણતું પણ ન હતું, છતાં અમે ઘણી શોધખોળ કરી, પ્રાચીન ઘણીજ જુની તાડપત્રની પ્રત ઉપરથી મોટો ખર્ચ કરી, ફોટો, બ્લોક, કરાવી છપાવી આ બુકમાં દાખલ કરેલ છે આ એક અમુલ્ય (મંડળ) નવીન વસ્તુ જીનાલય, ઉપાશ્રય, જ્ઞાનભંડાર, લાઇબ્રેરી અને ઘરમાં રાખી પ્રાતઃકાળમાં દર્શન કરવા લાયક સુંદર ચીજ છે. કિંમત ૧-૦-૦ છે. દરેક ગ્રંથનું પોસ્ટ જુદું.

પુસ્તક ૪૨ મું આત્મ સં. ૪૮ વિક્રમ સં. ૨૦૦૦. ભાદ્રપદ
અંક : ૨ જો વીર સં. ૨૪૭૦ ઈ. સ. ૧૯૪૪ સપ્ટેમ્બર

શ્રી સિદ્ધાચલ સ્તવન.

(રાગ—ભારતકા ડંકા આલમમેં ભીમપલાસ)

અમૃત વરસે મુજ અન્તરમાં, નાભિનંદન મૂર્ત્તિ નિરખી,
જ્યાં સિદ્ધ અનંત વર્યાં સિદ્ધિ, સિદ્ધાચળ ગુણ ગાઉં હરખી ટેક

ભવમાં ભટકયો મમતા બળથી, કુમતિકેરા મિથ્યા કળથી,
નિજ સંચિત પાતક પરિહરવા, સિદ્ધાચળ ગુણ ગાઉં હરખી ૧

પ્રભુ ચરણ શરણ ગ્રહવા આવ્યો, શુભવૃત્તિ હૃદય કમળે લાવ્યો,
મુજ જન્મ-મરણનું દુ:ખ તજવા, સિદ્ધાચળ ગુણ ગાઉં હરખી ૨

પ્રભુ શાન્ત સુધારસ સુખ આપે, અન્તર શત્રુ દુ:ખને કાપે,
ભવસિન્ધુ દુસ્તર આ તરવા, સિદ્ધાચળ ગુણ ગાઉં હરખી ૩

શુભ મેઘરૂપ પ્રભુને ભાળી, ચાતક સમ ઉર વૃત્તિ વાળી,
એ જ્ઞાનોદકને મુખ ગ્રહવા, સિદ્ધાચળ ગુણ ગાઉં હરખી ૪

મહામંત્ર વિમળ તુજ નામ જપી, દુશ્મન જીતું મોહરૂપી,
હેમેન્દ્ર અજિત પદને વરવા, સિદ્ધાચળ ગુણ ગાઉં હરખી ૫

રચયિતા—મુનિ મહારાજ શ્રી હેમેન્દ્રસાગરજી

मेघान्योक्ति

(अनुष्टुप्)

गौरवं प्राप्यते दानान्न, तु वित्तस्य संचयात्।
સ્થિતિરુચ્ચૈઃ પયોદાનાં, પયોધીનામધઃ સ્થિતિઃ ॥ ૧ ॥

આ સંસાર, અસાર કહેવાય છે, છતાં વિવેકી પુરુષો તેને શ્રદ્ધા, ભાવ અને સૂક્ષ્મતાથી અવલોકન કરી સસાર બનાવી શકે છે, માત્ર વિવેકદ્રષ્ટિ અને ગુણગ્રાહકતા જોઇએ.

ઉપરની એ જ રહસ્યભરી અન્યોક્તિ સ્પષ્ટ સૂચવે છે કે—આકાશમાં ચઢી આવેલ મેઘને, તથા ભૂમિમાં–ઊંડાણમાં પડેલા મહાસાગરને અવલોકતાં જ ઉપરની અન્યોક્તિ કોઇ વિદ્વાનના હૃદયમાં સ્ફુરી આવી છે, તે કહે છે કે—

હે મનુષ્ય સમાજ! જો માનવજન્મની સફળતા કરવી હોય, તો જુઓ આ **મેઘ** અને આ **મહાસાગર**!!!

મેઘ ઉચ્ચ સ્થાને બિરાજે છે અને સાગર ખાડામાં પડ્યો છે. મેઘ કરતાં સાગરનું જળ અપરિમિત છે, છતાં બંનેના સ્થાનમાં આ પ્રમાણેનું મહદંતર કેમ?

આ પ્રશ્નનો જવાબ દૃષ્ટિગોચર પ્રત્યક્ષ જ છે.

"મોટાઇ મળવી કે મોટું સ્થાન મળવું એ પોતાની સમૃદ્ધિનો દાન(પરમાર્થ)માં ઉપયોગ કરનારને સહજસાધ્ય છે, વરસાદ પોતાની જળરૂપી સમૃદ્ધિ પરમાર્થે વાપરે છે માટે ઉચ્ચ સ્થાન પામે છે, ને મહાસાગર અગાધ જળની સમૃદ્ધિવાળો છતાં કોઇ તૃષાતુરની તૃષા પણ મટાડતો નથી, માટે પૃથ્વી પર ખાડામાં સ્થાન પામ્યો છે.

લી૦ ગુણગ્રાહક
રેવાશંકર વાલજી બધેકા

' માનવીને '

લેખક   આ૦ શ્રી વિજયકસ્તૂરસૂરિજી મહારાજ

માનવી! તારે સાચુ સુખ જોઇતુ હોય તો તુ મોજશોખ છોડી દે, કારણ કે તે એક પ્રકારની મૂર્ખાઇનુ' પરિણામ છે મૂર્ખ માણસ સાચુ જાણી શકે નહીં, એટલે જ સાચો સુખી થઇ શકે નહીં. મોજશોખ કરવાથી સાચુ જીવાય નહીં માટે માનવીએ સાચુ જીવવા તરફ વધારે ધ્યાન આપવુ જોઇએ, કારણ કે તે સિવાય તો સાચુ સુખ મળી શકતુ નથી

માનવી! તારા જીવનુ શુદ્ધ સ્વરૂપ તે સાચુ જીવન છે અને સુખ પણ તે જ છે પણ વર્ણ, ગ ધ, રસ, શબ્દ અને સ્પર્શરૂપ મોજ-શોખના સાધન તો કચરો છે, કે જે તારા જીવનને ઝાખુ બનાવે છે તુ એમ માને છે કે-હુ જીવુ છુ પણ તુ ભૂલે છે, કારણ કે જીવન એટલે સાચી પૂર્ણ સ્વતત્રતા તેમાનુ કાઇ પણ તારી પાસે નથી ખાધા વગર મરી જવાય એવી તારી દૃઢ શ્રદ્ધા છે તુ જાણે છે મરી જવુ એટલે શુ ? તે ધારણ કરેલા દેહનો ત્યાગ તે આ સસારમા ભ્રમણ કરતા જુદા જુદા અનેક પ્રકારના દેહ ભોગવ્યા તો પણ તને દેહનો ભોગ છોડવો ગમતો નથી એટલે જ તુ' સાચુ જીવતો નથી, માટે તારુ જીવન ખોટુ છે અને મરણ પણ ખોટુ છે, કારણ કે તે માની રાખેલા જન્મ-મરણ, સુખ-દુ ખ, આનદ બધુ ય કર્મનુ' પરિણામ છે

માનવી! તારી પાસે જ્ઞાનનુ અજવાળુ હોય તો તારા જીવનને તપાસી જો તેની પાસે તે માની રાખ્યુ છે તેમાનુ કશુ યે છે? તો પછી શા માટે તારા જીવ પર ખોટા આળ ચઢાવીને તારી અજ્ઞાનતા જાહેર કરે છે? તારે સાચુ જીવવુ હોય તો બીજા જીવોને જીવાડ, તે સિવાય તો તારા જીવવાના બધાય ઉપાયો ખોટા છે અને જો જીવોને જીવાડવા હોય તો મોજશોખને તુ ભૂલી જા જેમ તને તારા કૃત્રિમ જીવનમા જીવવુ ગમે છે અને દેહ છોડવો ગમતો નથી તેમ બીજા જીવોને પણ દેહ છોડવો ગમતો નથી તેઓ પણ અનાદિ કાળના સસ્કાર પ્રમાણે જીવવાના સાધન વાપરી દેહને જાળવી રાખે છે, પરતુ પોતે નિર્બળ અને અસહાય હોવાથી તેમને જીવન રહિત કરી તેમનુ શરીર પડાવી લેવાના તારા બળાત્કાર આગળ તેમનુ કાંઈ પણ ચાલી શકતુ નથી એટલે તારી મોજ શોખની તૃષ્ણા શાત કરવા પોતાનુ શરીર તને અર્પણ કરે છે કે જેને વાપરીને તુ એમ માને છે કે હુ સુખી છુ

માનવી! તુ અનતી વાર મર્યો છે એટલે તુ મરવાથી ટેવાઇ ગયો છે, જેથી તને જીવન-કાળમા મરણનુ દુ ખ સાભરતુ નથી અને બીજા જીવોને મારીને આનદ માને છે અને સુખી જીવનની ભ્રમણામા મસ્ત થઇને ફરે છે જ્યારે મોત આવીને ઊભુ રહે છે ત્યારે જ સુખ તથા આનદ વિસારીને કેવળ દુ ખ વેદે છે એવી જ રીતે તને અનાદિ કાળથી જીવોને મારવાની ટેવ પડી ગયેલી હોવાથી તેમનુ મરવાનુ દુ ખ ન ગણીને પોતાના નિર્દય જીવ-નમા જીવવાની તૃષ્ણા રાખે છે, પરતુ આવા

નિર્દય જીવનમાં જીવનાર પોતાને જીવવાનું માનતો હોય તો તે મોટી ભૂલ કરે છે કારણ કે અત્યાર સુધીમાં બીજાને મારનાર કોઇ પણ સાચું જીવી શકયો નથી.

માનવી ! જડાસક્ત જગત પોતાને જીવવાનું માને છે; પણ કૃત્રિમ જીવનમાં જીવવાને તો બીજાના શરીરોની જરૂરત પડે છે, કારણ કે જેટલા કૃત્રિમ જીવનમાં જીવે છે તે બધાય બીજા જીવોની જીવવાની આશા છોડાવી દઇને તેમના શરીરોથી પોતાના દેહને જાળવી રાખે છે તો યે ઇચ્છા પ્રમાણે પોતાના દેહને ભોગવી શકતા નથી. પરિમિત કાળ સુધી જ પોતાના દેહને વાપરીને છેવટે અનિચ્છાએ દેહનો ત્યાગ કરવો પડે છે, અને બીજાના દેહ વાપરવાથી જીવાય છે એવી ખોટી માન્યતાની ખાતરી થાય છે; કારણ કે અન્ય જીવોના શરીરોને વાપરવા છતાં પોતાના દેહને છોડવો પડે છે કે જે એક કૃત્રિમ જીવનમાં જીવવાનું ચિહ્ન છે. અને સાચા જીવનમાં જીવવાને તો જડાત્મક દેહના સંબંધ જેવું કાંઇ પણ હોતું નથી એટલે બીજા જીવોના શરીરો વાપરવા પડતાં નથી.

માનવી ! જેનું કારણ મૃત્યુ છે તેનું કાર્ય જીવન કયાંથી હોઇ શકે ? તને અનાદિ કાળના અભ્યાસને લઇને જીવવાની શ્રદ્ધા હોવાથી ભલે તું માની લે કે હું જીવું છું, પણ તું જન્મ્યો ત્યારથી જ મરણની શરૂઆત થઇ છે અને દરેક ક્ષણે તું મરે છે. જેમ પાંચ વર્ણના પાંચ દોરડાના ચાર ચાર હાથના ટુકડા લઇને તેમાંથી ધોળા વર્ણના ટુકડાને એક છેડેથી સળગાવીએ, તે સળગીને પૂરું થઇ રહેવા આવે ત્યારે તેના છેડે લાલ વર્ણના કટકાને સાંધીયે, તે બળી રહે એટલે પીળો, પછી કાળો, એમ અનુક્રમે કટકાઓ સંધાતા જાય છે અને બળીને ક્ષય થતા જાય છે; પણ નવું કાંઇપણ ઉત્પન્ન થતું નથી, તેમ જ ભિન્ન ભિન્ન ગતિના આયુષ્યના દોરડાં સળગીને-ભોગવાઇને-ક્ષય જ થાય છે. એક ક્ષય થઇ રહે એટલે બીજા આયુષ્યનું અનુસંધાન થાય છે. પછી ત્રીજું, ચોથું સંધાઇને ક્ષય થાય છે. આ પ્રમાણે આયુષ્યકર્મના ક્ષય સિવાય જન્મ કે જીવન જેવું કાંઇપણ જણાતું નથી, તો પણ સંસારી જીવોની વ્યવસ્થા જાળવવાને માટે વ્યવહારથી કોઇપણ એક આયુષ્ય ક્ષયની શરૂઆતમાં જીવની સાથે દેહનો સંબંધ થાય છે તેને જન્મ કહેવામાં આવે છે. અને તે જ દેહમાં આયુષ્ય સંપૂર્ણ ક્ષય થઇ રહે ત્યાંસુધીના કાળને જીવનકાળ કહેવામાં આવે છે, અર્થાત્ આયુષ્યક્ષયનો પ્રારંભ તે જન્મ, સંપૂર્ણ ક્ષય તે મરણ અને આયુષ્યક્ષયની આદિથી લઇ તે છેલ્લા ક્ષણિક ક્ષય સુધીમાં મધ્યના ક્ષયના ક્ષણ તે જીવનના નામથી ઓળખાય છે. તે સિવાય તો આત્મામાં જન્મ-મરણ કે જીવન જેવી કોઇપણ વસ્તુ હયાતી ધરાવતી નથી. બાકી નિરાવરણ શુદ્ધ આત્માનું ત્રણે કાળમાં સ્વસ્વરૂપમાં રહેવું તે-જ્ઞાન, સુખ, આનંદ તથા જીવનના નામથી ઓળખાય છે, કે જેને સાચું જીવન કહેવામાં આવે છે. આવા સાચા જીવનમાં તું એક ક્ષણ પણ જીવતો નથી, જો એક ક્ષણ પણ તું સાચું જીવે તો તારા માટે મૃત્યુ જેવું કાંઇપણ રહેતું નથી. અને સાચું સંપૂર્ણ જીવન મેળવીને હમેશના માટે સાચો સુખી થઇ શકે છે, પણ તે દશા તો એક ક્ષણમાત્ર પણ આયુષ્યકર્મ ન ભોગવે ત્યારે જ પ્રગટ થઇ શકે છે. અર્થાત્ કર્મના કાર્યરૂપ જીવનમાંથી એક ક્ષણ પણ સર્વથા સુકાઇ જવાય તો જ પોતાના સ્વરૂપમય જીવનને મેળવી શકાય છે. પણ તું અનાદિ કાળથી કર્મના કાર્યરૂપ ખોટા જીવનને જ જીવવું માની દ્રઢ શ્રદ્ધાળુ થઇ ગયો છે, કે તને સાચા જીવનની વાત ગળે ઉતરે તેમ નથી.

અને પોતાની અજ્ઞાનતાને લઈને જીવવાને માટે બીજા જીવોને મારી તેમના શરીરનો ઉપયોગ કરે છે જો કે તારે સાચુ જીવન મેળવવાને દેહની જરૂરત હોવાથી તેને જાળવવુ પડે છે પણ તે અલ્પ અપરાધે તુ જાળવી શકે છે અપરાધોથી સર્વથા મુકાઇ જઇને નિરપરાધી દશા પ્રાપ્ત કરી સાચા જીવનમા જીવનાર મહાપુરુષો દેહની મમતા છોડી દઇને તપ આદરે છે એટલે તેમને કોઇપણ જીવનુ શરીર વાપરવાની જરૂરત રહેતી નથી અને કદાચ રહેતી હોય તો તે નજીવી હોય છે જ્યારે તેમને પોતાના કર્મના કાર્યમાથી મુકાવાના પ્રયાસમા પોતાનો દેહ કામ આપતો અટકી પડે છે ત્યારે જ તેઓ કોઇપણ વ્યક્તિએ પોતાના માટે તૈયાર કરેલા આહારમાથી અલ્પ પ્રમાણમા લઇને પોતાના કાર્યમા દેહને મદદગાર બનાવે છે આ પ્રમાણે મહાપુરુષો અત્યત અલ્પ અપરાધે કર્મના કાર્યમાથી સર્વથા મુકાઈને સપૂર્ણ સાચુ જીવન મેળવી સાચા સુખી બની શકે છે આવા મહાપુરુષોનુ અનુકરણ કર્યા સિવાય તો તુ કર્મના કાર્યમાથી મુક્ત થઇ શકતો નથી અને સાચુ જીવન મેળવ્યા વગર સાચો સુખી થઇ શકતો નથી

માનવી! તને ખબર છે કે તારી દરેક પ્રવૃત્તિના ઓળા તારા ઉપર પડે છે? તુ કોઇને ગાળ દઇશ તો તરત જ તારા કાનમા ગાળના શબ્દો અથડાશે અને જો સ્તુતિ કરીશ તો સ્તુતિના શબ્દો સભળાશે તેમ જ મરો કહીશ તો સામેથી મરો અને જીવો કહીશ તો જીવોનો તારા કાનના પડઘો પડશે તેવી જ રીતે કાયાથી કોઇને મારીશ તો તને માર પડશે અને સેવા કરીશ તો બદલામા સેવા મળશે અને મનની પ્રવૃત્તિથી બીજાનુ જેવુ ચિતવીશ તેનો ઓળો પણ તારા ઉપર તેવો જ પડશે જ્યા સુધી તુ દેહાધ્યાસી રહીને અજ્ઞાનતાથી બીજા જીવોને મારવાની પ્રવૃત્તિ ચાલુ રાખીશ ત્યા સુધી તારે મૃત્યુને આધીન રહેવુ પડશે અને દેહ તથા આત્માની ભિન્નતાને સમ્યગ્જ્ઞાનદ્વારા ઓળખીને બીજા જીવોને તેમના જીવનમા જીવવા દઇશ તો સદાયને માટે તુ જીવીશ અને પૂર્ણ સ્વતત્રતા મેળવીને હમેશના માટે સુખી થઇશ

માનવી! તારે મોજશોખદ્વારા આનદ તથા સુખ મેળવવા જીવવુ છે અને બીજાને મારવા છે, આ તે કેવો ન્યાય? કાઇ સદ્‌બુદ્ધિથી વિચારી જોયુ છે કે બીજાને મરણાતિક દુખ આપવાથી સુખ તથા આનદ મળી શકે છે? તે પોતાની મિથ્યાબુદ્ધિથી સ્વચ્છદપણે ચાલીને અનતા જન્મમરણ કર્યા અને સુખના બદલે અનતુ દુખ જ ભોગવ્યુ છે, પણ પ્રભુના વચનોનો આદર કર્યો સિવાય તો તુ સુખની સીમા જોઈ શકવાનો નથી પ્રભુ કહે છે કે-બુદ્ધિ વગરના અજ્ઞાની જીવો સસારમા રખડીને અનતુ દુખ ભોગવી રહ્યા છે અને માને છે કે અમે સુખી છીએ પણ તે એક પ્રકારની ભ્રમણા જ છે સાચા-વિવેકી માનવજીવનના જીવ્યા સિવાય તો સાચા સુખની દિશા સન્મુખ થઇ શકાય જ નહીં

માનવી! તુ જાણે છે, સુખી કોણ હોઇ શકે? જેને દેહના ભોગરૂપ જીવન નથી અને દેહના વિયોગરૂપ મરણ નથી, જેને ઇંદ્રિયોના ભોગ નથી તેમ જ શોક કે રોગ નથી, જેને ઇચ્છાનો આદર નથી અને પૌદ્‌ગલિક વસ્તુનો સત્કાર નથી, અથવા તો જેઓ બહિર્જગતથી બહિષ્કૃત થઇને અતર્જગતમા વિચરી રહ્યા છે, કેવળ કર્મક્ષય કરવાના હેતુથી જ દેહનો ઉપયોગ કરી રહ્યા છે, જેઓ પ્રભુના વચનોનો આદર કરીને આત્માને અજવાળી રહ્યા છે, જેઓ સમભાવમા રમી રહ્યા છે, જેઓ ઇર્ષ્યા-દ્વેષ અને અણગમાની અવગણના કરી રહ્યા છે, જેઓ મિથ્યાભિમાનને નબળો બનાવી રહ્યા છે અને

આશા—તૃષ્ણા

લેખક : મુનિરાજશ્રી લક્ષ્મીસાગરજી મહારાજ

"नहि तृष्णा परो व्याधिर्न तोषात् परं सुखम्"

તૃષ્ણા સમાન કોઇ વ્યાધિ નથી,
તેમ સંતોષ સમાન કોઇ સુખ નથી.

જગતના જીવો આશા-તૃષ્ણાથી દુઃખ અનુભવે છે, છતાં આશાની મોહજાળને છેદી નાખવા તત્પર થતા નથી. આશા એ સ્વધર્મ નથી. સંતોષ એ આત્માનો ધર્મ છે. તેમાં જ ખરૂં સુખ સમાયેલું છે. **संतोषम् परमं सुखम्** પૌદ્‌ગલિક વસ્તુનો પરિત્યાગ ઓછાવત્તા અંશે થાય તો જ સંતોષની સુંદરતા જણાય. આશા પૂર્ણ થતી નથી. પૂર્ણતાનો ગુણ તેમાં સમાએલો નથી. કોઇ શુભયોગે એક વિષયની આશા તૃપ્ત થતાં બીજી અનેક આશાઓ ઉદ્‌ભવે છે. આત્મા જન્મમરણ કરી થાકે છતાં આશા જીર્ણ બનતી નથી. જ્ઞાનીઓએ આશાના પરિત્યાગમાં સુખ બતાવ્યું છે. આશા જ્યાં સુધી ન છૂટે ત્યાં સુધી ધર્મકરણીમાં ચિત્ત પરોવાતું નથી.

યાવત્ દુનિઆનાં રાજ્યસત્તા મેળવવાની આશા ભાવનામાં જીવને ધકેલી દે છે. તેથી કૃત્ય-અકૃત્યનો વિવેક રહેતો નથી. ન કરવાના વિચારો કરાવે છે, ઈજ્જત આબરૂ પણ ઘટવા પામે છે અને કષ્ટો આશાબળે સહન કરે છે. કોઇને દુઃખી સમજી દાન પણ કરવાની ભાવના જાગૃત થવા દેતી નથી. નિરંતર નિઃસાર વસ્તુની ચિંતા જીવ અમૂલ્ય સમયે ગુમાવતો હોય છે. આશાની થોડીક ઉપેક્ષા કરી જુવે તો જરૂર તેને સુખની લ્હેર આવી જાય. ચિત્તની ચંચળતા કે વ્યાકુળતા મટતાં આત્મતત્ત્વની વિચારણા જાગે, ત્યારે જ માયિક વસ્તુની દુરંતતા જણાય, નિર્મમત્વભાવ જાગે, તૃષ્ણાની દુઃખકારી ભાવના તરફ અરુચિ જાગે, અહંકાર અભિમાન-વૃત્તિ ઓછી થાય, બાહ્ય વસ્તુઓની આસક્તિ ટળે, વસ્તુસ્વરૂપ સમજાય, અનિત્ય પદાર્થોને સમજતાં વિચારતાં વૈરાગ્ય પ્રગટે, પરતંત્રતા ટાળી સ્વતંત્રતા મેળવવા આત્મા પુરુષાર્થ કેળવે.

મોહ ને મમતાને પોતાનું અહિત કરનાર સમજે. તપ, ત્યાગ, વૈરાગ્ય એ જ મારા હિત કરનારા સાધનો છે, એમ સમજે તો જરૂર ક્લેશોથી આત્મા મુક્ત થાય. "ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, મદમત્સર" એ આત્માના ખરા શત્રુઓ છે. આશા તૃષ્ણાના ત્યાગથી જ જીતાય છે. ન જીતાય ત્યાંસુધી મહાવ્રતો અને શ્રાવકના વ્રતો ભારરૂપ બને છે. જન્મ મરણ ઓછા કરવા બળ સંપ્રાપ્ત થતું નથી. આશાનો અંત કોઇ દિવસ આવતો નથી. મૃગતૃષ્ણાની માફક આંખથી દેખાતી વસ્તુઓમાં સુખ નથી

જેઓ વૈરવિરોધની કનડગતથી મુકાઈ ગયા છે તે જ મહાપુરુષો સંસારમાં સુખી છે; તેમણે જ જડાધીનતામાંથી મુકાઇ જઇને સંપૂર્ણ સ્વતંત્રતા મેળવી છે અને આવા આત્માઓ જ પરમાનંદી તથા પરમ સુખી થઇ શક્યા છે. બાકી તો જીવોને સંસારમાં બીજી કોઈ પણ પ્રકારની પ્રવૃત્તિમાં સુખ નથી, અને કર્મની પ્રબળ સત્તા નીચે કામ કરનાર માનવી ભલે પોતાને માને કે હું સુખી છું પણ તે કોઇ પણ પ્રકારે સુખી થઇ શકતો નથી

છતા આશાના કેફથી સર્વ કઇ ભૂલાય છે ઘડીક પૃથ્વી માટે, ઘડીક સમગ્ર સમાજનો દોરવનાર નેતા તરીકેની ભાવના જાગે છે તેને પોષવા અનેક કુમતની રચના કરવી પડે છે શાસ્ત્રોના અર્થને પોતાના પક્ષમા લઇ જવા પ્રયત્ન થાય છે ભોળા જીવોને પોતાની જાળમા ફસાવી સાનુકૂળતા મેળવી જીવ ખુશી થાય છે, પરતુ જ્ઞાની પુરુષો તો આ બધી ધાધલને આત્મવિનાશ તરીકે ઓળખાવે છે આશાના જે ગુલામ બને છે તે જગતના ગુલામ તરીકે લેખાય છે

" આશા દાસીકે જે જાયા,
તે જન જગકે દાસા "
આશા દાસી કરે જે નાયક,
લાયક અનુભવ પ્યાસા "

" आशाया ये दासास्ते दासा सर्वलोकस्य।
आशा येषा दासी तेषा दासायते लोक ॥ "

જે આશાને સમજી છોડે છે તે જગતના નેતા બને છે, સર્વ સુખના અધિકારી બને છે, ઇન્દ્ર, ઉપેન્દ્ર, ચક્રવર્તી કરતા પરમ સતોષમા રહેનાર સત સાચો સુખી છે સતોષરૂપી અમૃતથી એ પરિતૃપ્ત થયેલો હોય છે તૃષ્ણાથી ઘેરાયેલો આત્મા ભલે સત્તાધારી હોય કે ધન-કુબેર હોય પણ જનહિતાર્થે તેનો સદ્ઉપયોગ ન કરતો હોય તો તે દુખી છે બીજી જિંદગીમા ભિખારી દશામા પરિભ્રમણ કરતો ને બીજા પાસેથી યાચના કરતો નજરે પડે છે જે અન્યને આપે છે તે જ મેળવે છે જે પર હિતાર્થે કઇ જ નથી આપતો તે સર્વ કઇ ગુમાવે છે આકાશ ભરાય તો તૃષ્ણા ધરાય. આકાશ અનત તેમ આશા-તૃષ્ણા અનત છે

" કોઉ સ્વયભૂ રમણકો, જે નર પાવે પાર,
સો ભી લોભ સમુદ્રકો, લહે મધ્યન પ્રચાર,
મન સતોષ અગસ્તિકુ, તાકે શોષ નિમિત્ત,
નિત સેવો જિનિસો કિયો, નિજ જળ અ જલી મિત્ત "

જેણે આશા છોડી છે, સતોષવૃત્તિ ધારણ કરી છે તે જ લોભનો પરાજય કરી શકે લોભ ઘટે તો મોહ ઘટે ત્યારે જ મમતા જાય અને સતોષ સુખની પ્રાપ્તિ થાય ક્ષણિક વિનશ્વર વસ્તુની અસારતા અને અનિત્યાદિ ભાવનાનો વિચાર કરનાર આશા-તૃષ્ણાનો ઉચ્છેદ કરે છે આધ્યાત્મિક ભૂમિકા તેને પ્રાપ્ત થાય છે સાધુતાનો તે ખરેખરો અધિકારી બને છે ઉચ્ચ ગુણસ્થાન પ્રાપ્ત કરે છે વલ્કલ વસ્ત્ર માત્ર પરિગ્રહીને આશા તૃષ્ણા હોય તો તે ભિખારી છે નિરિહભાવે કિમતી વસ્ત્રો દેહ પર પડ્યા હોય, તે ઉપર મમતા ન હોય તો તે ખરો ત્યાગી છે આશાએ કલ્પેલી વસ્તુ પણ કલ્પિત અને નાશવત હોય છે જો આશા શુભ અનુષ્ઠાન કરવા માટેની હોય તો તેને ધર્મમાર્ગમા આગળ વધારે છે મોક્ષનો અભિલાષ તે તે આત્માને મોક્ષ તરફ લઇ જાય છે માર્ગમા આવતા કષ્ટો તે સતોષદ્વારા સહન કરી, કર્મ ખપાવી સત્સુખની પ્રાપ્તિ કરે છે ધન, સત્તા, પરિવાર એ આત્માને દુખ અપાવનાર છે. તેની આશા તૃષ્ણા આત્માને કષ્ટ આપનાર છે, એમ સમજી આશા તૃષ્ણાથી દૂર થવા ભવ્યાત્મા પ્રયત્ન કરે દરેક જીવોએ સયમના માર્ગે શાસનની પ્રાપ્તિ કરવા અર્થે પ્રયત્ન કરવો જોઇએ

જેની પાસે શક્તિ હોય, બુદ્ધિબળ હોય કે ઓજસ હોય તે આત્મા શાસનની ઉન્નતિ, સેવા કરવામા ખરચીને કૃતકૃત્ય થાય નાહકના કલેશો ઉત્પન્ન કરી સસારમા પરિભ્રમણ કરાવ નાર ખોટા મતપથોની સ્થાપના કરવાના પાતકથી સદા દૂર રહો! તો જ ધર્મ અને શાસનની પ્રાપ્તિ જન્માતરમા પણ થાય અને તેના નિમિત્તથી જન્મ મરણ મટશે–થોડા જન્મ મરણ થશે સદ્ધર્મની પ્રાપ્તિ કરી અજરા-મરતા મેળવી અન્યને મદદરૂપ બનો આશા-તૃષ્ણાના પરિત્યાગમા મોક્ષ છે, આત્મસમાધિ છે

વીર વિક્રમાદિત્ય

લેખક : મુનિ શ્રી હેમેન્દ્રસાગરજી મહારાજ

સરલતા, ઔદાર્ય અને સૌજન્યપૂર્ણ જેનું જીવન હતું, દેશજનો પ્રત્યે જે સમભાવી હતો, શત્રુ મિત્ર જેવો ભાવ જેના વિચારમાં પણ ન હતો તે પૂણ્યશ્લોક વિક્રમનું નામ સર્વ માનવો, પશુ પક્ષી સર્વને માટે બોધપ્રદ અને પ્રેમપાત્ર હો.

પ્રજાનું રક્ષણ કરી પૂર્ણ વાત્સલ્યભાવે જે ભરણપોષણ સંસ્કારપૂર્ણ કરતો હતો તેથી તે પ્રજાપાલક વિક્રમાદિત્ય પ્રજાનો સાચો પિતા હતો. દાસત્વમાં ડૂબેલી પ્રજાને સ્વાતંત્ર્યનો સદ્બોધ આપી, દીનતા અને દુર્ભિક્ષના દુઃખો ટાળી, પ્રજાને ઋણમુક્ત કરી વિક્રમાદિત્યદેવે 'પરદુઃખભંજન' અને 'સંવત્સરપ્રવર્તક' બિરુદો સફળ કર્યાં હતાં. અનાર્યો અને વિદેશી આક્રમણકારોને હાંકી કાઢી પ્રજાને નિર્ભય બનાવી પ્રજાનો સાચો પ્રેમ વિક્રમાદિત્ય દેવે સંપાદન કરી લીધો હતો. પાપીઓના ભારથી ત્રાસ પામેલી પૃથ્વીને ઉદ્ધારી, કલામય મંદિરોથી કલાને પોષી, દાનશાળાઓ સ્થાપી અપાર દાન કરી, તપસ્વીઓની સેવા કરી, સેવાભાવ કેળવી વિક્રમાદિત્યે પોતાનું શ્રેષ્ઠ માનવપણું સિદ્ધ કરી બતાવ્યું હતું. પુનઃ મૌર્યવંશની યશઃગાથા સદ્ગુણોવડે ગવરાવી હતી. સમ્રાટ્ સંપ્રતિના ધર્મકાર્યો પૂર્ણ કરવા નૃપતિ ભાગ્યશાળી બન્યો હતો. મૌર્યવંશ અને તુવરવંશ સર્વશ્રેષ્ઠ ગણાવા માટે વીર વિક્રમના સદ્ચારિત્ર અને દાનશીલતા કારણરૂપ મનાય છે.

આર્ય પૃથ્વી આવો શાસક પામી ધન્ય બની, જનતા આવો સમ્રાટ પામી હર્ષ લહરો અનુભવવા લાગી. કલિયુગમાં પણ સત્યુગ જેવું દર્શન કરાવી સમ્રાટ વીર વિક્રમાદિત્યે પોતાની યશઃકીર્તિ સાર્થક કરી. સૂર્યસમ પ્રતાપી, ચંદ્રસમ સૌમ્ય, વીર વિક્રમે વીરતા પ્રસરાવી દીનતા અને દાસત્વ દૂર કરી સમભાવે અતિશય દાન કરી, ધર્મ, તપ, જ્ઞાન ને ક્રિયા પૃથ્વીમાં સર્વત્ર પ્રવર્તાવ્યાં. સમભાવી સમ્રાટ સ્વરૂપ સિદ્ધ કર્યું. પ્રબળ પુણ્યથી બળ, શૌર્ય વગેરે પ્રાપ્ત થાય છે. તેનો યોગ્ય રીતે પુણ્ય બળથી જ સદુપયોગ કરવો યોગ્ય ગણાય. બળ, નિર્બળોનું રક્ષણ કરવા અર્થે યોજાય તો તે બળધારી પ્રશંસાપાત્ર મનાય છે. 'વીર વિક્રમ' એ પ્રકારનો સાચો વીર હતો. સકળ ગુણોથી વિક્રમાદિત્ય શ્રેષ્ઠ હતો, જે નિરંતર અવંતી પાર્શ્વનાથપ્રભુને નમન કરતો હતો. જે સૂરીશ્વરજી સિદ્ધસેનજીના ધર્મબોધે ધર્મપ્રેમી બન્યો હતો, ચક્રેશ્વરીની જેના પર સદા કૃપા હતી, જેણે પુણ્યબળથી પંચદંડ પ્રાપ્ત કર્યાં હતાં, અગ્નિવેતાલ જેનો આજ્ઞાકારી સેવક હતો, પુણ્ય અને ધર્મ જેની સહાયમાં હતા, જે હંમેશા દીનદુઃખીઓનો ઉદ્ધારક હતો, અબળાઓનો જે સહાયક હતો, જેની કીર્તિ પુરાણોમાં પણ ગવાઈ છે, જેનું ઐશ્વર્ય ઇન્દ્ર સમાન હતું એવા અવંતીપતિ વીર વિક્રમાદિત્ય દેવનું નામ સર્વ કોઇને પ્રિય છે.

બે હજાર વર્ષ વીત્યા છતાં વિક્રમાદિત્ય દેવ માનવ હૃદયમાં અખંડ સ્વરૂપે વિરાજિત છે. તેની યશઃગાથા ધર્મ, નીતિ ને માનવતાનો બોધ આપે છે. શ્રેષ્ઠ આર્યત્વના સત્ય પ્રતિક સમા વિક્રમાદિત્યનું આદિત્યસમું પ્રતાપી નામ કોઇ પણ ભારતીય જન નહિ જ વિસરે. એવા વિક્રમાદિત્ય દેવને કોટિશઃ ધન્યવાદ હો !

સમ્યગ્દર્શન વિષે પ્રકીર્ણ જ્ઞેય

લેખક—મુનિ શ્રી પુણ્યવિજયજી (સવિજ્ઞપાક્ષિક)

(ગતાંક પૃષ્ઠ ૧૫ થી શરૂ)

સ૦ દૃષ્ટિને આત્મપ્રત્યક્ષ પરત્વે વિશેષ સ્પષ્ટીકરણ—"જે આત્મા અતીન્દ્રિય છે તે અતીન્દ્રિયવડે જ ગ્રાહ્ય થઈ શકે" તેના ઉત્તરમા સમજવુ કે મન અમૂર્તિક પદાર્થને પણ ગ્રહણ કરે છે તત્ત્વાર્થ સૂત્રમા કહ્યું છે કે–'મતિશ્રુતજ્ઞાનનો વિષય સર્વ દ્રવ્યો છે' વળી તે સૂત્રમા "आद्ये परोक्ष प्रत्यक्षमन्यत्" કથિત કરેલુ છે અર્થાત્ મતિ, શ્રુતજ્ઞાન એ પરોક્ષ પ્રમાણ છે, અને અવધિ, મન.પર્યય અને કેવળજ્ઞાન પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ છે તેમજ તર્કશાસ્ત્રમા પ્રત્યક્ષ–પરોક્ષનુ આવુ લક્ષણ કહ્યુ છે–"**स्पष्ट प्रतिभासात्मकं प्रत्यक्षमस्पष्ट परोक्षम्**"–જે જ્ઞાન પોતાના વિષયને સારી રીતે નિર્મળરૂપે જાણે તે પ્રત્યક્ષજ્ઞાન અને જે જ્ઞાન સારી રીતે સ્પષ્ટ ન જાણે તે પરોક્ષ

મતિ, શ્રુતજ્ઞાનના વિષય ઘણા છે, પરંતુ તે એક જ જ્ઞેયને સંપૂર્ણ જાણી શકતા નથી તેથી તે પરોક્ષ છે, અને અવધિ, મન.પર્યયજ્ઞાનનો વિષય થોડો છે, પરંતુ તે પોતાના વિષયને સ્પષ્ટ જાણે તેથી એક દેશ પ્રત્યક્ષ છે અને કેવલજ્ઞાન સર્વ જ્ઞેયને પોતે સ્પષ્ટ રીતે જાણે તેથી સર્વ પ્રત્યક્ષ છે

પ્રત્યક્ષના બે ભેદ છે-પરમાર્થ પ્રત્યક્ષ ને વ્યવહાર પ્રત્યક્ષ અવધિ, મન પર્યય ને કેવળજ્ઞાન તે સ્પષ્ટ પ્રતિભાસરૂપ છે તેથી તે પારમાર્થિક પ્રત્યક્ષ છે અને નેત્રાદિવડે વર્ણાદિકને જાણીએ છીએ તેથી તે વ્યવહારિક પ્રત્યક્ષ છે એક વસ્તુમા મિશ્ર અનેક વર્ણ છે તે નેત્રવડે સારી રીતે ગ્રહ્યા જાય છે તેથી તેને વ્યવહારિક પ્રત્યક્ષ કહેવાય છે

પરોક્ષ પ્રમાણના પાચ ભેદ છે–સ્મૃતિ, પ્રત્યભિજ્ઞાન, તર્ક, અનુમાન અને આગમ

૧ પૂર્વે જાણેલી વસ્તુને યાદ કરીને જાણવી તે સ્મૃતિ.

૨ દૃષ્ટાંતવડે વસ્તુનો નિશ્ચય કરીએ તે પ્રત્યભિજ્ઞાન

૩ હેતુથી જે વિચારમા લીધુ તે જ્ઞાન તર્ક

૪ હેતુથી સાધ્ય વસ્તુનુ જે જ્ઞાન તે અનુમાન

૫ આગમથી જે જ્ઞાન થાય તે આગમ

એ પ્રમાણે પ્રત્યક્ષ તથા પરોક્ષ પ્રમાણના ભેદ છે સ્વાનુભવદશામા આત્માને જે જાણવામા આવે છે તે શ્રુતજ્ઞાનવડે જાણવામા આવે છે શ્રુતજ્ઞાન મતિજ્ઞાનપૂર્વક જ છે તે મતિ–શ્રુતજ્ઞાન પરોક્ષ છે, તેથી ત્યા આત્માનુ જાણવુ પ્રત્યક્ષરૂપે હોતુ નથી અને અવધિ, મન પર્યયજ્ઞાનનો વિષય રૂપી પદાર્થો જ છે તથા કેવળજ્ઞાન છદ્મસ્થ જીવોને હોય નહિ તેથી સ્વાનુભવ વિષે અવધિ, મન પર્યય, કેવળજ્ઞાનવડે આત્માનુ જાણવુ હોય નહિ વળી અહીં જે આત્માને સારી રીતે સ્પષ્ટ જાણે છે તેમા પારમાર્થિક પ્રત્યક્ષપણુ પણ સંભવતુ નથી અને જેમ નેત્રાદિવડે જાણવામા આવે છે તેમ એક દેશ નિર્મળતાપૂર્વક પણ આત્માના અસંખ્યાત પ્રદેશાદિ જાણવામા આવતા નથી તેથી સાવ્યવહારિક પ્રત્યક્ષપણુ પણ સંભવતુ નથી

અત્ર તો આગમ અનુમાનાદિક પરોક્ષ જ્ઞાનવડે આત્માનો અનુભવ હોય છે શ્રી જૈનાગમમા જેવુ આત્માનુ સ્વરૂપ કહ્યુ છે તેવુ જાણી તેમા પોતાના પરિણામોને મગ્ન કરે છે

તેથી તે 'આગમ પરોક્ષ પ્રમાણુ' કહીએ અથવા હું આત્મા જ છું તેથી મારામાં જ્ઞાન છે. જ્યાં જ્યાં જ્ઞાન છે ત્યાં ત્યાં આત્મા છે. જેમકે સિદ્ધાદિક.

વળી જ્યાં આત્મા નહિ ત્યાં જ્ઞાન પણ નહિ જેમકે મૃતકલેવરાદિક. એ પ્રમાણે અનુમાનવડે વસ્તુનો નિશ્ચય કરી તેમાં પરિણામોને મગ્ન કરે છે તેથી તેને 'અનુમાન પ્રમાણુ' કહીએ. અથવા આગમ અનુમાનાદિવડે જે વસ્તુસ્વરૂપ જાણવામાં આવે તેને યાદ રાખીને તેમાં પોતાના પરિણામોને મગ્ન કરે છે તેથી તેને 'સ્મૃતિ' કહીએ. ઈત્યાદિ પ્રકારથી સ્વાનુભવમાં પરોક્ષપ્રમાણવડે જ આત્માને પ્રત્યક્ષ જાણવાનું હોય છે. પછી સ્વરૂપ જાણ્યું તેમાં જ પરિણામ મગ્ન હોય તેનું કંઇ વિશેષ જાણપણું હોતું નથી. કદાચ એમ કહેવામાં આવે કે–સવિકલ્પ નિર્વિકલ્પ દશામાં જાણવાનું વિશેષ નથી તો અધિક આનંદ કેમ હોય? તેના ઉત્તરમાં સમજવું કે–સવિકલ્પ દશામાં જ્ઞાન અનેક જ્ઞેયને જાણવારૂપે પ્રવર્તતું હતું તે સ્વાનુભવ વખતની આ નિર્વિકલ્પ દશામાં માત્ર આત્માને જ જાણવામાં પ્રવર્તે છે એ એક વિશેષ છે, બીજું વિશેષ એ છે કે–જે પરિણામ વિવિધ વિકલ્પમાં પરિણમતાં હતાં તે માત્ર સ્વરૂપમાં જ તાદાત્મ્યરૂપ થઈ પ્રવર્ત્યા, ત્રીજું એ વિશેષ છે કે–એ બન્ને વિશેષતાઓમાંથી કોઇ વચનાતીત અપૂર્વ આનંદ થાય છે કે વિષયસેવનના આનંદમાં તે આનંદના અંશની જાત પણ નથી હોતી તેથી તે આનંદને અતીન્દ્રિય કહીએ.

સ્વાનુભવમાં પણ આત્મા પરોક્ષ જ છે તો ગ્રન્થોમાં એ અનુભવને પ્રત્યક્ષ કેમ કહ્યો છે? તો એ વિષે સમજવું કે–અનુભવમાં આત્મા તો પરોક્ષ જ છે. કાંઇ આત્માના પ્રદેશનો આકાર તો ભાસતો નથી, પરંતુ સ્વરૂપમાં પરિણામ મગ્ન થતાં સ્વાનુભવ થયો તે '**સ્વાનુભવ પ્રત્યક્ષ**' છે. એ સ્વાનુભવનો સ્વાદ કાંઇ આગમ અનુમાનાદિક પરોક્ષ પ્રમાણાદિવડે જણાતો નથી. જેમ કોઇ અંધ મનુષ્ય સાકરનો આસ્વાદ કરે છે ત્યાં સાકરના આકારાદિ પરોક્ષ છે પણ જીભવડે જે સ્વાદ લીધો છે તે સ્વાદ પ્રત્યક્ષ છે એમ સ્વાનુભૂતિના સંબંધમાં જાણવું.

યો. દ. સમુચ્ચયાનુસારે અનુભવનું લક્ષણ આ પ્રમાણે છે—

"यथार्थवस्तुस्वरूपोपलब्धि–परभावारमण-तदास्वादनैकत्वमनुभवः।"

અર્થાત્–'યથાર્થ વસ્તુસ્વરૂપનું જ્ઞાન, પરભાવમાં રમણુતાનો અભાવ, સ્વરૂપમાં રમણુતા અને તેના આસ્વાદનમાં તન્મયતા તે અનુભવ.'

અથવા જે પ્રત્યક્ષ જેવું હોય તેને પણ પ્રત્યક્ષ કહીએ. જેમ લોકમાં પણ કહીએ છીએ કે–અમે સ્વપ્નમાં વા ધ્યાનમાં ફલાણા પુરુષને પ્રત્યક્ષ દીઠો. તેને પ્રત્યક્ષ દીઠો નથી પરંતુ પ્રત્યક્ષ માફક–પ્રત્યક્ષવત્ તે પુરુષને યથાર્થ દેખ્યો. તેથી તેને પ્રત્યક્ષ કહી શકાય, તેમ અનુભવમાં આત્મા પ્રત્યક્ષ માફક યથાર્થ પ્રતિભાસે આ ન્યાયે આત્માનું પણ પ્રત્યક્ષ જાણવું હોય એમ કહીએ તો તેમાં દોષ નથી. કથન તો અનેક પ્રકારનું હોય છે, પણ સર્વ આગમ–અધ્યાત્મ શાસ્ત્રથી વિરોધ ન આવે તેમ વિવક્ષાભેદવડે કથન જાણવા.

તાત્પર્ય એ કે–જ્યારે કોઇ ભવ્ય જીવને સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ થાય છે ત્યારે મિથ્યાત્વના ઉદયનો અભાવ થવાથી એક એવી અનિર્વચનીય શક્તિ ઉત્પન્ન થાય છે કે જેના સાનિધ્યથી તે અનિર્વચનીય સ્વાત્માને અનુભવપ્રત્યક્ષ કરી લે છે. અર્થાત્ સમ્યગ્દર્શન થતાં મિથ્યાત્વના

અભાવની સાથે જ સ્વાનુભૂત્યાવરણ કર્મનો ક્ષયોપશમ થાય છે એના જ સામર્થ્યથી તે સમ્યગ્દષ્ટિ જીવ પરોક્ષ પ્રમાણવડે આત્મપ્રત્યક્ષ કરી લે છે, જેથી સ્વાનુભૂતિના સમયે મતિશ્રુતને અપેક્ષાએ પ્રત્યક્ષ કહીએ તો ખોટુ નથી જો એમ ઉત્પત્તિ ક્ષણને અંશે આત્મપ્રત્યક્ષ ન માનવામા આવે તો સંપૂર્ણ પ્રત્યક્ષ (કેવળદર્શન) થવામા બાધ આવશે માટે સમ્યગ્દૃષ્ટિને અંશે આત્માનો પ્રત્યક્ષ અનુભવ હોય છે (અહી અંશ પ્રત્યક્ષ કારણ છે અને સર્વ પ્રત્યક્ષ કાર્ય છે "અંશે હોય જ્યા અવિનાશી, પુદ્ગલ જાલ તમાસી રે" વાચકવર પૂ૦ ઉ૦ યશો૦ વિ૦)

સમ્યગ્દૃષ્ટિની સંવર-નિર્જરા-જ્ઞાનચેતનાનુ કામ કેવળ શુદ્ધ આત્માનુ જાણવુ છે, એથી કરીને તે જ્ઞાન ચેતનાની ક્ષતિથી સ૦ દૃષ્ટિને બીજા પદાર્થોમા ઉપયોગ રહે છતે તે જ્ઞાનચેતનાના સાધ્યભૂત જે સંવર અને નિર્જરા છે તેની ક્ષતિ થતી નથી, કારણ કે સંવર તથા નિર્જરાનુ કારણ મિથ્યાત્વ તથા અનંતાનુબંધીનો અભાવ છે, જ્ઞાનચેતનાનો સદ્ભાવ નથી અર્થાત્ મિથ્યાત્વ તથા અનંતાનુબંધી આદિ નિમિત્તથી બંધ થાય છે અને તેના અભાવથી સંવર-નિર્જરા થાય છે. ઉપયોગ અનુપયોગનો એની સાથે કાંઇ સંબંધ નથી

સમ્યગ્દૃષ્ટિને રાગાદિના સદ્ભાવમાં સમ્યક્ત્વની અક્ષતિ-રાગાદિ ઔદયિક ભાવ છે અને તે ચારિત્ર મોહનીય કર્મના ઉદયથી થાય છે, અને ઉપયોગ ક્ષાયોપશમિક ભાવ છે, તે પોતાની કારણ સામગ્રી જ્ઞાનાવરણના ક્ષયોપશમથી થાય છે એ બન્નેના કારણ ભિન્ન ભિન્ન છે એક ઔદયિક ભાવ છે અને બીજો ક્ષાયોપશમિક ભાવ છે

સમ્યક્ત્વ ક્ષાયિક, ક્ષાયોપશમિક અને ઔપશમિક ભાવરૂપ છે, કાંઈ કર્મના ઉદયરૂપ નથી અતઃ ચારિત્ર મોહના ઉદયથી હોવાવાળો ઔદયિક રાગભાવ છે, તે સમ્યક્ત્વ તથા જ્ઞાનમા દોષાધાયક થઇ શકતો નથી અર્થાત્ કેવળ ચારિત્રમા જ દોષ પેદા કરવાવાળો છે, ઇતરમા નહિ

બુદ્ધિપૂર્વક અને અબુદ્ધિપૂર્વક રાગાદિ જ્ઞાનચેતનાના અઘાતક-મિથ્યાદૃષ્ટિને અનંતાનુબંધી આદિ ચાર ક્રોધાદિકના ઉદયજન્ય, અવિરત સમ્યગ્દૃષ્ટિને અપ્રત્યાખ્યાનાવરણાદિ ક્રોધાદિકના ઉદયજન્ય, દેશવિરતિ પ્રત્યાખ્યાનાવરણ અને સંજ્વલનના ઉદયજન્ય તથા પ્રમત્તવિરતિને સંજ્વલનના તીવ્ર ઉદયજન્ય રાગાદિક હોય છે તેને બુદ્ધિપૂર્વક રાગાદિ કહે છે અને જે રાગાદિ સંજ્વલન તથા નોકષાયના મન્દ ઉદયથી હોય છે, તેને અબુદ્ધિપૂર્વક રાગાદિ કહે છે એ બુદ્ધિપૂર્વક અને અબુદ્ધિપૂર્વક હોવાવાળા રાગાદિકોમા બુદ્ધિપૂર્વક રાગાદિ ચારિત્રમોહના ઉદયથી સાતમા ગુણસ્થાનકથી પહેલા હોય છે, આગળ નહિ

સાતમાથી દશમા ગુણસ્થાનક સુધી હોવાવાળો જે રાગભાગ છે, તે અબુદ્ધિપૂર્વક કહેવાય છે અથવા ઉક્ત ગુણસ્થાનોમા હોવાવાળો તે રાગભાવ અત્યંત સૂક્ષ્મ હોવાથી અવ્યક્ત છે, એ અપેક્ષાએ નથી એમ પણ કહી શકાય છે

જો રાગભાવને સમ્યક્ત્વના ઘાતક માનવામા આવે તો, સર્વત્ર સમ્યક્ત્વના ઘાતની સામગ્રી રહેવાથી સમ્યક્ત્વની ઉત્પત્તિનો સંભવ જ નહિ રહે એથી કરી સમ્યગ્દૃષ્ટિને મિથ્યાત્વનો બંધ ઉદય નહિ હોવાથી તેને અપ્રત્યાખ્યાનાવરણાદિજન્ય રાગ-દ્વેષ જ્ઞાનચેતનાના બાધક હોતા નથી તાત્પર્ય એ કે-દર્શનને વિકૃત કરવાને અસમર્થ ચારિત્રમોહથી ઉદય હોવાવાળો જે રાગભાવ તે સમ્યક્ત્વ-જ્ઞાનચેતનાનો ઘાતક હોઈ શકતો નથી.

સમ્યગ્દૃષ્ટિને પરમાર્થથી રાગભાવનો અભાવ-સમ્યગ્દૃષ્ટિની સંપૂર્ણ ક્રિયાઓ હંમેશા

समयं मा पमाए।

卐

(૨) ‘ બ્રાહ્મી અને સુંદરી ’

લેખક: મોહનલાલ દીપચંદ ચોકસી

પ્રાસાદના પગથીઆ ચડી જ્યાં બેઠકના કમરામાં ભરતચક્રી પગ મૂકે છે ત્યાં ચહેરા પર એકાએક વિષાદની કાલિમા પ્રસરી રહે છે! છ ખંડ ધરતીનો માલિક બની, સાઠ હજાર વર્ષો સરખા વિશાળ અને લાંબા કાળ પછી હજુ આજે એણે અયોધ્યાનગરીમાં પ્રવેશ કર્યો છે, મહારાજાધિરાજના પ્રવેશ-મહોત્સવમાં સારીયે નગરી હર્ષથી ઉભરાઇ રહી છે, પગલે પગલે નવનવા સ્વાગત થઇ રહ્યાં છે, માનવીઓના આનંદને સીમા નથી રહી, ચક્રવર્તી જેવા શ્રેષ્ઠપદનો ભોક્તા બનવાથી ખુદ પોતાના હૃદયમાં પણ કોઈ અનેરી ભાવનાઓ હીલોળે ચઢી છે પણ એ સર્વ ઉપર બેઠકના કમરામાં પગ મૂકતાં જ એકાએક ઠંડું પાણી ઢોળાયું! ઘડીભર ચક્રીના મુખમાંથી એક શબ્દ પણ ન નીકળ્યો. સૌ કોઇના ચહેરા પરથી જાણે રતાશ ઊડી ગઇ અને પીળાશ ડોકિયા કરી રહી.

આ દશા ઝાઝી વાર ટકી નહીં. એકાએક આવેશભર્યો સાદ સંભળાયો. ‘શું મારા ઘરમાં અન્નના વાખા પડયાં હતાં કિંવા ધાનનું તળિયું દેખાયું હતું કે જેથી મારી વહાલી ભગિની સુંદરીના દેહની હું આ દશા જોઉં છું! આ તે હાડકાનો માળખો છે કે જીવતું-જાગતું હાડપિંજર? કયાં ગયો મુખ્ય રસોયો?

જ્ઞાનમય હોય છે. અર્થાત્ મિથ્યાત્વ અને અનંતાનુબંધીનો ઉદય ન રહેવાથી સ૦ દૃષ્ટિઓને પરમાર્થથી રાગ-દ્વેષપૂર્વક આસક્તિનો અભાવ થઇ જાય છે. એથી કરી તે ભોગોને રુચિપૂર્વક ભોગવતો નથી, કિન્તુ ચારિત્રમોહના ઉદયથી તેને ભોગ ભોગવવા પડે છે.

અધ્યાત્મમતપરીક્ષામાં વાચકવર પૂ. ઉ. શ્રી **યશો**વિ૦ કહે છે કે–“ શરીરને વિષે મમત્વ પરિણામરૂપ મૂર્ચ્છા કહી છે, તે તો સ૦દૃષ્ટિને પણ થાય નહિ; કેમ કે તે જ્ઞાની છે અને મમત્વ પરિણામ તો અજ્ઞાનનિમિત્ત છે. એથી જ સ૦દૃષ્ટિને વિષયાદિનું સેવન કરતો છતાં પણ પરમાર્થથી વિષયસેવન રહિત કહ્યો છે. ”

[પ્રસ્તુત લેખ અન્ય અન્ય કે જે મૂલ અને હિન્દી ભાષામાં લખાયેલ તેના ઉપરથી ગુર્જર ભાષારૂપે જ્યાં ત્યાંથી અનેક પૃથક્ પૃથક્ બાબતો એકત્ર કરી, સંકલના થાય તે કરી, મથાળા બાંધી વિદ્વજ્જનોએ ખાસ જાણવા યોગ્ય ધારી મૂકવામાં આવ્યો છે. સમ્યક્ત્વ એ શું છે? કેવી અનુપમ વસ્તુ છે? તે થતાં આત્મા કેવો બની જાય છે? સંસાર પરની, વિષયો પરની આસક્તિ કેવી રાગ દ્વેષ વગરની બની જાય છે? એ વિગેરે કથંચિત્ આ લેખ ઉપરથી સમજી શકાય તેવું છે. આવી દશા આપણામાં છે કે કેમ? એ વિચારવું રહ્યું. જ્યાં સુધી આવી દશા ન આવે ત્યાં સુધી વસ્તુતઃ સમ્યક્ત્વ-અંતરાત્મત્વ પ્રગટ થયું નથી એમ કહી શકાય.

મજકુર લેખ કર્મગ્રંથનિષ્ણાત વિદ્વાન્ જાણકાર મદીય પૂજ્ય ગુરુવર્યશ્રીને બતાવી તેઓશ્રીએ મીમાંસાપૂર્વક તપાસી આપેલા આ લેખમાં કોઇ ભૂલયુક્ત વિસંવાદને સ્થાન હોય તેવું લાગતું નથી, છતાં કોઇ ભૂલયુક્ત સ્થાન હોય તો વિદ્વજ્જનોએ સુધારી સમજી લેવા વિનંતિ છે.

સત્વર એને બોલાવો આવી રીતે ભૂખી મારવાનું કારણુ?

'લાલિત્યભર્યા અંગોવાળી, દેહની કાન્તિમા સ્વર્ગની રંભા કે ઉર્વશીને પણુ ઠોકર મારે એવી, અને મુખની કમનીયતાથી ભલભલાના મનનું હરણુ કરી દેનારી મારી સુંદરીને ક્ષુધાનું આવું દુ:ખ કયા કારણે સહન કરવું પડ્યું? એમા કારણભૂત કોણુ બન્યું?

'વિનીતામા પગ મૂકીને આજ પ્રાત:કાળથી મે જે અપૂર્વ આનંદ પ્રાપ્ત કર્યો એ સર્વ આ એક જ બનાવથી—ભગિનીના કાલિમા પથરાયેલા ચહેરાના દર્શનથી—હતો ન હતો થઇ ગયો છે મને જાણે એમ જ લાગે છે કે હું જે સુંદરીને ઘર સોંપી જુદા જુદા દેશ પર જય પ્રાપ્ત કરવા નીકળ્યો હતો તે સુંદરી જ આ ન હોય! મારા ષટ્ખંડના વિજય પર આ ઘરમા બનેલા બનાવે પાકો પરાજય ઠોકી દીધો છે'

'સુરખ્ખી ભ્રાતા! આપને આ પ્રકારનો વિષાદ ધરવાનુ કંઈ જ કારણુ નથી રસોયાને નથી તો બોલાવવાની જરૂર કે નથી તો એને ઠપકાપાત્ર બનાવવાની અગત્ય! રાજેશ્વરના ભંડારમા અનાજની લીલા લહેર હતી અને છે આપના ગમન પછી કોઇ પણુ જાતની તકલીફ આસાદના કોઇપણુ અનુચર તરફથી મને ભોગવવી પડી નથી

'મીઠા પાણીનુ સરોવર ચક્ષુ સામે ભર્યું હોવા છતા કોઇ વ્યક્તિને તૃષાતુર રહેવુ જ હોય તો એમા સરોવરને દોષ કેમ દેવાય? આમ્રવૃક્ષના સ્વાદુ ફળો હાજર હોવા છતા જેને એ કેરીઓ ખાવી જ ન હોય ત્યા આણાનો શો દોષ? મારા સબંધમા પણુ એમ જ સમજી લેવાનુ છે

'ખુદ મારો પોતાનો જ એ નિશ્ચય હતો કે આપ દિગ્વિજય કરી પાછા ફરો ત્યારે મને એવા સ્વરૂપમા નિહાળો કે જેથી આપની મનસંચિત કામના આપોઆપ ઓગળી જાય 'થોભી જવા' પાછળની લાલસા નષ્ટ થાય

'મારા જે સ્વરૂપે આપનુ મન આકર્ષ્યું અને મારા વદન પ્રતિ મીટ માડતા આપના અંતરમા મને ભાવિ જીવનમા જે અનોખુ સ્થાન આપવાની ભાવના ઉદ્ભવી, એ હુ પરખી ગઇ હોવાથી, મે એવો માર્ગ ગ્રહણુ કર્યો કે સાપ મરે નહીં અને લાકડી ભાગે નહી અર્થાત્ મારુ ધ્યેય કાયમ રહે અને આકર્ષણુની વસ્તુ નષ્ટ થાય મારો સંયમ અભિલાષ સધાય અને આપની આજ્ઞા શિરોધાર્ય પણુ થાય

'હુ ધારત તો બ્રાહ્મીબહેનની સાથે જ પ્રવ્રજ્યાનો પલ્લો પકડી શકત એ વેળા આપ અટકાવી ન જ શકત પણુ ધર્મનું મૂળ વિનય હોવાથી અને પ્રભુશ્રી યુગાદિના વંશમા ઉત્પન્ન થયેલ મારા મરખી બાળાએ વિનયધર્મના પાલનમા જરા પણુ ક્ષતિ પહોચાડી જગત સન્મુખ ખોટો દાખલો બેસાડવાનુ હરગીજ પસંદ કરતી ન હોવાથી મે 'રૂક જાવ' રૂપી આપની આજ્ઞા માથે ચઢાવી સાથોસાથ નિશ્ચયમા દ્રઢતા આણી જગતની નજરે ભલે હુ પ્રવ્રજ્યાના સ્વીકારમા પાછળ પડેલી ગણાઉં પણુ આત્મિક દ્રષ્ટિએ મારી સાધના પ્રગતિના આંકે આગળ વધતી રહી છુ મે સ્વીકારેલો રાહ વ્યવહાર નિશ્ચયની તુલાએ પૂરેપૂરો ઉતર્યો છે

'ષટ્રસ ભોજન અહર્નિશ નેત્રો સામે પીરસાતા હોવા છતા મે સ્વેચ્છાથી એને લાત મારી લૂખુ ભોજન સ્વીકાર્યું 'આયંબિલ' નામના પવિત્ર અને ચમત્કારિક તપનુ એ રીતે સેવન કરી કાયાને ચારિત્રપંથના પરિષહ ને ઉપસર્ગ સહન કરવાની તાલીમ આપી લોકોત્તર ઇચ્છાની ચિરાગ સદૈવ જળતી રાખી,

વિજયી કોણ ?

અનુવાદક: “ અભ્યાસી ”

સંસારમાં એ જ વ્યક્તિ વિજય પ્રાપ્ત કરે છે કે જે ‘ નિષ્ફળતા ’ શબ્દને પોતાના અંતઃકરણમાંથી બહિષ્કૃત કરી દે છે, તેનું ધ્યાન, ચિંતન અથવા કલ્પના સુદ્ધાં તે નથી કરતો. તેની તરફથી મોં ફેરવીને સદાસર્વદા સ્વકાર્યસિદ્ધિ, સફલતા, વિજયની પરમ પરિપુષ્ટ સાધના તરફ જ પોતાની સમસ્ત શક્તિ ઉન્મુખ રાખે છે. જે વ્યક્તિઓમાં નિશ્ચયબળ જાગ્રત થઇ જાય છે તેનામાં લક્ષ્યસિદ્ધિ તથા વિઘ્ન–બાધાઓને પરાસ્ત કરવાની દૃઢતા પણ આવી જાય છે. તે એક વખત જે કાર્ય કરવાનો નિશ્ચય કરી લે છે તેમાં છેવટ સુધી દૃઢતા તેમજ ધૈર્યપૂર્વક ડટાઇ રહે છે. એ રીતે દૃઢ અને નિશ્ચયવાળી વ્યક્તિ સંસારમાં કંઈક કાર્ય કરી શકે છે.

તમે તમારા વિષયમાં કેવા વિચાર રાખો છો ? અશક્ય, સંશય, અસંભવ જેવા ઘૃણિત શબ્દોને આજે જ તમારા શબ્દકોષમાંથી કાઢી નાખો. જો સંસારમાં કંઇક મહત્વપૂર્ણ કાર્ય સંપન્ન કરવા ચાહતા હો તો કમહિમ્મતને તમારા મનઃપ્રદેશમાંથી કાઢી નાખો અને સાગ્રહ નિશ્ચય ધારણ કરો. ધૈર્ય, શૌર્ય, નિશ્ચય તેમ જ નિર્ભયતાની દિવ્ય પૂંજી દ્વારા તમે વિજયી થઇ શકો છો.

તમારી ઇચ્છા એવી હોય કે હું વિદ્વાન્ બનું, મજબૂત બનું, વ્યાપારમાં ધનસંગ્રહ કરું, આધ્યાત્મિક જગતમાં દિવ્ય બળનો સંગ્રહ કરું; પરંતુ એ સર્વ ઇચ્છાઓની પૂર્તિ નથી થતી. તેનું શું કારણ છે ? કારણ એ છે કે તમારો નિશ્ચય નબળો છે, તમે તમારા વિચાર એટલા મજબૂત નથી બનાવતા કે કાર્યસિદ્ધિ થઇ જાય. એકાદ બે સાધારણ મુશ્કેલીઓ આવી, કાર્ય મુશ્કેલ છે એમ પ્રતીત થયું કે તરત જ તમે તે છોડી દેવાનો વિચાર કરવા લાગો છો. તમારું મન કહે છે કે “ આવું મુશ્કેલ કામ તે કોણ કરે ? એમાં તો મહાન સંકટ છે, હું તો ફોકટ એમાં પડ્યો, ચાલતાં ચાલતાં નકામી બલા ગળે વળગી. એને છોડી દઉં. કોણ એવી પંચાતમાં પડે ? ” એવા પ્રકારના નબળા વિચારો સેવીને તમે તમારાં કાર્યમાં શિથિલતા

લૌકિક ઇચ્છાનો નિરોધ કેવી રીતે કરાય છે એનો અનુભવ મેળવ્યો. મારી એ કરણીદ્વારા જ મારા દેહની ઉપરની શોભા આપોઆપ પલાયન કરવા માંડી. અન્યને પ્રલોભન કરનાર રૂપ ભૂંસાવા લાગ્યું. હાડ ચામની માંગી આણેલા ઘરેણાં સમી સુંદરતા પતંગના રંગસમી પોકળ હતી એ પુરવાર થયું. આત્મશક્તિ જેવી અનોખી ચીજના દર્શન ત્યારે જ સાચા સ્વરૂપમાં થયા.

‘ વડિલ ભ્રાતા ! આ દિદાર નિરખી આપની કામનાનો જડમૂળથી ફૂચો વળી જવો જોઇએ. કદાચ એમાં કંઈ ઊણપ જેવું હોય તો આજે અને અત્યારે સમજી લ્યો કે–આપની આ બહેનડી સંસારમાં હવે ક્ષણભર શોભવા રાજી નથી. ભાગવતી દીક્ષા એ એનું ધ્યેય હતું અને છે. કેવળ આપના આગમનની માર્ગપ્રતીક્ષા અનિવાર્ય હતી જેનો આજે મિલન થવાથી અંત આવ્યો છે. હવે કેવળ હસતા મુખડાની વિદાય ઇચ્છે છે. ’

‘ વ્હાલી બહેન ! સુખે સિધાવો.’ (ચાલુ)

લાવો છો તમારો નિશ્ચય ઢીલો બની જાય છે, વિચાર-શક્તિ પગુ થઇ જાય છે તમારુ સામર્થ્ય પણ નષ્ટ-ભ્રષ્ટ થઇ જાય છે

'આવુ કઠિન કામ તે કોણ કરે ?' એવો વિચાર તમારા મગજમા ઉત્પન્ન થાય છે ત્યારે તે તમારા શરીરમા દુર્બળતા ઉત્પન્ન કરે છે, શરીરની રહીસહી શક્તિ પણ ચૂસી લે છે મનુષ્યને પરવશ બનાવી મૂકે છે દુર્બલતાના એવા વિચારો સસારના મનુષ્યોને આગળ વધવા નથી દેતા

જરા તમારા જીવનની તરફ જુઓ તમે આજે કેવી અવસ્થામા પડ્યા છો? તમારી એ અવસ્થા કોણે બનાવી છે? તમારામા તથા એક ઉન્નત વ્યક્તિમાં શો તફાવત છે? શા માટે એ તફાવત છે? તમને આગળ વધવામા કોણ રોકી રહ્યુ છે? આ સર્વ પ્રશ્નોના ઉત્તર જો તમે સચ્ચાઇથી આપશો તો તમને એટલુ જ પ્રતીત થશે કે શક્તિઓ તો તમારામા પણ પડી છે, પરતુ તેને વિકસિત થવાનો અવસર નથી પ્રાપ્ત થયો કેવી રીતે થાય? તમે એ તત્ત્વ પર કદિ ઊડા વિચાર પણ નથી કર્યો

પ્રકૃતિનો એવો કઠોર નિયમ છે કે જે વ્યક્તિ હમેશા પોતાની શક્તિઓને વધારે ને વધારે વિકસિત કરવામા લાગ્યો રહે છે, નકામો સમય ગાળવાને બદલે હમેશા પોતાની યોગ્યતા, બુદ્ધિ, ચાતુર્ય (tact)ની અભિવૃદ્ધિમા સલગ્ન રહે છે, દરરોજ કઈક નવીન તત્ત્વ, કઇક લાભદાયક નિયમ, કોઇ પ્રગતિશીલ પ્રસગની શોધમા આગળ વધતો હોય છે તેને ઇચ્છિત ફલની પ્રાપ્તિ જરૂર થાય છે જ સસારમા યોગ્ય પુરુષની હમેશા માગ હોય છે સુપાત્ર માણસ ગમે તેટલે વખતે પણ ઊચો આવ્યા વિના નથી રહેતો આ તમે સાચી યોગ્યતા પ્રાપ્ત કરી લીધી હશે તો આવતી કાલે અવશ્ય ઊચા આવશો જ. તેથી વિજય પ્રાપ્ત કરવા માટે તમે જે સ્થાન પર અત્યારે હો ત્યા જ તમારી યોગ્યતા વધારવાનો પ્રયત્ન કરો પહેલા તમારા કાર્યને સપૂર્ણપણે સમજી લ્યો ચિત્ત ચોટીને પરિશ્રમ કરીને તે વિષયમા જે કાઈ જ્ઞાન પ્રાપ્ત થઈ શકે તે કરી નાખો તદુપરાત તમારા કાર્ય કરતા જે ઊચુ કાર્ય હોય તે શીખવાની શરૂઆત કરો ધીમે ધીમે એમા પૂર્ણતા પ્રાપ્ત કરવાનો પ્રયત્ન કરો, તેમા જ મડ્યા રહો, મડ્યા રહેવાથી એક દિવસ તમે તમારા ઇચ્છિત સ્થાને પહોચી જશો જો તમારી ઉચ્ચાભિલાષા પ્રજ્વલિત રહેશે તો તમે જરૂર સામાન્ય સ્થિતિમાથી ઊચી સ્થિતિએ આવી જશો

એક પશ્ચાત્ય મનોવૈજ્ઞાનિકે લખ્યુ છે કે—"Never be self-satisfied Aim higher and higher Master your own job as soon as possible and then master that of the man higher up The post of responsibility at the top is only closed to the man who never wills to reach it" અર્થાત્ કદિપણ પોતાને સુધારવાથી સતુષ્ટ ન બનો હમેશા વધારે ને વધારે ઉચ્ચાભિલાષી બનો સૌથી પહેલા જેમ બને તેમ જલ્દી તમારા કાર્યમા દક્ષતા પ્રાપ્ત કરો પછી તમારાથી આગળ વધેલાના કાર્યમા અનુભવ પ્રાપ્ત કરો જવાબદારીનુ સ્થાન તે માણસ માટે જ નિશ્ચિત હોય છે કે જે હમેશા તેને માટે પ્રયત્નશીલ રહે છે

દુનિયા પરિશ્રમ કરનારની છે મોટે ભાગે માણસો પરિશ્રમ કર્યા વગર વિજય-સફળતા વગેરેના સ્વપ્ન જોયા કરે છે પ્રયત્ન કર્યા વગર તે સ્વપ્ન સ્વપ્ન જ રહે છે તમે તમારા નિશ્ચયબળને વધારતા રહો "ભરતાના હમેશા ભરતી હોય છે" એ નિયમ અનુસાર તમે કોઇ

વિશિષ્ટ પ્રકારનું બળ ભેગું કરી લેશો તો તેની ઉત્તરોત્તર વૃદ્ધિ જ થતી જશે. વિજય પ્રાપ્ત કરવા માટે શરૂઆતમાં થોડાક બળનો સંચય યથેષ્ટ છે. જો તમે એ પ્રારંભિક બળ કોઇ પણ રીતે પ્રાપ્ત કરી લેશો તો તેની સાથે બીજું વિશેષ બળ સ્વયં ખેંચાઇને ચાલ્યું આવશે. મનુષ્યનાં જીવનમાં એક એવો પ્રસંગ જરૂર આવે છે કે જો તેની પાસે સંચિત બળ હોય છે તો તે અનાયાસે જ ઊંચો આવી જાય છે. સંસારમાં જે જે વ્યકિતઓએ ઋદ્ધિ પ્રાપ્ત કરી છે, તેઓમાં આવશ્યકતાથી વધારે બળસંચય હોય છે. તેઓએ પોતાના ફુરસદના સમયમાં પોતાની અનેક ગુપ્ત–સુપ્ત શકિતઓને જાગ્રત કરી હોય છે. પછી તેઓ ધીમે ધીમે તેને વિકસાવતા રહ્યા હોય છે. અનેક સાધારણ કોટિના મનુષ્યો આવશ્યકતા કરતાં વધારે બળનો સંચય કરવાના કારણે જ ઉન્નતિના સર્વોચ્ચ શિખર પર પહોંચ્યા છે.

બીજી કોટિના લોકો એવા હોય છે કે જેઓ વિપત્તિનો સામનો કરવાની શકિતને કારણે કેવળ પોતાના અદમ્ય ઉત્સાહના બળ ઉપર વિજય પ્રાપ્ત કરી શકે છે. તેઓ વિપત્તિથી દબાય નહિ, પરંતુ નિરંતર સંઘર્ષ કરતા રહે છે. તેઓએ પ્રતિકૂળતાઓને પોતાના દૃઢ નિશ્ચયબળથી પરાસ્ત કરી દીધી હોય છે અને સ્થિર નિષ્ઠાથી પ્રગતિશીલ રહે છે. જે મનુષ્યમાં એટલું જ બળ હોય છે કે જેમ તેમ કરીને વ્યવહાર ચલાવી શકે છે તેઓનો હમેશાં પરાજય થાય છે; તેમનાથી વધારે કષ્ટસાધ્ય જવાબદારીનું અથવા ઊંચી યોગ્યતાનું કાર્ય થવું અસંભવિત તો નહિ, પરંતુ દુઃસાધ્ય તો જરૂર છે; કેમકે તેઓમાં એટલું સામર્થ્ય નથી હોતું. પ્રત્યેક મનુષ્યના જીવનમાં અવસર તો જરૂર આવે છે; એવા પ્રસંગોએ યોગ્યતાવાળો માણસ ઊંચો આવી જાય છે. તોફાન વખતે પણ તે મજબૂત રીતે ઊભો રહે છે. એથી ઊલટું સામાન્ય યોગ્યતાવાળો માણસ જ્યાં ને ત્યાં પડ્યો રહે છે.

આપણી અંદર જેટલી શકિત પ્રસ્તુત છે તેનાથી હમેશાં ઓછો જ વ્યય કરવો જોઇએ. જેટલો સંગ્રહ કર્યો હોય તેટલું ખર્ચી નાખીએ તો વિપત્તિ તેમ જ પ્રતિકૂલતાનો સામનો કરવા માટે શક્તિ ક્યાંથી આવશે ? એટલા માટે આપણી શકિતનો વ્યય એવી રીતે કરવો જોઇએ કે હમેશાં થોડીઘણી શક્તિ આપણા પાસે સંગૃહીત રહે.

વિજયપ્રાપ્તિનો સૌથી સહેલો ઉપાય તો એ છે કે તમે જે ક્ષેત્રમાં પદાર્પણ કરો તેમાં પરિપૂર્ણ બનવાને દૃઢ નિશ્ચય કરી લ્યો. સામાન્ય સ્થિતિમાં સંતોષ ન માનતાં પ્રશંસનીય સ્થિતિ પર આવવાનો ઉદ્યોગ કરતા રહો. તમારા ઉપરીઓનો તમારા ઉપરનો વિશ્વાસ મજબૂત બનવા દો. ત્યારે જ તમે જવાબદારીવાળી જગ્યા પ્રાપ્ત કરી શકશો. જેટલી જવાબદારી હોય છે તેટલી વધારે આવક, પ્રશંસા કે કદર હોય છે. જેટલી મુશ્કેલીઓ હોય છે તેટલો જ લાભ હોય છે. તો પછી મુશ્કેલીઓથી શા માટે ભયભીત બનો છો ? તેનો પ્રસન્નતાપૂર્વક સ્વીકાર કરો. પછી જોશો કે દુનિયા તમારી જ છે.

માણસ પોતાના અંતરાત્મામાં પોતાના ઉદ્દેશ્યની સિદ્ધિ માટે પોતાના સંકલ્પોને જેટલા મજબૂત બનાવે છે, તેટલી જ તેનામાં વિજય પ્રાપ્ત કરાવનારી શક્તિની જાગૃતિ થાય છે. પહેલાં લક્ષ્ય ઊંચું રાખો, પછી પરિશ્રમદ્વારા સાધન પ્રાપ્ત કરો, ધીમે ધીમે તમારા સંકલ્પોને પુષ્ટ કરતા રહો, વર્તમાન સ્થિતિથી કદાપિ સંતોષ ન રાખો. બસ, તમે વિજય પ્રાપ્ત કરશો જ.

એક વખત એક શિષ્યે પોતાના ગુરુની પાસે જઇને વિજય–પ્રાપ્તિનો ઉપાય પૂછ્યો. ગુરુજી

એ ઉત્તર આપ્યો કે ' શક્તિ, સ કલ્પ અને સાધનાનુ ફળ વિજય છે, તે જ કરો '

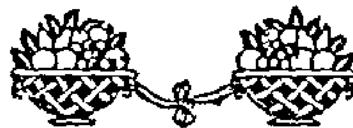
શિષ્યે કહ્યુ, " ગુરુજી, શુ કરુ ? કોઇ મને મદદ નથી કરતુ હુ કેવી રીતે શક્તિ-સ ચય કરી શકુ ?

ગુરુએ કહ્યુ, " જ્યા સુધી તમે તમારા પોતાના પગ પર ઊભા રહેતા નહિ શીખો ત્યા સુધી સફળતાની વાત ભૂલી જાઓ, કેમકે વિજય પોતના બળથી જ મળે છે "

જ્યા સુધી આત્મશ્રદ્ધા તેમ જ આત્મ નિર્ભરતા જાગ્રત નથી થતી ત્યા સુધી મનુષ્ય સફળતાની શક્તિઓને યોગ્ય સ્થાન પર કદાપિ કેન્દ્રિત નથી કરી શકતો જ્યા સુધી તે પોતાનો સ્વામી પોતે જ નથી બની જતો ત્યા સુધી તેના કલ્યાણનો કદિ સ ભવ નથી સ્વત ત્રતાથી કાર્ય કરવાથી જ તેની આત્મશક્તિઓ (અપૂર્વતા, સ કલ્પ, સામર્થ્ય, કુશળતા) સ પૂર્ણતયા વિકાસ પામીને વિજયશ્રી સાથે ભેટ કરાવી શકે છે મનની વ્યગ્રતા અથવા ઉદ્વિગ્નતાની સ્થિતિ આત્મ શ્રદ્ધાની સ્થિતિ નથી, પર્વતની માફક દૃઢ નિશ્ચય-બળવાળાની પૂર્ણ પુષ્ટ નિશ્ચયાત્મક સ્થિતિ જ આત્મ શ્રદ્ધાની યથાર્થ સમુચિત માનસિક સ્થિતિ છે એવા પ્રકારની નિશ્ચયાત્મિકા દૃઢતાવાળા માણસો સ સારની ક્ષુદ્ર બાબતોમા વ્યગ્ર બનીને પોતાની માનસિક શાન્તિમા ફોકટ ભ ગ નથી કરતા, ઊલટુ હમેશા વધારે ને વધારે મજબૂતીથી આગળ પગલા માડે છે

તમારા પોતાના અ ત કરણની ક્રિયાનો સૂક્ષ્મ અભ્યાસ કરો શુ તમે જિ દગીભર અન્ય વ્યક્તિઓનો આશ્રય શોધ્યા કરશો ? શુ તમે હમેશા બીજાની ઇચ્છાનુકૂળ પ્રવૃત્તિમા જ તમારી મૌલિકતાની ઇતિશ્રી કરી દેશો ? શુ તમે અન્ય મનુષ્યોએ નિર્મિત કરેલા માર્ગે જ ઘસડાયા કરશો ? શુ તમે તમારા ભાગ્યની દોરી કોઇ અન્ય વ્યક્તિના હાથમા સોપી દીધી છે ? જો તમે એવુ કર્યુ હોય તો ખરેખર તમે ભયકર ભૂલ કરી છે

પરત ત્રતાની દશામા મનુષ્યની આધ્યાત્મિક શક્તિઓનો વિકાસ નથી થતો જ્યારે માણસ સ્વત ત્રતાના ઉત્કૃષ્ટ માર્ગનો મુસાફર બની જાય છે ત્યારે તેના ઉત્થાનનો પ્રાર ભ થાય છે સ્વત ત્રતાની અવસ્થામા તેનામા એવી દિવ્ય પ્રેરણાઓનો ઉદય થાય છે કે જે જીવનને નવુ રૂપ આપે છે પહેલા તે અ ધકારમા પડ્યો હતો, હવે જગત્ તેની તરફ આશાભરી દૃષ્ટિથી જુએ છે પ્રત્યેક મનુષ્યની ઉન્નતિનો એક જુદો માર્ગ હોય છે સ્વત ત્રતાની અવસ્થામા તે બીજાનુ અનુકરણ માત્ર નથી કરતો, ઊલટુ તે પોતાનો નિર્દિષ્ટ માર્ગ પોતે જ શોધી કાઢે છે इत्यलम् ॥

સમયના પ્રવાહમાં યાને વખતના વ્હેણમાં

લેખક: રા. રા. વકીલ ન્યાલચંદ લક્ષ્મીચંદ બી. એ. એલ. એલ. બી. ભાવનગર

જૈન શાસ્ત્રકારોએ કાળની ગણના એટલી બધી સુક્ષ્મરીતે-ઝીણવટથી સર્વગ્રાહી નજરે કરી છે ને તેના જરૂરી અભ્યાસ માટે ખાસ ગુરૂગમની આવશ્યકતા છે એટલું જ નહીં પણ તેના માટે ઘણો કાળક્ષેપ કરવો પડે તેમ છે. તેમ જ આવા મહત્ત્વના વિષયને પુરેપુરો ઇન્સાફ આપવા માટે પણ કોઇ સારા અભ્યાસી સીદ્ધહસ્ત લેખકનો પ્રયાસ જ કારગત થઇ શકે તમ છે. સબબ કાળગણાનાની તલ-સ્પર્શી ઊંડી ચર્ચામાં ઉતરવાનું અન્ય કોઇ લેખકને માટે રાખી આમ ફક્ત તેના ચાલુ પ્રવાહમાં આગળ વધતા વિચારકને સામાજિક સ્થિતિ સંબંધમા કેવા કેવા વિચારબળો સાથે સવર્ષણ થાય છે તેનો કંઇક આછો ખ્યાલ આપવાને યોગ્ય વિચારણાપૂર્વક પ્રયાસ કરવામાં આવે છે.

કાળબળના અભ્યાસીઓએ કાર્યનિષ્પત્તિના કારણોમાં કાળની પણ ગણના કરેલી છે અને તેથી જ આપણે જોઇ શકીએ છીએ કે યથા કાળે જ-અમુક વખતે જ વસ્તુ પરિપકવ દશાને પામે છે અને તેમાં કવચિત્ ઉપલક નજરે કંઇક અપવાદ જણાતો હોય છતાં તેથી જ સામાન્ય નિયમ (general rule) સ્થાપીત થાય છે તેની સીદ્ધી થામ છે. વ્યવહારદક્ષ, કુશળ અનુભવી પુરૂષો પ્રત્યેક કાર્યમાં કાળની ગણતરી કરીને જ આગળ ડગલું ભરે છે. દેશ કાળનો બરાબર ખ્યાલ રાખ્યા સિવાય, નાના અગર મોટા કાર્યનો આરંભ કરનાર મનુષ્યને તેના કાર્યમાં જોઇએ તેવી અને તેટલી સીદ્ધી પ્રાપ્ત થતી નથી. કાળબળની સામે પુર જઇને કાર્યનો આરંભ કરનાર મનુષ્યને પાછળથી પસ્તાવાનો પ્રસંગ આવી પડે છે. ભુતકાળમાં બની ગયેલા બનાવો સુવ્યવસ્થિત અભ્યાસથી જ સુજ્ઞ મનુષ્યો વર્તમાન કાર્યપ્રણાલીકાની યથાયોગ્ય રચના કરી શકે છે એટલું જ નહિ પરંતુ વધારે અગમચેતીપૂર્વક કામ કરનાર દીર્ઘદર્શી પુરૂષો ભવિષ્યમાં કરવાના કાર્યોની પણ ખરાબ લાઇનદોરી નક્કી કરી રાખે છે. પોતાના પ્રત્યેક કાર્યમાં કાળબળની યથાર્થ ગણતરી કરી લેવાની શક્તિ ધરાવતા મનુષ્યો ઘણી અહેસાનીથી જીવનવ્યવહારના કાર્યમાં આગળ અને આગળ ધપ્યે જાય છે. સ્થિતિચુસ્ત વિચાર પ્રણાલીકાને વશ થઇ ચાલુ ધરેડમાં જ પોતાના કાર્યનું સીમાબંધન થતું માની લેનાર મનુષ્ય પોતાનું ભવિષ્ય ઉજ્વળ બનાવવા માટે કદી પણ શક્તિમાન થતો નથી.

ચોમાસાની ઋતુમાં નદીમાં આવેલ પ્રબળ પુરના પ્રવાહમાં સામે પુર જવાનું નિષ્ણાત તરનાર માટે જેટલું સહેલું છે તેટલું સમયના પ્રવાહની સામે જવાનું સહેલું નથી. કાળમાનની ગણના અને તેના બળનો પ્રભાવ એટલો બધો જબરજસ્ત ગણવામાં આવે છે કે સૌ કોઇને તેની પાસે લાચારી અનુભવવી પડે છે એટલું જ નહીં પણ જ્યારે કાળને કૃતાંતના અર્થમાં કલ્પવામાં આવે છે અને મૃત્યુના ભયની કલ્પના નજર સન્મુખ ખડી થાય છે ત્યારે સૌ કોઇ મરણના ભયથી ત્રાસી જાય છે અને ' જન જાણીએ મત માનીએ, નવ કાળ મૂકે કોઇને ' એવી એવી કવિતાઓ રંક કે રાયને, કાયર કે ભડવીર બન્નેને મરણનો ભય એક સરખી રીતે સતાવી રહ્યાનો ખ્યાલ આપે છે. જે ધર્મવીર પુરુષને મરણનો ભય નથી અગર તો જેણે મરણના ભય ઉપર પણ જય મેળવેલ છે તે મહાત્માપુરુષ જ મહામૂલા જીવનને સાર્થક અને સફળ બનાવી શકે છે.

ઉપર જણાવ્યા મુજબ કાળબળનું ઘણું મહત્ત્વ છતાં પણ હરકોઇ ઉપાયે પોતાનું રાજયશાસન ટકાવી રાખવામાં કુશળ, સત્તાલોભી રાજા મહારાજાઓને

એટલા બધા શક્તિશાળી અને સામર્થ્યવાન્ કલ્પવામા આવે છે કે તેમના પ્રભાવે અને પ્રતાપે જ **राजा कालस्य कारणं** એવી કહેવત રૂઢ થઈ પડી છે આવા કુલ સત્તાધારી રાજ્યપુરુષો પોતાના તાબાની પ્રજા ઉપર સામ-દામ-ભેદ-દડાદિ રાજ્યનીતિના સૂત્રોને અનુસરી એટલી બધી સત્તા જાળવી રહેલા હોય છે કે ગુલામી દશામા સબડતી પ્રજા ઉંચુ માથુ કરી શકતી નથી એને સામ્રાજ્યવાદની ભયકર શોષણ-નીતિ તળે વધારે ને વધારે કચડાતી જાય છે આવી રાજ્યસત્તા પોતાને ફાવે તેવા-મનગમતા કાયદા કાનુનો ઘડયે જાય છે અને તેને અમલમા મૂકવા માટે સત્તાનો પુરેપુરો ઉપયોગ કરવામાં જરા પણ કચાશ રાખતા નથી આવી અસહ્ય અને ત્રાસજનક સ્થિતિ પ્રવર્તતા સર્વત્ર લોક શાસનવાદને આગળ કરતી રાષ્ટ્રીય સરકાર માટેની પ્રજાને જવાબદાર તત્રની સ્થાપના માટેની માગણી થઇ રહેલ છે

આવા કાળમાનનુ યથાર્થ સ્વરૂપ સમજનાર-પ્રજાહીતચિંતક દીર્ઘદર્શી આગેવાનોને રાજકારણમા જેટલુ ઉપયોગી સ્થાન છે તેટલુ જ બલ્કે તેથી વિશેષ ઉપયોગી સ્થાન ધાર્મિક તેમ જ વ્યવહારીક નજરે સામાજિક ઉન્નતિ માટે પ્રયાસ કરનારાઓ માટે છે-તેમની નજર સન્મુખ ઘણુ વિશાળ કાર્યક્ષેત્ર ત્યાગી ભાવનાશીલ સેવાભાવી, કાર્યદક્ષ અને અનુભવી પુરુષોના પુરુષાર્થી પ્રયાસ માટે તૈયાર જણાય છે સમયના પ્રવાહબળની તેમા એકત્ર થતા જુદા જુદા સ્રઘર્ષણજન્ય અનેક જાતના બળાબળની યથાર્થ કલ્પના તેઓએ કરી લેવાની જરૂર છે

સમયના વ્હેતા પ્રવાહમા-પોતાનુ ભાન ભૂલી, કેવળ અગત સ્વાર્થની નજરથી કામ કરનાર-વ્યક્તિત્વને જ આગળ વધારવાની ભાવના ધરાવતા સકુચિત દૃષ્ટિના આગેવાનો તો તણાઇ જવાના કે ડુબી જવાના એટલે ન તો સમાજનુ હિત આગળ વધારી શકવાના કે ન તો પોતાનો ક્ષુલ્લક સ્વાર્થ પણ સાધી શકવાના પરંતુ ભૂતકાલીન ઇતિહાસના પાને સુવર્ણાક્ષરથી નોંધાયેલ અનેક મહાનુભાવ પુરુષોના ઉજ્વલ જીવન ચરિત્રો ઉપરથી તરી આવતા બોધપાઠોને હૃદયમા કોતરી રાખી સદ્ગત મહાપુરુષોના અનુભવસીદ્ધ સીદ્ધાંતોનો અભ્યાસ કરી વર્તમાન પરિસ્થિતિની પણ વિશાળ દૃષ્ટિથી યથાર્થ સમીક્ષા કરી તેમજ ભવિષ્યની અનેક રીતે પુર ઝડપથી પલટાતા સયોગોનો ખ્યાલ રાખી કામ કરતા આગેવાનો સમયના પ્રવાહમા આગળ અને આગળ વધ્યે જાય છે તેઓ પરમ હીત બુદ્ધિથી-સામાજીક ઉન્નતિના કાર્યને આગળ ધપાવી શકે છે મન-વચન અને કાયાની અખુટ શકિત ધરાવતા મહાપુરૂષો ઉત્કટ પ્રસગો ઉપસ્થિત થતા સમયના પ્રવાહની સામે પુરબની પણ હીમત કરી શકે છે અને પ્રવાહ બળનોતેમજ પોતાની કાર્ય શકિતનો તેઓને બરાબર ખ્યાલ હોવાથી તેઓ કદી પણ પાછા હઠતા નથી પરતુ સાધ્યને માર્ગે આગળ અને આગળ જ વધ્યે જાય છે અને કાળ બળ પણ તેમને સર્વ રીતે અનુકુળ થઇ જાય છે આવી પરિસ્થિતિ તે નજર સન્મુખ રાખીને જ અવધુત યોગી-મહાત્મા આનંદઘનજી સપુર્ણ આત્મ-શ્રદ્ધા પૂર્વક ગાઇ ગયા છે કે " કાળ લબ્ધિ લહી પથ નીહાળશુ રે-એ આશા અવિલબે આ રીતે કામની અનુકુળતા કાર્યસીદ્ધિમા પરમ સહાયક થઇ પડે છે, સાધક પુરૂષો સમયની બલીહારીને જ આગળ કરે છે ભવિષ્યતા ગર્ભમા કેવા કેવા સરલ જે ભર્યા પડયા છે તેની સાચી કલ્પના ભાગ્યે જ થઈ શકે છે એટલે સાધક સજ્જનો જરા પણ નિરર્થક કાળક્ષેપ ન કરતા-કીમંતી વખતનો દુરૂપયોગ ન કરતા પ્રમાદ ન કરતા, તેને નકામો ન જવા દેતા અપ્રમત્તપણે તેનો અવસરમા સારો ઉપયોગ કરી લેવાનો રહે છે પરમતીર્થંકર શ્રી મહાવીર પરમાત્માએ ગણધર મહારાજ શ્રી ગૌતમમુનિને એક ક્ષણપણ પ્રમાદ ન કરવા માટે અનેક વખત ફરમાવેલ છે મનુષ્ય જીવનમા અર્થપ્રાપ્તિ માટે તેમજ સાધ્યની સીદ્ધિ માટે પણ સામાન્ય રીતે વખતોવખત ધારી તક પ્રાપ્ત થતી નથી પરતુ પરમપુણ્ય બળના સયોગે કવચીત

કંપે છે કાળજડાં સૌનાં, યુદ્ધતણાં સુણતાં રમખાણ,
મર્ણ-શર્ણ લાખો માનવીઓ, મોંઘવારીની છે મોકાણ;
દુખાબ્ધિતારક આપ એક છો, આપતણો સૌને આધાર,
બે હજાર ને એક સાલમાં, વર્તાવો પ્રભુ જયજયકાર. ૩

પરિત્રાણ સજ્જનનું કરવું, એ જ આપનો સહજ સ્વભાવ,
દુષ્ટ દંડ દઇ ખંડ સમાવો, પ્રગટાવો પરિપૂર્ણ પ્રભાવ;
દયા-ક્ષમાના સાગર છોજી, વરસાવો બંને આ વાર,
બે હજાર ને એક સાલમાં, વર્તાવો પ્રભુ જયજયકાર. ૪

સૃષ્ટિની કષ્ટી નિહાળી, દષ્ટિ મીઠી કરો દયાળ,
" હદ થઇ ગઈ છે " હવે દુઃખની, પ્રજાતણા પ્યારા પ્રતિપાળ;
ગદગદ કંઠે, સજળ નયનથી, પ્રાર્થના કરીએ વારંવાર,
બે હજાર ને એક સાલમાં, વર્તાવો પ્રભુ જયજયકાર. ૫

મંગળકારી, ભવભયહારી, તારી લ્યો દુઃખમાંથી નાથ!
સકળ સ્થળે સુખશાંતિ પ્રસારો, એ જ માગીએ જોડી હાથ;
આત્માનંદ સભા વંદે છે, સ્તુતિતણા કરીને ઉચ્ચાર,
બે હજાર ને એક સાલમાં, વર્તાવો પ્રભુ જયજયકાર. ૬

દોહરો.

એક અંક આગળ થયો, હવે થશે માંગલ્ય;
દુનિયામાંથી દૂર થશે, સઘળાં દુઃખનાં શલ્ય. ૧

જયમંગળકારી પ્રભુ, સુખસંપત્તિ દાતાર;
શુભ કરજ્યો જન સર્વનું, પ્રાર્થું તમને વારંવાર. ૨

તા. ૨૭-૯-૪૪
વિજયાદશમી

લી૦ શુભચિંતક
રેવાશંકર વાલજી બધેકા

" આત્મશુદ્ધિ "

આ. શ્રી વિજયકસ્તૂરસૂરિજી.

સસારમા સહુ કોઇ ચોકખી વસ્તુને ચ્હાય છે, ભેળસેળ કોઇને પણ ગમતુ નથી. ખાવા પીવાની વસ્તુઓ ચોકખી જોઇને લે છે, ઘી-દૂધનો વાપરનાર મો માગ્યું મૂલ્ય આપીને પણ ચોકખુ ગ્રહણ કરે છે, ઘરેણા પહેરનાર ચાદી-સોનુ ચોકખુ લઇને ઘરેણા બનાવરાવે છે માનવીને ત્યા સુધી ચોકખાઇ પસદ છે કે કપડા પણ મેલા ગમતા નથી અને શરીરની શુદ્ધિ માટે તો પૂરતી કાળજી રાખે છે પણ સાચા જ્ઞાનના અભાવથી માનવી શુદ્ધની શુદ્ધિને વીસરી ગયો છે એટલે અશુદ્ધને શુદ્ધ કરવાના પ્રયત્નમા અત્યાર સુધી ફાવ્યો નથી, કારણકે, જડ વસ્તુ અશુદ્ધ સ્વરૂપ છે તે કોઇપણ કાળે શુદ્ધ સ્વભાવ વાળી થઇ શકતી નથી પણ પ્રકૃતિથી જ શુદ્ધ ચૈતન્યસ્વરૂપ આત્મા વિજાતીય જડ દ્રવ્યના મિશ્રણથી અશુદ્ધ થયો છે તે પોતાની પ્રકૃતિ સ્વરૂપ શુદ્ધિને મેળવી શકે છે, પણ તે તરફ માનવીનું જરાયે લક્ષ્ય નથી અને જે તરફ લક્ષ્ય છે તે જડ વસ્તુ છે અને જડ વસ્તુને જે અશુદ્ધ માનવામા આવે છે તે જડના સસર્ગથી થયેલી હોય છે, માટે અશુદ્ધને અશુદ્ધનો સયોગ થવાથી વસ્તુ અશુદ્ધ થઇ ન કહેવાય પણ શુદ્ધને અશુદ્ધનો સયોગ થવાથી અશુદ્ધ બને છે, અને તે પ્રકૃતિથી શુદ્ધ વસ્તુને અશુદ્ધ વસ્તુના સસર્ગનુ પરિણામ છે

સસારમા મૂળ બે જ વસ્તુઓ છે. એક ચૈતન્ય અને બીજી જડ ચૈતન્ય પ્રકૃતિથી જ શુદ્ધ છે ત્યારે જડ પ્રકૃતિથી અશુદ્ધ છે ચૈતન્ય ભિન્ન ચૈતન્યના સસર્ગથી શુદ્ધ જ રહેવાનુ અને જડના સસર્ગથી અશુદ્ધ થવાનુ અને જડ ઇતર જડના સસર્ગથી અશુદ્ધ જ રહે છે, પણ ચૈતન્યના સસર્ગથી શુદ્ધ બની શકતુ નથી વ્યવહાર દૃષ્ટિથી જડ ચૈતન્યના સસર્ગથી શુદ્ધ બની શકે છે જેમકે-પરમાત્મદશાને પ્રાપ્ત થયેલા સર્વજ્ઞ પુરુષો તથા અન્ય પણ ઉચ્ચ કોટિના મહાપુરુષોના આત્માના સસર્ગમા રહેલી દેહાદિ જડ વસ્તુઓ શુદ્ધ કહેવાય છે, તેવી જ રીતે કર્મરૂપ જડના સસર્ગમા રહેલો આત્મા પણ શુદ્ધ કહેવાય છે તો પણ પ્રકૃતિમા પરાવર્તન થતુ જ નથી ગમે તેટલો કાળ જડ તથા ચૈતન્યનો સસર્ગ કેમ ન બન્યો રહે તો પણ ચૈતન્ય અશુદ્ધ થાય નહીં અને જડ શુદ્ધ થાય નહી અને જો નૈશ્ચયિક દૃષ્ટિથી પણ અશુદ્ધનુ શુદ્ધ અને શુદ્ધનુ અશુદ્ધ થઇ જાય તો વસ્તુ પોતાનો સ્વભાવ છોડી દેવાથી પોતાના સ્વરૂપને ખોઇ બેસે છે અને તેમ થવાથી ચૈતન્ય જડ અને જડ ચૈતન્ય થઇ જવાનો સભવ રહે છે આત્મા સ્વરૂપથી જ શુદ્ધ હોવાથી સકર્મક હોવા છતા પણ પ્રકૃતિને લઇને તેને શુદ્ધ વસ્તુ જ ગમે છે, પણ સાચી શુદ્ધિથી અણજાણ હોવાથી સ્વરૂપે અશુદ્ધને પણ શુદ્ધ સમજીને-અશુદ્ધમા શુદ્ધનો આરોપ કરીને તેનો ઉપયોગ કરે છે અને માને છે કે હુ શુદ્ધ વસ્તુ વાપરુ છુ પણ જ્યા સુધી પોતાને ઓળખતો નથી ત્યા સુધી પોતાની શુદ્ધિ કરી શકતો નથી અને પોતાના આત્માને ઓળખ્યા સિવાય શુદ્ધ જ્ઞાનદર્શનાદિનો ઉપયોગ કરી શકતો નથી માટે જ માનવીએ પોતાના આત્માને ઓળખી તેની શુદ્ધિ કરવાને પ્રભુશ્રીએ પોતાને ઓળખીને

માનેલી શુદ્ધિ અને તેને મેળવવા આદરેલા ઉપાયોના અભ્યાસી બનવું જોઇએ.

ક્ષમાશ્રમણ પ્રભુ શ્રી મહાવીરની પરમ પવિત્ર જીવનચર્યા ઉપર દૃષ્ટિપાત કરવાથી શુદ્ધિનું સાચું રહસ્ય સમજાય છે. પ્રભુ શ્રી ક્ષમાના સ્વામી-નાયક હતા. પોતે ક્ષમામય જીવનદ્વારા સંપૂર્ણ શુદ્ધ બનીને શાશ્વતી શાંતિ તથા આનંદ મેળવ્યો અને તેના અભિલાષી જીવોને શુદ્ધ બનવા સાચો માર્ગ દેખાડ્યો. પ્રભુ જીવનના દરેક પ્રસંગમાં પોતાના આત્માની પાસે ક્ષમા યાચવાનું અને અન્ય આત્માઓને ક્ષમા આપવાનું દૃષ્ટિગોચર થાય છે. અને સૂક્ષ્મ બુદ્ધિથી વિચાર કરનારને યોગ્ય જ લાગશે કારણ કે આત્મા પાસે ક્ષમા યાચનાર અને પરને ક્ષમા આપનાર નિરપરાધી બની શકે છે અને રહી પણ શકે છે. એટલે તેને પરની પાસે ક્ષમા યાચવાની જરૂરત રહેતી નથી. પ્રભુશ્રી પ્રસંગે પ્રસંગે અપરાધીઓને ક્ષમા આપીને પોતે નિરપરાધી જ રહ્યા છે, કારણ કે અપરાધી બનવાના કારણો જેવાં કે ક્ષુદ્ર સ્વાર્થ, કષાય, મદ કે સત્તાના પોતે સંપૂર્ણ ત્યાગી હતા એટલે તેમને અપરાધીઓને ક્ષમા આપવામાં જરાયે અડચણ આવી નથી. પ્રભુશ્રીયે અપરાધીયોના અપરાધની માફી આપીને એક સાથે બે કાર્ય સાધ્યા છે; એક તો જન્માંતરમાં કરેલા અપરાધોની સજા ભોગવીને નિરપરાધી બન્યા અને બીજું અપરાધીને ક્ષમા આપવાથી પોતે નિરપરાધી રહ્યા. નિરપરાધી જીવનમાં જીવી શુદ્ધ બનવા માટે તો પ્રભુશ્રીએ મહિનાઓ સુધી આહારનો ત્યાગ કર્યો છે અને અપરાધી બનાવનાર મન, વચન અને કાયાના વ્યાપારોનો નિરોધ કર્યો છે, તેમજ અપરાધોને અટકાવવા માટે બાર વરસ સુધી અપ્રમાદી રહીને સંપૂર્ણ શુદ્ધ બનીને કેવળજ્ઞાન મેળવ્યું, એક ક્ષણ પણ પ્રમાદી રહીને અપરાધને અવકાશ આપ્યો જ નથી.

સદા સુખનો ઇચ્છુક સંસારનો યાત્રી આત્મામાં નવજીવન જેવા અત્યુત્તમ તીર્થના પ્રદેશમાં આવીને પણ મૂઢ રહી જાય અને જ્ઞાન-દર્શન સુખ તથા જીવનની શુદ્ધિ માટે વીતરાગ પ્રભુના જીવનનું અનુકરણ ન કરે તો પછી કયા પ્રદેશમાં જઇને કરશે ? કારણ કે સંસારના કોઇ પણ પ્રદેશમાં જ્ઞાનાદિ સર્વ શુદ્ધિનું સ્થળ જ નથી, માટે માનવ જીવનમાં જીવનાર આત્માએ સર્વ શુદ્ધિ માટે ઉપરોક્ત પ્રમાણે પ્રભુ જીવનના અભ્યાસી બની અનુપાલન કરવાની જરૂરત છે. પ્રભુના ચાલેલાં પંથમાં ચાલ્યા સિવાય આત્મા પોતાની કોઇપણ પ્રકારની શુદ્ધિ કરી શકતો નથી, અને તે સિવાય તો સદા સુખની ઇચ્છા રાખવી પણ નિરર્થક છે.

અશુદ્ધિને લઇને આત્માને અનંતા કાળથી જન્મ મરણ કરવાં પડે છે તે ક્ષમામય જીવનમાં જીવ્યા સિવાય ટળી શકતાં નથી, અને ક્ષમામય જીવન બનાવવા પ્રભુના જીવનનું અનુકરણ કરવું જ જોઇએ. માનવજાતિમાં પ્રભુની ક્ષમાને પોતાની બુદ્ધિથી સુધારીને ઉપયોગમાં લેવાની પદ્ધતિ પડી ગઇ છે, પણ તે વિકૃત થયેલી ક્ષમા આત્મશુદ્ધિ સાચવી શકતી નથી. શુદ્ધિના સાધક આત્માએ તો પોતાના આત્માની પાસે ક્ષમા માંગવી જોઇએ, કારણ કે માનવી પોતાના આત્માનો જેટલો અપરાધી છે તેટલો બીજાનો નથી. મોહની શિખવણીથી સકર્મક આત્મા શુદ્ધાત્માનો અપરાધી બન્યો છે. જો માનવી પોતાના આત્માનો અપરાધ કરતાં અટકે તો બીજા જીવોનો અપરાધી બની શકતો નથી. એટલે તેમની પાસે ક્ષમા માંગવાની પણ જરૂરત રહેતી નથી. ફક્ત અપરાધીયોને ક્ષમા આપવાની જ જરૂરત રહે છે.

શુદ્ધાત્માને જીવવાને કે આનંદ તથા સુખના માટે બીજા જીવોને દુ:ખ આપી અપરાધી બન-

વાની જરાયે જરૂરત નથી, છતા મોહનો દાસ માનવી અનાદિ કાળના કર્મના સંસર્ગને લઈને અજ્ઞાનતાથી બીજા જીવોની પીડાની અવગણના કરીને આત્માને જીવાડવાને અને આનંદ તથા સુખ મેળવી આપવાને બીજાના પ્રાણ લઈને આત્માનો અપરાધ કરીને પોતે અપરાધી બને છે, જેની સજા કાળાંતરે અથવા તો ભવાંતરે આત્માને ભોગવવી પડે છે માનવી આત્માના બહાને પોતાના દેહની તુષ્ટિ-પુષ્ટિ માટે અપરાધ કરે છે જેનુ ફળ આત્માને અનિચ્છાએ પણ ચાખવુ પડે છે આ પ્રમાણે માનવી પોતાના આત્માનો અપરાધી હોવાથી તેની પાસે પોતાના અનેક જન્મમા અનેક દેહને આશ્રયીને કરવામા આવેલા અપરાધોની માફી માગી ફરીને આત્માનો અપરાધી ન બનવા સાવધાન રહીને જપ-તપ તથા સંયમ તરફ વધારે લક્ષ્ય રાખી પ્રભુની આજ્ઞાનુ પાલન કરે તો જન્માંતરમા કરેલા આત્માના અપરાધોથી મુક્ત થઈને આત્માની શુદ્ધિ સાધી શકે છે, આત્માનો નિરપરાધી બીજા જીવોનો અપરાધી બની શકતો નથી અને અપરાધીયોને ક્ષમા આપીને સંપૂર્ણ શુદ્ધિ મેળવી અકર્મક થઈને શાશ્વતા સુખનો ભોગી થઈ શકે છે

જે પોતાના આત્માની પાસે માફી માગે છે તે બીજા જીવોની પાસે શુદ્ધ અંતઃકરણથી માફી માગવાનો જ, કારણ કે તે સિવાય તો આત્માની પાસે માફી માગી કહી શકાય જ નહી, શુદ્ધ અંતઃકરણથી બીજાની પાસે ક્ષમા માગવી તે જ આત્મ ક્ષમાયાચના અને અન્યને ક્ષમા આપવી તે આત્મની શુદ્ધિ બીજા પાસેથી ક્ષમા માગવાને ખમાવુ છુ એમ મોઢેથી બોલવાની અત્યાવશ્યકતા નથી, કારણ કે જે જીવોની પાસે ક્ષમા માગવામા આવે છે તેમાનો મોટો ભાગ, જોવા, સમજવા, સાભળવા અને બોલવાના સાધન વગરનો છે એટલે મોઢેથી બોલ્યા વિના પણ સંસારવાસી જીવમાત્રને સ્વ-સ્વરૂપે ઓળખીને સમભાવે સર્વ જીવને ક્ષમા આપવી તે જ આત્મશુદ્ધિનુ કારણ ક્ષમા-યાચના છે સમજવા, બોલવાના સાધનસપન્ન જીવ પાસે બોલીને ક્ષમા માગવામા આવે તો તે કદાચ વિરોધ ટાળી ક્ષમા આપે અને અપરાધની સજા ભોગવવામા નિમિત્ત ન પણ બને તો પણ બીજાનો અપરાધ કરતી વખતે કાયિક, વાચિક તથા માનસિક પ્રવૃત્તિ કરવામા જે અશુભ અધ્યવસાયો થાય છે અને કર્મ બધાય છે તેની શુદ્ધિ બીજાએ આપેલી ક્ષમા માત્રથી થતી નથી બીજાની આપેલી ક્ષમાથી તો માત્ર વેરની શુદ્ધિ થાય છે, પણ કર્મની શુદ્ધિ માટે જપ-તપ કરવાની અને અપરાધીયોને ક્ષમા આપવાની જરૂરત રહે છે શ્રી મહાવીર પ્રભુની આત્મશુદ્ધિની ચર્ચાની પ્રણાલિકા પણ આવી જ સમજાય છે પ્રભુશ્રીયે ઉપસર્ગો-પરિસહો સહન કર્યા છે અને તપ પણ કર્યું છે અર્થાત્ અપરાધીયોને ઉપકારી સમજી ક્ષમા આપી છે અને મહિનાઓ સુધી આહારાદિના પણ ત્યાગી રહ્યા છે આ બને ઉપાયોથી પ્રભુશ્રી સંપૂર્ણ આત્મશુદ્ધિ સાધી શક્યા છે, માટે આત્મશુદ્ધિના સાધકે જપ-તપ દ્વારા સ્વાધીનપણે અપરાધોથી મુક્ત થવુ અને અપરાધોથી મુક્ત કરવા કોઈ પણ પ્રાણી નિમિત્તભૂત બને તો તેને અપરાધી માનવો નહીં પણ ઉપકારી માની તેના અપરાધની ક્ષમા આપવી અને સંપૂર્ણ શુદ્ધિ સાધી લેવી

॥ अनन्तलब्धिनिधानाय-श्रीमते गौतमगणधराय नमो नमः ॥

ગુણસ્થાનવિચારણા

આત્મોન્નતિનો અનુક્રમ.

લેખકઃ-શાસનપ્રભાવક પૂજ્યપ્રવર આચાર્યશ્રી વિજયમોહનસૂરીશ્વર પ્રશિષ્ય
પં. શ્રીમાન્ ધર્મવિજયજી મહારાજ.

અનન્તજ્ઞાની શ્રી જિનેશ્વર ભગવંતોએ ધર્માસ્તિકાય વિગેરે છ *દ્રવ્યોનું જે નિરૂપણ કરેલ છે તે છએ દ્રવ્યોમાં કોઈ ને કોઇ ગુણ અવશ્ય રહેલો જ હોય છે. કોઇ પણ દ્રવ્ય વાસ્તવિક રીતે ગુણ અને પર્યાય વિનાનું હોઇ શકતું જ નથી. અને તેથી જ વાચકશેખર ભગવાન્ **ઉમાસ્વાતિ** મહારાજાએ તત્ત્વાર્થાધિગમ સૂત્રમાં 'દ્રવ્ય'નું લક્ષણ વર્ણવતાં **'गुणपर्यायवद् द्रव्यम्'** [તત્ત્વાર્થસૂત્ર, અધ્યાય ૫, સૂત્ર ૩૮ મું] એ સૂત્રની વ્યાખ્યા મુજબ ગુણ અને પર્યાયયુક્ત જે કોઇ ભાવ હોય તે દ્રવ્ય હોય એમ પ્રતિપાદન કર્યું છે અર્થાત્ કોઇ પણ દ્રવ્ય ગુણ રહિત હોતું જ નથી.

છએ દ્રવ્યનાં મુખ્ય મુખ્ય ગુણો.

એક દ્રવ્યમાં એક જ ગુણ હોય એવું પણ નથી. એક દ્રવ્યમાં ભિન્ન ભિન્ન અનેક ગુણો રહેલા હોય છે અને જે દ્રવ્યના જે ગુણો હોય તે ગુણો તે દ્રવ્યમાંથી કોઇપણ કાળે અલગ થતા જ નથી; એક સરખા સ્વરૂપે અથવા ન્યૂનાધિકપણે તે ગુણો તે દ્રવ્યમાં કાયમ-અનાદિ અનંતકાળ પર્યંત રહે છે. જેમકે ધર્માસ્તિકાય દ્રવ્યનો મુખ્ય ગુણ ગતિ પરિણામે પરિણમેલા જીવો અને પુદ્‌ગલોને ગતિમાં સહાય આપવી, અધર્માસ્તિકાય દ્રવ્યનો મુખ્ય ગુણ સ્થિતિપરિણામે પરિણત જીવો અને પુદ્‌ગલોને સ્થિતિમાં સહાય આપવી, આકાશાસ્તિકાય-દ્રવ્યનો ગુણ અસંખ્ય આકાશપ્રદેશ જેટલા ક્ષેત્રમાં અનંતાનંત દ્રવ્યોનો સમાવેશ કરવો, પુદ્‌ગલાસ્તિકાય દ્રવ્યનો ગુણ પુષ્ટ થવું અને ગળવું અથવા વર્ણ, ગન્ધ, રસ તથા સ્પર્શને ધારણ કરવા, કાળ દ્રવ્યનો ગુણ નવું, જૂનું, નાનું, મોટું ઇત્યાદિ પર્યાયો-અવસ્થાઓ ઉત્પન્ન કરવી, તે પ્રમાણે જીવદ્રવ્યનો ગુણ જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્ર અને અકરણ વીર્યને ધારણ કરવું તે છે.

અહિં જે દ્રવ્યના જે ગુણો ઉપર જણાવ્યા તે ગુણો સિવાય બીજા કોઈ પણ ગુણો તે દ્રવ્યોમાં ન જ હોય તેમ સમજવાનું નથી. ધર્માસ્તિકાયમાં જેમ ગતિસહાયકપણાનો ગુણ જણાવ્યો તે પ્રમાણે અમૂર્ત્તપણું, અગુરૂલઘુપણું ઇત્યાદિ બીજા પણ અનેક ગુણો રહેલાં છે. અધર્માસ્તિકાય વિગેરે દ્રવ્યો માટે પણ તે જ પ્રમાણે સમજવું. ફક્ત અહિં એટલો અવશ્ય ખ્યાલ રાખવાનો છે કે,—ગતિસહાયકપણું, સ્થિતિસહાયકપણું વિગેરે જે જે ગુણો જે જે દ્રવ્યના જણાવ્યા છે તે તે ગુણો તે તે દ્રવ્યમાં

* ધર્માસ્તિકાય ૧, અધર્માસ્તિકાય ૨, આકાશાસ્તિકાય ૩, પુદ્‌ગલાસ્તિકાય ૪, જીવાસ્તિકાય ૫ અને કાલ ૬.

હોય છે, જ્યારે અમૂર્ત્તપણુ, અગુરુલઘુપણુ ઈત્યાદિ કેટલાક ગુણો એવા છે કે, જેમ ધર્માસ્તિકાયમા તે ગુણો રહેલા હોય, તે પ્રમાણે અધર્માસ્તિકાય, આકાશાસ્તિકાય, જીવાસ્તિકાય વિગેરે દ્રવ્યોમા પણ રહેલા હોય છે

સ્વપરપર્યાયની સ ક્ષિપ્ત વ્યાખ્યા.

દ્રવ્યોમા ઉપર જણાવ્યા મુજબ જેમ ભિન્ન ભિન્ન ગુણો છે તે પ્રમાણે તે દ્રવ્યોમા 'પર્યાય' પણ અવશ્ય હોય છે, પર્યાય એટલે શુ ? એ વસ્તુ કદાચ કોઈને ન સમજવામા આવે તો તે માટે ટૂકમા એટલુ જ સમજવુ બસ છે કે-તે તે દ્રવ્યોની જે ભિન્ન ભિન્ન અવસ્થા તે અવસ્થાનુ નામ જૈન દર્શનમા 'પર્યાય' કહેવામા આવે છે તે તે દ્રવ્યોમા પોતાના ગુણ, આકૃતિ, કાળ વિગેરેની અપેક્ષાએ જે ભિન્ન ભિન્ન અવસ્થાઓ થયા કરે છે તે અવસ્થાઓને તે તે દ્રવ્યના '**સ્વપર્યાય**'* કહેવાય, અને અમુક દ્રવ્યમાં અન્ય દ્રવ્ય-ગુણ વિગેરેની અપેક્ષાએ જુદી જુદી અવસ્થાઓની કલ્પના કરવામા આવે તે દ્રવ્યની તે અવસ્થાઓને '**પરપર્યાય**' કહેવાય કહેવાનુ તાત્પર્ય એ છે કે વિશ્વના સમગ્ર દ્રવ્યો વર્તમાનમા જે અવસ્થામા (જે પર્યાયસ્વરૂપે) વર્તતા હોય તે જ સ્વરૂપે કાયમ રહેતા નથી, કોઈ ને કોઈ અપેક્ષાએ તમા પરાવર્તન થયા જ કરે છે

ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય, આકાશાસ્તિકાય એ દ્રવ્યોમા જો કે અનતા સ્વપર્યાય-પરપર્યાય અવશ્ય હોય છે છતા તેનો એકદમ આપણને સ્પષ્ટ[1] ખ્યાલ આવી શકતો નથી, તે ત્રણેય દ્રવ્યો અમૂર્ત્ત-અરૂપી છે, એટલે છદ્મસ્થ આત્માઓને તે ત્રણ દ્રવ્યના પર્યાયનુ પ્રત્યક્ષ જ્ઞાન ન થઈ શકે, ફક્ત શાસ્ત્ર સિદ્ધાન્તો દ્વારા તે ત્રણેય દ્રવ્યોમા કેવી રીતે સ્વપર્યાય-પરપર્યાયની ઘટના થઈ શકે છે તેનુ જાણપણુ થઈ શકે છે જીવાસ્તિકાય અને પુદ્ગલાસ્તિકાય એ બન્ને દ્રવ્યોમા સ્વપર્યાય-પરપર્યાય સ્પષ્ટરીતિએ અનુભવગમ્ય થઈ શકે છે જો કે જીવાસ્તિકાયનુ દ્રવ્યનયની અપેક્ષાએ શુદ્ધ સ્વરૂપ વિચારવામા આવે તો તે દ્રવ્ય પણ ધર્માસ્તિકાય-અધર્માસ્તિકાયની માફક અમૂર્ત્ત-અરૂપી દ્રવ્ય છે, પરતુ પર્યાય નયની અપેક્ષાએ કર્મના સબધથી વર્તમાનમા તે જીવાસ્તિકાય દ્રવ્યનો સસારી પર્યાય હોવાથી સસારી આત્માને મૂર્ત્ત-રૂપીની ગણતરીમા પણ ગણવામા આવ્યાં છે, અને તેથી તેમા સ્વપર્યાય પરપર્યાયનો બરાબર સ્પષ્ટ ખ્યાલ આવી શકે છે આ ઉપરથી એમ સમજવાનુ નથી કે કર્મથી રહિત થઈને મોક્ષે ગયેલા સિદ્ધ ભગવતોમા (શુદ્ધ જીવોમા) સ્વપર્યાય-પરપર્યાય નથી અથવા ખ્યાલમા આવી શકતા નથી સિદ્ધાત્માઓમા પણ સ્વ-પરપર્યાયો અવશ્ય હોય જ છે અને તે કેવી રીતે હોય છે ? તે પ્રસગોપાત અમો અવસરે સ્પષ્ટ કરશુ વર્તમાનમા તો સસારી જીવોના ગુણસ્થાનોની વિચારણા માટે આ પ્રયાસ હોવાથી અને તેમા સ્વ પરપર્યાયો ઉપયોગી હોવાથી તે બાબતનો જ મુખ્યત્વે વિચાર કરવાનો છે

આત્મદ્રવ્યમાં સ્વ-પર-પર્યાયની ઘટના.

સર્વ સસારી આત્માઓમા શક્તિરૂપે અનતજ્ઞાન-અનતદર્શન-અનત ચારિત્રાદિ ગુણો રહેલા છે, છતા કર્મદ્રવ્યના તથાપ્રકારના ક્ષીરનીર જેવા સબધથી આત્માના એ જ્ઞાનાદિ ગુણોમા અનેક વ્યક્તિઓની અપેક્ષાએ ભિન્નતા જોવામા આવે છે એક વ્યક્તિને પણ જ્ઞાન-દર્શનાદિ ગુણોની જે લબ્ધિ હોય છે તે જ લબ્ધિઓ કાયમ એક સરખા પ્રમાણમા નથી રહેતી, તેમા પણ તીવ્ર તીવ્રતરપણુ, મદ-મદ-

---

* સ્વપર્યાયને અસ્તિપર્યાય અને પરપર્યાયને નાસ્તિપર્યાય શબ્દોથી પણ બોલવામા આવે છે

૧. ઘટાકાશ મહાકાશ ઈત્યાદિ સ્વપર્યાયો જાણવા

તરપણું થતું હોય તેમ અનુભવાય છે. જે વખતે જ્ઞાનાવરણીયાદિ કર્મોનો જેવો ક્ષયોપશમ હોય તે પ્રમાણે જ્ઞાનાદિ ગુણોમાં તરતમતા થયા કરે છે. આત્માના જ્ઞાનાદિ ગુણોની જે તરતમતા તે પણ આત્માના ભિન્નભિન્ન પર્યાયો કહેવાય છે. એટલું જ નહિં પણ જે વખતે આત્મા-ઘટ-પટાદિ પદાર્થોના ઉપયોગવાળો તે વખતે આત્મા તે પર્યાયવિશિષ્ટ ગણાય, એ જ આત્મા ઘટ-પટાદિના ઉપયોગમાંથી નીકળી પુસ્તક વિગેરે અન્ય કોઇ પદાર્થોના ઉપયોગમાં દાખલ થયો તે વખતે તે પર્યાયવિશિષ્ટ આત્મા ગણાય. વર્ત્તમાનમાં મનુષ્યપણે ઉત્પન્ન થયેલ આત્મા મનુષ્ય પર્યાયવાળો ગણાય, એનો એ જ આત્મા મનુષ્યનું આયુષ્ય પૂર્ણ કરી દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થયો એટલે દેવપર્યાયવાળો ગણાય. આ પ્રમાણે ઘાતિકર્મના ઉદયની અપેક્ષાએ કે અઘાતિકર્મના ઉદયની અપેક્ષાએ જે ભિન્ન ભિન્ન અવસ્થાઓ આત્મામાં થયા કરે છે તે બધી આત્માના સ્વપર્યાયો (અથવા અસ્તિપર્યાયો) કહેવાય. એ સિવાય બીજા પણ ઘણા સ્વપર્યાયના કારણો છે, પરંતુ વિસ્તાર થવાના ભયથી અહિં તેનું વર્ણન કરવામાં આવેલ નથી.

આત્મા ઘટ નથી, આત્મા પટ નથી, આત્મા પુદ્ગલ નથી, એમ આત્મા સિવાય લોકાલોકવર્ત્તી સર્વ પદાર્થોથી આત્માની જે ભિન્નતા માનવી તે આત્માના પરપર્યાય (કિંવા નાસ્તિ-પર્યાય) ગણાય છે. એક આત્મદ્રવ્યમાં ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે સ્વપરપર્યાયનું સ્વરૂપ જો વિચારવામાં આવશે તો દરેક દ્રવ્યના સ્વપર-પર્યાયોનું સ્વરૂપ પણ અવશ્ય ખ્યાલમાં આવવા સંભવ છે. તાત્પર્ય એ છે કે-પ્રત્યેક દ્રવ્યના સ્વપર્યાયો તેમજ પરપર્યાયો અનંત અનંત છે, અને પ્રત્યેક સમયે કોઇ કોઇ અપેક્ષાએ પર્યાયોનું પલટન થયા જ કરે છે.

સંસારી પ્રત્યેક આત્માઓમાં ઘાતિકર્મના ઉદયની અપેક્ષાએ જ્ઞાનાદિ ગુણોનું તારતમ્ય છે. એ બાબત સિદ્ધ કર્યા સિવાય ગુણસ્થાન સંબંધી વિચારણા કરવી લગભગ અસંભવિત હોવાથી દ્રવ્ય-ગુણ અને પર્યાયની ઘણી જ સંક્ષિપ્ત રૂપરેખા જણાવીને હવે **'ગુણસ્થાન'** એટલે શું તે બાબત વિચારણા કરીએ.

પુદ્ગલના ગુણોમાં સમતા-વિષમતા.

ઉપર જણાવેલ છે કે પ્રત્યેક દ્રવ્યોમાં કોઇ ને કોઈ ગુણો અવશ્ય હોય છે. અન્યોન્ય ઉપાધિના સંબંધથી તે તે દ્રવ્યના-તે તે ગુણોમાં એકસરખી સમાનતા જ નથી હોતી. જગતમાં શુક્લવર્ણવાળા અનેક પુદ્ગલ દ્રવ્યો પૈકી કેટલાક પુદ્ગલ દ્રવ્યો સમાન શુકલ વર્ણવાળા હોય છે, કેટલાંક પુદ્ગલ દ્રવ્યોનો શુકલ વર્ણ છતાં શુકલ, શુકલમાં પણ વિષમતા હોય છે. દૃષ્ટાંત તરીકે-ખડી પણ સફેદ છે અને ચોક પણ સફેદ છે; પરંતુ બન્નેની શુકલતામાં યત્કિંચિત વિષમતા તો છે જ. એ જ પ્રમાણે શેરડી, સાકર કે દ્રાક્ષ વિગેરે પદાર્થોમાં મધુર રસ છે, પરંતુ મધુરતા-મધુરતામાં જેમ તફાવત હોય છે તે પ્રમાણે પ્રત્યેક સંસારી આત્માઓમાં જ્ઞાન-દર્શનાદિ ગુણો તો યદ્યપિ છે, પણ કર્મની ઉપાધિને અંગે કોઈ કોઈ આત્માઓમાં જ્ઞાનાદિ ગુણોની સમાનતા પ્રાયઃ હોય છે, જ્યારે કોઇ કોઇ આત્માઓમાં એ જ્ઞાનાદિ ગુણોની વિષમતા પણ હોય છે.

આત્મા-કર્મ અને એ ઉભયના સંબંધનું અનાદિપણું.

પ્રત્યેક આત્મામાં શક્તિરૂપે જ્ઞાનાદિ ગુણો અનંત અનંત કોટિના અને એક સરખી સમાનતાવાળા છતાં એ જ્ઞાનાદિ ગુણોની અલ્પતા થવામાં તેમજ પરસ્પર વિષમતા થવાનું શું કારણ છે? તે બાબત વિચારવી પણ અતિ

अरिहंतचेइआणंના કાયોત્સર્ગમાં..

...આવતા શ્રદ્ધાદિ પાંચ ગુણો.

લેખક–મુનિરાજશ્રી પુણ્યવિજયજી

દેવવંદન, ચૈત્યવંદન અને પ્રતિક્રમણાદિ ક્રિયામા બોલવામા આવતા અરિહંતચેઇઆણું-ના કાઉસ્સગ્ગમા “ सद्धाए, मेहाए, धीइए, धारणाए, अणुप्पेहाए ” એ પાચ ગુણો જે આવે છે, તેનુ વિવેચન દેવદર્શન નામક ગ્રન્થ-રત્નની કરેલ નોટમાથી સમજવા યોગ્ય ઉપયોગી ધારી આ નીચે આપવામા આવે છે

૧ सद्धाए–શ્રદ્ધાવડે શ્રદ્ધા એ મિથ્યાત્વ મોહનીય કર્મના ક્ષયોપશમાદિથી જન્ય ચિત્તની નિજ અભિલાષારૂપ એક પ્રકારની પ્રસન્નતા છે આ શ્રદ્ધા જીવાદિ તાત્ત્વિક પદાર્થને અનુસરનારી, ભ્રાતિનો નાશ કરનારી તથા કર્મફળ કર્મસબધ અને કર્મના અસ્તિત્વની સમ્યક્ પ્રતીતિ કરાવનારી છે શાસ્ત્રમા એને ‘ ઉદક પ્રસાદકમણિ ’ ની ઉપમા આપવામા આવી છે સરોવરમા નાખેલ ‘ ઉદકપ્રસાદકમણિ ’ જેમ પકાદિ કાલુષ્યને દૂર કરી સ્વચ્છતાને પમાડે છે, તેમ શ્રદ્ધામણિ પણ ચિત્તરૂપી સરોવરમા રહેલ સશય-વિપર્યયાદિ કાલુષ્યને દૂર કરી ભગવાન્ અરિહતપ્રણીત માર્ગ ઉપર સમ્યગ્ ભાવ ઉત્પન્ન કરે છે

૨ मेहाए–મેધાવડે મેધા એ જ્ઞાનાવરણીય કર્મના ક્ષયોપશમથી ઉત્પન્ન થતો ગ્રન્થગ્રહણ પટુ પરિણામ-એક પ્રકારનો સદ્ગ્રન્થમા પ્રવૃત્તિ કરાવનારો પરિણામ છે પાપશ્રુતની અવજ્ઞા કરાવનારો તથા ગુરુ વિનયાદિ વિધિમા જોડનારો ચિત્તનો ધર્મ છે શાસ્ત્રમા એને ‘ આતુર ઔષધપ્રાપ્તિ-ઉપાદેયતા ’ ની ઉપમા આપવામા આવી છે જેમ કોઇ બુદ્ધિમાન રોગીને ઉત્તમ ઔષધની પ્રાપ્તિ થાય અને તેના વિશિષ્ટ ફલનો અનુભવ થાય, ત્યારે અન્ય સર્વ વસ્તુને દૂર કરી તેના ઉપર જ તેને મહાન ઉપાદેય ભાવ

આવશ્યક છે જૈન દર્શનના મતવ્ય પ્રમાણે આત્મા અનાદિ છે, કર્મ પણ અનાદિ છે અને આત્મા તેમજ કર્મનો સબધ પણ અનાદિ છે જેમ ઇંડુ પ્રથમ કે કુકડી પ્રથમ ? પહેલુ બીજ કે પહેલુ વૃક્ષ ? પહેલો દિવસ કે પહેલી રાત્રિ ? ઇત્યાદિ પ્રશ્નોમા ઇડાને અથવા કુકડીને, બીજ કિવા વૃક્ષને તેમજ દિવસ અથવા રાત્રિને સર્વથા પ્રથમ કહી શકાય તેમ નથી આત્માને જો સર્વથા પ્રથમ માનવામા આવે તો કર્મ વિનાનો આત્મા હતો એ બાબત સિદ્ધ થાય, અને કર્મ વિનાનો આત્મા હતો એ બાબત જો નક્કી થઈ તો કર્મ રહિત શુદ્ધ આત્માને કર્મનો સબધ લાગવાનુ પ્રયોજન શુ ? કર્મરહિત શુદ્ધ આત્માને પણ માનો કે કર્મનો સબધ લાગતો હોય તો જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્રની આરાધના કરી, વિવિધ અનુષ્ઠાનોની સેવના કરી, તપશ્ચર્યા વિગેરે કષ્ટોને સહન કરી મોક્ષ પ્રાપ્ત કરવાના પ્રયાસની સફલતા શી ? આ પ્રમાણે અનેક તર્કવિતર્કોની પરપરાનો જન્મ થવાના સભવથી યુક્તિદ્વારા તેમજ શાસ્ત્રદૃષ્ટિએ વિચારવામા આવે તો આત્મા અનાદિ છે અને આત્મા તથા કર્મનો સબધ પણ અનાદિ છે આ બાબત બરાબર સિદ્ધ છે

(ચાલુ)

અને ગ્રહણ કરવાનો આદર રહે છે તેમ મેધાવી પુરુષોને પોતાની મેધા(બુદ્ધિ)ના સામર્થ્યથી સદ્ગ્રન્થને વિષે જ અત્યંત ઉપાદેયભાવ અને ગ્રહણાદર રહે છે. પણ બીજા ઉપર રહેતો નથી કારણ કે સદ્ગ્રન્થોને તેઓ ભાવ ઔષધરૂપ માને છે.

૩ धीइए—ધૃતિવડે. ધૃતિ, એ મોહનીય કર્મના ક્ષયોપશમાદિથી ઉત્પન્ન થતી વિશિષ્ટ પ્રીતિ છે. અવન્ધ્ય કલ્યાણના કારણભૂત વસ્તુની પ્રાપ્તિના દૃષ્ટાંતવડે આ પ્રીતિ દીનતા અને ઉત્સુકતાથી રહિત તથા ધીર અને ગંભીર આશયરૂપ હોય છે. શાસ્ત્રમાં એને 'દૌર્ગત્યથી હણાએલાને ચિન્તામણિની પ્રાપ્તિ'ની ઉપમા આપવામાં આવી છે. જેમ દૌર્ગત્ય–દરિદ્રતાથી ઉપહત થયેલાને ચિન્તામણિ રત્નની પ્રાપ્તિ થાય અને તેના ગુણ માલૂમ પડે ત્યારે '**गतमिदानीं दौर्गत्यं**' હવે દરિદ્રપણું ગયું " એ જાતની માનસિક ધૃતિ–સંતોષ ઉત્પન્ન થાય છે, તેમ જિનધર્મરૂપી ચિન્તામણિ રત્નની પ્રાપ્તિ થવાથી અને તેનો મહિમા માલૂમ પડવાથી '**क इदानीं संसारः**' હવે સંસાર કોણ માત્ર છે? એ જાતની દુઃખની ચિન્તાથી રહિત માનસિક લાગણી ઉત્પન્ન થાય છે.

૪ **धारणाए**—ધારણાવડે. ધારણા એ જ્ઞાનાવરણીય કર્મના ક્ષયોપશમથી ઉત્પન્ન થનારી, પ્રસ્તુત એક વસ્તુને વિષય કરનારી તથા અવિચ્યુતિ, સ્મૃતિ અને વાસનારૂપ ભેદવાળી ચિત્તપરિણતિ છે. શાસ્ત્રમાં એને 'સાચા મોતીની માલાને પરોવવા'ના દૃષ્ટાંતની સાથે સરખાવી છે. તેવા પ્રકારના ઉપયોગની દૃઢતાથી તથા યથાયોગ્ય અવિક્ષિપ્તપણે સ્થાનાદિ યોગમાં પ્રવૃત્ત થવાથી યોગરૂપી ગુણની માલા નિષ્પન્ન થાય છે.

૫ अणुप्पेहाए—અનુપ્રેક્ષાવડે. અનુપ્રેક્ષા એ જ્ઞાનાવરણીય કર્મના ક્ષયોપશમથી ઉત્પન્ન થયેલો અનુભૂત અર્થના અભ્યાસનો એક પ્રકાર, પરમ સંવેગનો હેતુ, ઉત્તરોત્તર વિશેષ વિશેષ પ્રતીતિ કરાવનાર: કેવલજ્ઞાનની સન્મુખ લઈ જનારો ચિત્તનો ધર્મ છે. શાસ્ત્રમાં એને 'રત્નશોધક અનલ'ની ઉપમા આપવામાં આવી છે. રત્નને પ્રાપ્ત થયેલો રત્નશોધક અનલ–અગ્નિ જેમ રત્નના મલને બાળી નાંખી શુદ્ધિ પેદા કરે છે, તેમ આત્મરત્નને પ્રાપ્ત થયેલો અનુપ્રેક્ષારૂપી અનલ કર્મમલને બાળી નાંખી કૈવલ્યને પેદા કરે છે; કારણ કે તેનો તેવો સ્વભાવ જ છે.

અરિહંતચેઇઆણંનું સળંગ સૂત્રપદ.

'**अरिहंतचेइयाणं करेमि काउस्सग्गं-वंदणवत्तियाए पूअणवत्तियाए सक्कारवत्तियाए सम्माणवत्तियाए बोहिलाभवत्तियाए निरुवसग्गवत्तियाए, सद्धाए मेहाए धीइए धारणाए अणुप्पेहाए वड्ढमाणीए ठामि काउस्सग्गं।**'

અર્થ—'અરિહંતોના પ્રતિમા લક્ષણ ચૈત્યોને વન્દનાદિ કરવા માટે કાયોત્સર્ગ કરું છું. વન્દન નિમિત્તે–વન્દન એટલે મન વચન કાયાથી પ્રશસ્ત, પ્રવૃત્તિ, (કાયોત્સર્ગથી જ મને વન્દનનું ફળ કેવી રીતે મળે ? એમ સર્વત્ર સમજી લેવું) પૂજન નિમિત્તે, સત્કાર નિમિત્તે, સન્માન નિમિત્તે, બોધિલાભ નિમિત્તે, નિરુપસર્ગ–મોક્ષ નિમિત્તે, વધતી એવી શ્રદ્ધાવડે, મેધાવડે, તિવડે, ધારણાવડે અને પ્રેક્ષાવડે કાયોત્સર્ગમાં સ્થિત રહું છું.'

વધતી કિન્તુ અવસ્થિત નહિ. વધતી શ્રદ્ધા, વધતી મેધા, વધતી ધૃતિ, વધતી ધારણા અને વધતી અનુપ્રેક્ષા.

શ્રદ્ધાથી રહિત આત્માને કાયોત્સર્ગ કરવા છતાં અભિલષિત અર્થની સિદ્ધિ માટે થતો નથી માટે **सद्धाए** ઇત્યાદિ પદો કહેલા છે.

આ રીતે ભગવાન અરિહંતોની પ્રતિમાને વન્દનાદિ નિમિત્તે કાયોત્સર્ગ કરવામાં આવે છે.

સમ્યગ્જ્ઞાનની કૂંચી—

યોગની અદ્ભુત શક્તિ

(ગત વર્ષના પૃષ્ઠ ૨૧૨ થી શરૂ) મૂળ લેખક સ્વ૦ બાબુ ચંપતરાયજી જૈની, બાર-એટ-લૉ

જ્ઞાનયોગ એ જ આત્મસાક્ષાત્કારનો સત્ય માર્ગ છે જ્ઞાનયોગથી જ પરમાત્માનુ સત્ય જ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય છે સત્ય જ્ઞાનથી આશકાઓનો સર્વથા વિચ્છેદ થાય છે અને શ્રદ્ધાતિરેકનો પ્રાદુર્ભાવ થાય છે શિક્ષિત જનતાને સામાન્ય રીતે રાજયોગ અને જ્ઞાનયોગ માફક આવે છે. અશિક્ષિત જનતાને જ્ઞાનયોગ કે ભક્તિયોગ પ્રત્યે સમય આદિને અભાવે સામાન્ય રીતે રુચિ થતી નથી અશિક્ષિત મનુષ્યોને તીવ્ર તપસ્યા કે ચિત્ત સયમયુક્ત રાજયોગ કેટલીક વાર સામાન્યત રુચિકર થઇ પડે છે કેટલાક સ્ત્રી-પુરુષોને ભક્તિયોગ જ પસદ પડે છે

યોગનુ વર્ગીકરણ કોઇ રીતે વૈજ્ઞાનિક હોય એમ નથી જણાતુ આમ છતા દરેક યોગ જૂદા જૂદા મનુષ્યોની ભિન્ન ભિન્ન પ્રકૃતિને અનુરૂપ છે, એમા કઇ શકા નથી યોગની પદ્ધતિ વૈજ્ઞાનિક જ હોય તો તેના ચારને બદલે વસ્તુત એક જ પ્રકાર સભવી શકે. એ એક પ્રકાર દરેક મનુષ્યને અનુકૂળ આવે કે ન પણ આવે જૂદી જૂદી પ્રકૃતિઓને અનુકૂળ આવે તે માટે વૈજ્ઞાનિક માર્ગ કે વૈજ્ઞાનિક રીતિમા અનેકતા સભવતી નથી, એવી રીતે અનેકતા થાય તો કોઈ મનુષ્યને કશોયે લાભ ન થાય એવી રીતે મનુષ્યની બુદ્ધિ કે શક્તિમા કોઇ પણ પ્રકારનો વિકાસ પણ નથી થતો

યોગના નિયમો સૈનિકોની તાલીમના નિયમો જેવા જ સખત છે સૈનિકોના નિયમોમા કોઇ સૈનિકની વ્યક્તિગત ઇચ્છાથી પરિવર્ત્તન નથી થઇ શકતુ, તે જ પ્રમાણે યોગના નિયમોનુ સમજવુ. જો નિયમોમા પરિવર્ત્તન થાય તો તે વિઘાતક થઈ પડે છે શક્તિ આદિના વિકાસને બદલે તેથી ઊલટા જ પરિણામો આવે છે

યોગના પ્રકારો કૃત્રિમ હોવા છતા વિવિધ ધર્મોના સિદ્ધાન્તોનો તુલનાત્મક અભ્યાસ તેથી થઇ શકે છે આત્મસાક્ષાત્કારના સબધમા ભિન્ન-ભિન્ન ધર્મોના મતવ્યોનુ યથાર્થ જ્ઞાન પ્રાપ્ત થઈ શકે છે

આ શ્રદ્ધાદિ પાચ ગુણો અપૂર્વકરણ નામની મહાસમાધિના બીજ છે તેના પરિપાક અને અતિશયથી અપૂર્વકરણની પ્રાપ્તિ થાય છે કુતર્કોથી ઉત્પન્ન થતા મિથ્યા વિકલ્પોને દૂર કરી શ્રવણ, પઠન, પ્રતિપત્તિ, ઇચ્છા અને પ્રવૃત્તિમા જોડાવુ, એ એનો પરિપાક છે તથા સ્થૈર્ય અને સિદ્ધિ પ્રાપ્ત કરવી, એ એનો અતિશય છે શ્રદ્ધાદિ ગુણોના પરિપાક અને અતિશયથી પ્રધાન પરોપકારના હેતુભૂત ‘અપૂર્વકરણ’ નામના ગુણસ્થાનકની પ્રાપ્તિ થાય છે

લાભનો ક્રમ પણ એ રીતે જ છે, શ્રદ્ધાથી મેધા, મેધાથી ધૃતિ, ધૃતિથી ધારણા અને ધારણાથી અનુપ્રેક્ષા તથા વૃદ્ધિનો ક્રમ પણ એ રીતે જ છે શ્રદ્ધાની વૃદ્ધિથી મેધાની વૃદ્ધિ, મેધાની વૃદ્ધિથી ધૃતિની વૃદ્ધિ, ધૃતિની વૃદ્ધિથી ધારણાની વૃદ્ધિ અને ધારણાની વૃદ્ધિથી અનુપ્રેક્ષાની વૃદ્ધિ થાય છે

હરેક પ્રકારના યોગમાં એકાગ્રતાનું સાધન ભિન્નભિન્ન હોય છે. જ્ઞાનયોગી આત્માનું જ એકાગ્ર ચિત્તે ધ્યાન ધરે છે. સમાધિદશાની પ્રાપ્તિ એ રાજયોગીનો ઉદ્દેશ હોય છે. સમાધિ એટલે સંપૂર્ણ જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવાને ચિત્તની શુદ્ધિયુક્ત દશા. સમાધિસ્થ પુરુષને વાસનાના શક્ય લોપને કારણે, અપૂર્વ આનંદ થયા કરે છે. ભક્તિયોગીને પ્રભુ પ્રત્યે નિરતિશય અને અભેદ્ય પ્રેમ હોય છે અને એ રીતે તે એકાગ્ર ચિત્ત બને છે.* હઠયોગી કઠોર તપશ્ચરણ કરે છે અને ચિત્ત-સંયમ એ તેનું પ્રધાન ધ્યેય હોય છે. ચિત્ત-સંયમની પ્રાપ્તિ નિમિત્તે તે એકાગ્ર ધ્યાનમય બની રહે છે. યોગના આ પ્રમાણે ભિન્નભિન્ન પ્રકારો હોવા છતાં, આત્મા સાથે પરમાત્માનું સાયુજ્ય અર્થાત્ પરમાત્મા સાથે એકતા એ સર્વનું એક જ ધ્યેય છે. સચ્ચિદાનંદ પદની પ્રાપ્તિ એ યોગના સર્વ પ્રકારોનું એક જ રહસ્ય છે.

કેટલાક મનુષ્યોને યોગ આદિ નિમિત્તે ધર્મધ્યાનમાં નિમગ્ન થવું એ દુર્ઘટ લાગે છે. આથી તેઓ એકાગ્રચિત્તે થતાં ધર્મધ્યાનમાં અનેક પ્રકારના દોષ કાઢે છે. વસ્તુત: વિચાર કરતાં, એકાગ્રતાની પ્રાપ્તિમાં ચિત્તનો કશોયે દોષ નથી હોતો. જો કંઇ દોષ હોય તો તે વિચારોના સંસર્ગજન્ય છે એમ જ કહી શકાય. ચિત્ત એક કાળે એક જ વિચાર કરી શકે છે. આથી એકાગ્રતા એ ચિત્તને કોઈ રીતે પ્રતિકૂળ ન હોઇ શકે. ચિત્તમાં એકાગ્રતાની શક્તિનો અભાવ કદાપિ ન હોય. યોગ્ય સંસર્ગને અભાવે જ એકાગ્રતામાં અંતરાય નડે છે.

વિવિધ ભાવોના સંસર્ગથી એકાગ્રધ્યાનનું બિન્દુ નિશ્ચિત બને છે. એ ભાવોથી ચિત્ત સામાન્ય રીતે એકાગ્ર બને છે. ચિત્ત કોઇ સાધ્ય વસ્તુના ધ્યાનમાં એકાગ્ર થાય છે. દા. ત. કોઇ મનુષ્ય વ્યાપારી હોય તો તેને પોતાની વ્યાપાર વિષયક બાબતોમાં ઘણો રસ પડે છે. વ્યાપારની જે તે બાબત ઉપર તેનું ચિત્ત એકાગ્ર થઇ શકે છે. એ જ વ્યાપારીથી સામાન્ય રીતે બીજા વ્યાપારીને લગતી બાબતોમાં માથું નથી મારી શકાતું. બીજા વ્યાપારીના કોઇપણ વિષયમાં તેનું ચિત્ત પ્રાય: એકાગ્ર નથી થઇ શકતું. વળી પ્રથમ વ્યાપારી કોઇ સ્ત્રી સાથે અત્યંત પ્રેમમાં પડી એ સ્ત્રીથી મુગ્ધ થઇ જાય તો પોતાના વ્યાપારની એકાગ્રતામાં પણ ભંગાણ પડે છે. તેને વારંવાર પોતાની પ્રિયતમાના જ વિચારો આવ્યા કરે છે. એ વિચારોમાં વ્યાપાર ઉપર તેનું દિલ નથી ચોંટતું. વ્યાપારની એકાગ્રતા સાવ જતી રહે છે. તેનું ચિત્ત સ્વયમેવ પ્રિયતમામાં જ એકાગ્ર બને છે.

ચિત્તનો જે વસ્તુ ઉપર વિશેષ ભાવ હોય છે તે વસ્તુમાં મનુષ્યની વૃત્તિ ચિરસ્થાયી રહે છે એ સર્વથા સ્પષ્ટ છે. જે વૃત્તિ ચિરસ્થાયી હોય તે વૃત્તિમાં ચિત્ત વિશેષ પરોવાય છે, ભિન્નભિન્ન ભાવોના સંસર્ગથી, ચિત્તને અમુક વિષયમાં રસ પડે છે, એ રસ જેમ વિશેષ હોય તેમ ચિત્ત એ વિષયમાં વિશેષ એકાગ્ર બને છે.

પરમાત્મપદના સાક્ષાત્કાર માટે, જે સાધુ પુરુષોએ દુનિયાનો ત્યાગ કર્યો છે તેમનો સત્સંગ ચિત્તને પ્રભુ સમીપ લઇ જવામાં સર્વોત્કૃષ્ટ સાધન રૂપ છે એમાં કંઇ શંકા નથી. આત્મસાક્ષાત્કારના ગ્રંથોનું વાંચન, અધ્યયન અને નિદિધ્યાસન પણ પ્રભુ-પંથે જવામાં એક અદ્વિતીય સાધન છે.

કોઇ વસ્તુમાં એકાગ્રચિત્ત થવું એટલે તે વસ્તુનાં નામ રૂપ આદિમાં એકાગ્ર થવું એવો

* કોઈ સ્ત્રીમાં આસક્ત થયેલો મનુષ્ય પોતાનો સર્વ પ્રેમ તે સ્ત્રીને અર્પણ કરે છે તેમ ભક્તયોગીની સર્વ પ્રેમ-શક્તિ અનાયાસે પ્રભુ ઉપર જ એકાગ્ર બને છે. ભક્તયોગી પ્રભુને પોતાનો પ્રેમ સમર્પિત કરી દે છે. —વિવેકાનંદ.

પ્રાચીન જૈન ગુજરાતી સાહિત્ય

ડુંગરશી ધરમશી સંપટ

આ સાહિત્ય અતિ વિશાળ અને વિવિધ જાતનુ છે એ આઠમા સૈકાથી તે સત્તરમા સૈકા સુધીના ગુજરાતના લોકોની રહેણીકરણી, રીત ભાત, ધધારોજગાર, સ્થિતિ અને લાગવગો સબધી સારો પ્રકાશ પાડે છે અલબત્ત, એમા સાપ્રદાયિક ધાર્મિક તત્ત્વ મોટા પ્રમાણમા છે આથી આમ જનતાને આ સાહિત્ય બહુ રુચિકર થતુ નથી, પરતુ એ સાહિત્યમા મોટો ભાગ આમ જનતાના તે સમયના રૂઢીરિવાજોને ઠીક ઠીક પ્રમાણમા વર્ણવે છે વિવાહ, જન્મમરણના રિવાજો, કોમકોમના પરસ્પર સબધો, ધર્મોની પરસ્પર સહિષ્ણુતા, વેપાર, ધધો, વહાણવટુ, રાજ્યનીતિ, ધર્મ, સામાજિક રિવાજો, રાજાઓના પરસ્પર કલહો, ઇતિહાસ, ભૂગોળ, શહેરની રચના, ગામડાઓ, તળાવો, દેશદેશાવરો સબધી પુષ્કળ હકીકતો એમા ભરેલી છે જે સાધુઓએ આ ધર્મકથાઓ લખી છે તેઓ નિત્ય પ્રવાસીઓ હતા દેશદેશાવરોનો અને ત્યાના લોકોનો એમને બહોળો અનુભવ હતો એ સાધુઓ વિદ્વાન અને સારી નિષ્ઠાવાળા હતા એમને અવલોકન કરવાની ટેવ હતી આ સાધુઓ હિદના જુદા જુદા ભાગોમા જન્મ પામી ત્યાના સંસ્કારોને સમજતા હતા આના માટે આઠમી સદીમા એટલે સવત ૮૩૫ મા અપભ્રશ ગ્રથ કુવલયમાળા આપણે જોઈએ એમાં સૌરાષ્ટ્ર (કાઠિઆવાડ), લાટ (ભરૂચ) અને ગુર્જર દેશો સબધી વર્ણનો છે

અર્થ નિષ્પન્ન નથી થતો વસ્તુમા એકાગ્ર એટલે વસ્તુના રહસ્યમા એકાગ્ર ધ્યાન કોઇ વસ્તુનુ સપૂર્ણ જ્ઞાન ન હોય તો ચિત્ત એ વસ્તુ ઉપર લાબો કાળ સુધી એકાગ્ર ન જ રહી શકે શેતરજના ખેલાડીને રમવાનુ જ ન હોય તો પ્યાદાઓ વિગેરે થોડા વખત જોઇ જોઇને તે થાકી જાય પણ ખેલાડીને રમત રમવાની હોય અને તે એમા એકાગ્ર બને એટલે તેને કાળક્ષેપ આદિની કશીયે પરવા રહેતી નથી તેને રમતમા ઘણો રસ પડે છે એનો રમતનો આનદ ઓછો જ થતો નથી મૂર્ત્તિની પૂજાનુ પણ તેમજ સમજવુ મૂર્ત્તિની પૂજા કરતા તેના નામ કે રૂપનો જ ખ્યાલ આવે તો મૂર્ત્તિપૂજા નિરર્થક જેવી છે મૂર્ત્તિપૂજાની આ નિરર્થકતાના સબધમા વિરોધીઓનો નિર્દેશ યથાર્થ જ છે એમ કહી શકાય મૂર્ત્તિના નામ કે રૂપના ધ્યાનમા કઇ વિશિષ્ટ મહત્ત્વ જેવુ નથી નામ રૂપમા એકાગ્ર થનારાઓની એકાગ્રવૃત્તિ થોડા વખત જ ટકી શકે છે મૂર્ત્તિપૂજા એટલે પરમાત્માની પૂજા મૂર્ત્તિપૂજાથી પરમાત્મપદનુ એકાગ્ર ધ્યાન થવુ જોઇએ મૂર્ત્તિપૂજામા એ પ્રમાણે એકચિત્ત થવાય તો મૂર્ત્તિપૂજા અત્યત કલ્યાણકારી થઇ પડે છે

જે વસ્તુ ઉપર કોઇ પણ જાતનો નિરસભાવ લાગ્યા વિના ચિત્ત ચિરકાળ સુધી એકાગ્ર બને છે તે વસ્તુ અત્યત જ્ઞેય હોય એમા કઈ શક નથી અત્યંત જ્ઞેય વસ્તુ ચિરકાળ સુધી એકાગ્ર ધ્યાનને પાત્ર જ હોય આત્મા અનત છે*

—(ચાલુ)

* વિસ્તારની દૃષ્ટિએ આત્મા અનત નથી દિવ્ય ગુણો અને જ્ઞાનની અનત દૃષ્ટિએ આત્મા અનત છે એમ યથાર્થ રીતે મનાય છે

ધયલોણિયા પુટ્ટંગે ધમ્મવરે સંધ્ધિ વિગ્ગહે નિઉણે,
ન ઉરે ભલ્લંઉ ભણિરે, અહ પેચ્છઇ ગુજ્જરે અવટે.

પછી ગુર્જર લોકો જેઓ ઘી અને માખણથી પુષ્ટ શરીરવાળા, ધર્મપરાયણ, સંધિ અને યુદ્ધના કામમાં ચતુર અને " ન ઉરે ભલ્લંઉ " એવી રીતે બોલતા જોવા.

એ સમયના-રાજપુત યુગના ગુજરાતનું એ વર્ણન છે. હુજી મુસ્લિમ રાજ્યની સ્થાપના ગુજરાતમાં થઇ નહોતી. આ શબ્દો પ્રશંસકના નથી પણ અવલોકનકારના છે.

હવે લાટ પ્રદેશ (ભરૂચની આસપાસનો દેશ) સંબંધી આ જ ગ્રંથકાર વર્ણન કરે છે.
" ન્હાએ વિલ વિલિત્તે, કમ સીમંતે સોહિયંગત્ત
" અમ્હ કાંઉ તુમ્હં, ભણિરે એહ પેચ્છઇ લાટે.

લાટના લોકો માથામાં સેંથો પાડે છે. અંગ ઉપર સુગંધી લેપો લગાડે છે, એઓ દેખાવડા શરીરવાળા છે.

અમ્હ કાંઉ તુમ્હ એવી ભાષા બોલનારા જોયા. આ ઉપરથી જણાય છે કે અપભ્રંશ સાહિત્ય આઠમી સદીમાં સૌરાષ્ટ્ર સાથે ગુજરાત રાજપુતાના વિગેરે પ્રદેશોમાં બોલાતી અને લખાતી ભાષા હતી. અને પ્રાંતભેદે થોડો ફેર હોવા છતાં એના મૂળ તત્ત્વો અને વ્યાકરણ તો એક જ પદ્ધત્તિ ઉપર રચાયેલાં હતાં. હમણાની ગુજરાતી, મારવાડી વગેરે ભાષાની એ મૂળ ભાષા છે, માલવામાં પણ એ જ ભાષા ચાલતી હતી. ઇટાલીઅન વિદ્વાન ટેસીટોરીના મંતવ્યો અને સર પીઅરસનના લેખો આ વિષયમાં ખૂબ સરસ અજવાળું પાડે છે. સાક્ષર શ્રી કેશવલાલ ધ્રુવે એક ઠેકાણે જણાવ્યું છે કે આપણી ગુજરાતીની જૂનામાં જૂની કવિતા પંદરમા સૈકાની આરંભ સુધી જ જઇ શકે છે. એથી આગળ જઇ શકતી નથી. ગુજરાતીના પ્રસિદ્ધ લેખક પ્રો. મણિલાલ નભુભાઇ દ્વિવેદીએ લખ્યું છે કે-ગુજરાતી ભાષાને પ્રથમ ગુજરાતીનું રૂપ આપનાર જૈનો જ હોય એમ માનવાને બહુ કારણો છે. તેમ સ્પષ્ટ સમજાય એવું છે. આઠમી સાહિત્ય પરિષદના પ્રમુખ દિ. બહાદુર શ્રી કૃષ્ણલાલ મોહનલાલ ઝવેરીએ આ વિષેના પોતાના વિચારો નીચે મુજબ જણાવ્યા છે.

" ગુજરાતી ભાષાના સાહિત્યના મધ્ય યુગ અને તેની પણ પૂર્વેના યુગના માટે આજથી પચીસ વરસ પર જે અભિપ્રાયો બંધાયેલા તે, નવાં નવાં પુસ્તકો હાથ લાગવાથી કાળક્રમે બદલાતા ગયા છે. દાખલા તરીકે નરસિંહ મહેતાને આદિકવિનું સ્થાન આપવામાં આવતું અને સાથેસાથે એવો અભિપ્રાય આપવામાં આવતો કે નરસિંહ મહેતાના સમય પહેલાં ગુજરાતી સાહિત્ય હતું જ નહિં. તેનો આરંભ નરસિંહ મહેતાથી જ થયો-એ અભિપ્રાય ભૂલભરેલો માલૂમ પડ્યો છે...ઘણાં પ્રાચીન કાવ્યો જે અપ્રસિદ્ધ પડી રહેલાં તે પ્રસિદ્ધિમાં આવવાથી જૂના અભિપ્રાયો ફેરવી નવા બાંધવામાં આવ્યા છે તે પણ સ્થાયી નથી. કારણ હજી જૈન ભંડારોમાં અને જૈનેતર વ્યક્તિઓના કબજામાં એટલાં બધાં અપ્રસિદ્ધ લેખો પડી રહેલા છે કે જેમ જેમ પ્રસિદ્ધ થતા જશે તેમ તેમ હાલ બાંધેલા અભિપ્રાયો પણ ફેરવવા પડશે. આપણા જૂના સાહિત્ય સંબંધે હાલનો જમાનો અનિશ્ચિતપણાનો છે.

દિ. બહાદુર ઝવેરી સાહેબના આ અભિપ્રાય પછી ઘણું સાહિત્ય બહાર પડયું છે. હવે ચોક્કસ રીતે મનાય છે કે ગુજરાતી સાહિત્યનો પાયો અને વિકાસ જૈન સાધુઓની કૃતિઓ મારફતે નંખાયા છે, પરંતુ હજી ઘણું જૈન સાહિત્ય પ્રકાશમાં નથી આવ્યું તે પણ દિવા જેવી વાત છે. જૈનો ધનવાન છે, ઉદાર છે. એમનામાં પંડિત જિનવિજયજી, પંડિત સુખ-

卐

(૩) ' બ્રાહ્મી અને સુંદરી '

લેખક મોહનલાલ દીપચંદ ચોકસી

ભગવંત, ચતુર્વિધ સંઘમા અગ્રપદ સાધુ મહારાજનુ હોય અને તેથી ધર્મમા 'પુરુષ-પ્રધાનત્વ' જેવો ઉલ્લેખ કરાય એ ઠીક છે છતા એનો અર્થ એ તો નથીને કે નારીજાતિમા પુરુષ જેવી વિદ્વત્તા કે ઉપદેશશક્તિ હોઈ જ ન શકે!

સાધ્વી જીવનમા અગ્રસ્થાન ધરાવનાર અને જાતે વિદુષી હોવા છતા બ્રાહ્મી, આ પ્રશ્ન તને શાથી ઊભો થવા પામ્યો છે તે વાત સમજાવી, પછી એ પાછળનો ભાવ દર્શાવુ છુ તે સાભળ-

આત્મામા અનંત શક્તિ છે જ્યા લગી ચાર ઘાતી કર્મનો સર્વથા નાશ નથી થયો હોતો ત્યાસુધી તે સંપૂર્ણપણે પ્રકાશી ઉઠતી નથી પુરુષપણુ કે સ્ત્રીપણુ એ ઉક્ત શક્તિના અવરોધક નથી પુરુષની માફક સ્ત્રી પણ કેવળ-જ્ઞાન પામી શકે છે અને સર્વજ્ઞતાના બળે હજારોને સન્માર્ગ પર ઉપદેશદ્વારા આણી શકે છે

પણ ઉભય જાતિની શરીરરચનામા કેટલીક તફાવત છે એ સાથે કેટલાક સ્વાભાવિક ગુણોમા પણ વૈચિત્ર્ય સમાયેલ છે અને મોટા ભાગે કેટલાક કાર્યો જે રીતે પુરુષજાતિદ્વારા સફળ-તાને વર્યા હોય છે ત્યા સ્ત્રીજાતિનો નંબર

લાલજી, મોહનલાલ દ દેશાઇ અને બીજા કેટલાક પ્રાચીન વિદ્યાના તજ્જ્ઞો છે જૈનોએ મોટા દેરાસરો બાધ્યા, સંઘો કાઢ્યા, પોતાના વીતરાગવાળા સાધુઓના બનાવેલા સાહિત્યનો પ્રકાશ કરવો ઘટે એમના જૂના પાટણ, જેસલમેર અને બીજા ભંડારોમા અપ્રસિદ્ધ અપભ્રંશ સાહિત્યના થોકડા ને થોકડા પડ્યા છે એ.સાહિત્ય સેંકડો વર્ષો થયા અંધારામા પડીને અપ્રકાશિત રહ્યુ છે. હવે એનો પ્રકાશ કરવાનો સમય આવ્યો છે

એક પાંચ લાખ રૂપિયાની લિમિટેડ કંપની જૈનસાહિત્યના પ્રકાશન માટે જુદી કાઢવાની જરૂર છે એ કંપની યોગ્ય વિદ્વાનો દ્વારા આ અપભ્રંશ સાહિત્યને શુદ્ધ કરી, એના ઉપર યોગ્ય નોંધો લખી, એની સંશોધિત આવૃત્તિઓ બહાર પાડે તો પ્રજા ઉપર મોટો ઉપકાર થાશે

અપભ્રંશ સાહિત્ય આવી સ્થિતિમા સમજાય તેવુ નથી આઠસો-હજાર વર્ષો પહેલાની બોલાતી ભાષાઓ અને હમણાની ગુજરાતી રાજપુતાની ભાષાઓ વચ્ચે ઘણા શબ્દો, રચના અને રચનાભેદ દેખાય છે એટલે એ શુદ્ધ કર્યા વગરનુ આ સાહિત્ય બહુ ઉપયોગી નથી, માટે દેશકાળ પ્રમાણે આ સાહિત્યનો ઉદ્ધાર કરવાનો સમય આવી પહોચ્યો છે

જૈનોના સાહિત્યમા એકદેશીયતા પણ છે તેમ અનેકદેશીયતા છે જે અનેકદેશીયતા છે તેનો લાભ ગુજરાતના વિદ્વાનોએ સંપૂર્ણ-પણે લીધો કે લેવરાવ્યો નથી મારી સમજણ પ્રમાણે જૈન સાહિત્યનો સ્વાદ આમ પ્રજા પાળી શકે તેવા ગુણો ધરાવે છે, પરંતુ જૈન સાહિત્યને આમ જનતાને ભોગ્ય બને એવી રીતે મૂકવામા આવ્યુ નથી (ક્રમશઃ)

પાછળ હોય છે એથી ઊલટું કેટલાક એવા પણ કાર્યો દષ્ટિગોચર થાય છે કે જેમાં મરદનો અંક પાછો પડે છે અને અગ્રિમપદે અબળા જ હોય છે. ઉદાહરણ તરીકે મરદના હૃદયની કઠોરતા યાને સખતાઈ અને સ્ત્રીના હૃદયની કોમળતા યાને નરમાશ રજૂ કરી શકાય.

આવી કેટલીક કરામતો કુદરતના ચોપડે નોંધાયેલી વર્તતી હોવાથી ઉભયની કાર્યવાહીમાં ભિન્નતા સંભવે છે. પુરુષ ગમે તેવી પ્રબળ શક્તિ ધરાવે તો પણ માતૃત્વપદ પામી શકતો નથી અને સ્ત્રી ગમે તેવી આકરી ને નિંદ્ય કરણી કરે તો પણ સાતમી નર્કના દળિયા સંચિત કરી શકતી નથી.

બ્રાહ્મી, આ પ્રકારની કેટલીક વિષમતાઓનો સૂક્ષ્મ દૃષ્ટિથી અભ્યાસ કરતાં જણાશે કે ધર્મમાં પુરુષનું પ્રધાનત્વ એ વાસ્તવિક છે. એ જાતના પ્રતિપાદનથી નથી તો નારીજાતિને ઉતરતી લેખવામાં આવી કે નથી તો એની શક્તિઓ પર કોઈ જાતનો અંકુશ મૂકાયો.

પ્રભુ, તો પછી કોઈક વાર સાધ્વી પણ ઉપદેષ્ટા થઈ શકે ને?

સુંદરી, અલબત્ત, એમાં શંકાને રજમાત્ર સ્થાન નથી જ. જ્ઞાનાર્જનમાં નર-નારી જેવા ભેદ નથી. જે જાતિમાં તીર્થંકર જેવા રત્નોને જન્મ આપવાનું સામર્થ્ય છે, જે હાથોમાં જગતમાં નામના પ્રાપ્ત કરનારા માનવીઓના પારણા ઝુલાવવાની શક્તિ છે એ જાતિ કદિ પણ અવગણનાને પાત્ર ન લેખાય. બાકી પ્રત્યેક વિચારણા પાછળ જે અપેક્ષાનો મુદ્દો રહ્યો છે તે ધ્યાન બહાર ન થવા દેવો.

વિદુષી બાળાઓ, ખૂદ આ અવસર્પિણીના ઓગણીશમા તીર્થંકર તરીકે થનાર આત્મા શ્રી મલ્લિનાથ સ્ત્રીજાતિના શણગાર સમા છે. વધુ પુન્યાઈ તો એ છે કે તેઓને નથી તો અન્ય તીર્થપતિઓ સમ ઉપસર્ગો સહન કરવાના! દીક્ષા લેતાં ચોથું જ્ઞાન અને સાંજના કેવલજ્ઞાન. આ પ્રકારની શીઘ્રતા બીજા કોઈપણ તીર્થંકરને નથી લાધી.

હા, પ્રભુ જુઓને આજે લગભગ વર્ષ થવા આવ્યું છતાં બાહુબળિ મુનિને હજુ કેવળજ્ઞાન ક્યાં થાય છે.

બ્રાહ્મીએ કેવળજ્ઞાનની વાત ઉપરથી ચાલુ કાળને અનુરૂપ પ્રશ્ન ઊભો કર્યો અને એમાં સાધ્વી સુંદરીએ ઉમેરો કરતાં જણાવ્યું કે- અનશન તે કેવું આકરું! અફાટ જંગલમાં એકાકી ઊભા રહી, અડગતાથી કાયોત્સર્ગમાં એકતાર બનનાર મહાત્મા બાહુબળ સાચે જ ભડવીર છે. સંગ્રામમાં જેમ શૂરવીરતા દાખવી ખુદ ચક્રવર્તીને હંફાવી દીધા તેમ કર્મરાજ સાથેના ભીષણ યુદ્ધમાં જરા પણ કમીના નથી રાખી. દેહલતા કરમાઈને સરિતાની ગ્રીષ્મ કાળમાં દેખાતી-ક્ષીણ પટ સમી બની છે. દાઢીના વાળમાં પંખીઓએ માળા બાંધ્યા છે અને સમિપવર્તી વેલડીઓ આ તપસ્વીને સ્થિર વૃક્ષ માની એ પર વીંટળાઈ વળી છે! પ્રતિદિન જ્યાં વનચરોની ભયંકર રાડો સંભળાય છે ત્યાં આ ટેકીલો વીર ભીરુતાને ખંખેરી દેહ પરની મમતાને ઉવેખી, માત્ર આત્મદર્શનની ઝંખનામાં લીન થયો છે! આમ છતાં કેવળજ્ઞાન કેમ દૂર હશે? હજુ કયું કર્મ આડું ઊભું હશે?

'કર્મની વિચિત્રતા' તેથી જ પાને ચઢી છે ને! 'समयं मा पमाए' જેવું નાનકડું સૂત્ર તેથી જ ટંકશાળી ગણાય છે. ભગવાન યુગાદિ બોલ્યા અને આગળ જણાવ્યું કે-આવું દારૂણ તપ તપનારના અંતરમાં પોલાણ પેખી મોહરાજનો એક તનુજ ભરાઈ બેઠો છે! કાયાની માયા ટાળનાર આત્મા વયે નાના છતાં જ્ઞાને ગરિમા એવા બંધવોને નમવામાં

...........વર્તમાન સમાચાર...........

બીકાનેરમા શ્રી પર્વારાધન

પૂજ્યપાદ અજ્ઞાનતિમિરતરણિ કલિકાલકલ્પતરુ આચાર્ય શ્રી ૧૦૦૮ શ્રીમદ્ વિજયવલ્લભસૂરીશ્વરજી મ૦ સા૦ તથા તેઓશ્રીના વિદ્વાન શિષ્યરત્ન ઠાણા ૧૪ ની છત્રછાયામા પર્વાધિરાજ શ્રી પર્યુષણપર્વનુ આરાધન મોટા સમારોહપૂર્વક તથા શાતિપૂર્વક થયુ છે

પર્વાધિરાજની આરાધના કરવા બહાર ગામથી અજીમગજનિવાસી શ્રીમાન બાબુ સુરપતસિહજી તથા નરપતસિહજી અને પજાબ, ગુજરાત, મુબઇ, મારવાડ આદિ પ્રાંતોના લગભગ ૩૦-૩૫ ગ્રામ નગરેના ભાઇ બ્હેનો સેકડોની સખ્યામા આવ્યા હતા તપ, જપ, પૂજા, પ્રભાવના, સામાયક, પ્રતિક્રમણ, પૌષધ, વ્યાખ્યાનશ્રવણ, સ્વધર્મીભકિત આદિ ધર્મકાર્યોમા શ્રી સઘે અપૂર્વ લાભ લીધો હતો

શ્રાવણ વદિ ૧૩-૧૪-૦)) ત્રણ દિવસ સુધી જુદા જુદા સદ્ગૃહસ્થો તરફથી વિવિધપ્રકારની પૂજા એ રાગરાગણી સાથે ભણાવવામા આવી હતી

શ્રાવણ વદિ ૦))ના દિવસે શ્રીમાન શેઠ શિખરચદજી રામપુરીયા પરમપવિત્ર શ્રી કલ્પસૂત્રને પોતાના ઘેર લઇ ગયા હતા બીજા દિવસે સવારના સમારોહપૂર્વક લાવી પૂજ્યપાદ આચાર્યદેવને વહોરાવ્યુ હતુ પૂજ્યપાદ આચાર્યદેવની અમૃતમય વાણીદ્વારા શ્રી કલ્પસૂત્રનુ શ્રવણ કરી અનેક ભવ્યાત્માઓએ પોતાના જીવનને સાર્થક કર્યુ હતુ અહીંના વયોવૃદ્ધ જાણીતા સદ્ગૃહસ્થોનુ કહેવુ છે કે પૂજ્યપાદ આચાર્યદેવે ગણધરવાદનુ જેવી શૈલીથી વિવેચન કર્યુ હતુ અને વાદસ્થળો સમજાવ્યા હતા તેવી શૈલી આજ સુધી અમારા સાભળવામા આવી નથી

શ્રીમાન્ શેઠ રતનલાલજી ચોરડીઆ પ્રભુનુ પારણુ પોતાના ઘેર લઇ ગયા હતા

હીણપ માની રહ્યો છે! કાયાનો કુચો વાળનાર માયામા ફસાઇ પડ્યો છે! 'વિદ્વાન્ સર્વત્ર પૂજ્યતે' જેવા કિમતી સૂત્રને સમજવામા મોળો પડ્યો છે અને એથી સપૂર્ણ એવા કૈવલ્યને આઘુ ઠેલી રહ્યો છે

તમો ઉભય એની પાસે જઇ, એ વાત પ્રતિ એનુ લક્ષ્ય ખેચો તમારા ઇશારાથી એને સાન આવશે અને તમારુ એ કાર્ય ભાવિ પ્રજાને સ્મૃતિપથમા સગ્રહરૂપ ઉખાણો થશે પ્રભુ ઋષભદેવ પાસેથી નીકળી ઉભય સાધ્વીઓ જ્યા બાહુબલિ મુનિ દેહદમન કરતા ધરતી પર ઊભા છે ત્યા આવી.

'વીરા મ્હારા ગજથકી ઉતરો,
ગજ ચઢયા કેવળ ન હોય રે.'

એટલુ બોલી, વદના કરી પાછી ફરી, છતા એ શબ્દોએ જે ઝણઝણાટી પેદા કરી તે અદ્ભુત નિવડી!

બાહુબળ મુનિના મનોપ્રદેશમા ધમસાણુ મચ્યુ. જ્યા હાથી જ નથી ને કેવળ ધરતી છે ત્યા ગજ પર ચઢવાપણુ કેવુ? તો પછી સાધુતાના અચલાને ધરનાર ભગિનીયુગલ જૂઠુ પણ કેમ ઉચ્ચારે! ઉંડી વિચારણા ચાલી આત્મામથન આરભાયુ નિશ્ચય થયો જ્ઞાની એવા અઠ્ઠાણુ બધવોને વાદવાનો પગ ઉપડ્યો અને કૈવલ્ય ઉપજ્યુ 'मन एव मनुष्याणाम् कारणं बंध मोक्षयो' એ સૂત્ર સાચુ છે

મનનો મેલ ધોવામા જ કૈવલ્ય સામે આવ્યુ આ ઉપરથી 'દ્રવ્ય' યાને બાહ્ય સામગ્રી કરતા 'ભાવ' અને મનની વિચારશ્રેણી કેવો સગીન ભાગ ભજવે છે એનો પણ સહજ ખ્યાલ આવે છે એકાદા નાનકડા પ્રમાદથી કેવુ વિરૂપ ને વિષમ વાતાવરણ સર્જાય છે એ આ ચિત્રમાથી સ્હેજે જોઇ શકાય છે, એટલે જ આ નાનકડા સૂત્રની સાચી આકણી કરવાનુ સુલભ બને છે (ચાલુ)

રૂા ૧૦૦૧) તપગચ્છ દાદાવાડી
રૂા ૫૦૦) જૈન શ્વેતાંબર પાઠશાલા
રૂા. ૨૦૦) સાધારણ ખાતામા
રૂા ૧૨૫) શહેરના દહેરાસરોમા
રૂા ૩૦૦) માડસરજીના જીર્ણોદ્ધાર ખાતે
રૂા ૫૧) ખરતરગચ્છ દાદાવાડી
રૂા ૫૧) પાયચદગચ્છ દાદાવાડી

ત્યારબાદ અત્રેના શ્રી સઘના આગેવાન દાનવીર શેઠ ભૈરોદાનજીએ શ્રી સઘ તરફથી સઘવીને પાઘડી બધાવી ભેટ આપી મગલતિલક કર્યું હતુ ત્યારપછી સઘવીજીએ શેઠ ભૈરોદાનજીને દુશાલો ઓઢાવી ભેટણુ આપી સ્વધર્મીસ્નેહમા વૃદ્ધિ કરી હતી

ગોડવાડ શ્રી સઘ.

આસો સુદી ૩ ના રોજ વરકાણાથી શ્રી સઘ ગોડવાડ મહાસભાનુ ડેપ્યુટેશન પૂજ્યપાદ આચાર્યદેવના દર્શનાર્થે અને ગોડવાડમા પધારવાની વિનતી કરવા આવ્યુ હતુ

આસો સુદ ૫ ના રોજ શ્રી સઘ તરફથી ચારિત્ર પૂજા સમારોહપૂર્વક ભણાવાઈ હતી ગોડવાડ શ્રી સઘે રૂા ૧૦૦૦) **શ્રી વલ્લભ જન્મ હીરક મહોત્સવ** ફડમા આપ્યા હતા

શ્રી વલ્લભ જન્મ હીરક મહોત્સવ
(ડાયમન્ડ જ્યુબીલી)

બીકાનેર શ્રી સઘના સદ્ભાગ્યથી કાર્તિક સુદ ૨(ભાઈબીજ)ના રોજ પૂજ્યપાદ આચાર્યદેવ શ્રીમદ્વિજયવલ્લભસૂરીશ્વરજી મહારાજના ૭૫ મા વર્ષનો જન્મોત્સવ ઉજવવાનો સુઅવસર પ્રાપ્ત થયો છે તે પ્રસગે શ્રી વલ્લભ જન્મહીરક મહોત્સવ સમારોહપૂર્વક ઉજવવાનુ નક્કી કર્યું છે આસો વદી બીજી ૧૩ થી તેનો કાર્યક્રમ શરૂ થશે જૈન જૈનેતર વિદ્વાનો, વક્તાઓ અને કવિ મહાશયો તે પ્રસગે પધારશે તથા વલ્લભ અભિનદન ગ્રથ પ્રકટ કરવાની યોજના પણ થઈ રહી છે તેની તૈયારીઓ ધમધોકાર ચાલી રહી છે (મળેલુ)

બેંગલોરની શ્રી ગુજરાતી જૈન શ્વેતામ્બર પાઠશાલાનાં મકાનની ઉદ્ઘાટન ક્રિયા.

બેગલોરમા શ્રી ગુજરાતી જૈન પાઠશાલાના મકાનની ઉદ્ઘાટન ક્રિયા **શ્રીયુત મોહનલાલભાઇ તારાચંદના** હસ્તે કરાવવાનુ નક્કી કર્યા મુજબ મુબઈથી શ્રીયુત મોહનલાલભાઇ તારાચદ વગેરે ગૃહસ્થો બેગલોર પધારતા સઘ તરફથી સ્ટેશન ઉપર સ્વાગત કરવામાં આવ્યુ

તા ૨૪-૯-૪૪ ના જૈન મદિરના હોલમા સવારના મકાનો ઉદ્ઘાટન સમારભ યોજવામા આવેલ હતો

પાઠશાલાના મુખ્ય કાર્યવાહક શ્રી ચુનીલાલ છગનલાલે પાઠશાલાનો અહેવાલ ટૂકમા કહેલ હતો અને શ્રી મોહનલાલભાઇને મકાનની ઉદ્ઘાટન વિધિ કરવા માટે વિનતી કરી હતી

શ્રી મોહનલાલભાઇએ ઉદ્ઘાટન કરવાનુ માન આપવા બદલ બેગલોરના સઘનો આભાર માન્યો હતો અને આવા કાર્યો કરવાની પોતાની ફરજ છે અને આવી ફરજો બજાવવા પ્રભુ શક્તિ આપે તેવી અભિલાષા દર્શાવ્યા બાદ મકાનની ઉદ્ઘાટન ક્રિયા શ્રીયુત મોહનલાલભાઇએ કરી હતી અને મોહનલાલભાઈની દીકરી બેન ઇચ્છાબેન હસ્તક કુભસ્થાપના કરી હતી

આ મકાન બેગલોરમા વસતા ગુજરાતી ભાઇઓએ ફડ કરેલુ હતુ શ્રીયુત મોહનલાલભાઈએ પોતાના પીતાશ્રી તારાચદ ગાડભાઇના સ્મરણાર્થે પાઠશાલા સાથે તે નામ જોડી દસ હજાર રૂપીયા તે મકાન ફડમા આપ્યા હતા તે મકાનમા બપોરના જ્ઞાનપૂજા ભણાવવામા આવી હતી

સાજના શ્રી મોહનલાલભાઇ તારાચદને સસ્થા તરફથી માનપત્ર અર્પણ કરવાનો મેળાવડો મીસનલ હોલમા શ્રીયુત્ ગવજીભાઈ મીઠાભાઇના પ્રમુખપણા નીચે થયો હતો

શરૂઆતમા મગળ સ્તુતિ તથા સ્વાગતગીત થઇ રહ્યા બાદ શ્રી શાતિલાલ ગીરધરલાલે બહાર ગામથી આવેલ તારો તથા સદેશાઓ વાચી સભળાવ્યા હતા

સંસ્થાના મંત્રીશ્રી શાંતિભાઇએ પાઠશાળાની સ્થાપનાનો ઇતિહાસ, અને મોહનલાલભાઇની સખાવતોની નોંધ જણાવી હતી. બાદ શ્રી. મૂળજીભાઇ ભીમજીભાઈએ માનપત્ર વાંચી સંભળાવ્યું હતું.

પ્રમુખ સાહેબે હારતોરા સાથે ચાંદીની ફ્રેમમાં જડેલ માનપત્ર **શ્રી મોહનભાઇને** અર્પણ કર્યું હતું.

માનપત્ર મોહનભાઇએ સ્વીકારતા પ્રત્યુત્તરમાં જણાવ્યું કે-આ માનપત્ર આપવા બદલ શ્રી સંઘનો આભાર માનું છું, પણ માનપત્રને લાયક હું નથી. આ તો મારી ફરજ છે. ધાર્મિક કેળવણી આપવી અને તે માર્ગે મળેલ લક્ષ્મીનો ઉપયોગ કરવો તે તો સમસ્ત સંઘના બંધુઓની ફરજ છે. બાદ કેલવણીના અંગેના પોતાના અનુભવો તથા વિચારો રજૂ કર્યા હતાં. અન્ય વક્તાઓએ સમયોચિત ભાષણો કર્યા હતા.

શ્રીમોહનભાઇની દીકરી બેન ઇચ્છાએ ધાર્મિક કેળવણીની જરૂરીઆત વિષે પોતાના વિચારો જણાવ્યા હતા.

આ મેળાવડામાંથી નીચે મુજબ મળેલ પાઠશાળાને માટેના દાનની જાહેરાત કરવામાં આવી હતી. રૂા. ૧૦૦૧) શ્રી દુર્લભદાસ ઝવેરચંદ રૂા. ૨૫૧) શ્રી પરશોતમદાસ માવજી રૂાં. ૧૦૧) શ્રી જેચંદભાઇ વાલચંદ રૂા. ૫૧) શ્રી છોટાલાલ ગિરધરલાલ રૂા. ૨૦૧) શ્રી મોહનલાલ વીરચંદ તરફથી પાઠશાળાના માસ્તરને ઈનામ આપવામાં આવ્યા હતા.

બાદ પ્રમુખશ્રીના હસ્તે પાઠશાળાના બાળકો તથા બાળાઓને શ્રી મોહનભાઈ તરફથી ચાંદીના પ્યાલા આપવામાં આવ્યા હતા.

આસો સુદ ૧૩ શનિવારનું બેંગલોરના જૈન સંઘનું સ્વામીવાત્સલ્ય શ્રી મોહનલાલ તારાચંદ તરફથી કરવામાં આવ્યું હતું. જુદી જુદી પાર્ટી આપવામાં આવી હતી.

બેંગલોરમાંથી શ્રી મોહનલાલભાઇની મહેનતથી તળાજા વિદ્યાર્થીગૃહને રૂા. ૨૦૦૧) શ્રી પોપ્યુલર સાયકલ કું. રૂા. ૧૦૦૧) ધી નેશનલ સાયકલ કું. તરફથી દાન મળેલ છે.

ગ્રંથ સ્વીકાર.

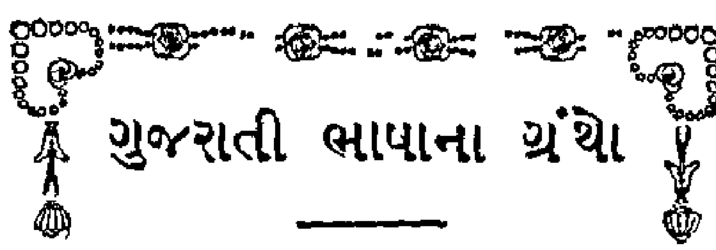
શ્રી મહાવીર વિદ્યાલયનો ઓગણત્રીશમો રીપોર્ટ-વ્યવસ્થિત રીતે કાર્ય કરતું આ વિદ્યાલયની સંપૂર્ણ કાર્યવાહી તેમાંથી અવલોકન કરવા જેવી છે. આ વર્ષે સ્ત્રી કેળવણી ઉત્તેજીત કરનાર કન્યા છાત્રાલયની સ્થાપના આવશ્યક કાર્ય હાથ ધરેલ છે. જૈન સમાજની આ વિદ્યાલયને સંપૂર્ણ મદદની જરૂર છે જેથી ભવિષ્યમાં કેળવણીને ઉત્તેજન અનેક કાર્યો કરે તેમ ઇચ્છીએ છીએ.

શેઠ કુશળચંદ કમળશીનો સ્વર્ગવાસ.

શ્રી કુશળચંદભાઇ ઘણા લાંબા વખત બિમારી ભોગવી સુરતમાં પંચત્વ પામ્યા છે. મૂળ જન્મભૂમિ મહુવા હતી, છતાં તેઓ મુંબઇ વગેરે મુખ્ય શહેરોમાં વારંવાર વ્યાપાર અર્થે જતા હતા. દેવગુરૂ ધર્મ ઉપર પૂર્ણ શ્રદ્ધાળુ, મિલનસાર, અને સરલ હતા. પુણ્યયોગે સંપત્તિનો સારો યોગ જેમ જેમ થતો ગયો તેમ તેમ અનેક ધાર્મિક સંસ્થાઓમાં સખાવત કરતા હતા. જન્મભૂમિ મહુવામાં જૈન બાલાશ્રમ, ધર્મશાળા વગેરે તો તેઓની ઉદારતાના ફળરૂપે અને સ્મરણચિન્હ તરીકે હાલ પણ મોજુદ છે: આ સભાના ઘણા વર્ષોથી તેઓ લાઇફ મેમ્બર હતા તેઓના સ્વર્ગવાસથી મહુવા જૈન સંઘમાં અને આ સભામાં તેમની ખોટ પડી છે, તેમના પવિત્ર આત્માને અનંત શાંતિ પ્રાપ્ત થાઓ તેમ પ્રાર્થીએ છીએ.

શાહ મગનલાલ જાદવજીનો સ્વર્ગવાસ.

ભાઇ મગનલાલ માત્ર પાંચ દિવસની બિમારી ભોગવી પંચત્વ પામ્યા છે. તેઓ સ્વભાવે બહુ જ સરલ અને મિલનસાર હતા. આ સભાના તેઓ ઘણાં વર્ષોથી લાઇફ મેમ્બર હતા. તેમના સ્વર્ગવાસથી એક સારા સભાસદની ખોટ પડી છે. તેમના આત્માને અખંડ શાંતિ પ્રાપ્ત થાઓ તેમ ઇચ્છીએ છીએ.

શ્રી દાનપ્રદીપ-ગ્રંથ.

અમારા દરેક ગ્રંથો ઉંચા કાગળો ઉપર સુંદર અક્ષરોથી છપાયેલ પાકા કપડાના બાઇડીંગથી બાંધેલા હોય છે.

દરેક જૈનબંધુઓએ પોતાના ઘરમાં, લાઇબ્રેરીમાં, મુસાફરીમાં આ ઉપયોગી ગ્રંથો રાખવા જ જોઇએ

(જીન આગમરૂપી અગ્નિ પાસેથી વિવિધ પ્રકારના અર્થરૂપી તેજને ગ્રહણ કરી જીનશાસનરૂપી મહેલમા દાનરૂપી દીવાને પ્રકટ કરવનાર અપૂર્વ ગ્રંથ, જેમા અનેક મહાન પુરૂષોની જેમા રસયુક્ત કથાઓ આપવામા આવેલ છે) ધર્મના ચાર પ્રકાર દાન, શીયળ, તપ અને ભાવમાં દાનધર્મ મુખ્ય હોઇને દાન તીર્થંકર ભગવાન ચારિત્ર લીધા પહેલા એક વર્ષ પર્યંત આપે છે અને કેવળ જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયા પછી પ્રથમ દેશનામા દાનધર્મની દેશના આપે છે, તેજ દાનધર્મનુ વર્ણન આ ગ્રંથમા આપવામા આવેલ છે આ દાનધર્મના પાચ ભેદો અને ઉત્તર ભેદો વિસ્તારપૂર્વક વિવેચન અને સાથે દાનધર્મનુ આરાધન કરનાર આદર્શ જૈન મહાન પુરૂષોના વીશ અદ્ભૂત ચરિત્રો, રસ યુક્ત કથાઓ બીજી અનેક અંતર્ગત કથાઓ અને બીજી અનેક જાણવા યોગ્ય હકીકત આપવામા આવેલ છે દાનધર્મ માટે આવો એક પણ ગ્રંથ અત્યારસુધીમા પ્રગટ થયો નથી આ ગ્રંથ આદ્યંત વાંચતા કોઇપણ મનુષ્યને તે દાનધર્મ આદરવા તત્પરતા થતા જલદીથી આત્મકલ્યાણ સાધી મોક્ષને નજીક લાવી શકે છે પાના ૫૦૦ કિંમત રૂ ૩-૦-૦

શ્રી પ્રભાવક ચરિત્ર.

(જૈન ઐતિહાસિક ગ્રંથ)

આ ઐતિહાસિક કથા સાહિત્યના ગ્રંથમા વર્તમાનકાળના બાવીશ પ્રભાવક આચાર્ય મહારાજની સુંદર કથાઓ છે જે મહાન આચાર્યોનો પરિચય આપ્યો છે, તેમા તે વખતની સામાજિક, રાજકીય, ધાર્મિક, પરિસ્થિતિ ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ આપી બીજી જાણવા યોગ્ય હકીકતો આપી અનુપમ કથાનો ગ્રંથ તૈયાર કરવામા આવ્યો છે ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ આવેલા તમામ વર્ણનોની ઘટના સત્ય અને પ્રમાણિક છે, જેથી કેટલીક શિક્ષણ શાળાઓમા ધાર્મિક અભ્યાસ ક્રમમા ઇતિહાસ તરીકે તેને સ્થાન મળેલ છે વાચતા પણ આનંદ થાય તેમ છે પાના શુમારે સાડાશેહ કિંમત રૂ ૨-૮-૦.

આપણી જૈન કોનફરન્સની એજ્યુકેશન બોર્ડે જૈન શાળાઓના અભ્યાસક્રમમા દાખલ કરેલ હતો

શ્રીમાન્ હરિભદ્રસૂરિ વિરચિત શ્રી ધર્મબિંદુ ગ્રંથ.

(મૂળ અને મૂળ ટીકાના શુદ્ધ સરલ ગુજરાતી ભાષાંતર સહિત)

આ ગ્રંથના મૂળ કર્તા મહાનુભાવ શ્રી હરિભદ્રસૂરિ કે જેઓ જૈન ઇતિહાસમા સુપ્રસિદ્ધ છે શ્રી મહાનુભાવ ગ્રંથકારે મુનિઓ અને ગૃહસ્થોના સાધારણ અને વિશેષ ધર્મો, મોક્ષનુ સ્વરૂપ અને

તેના અધિકારી વગેરે વિષયો બતાવવાને માટે આ ઉપયોગી ગ્રંથની યોજના કરી છે. અને તેની અંદર તેનું વિવેચન કરી સારી રીતે સમજાવ્યું છે.

આ પ્રમાણે ગૃહસ્થ અને યતિધર્મને વિસ્તારપૂર્વક પ્રતિપાદન કરનારો આ ગ્રંથ રચવામાં આવ્યો છે. જે વાચક જૈનધર્મના આચાર, વર્તન, નીતિ, વિવેક અને વિષયના શુદ્ધ સ્વરૂપ સાથે તત્ત્વોના રહસ્યોને સારી રીતે સમજી શકે છે. મુનિ અને ગૃહસ્થ એ જો આ ગ્રંથને આદ્યંત વાંચે તો સ્વધર્મ-સ્વકર્તવ્યના યથાર્થ સ્વરૂપને જાણી પોતાની મનોવૃત્તિને ધર્મરૂપ કલ્પવૃક્ષની શીતળ છાયાની આશ્રિત કરી અનુપમ આનંદના સંપાદક બને છે.

આ ગ્રંથની આ બીજી આવૃત્તિ છે. સુમારે ચારસેંહ પાનાના આ ગ્રંથની કીંમત માત્ર રૂા. ૨-૦-૦

શ્રી ધર્મ પરિક્ષા.

(શ્રી જીનમંડનગણી વિરચિત)

સોનું જેમ ચાર પ્રકારની પરિક્ષાઓ કરી ગ્રહણ કરાય છે તેમ તેવા પ્રકારની પરીક્ષા (ગુણો) એ કરીને ધર્મ ગ્રહણ કરવો. તેના આઠ ગુણોનું વિસ્તારપૂર્વક વિવેચન, ઉપદેશક, સુંદર, મનનપૂર્વક વાંચતા હૃદયને તેવી અસર કરી ધર્મ ગ્રહણ કરવા ઉત્કટ જીજ્ઞાસા થાય તેવી જુદી જુદી દશ કથાઓ આ ગ્રંથમાં આપવામાં આવે છે. આત્માના દ્રવ્ય-ભાવરૂપી રોગોને દુર કરવા માટે રસાયન રૂપ અને જાત્યવંત સુવર્ણની જેમ કર્મ રજને દૂર કરી આત્માને અત્યંત નીર્મળ કરનાર સદ્ધર્મના પરમ ઉપાસક બનાવી પરમ પદને-મોક્ષના અધિકારી બનાવે છે. બસેંહ ઉપરાંત પાના છે. કિંમત રૂા. ૧-૪-૦

શ્રી કુમારપાળ પ્રતિબોધ.

(સુંદર ચિત્રો સહિત.)

જ્ઞાનના મહાસાગર કલિકાલ સર્વજ્ઞ શ્રી હેમચંદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજે ગુજરાતના પ્રખ્યાત ચૌલુક્ય રાજા કુમારપાળ મહારાજને સમયે સમયે જૈન ધર્મનો બોધ વિવિધ વ્યાખ્યાન દ્વારા તે તે વિષયોની અનેક સુંદર કથા સહિત આપેલ છે કે જેની અસરથી કુમારપાળ નરેશે જૈન ધર્મનો સ્વીકાર (શીવ ધર્મ છોડી દઇ) ક્રમશઃ કેવી રીતે કર્યો અને સનાતન જૈન ધર્મનો સ્વીકાર કરી મહારાજા કુમારપાળે જૈનધર્મની અતુલ પ્રભાવના, જીવદયાનો (અહીંસાનો વગડાવેલ ડંકો, કરેલ તીર્થ અને રથયાત્રા, કરવામાં આવેલ શાસનની વિપુલ પ્રભાવના, રાજાની દિવસ તથા રાત્રીની ચર્યા (રાજકીય, વ્યવહારિક તેમજ ધાર્મિક કર્તવ્ય પાલના) નૃપતિની ઉચ્ચ ભાવના નીત્ય સ્મરણ વગેરે અનેક વર્ણનો સરલ સુંદર રસિક હોવાથી દરેક વાચકના હૃદય ઓતપ્રોત થઇ જતા વૈરાગ્યરસથી આત્મા છલકાઇ થઇ મોક્ષનો અભિલાષિ બને છે.

સાહિત્ય સાગરના તરંગોને ઉછાળનાર, શાંતરસાદિ સૌંદર્યથી સુશોભિત, અને ભવ્ય, જનોને રસભર કથાઓના પાન સાથે સત્ય ઉપદેશ અને સત્ય જ્ઞાનનું અમૃતનું પાન કરાવનાર આ ગ્રંથના લેખક શ્રી સોમપ્રભાચાર્ય મહારાજ છે, કે જે રાજા કુમારપાળના સમકાલીન વિદ્યમાન હતા. આ ગ્રંથ કુમારપાળરાજાના સ્વર્ગવાસ પછી ૧૧મે વર્ષે જ લેખક મહાત્માએ લખેલ છે જેથી તેની તમામ ઘટનાનો તે જ સાચો પુરાવો છે.

આ ગ્રંથના પઠન-પાઠનથી મહા મંગળરૂપ ધર્મ તેની પ્રાપ્તિ થતા આત્મ જ્ઞાનની ભાવનાઓ પ્રગટતા નિર્મળ સમ્યકત્વ, જૈનત્વ, અને છેવટે પરમાત્મત્વ પ્રગટ કરાવનાર એક ઉત્તમ અને અપૂર્વ રચના છે

પાચસેહ પાનાનો આ ગ્રંથ છે કિંમત રૂા ૩-૧૨-૦

શ્રી પંચપરમેષ્ઠી ગુણ રત્નમાળા.

વિવિધ અનેક ચમત્કારિક કથાઓ સાથે શ્રી પચપરમેષ્ઠીના ૧૦૮ ગુણોનુ અપૂર્વ વિસ્તારપૂર્વક વર્ણન) આટલુ સરલ સુંદર અન્ય કોઇપણ ગ્રંથમા પ્રગટ થયેલ નથી

સકલ મંત્ર શિરોમણી અને ગુણ કલ્પ મહોદધિ ચૌદ પૂર્વના સારભૂત પચપરમેષ્ઠી નમસ્કાર મહા મંત્ર કે જેનો મહીમા કલ્પવૃક્ષ કરતા પણ અધિક છે નવ લાખ વાર વિધિપૂર્વક જાપ કરતા નર્કનુ નિવારણ થતા ભવનો પાર પામે છે-મોક્ષે જાય છે એમ શાસ્ત્રમા વર્ણવેલ છે

આ મહા મંગળકારી પચપરમેષ્ઠીરૂપ નવકાર મંત્ર કે જેના ૧૦૮ ગુણો હોઇને તેનો ચમત્કાર, પ્રભાવ, તથા તેનું ફળ ઉદાહરણપૂર્વક વિસ્તારથી આ ગ્રંથમા આપવામાં આવેલ છે કે જેના અભ્યાસ અને આરાધનથી માનવ જન્મ સફળ થાય છે

જીનેશ્વર ભગવાને પચપરમેષ્ઠીના ૧૦૮ ગુણોનુ ધ્યાન ધરવા ખાસ ફરમાન કરેલ છે તે તે ગુણોનુ અપૂર્વ વર્ણન આપવામા આવ્યુ છે પચપરમેષ્ઠી અને તેના અનુક્રમે બાર, આઠ, છત્રીશ, પચ્ચીશ, અને સત્તાવીશ, ગુણો મળી ૧૦૮ ગુણ થાય છે આ ગુણોનુ જાણપણુ સર્વ કોઇને ન હોઇ શકવાથી હાલ ઘણે ભાગે માત્ર નવકાર મંત્રનું (શબ્દોનુ) ધ્યાન કરાય છે પરંતુ શાસ્ત્ર મહારાજનુ કથન તો પચપરમેષ્ઠીના ૧૦૮ ગુણના વર્ણનનુ સ્મરણ મોક્ષ મેળવવા માટે કરવાનુ ફરમાન છે, જેથી ભવ્ય જનોના ઉપકાર નિમિત્તે **શ્રી રામવિજયજી** ઉપાધ્યાયજી મહારાજે તે ગુણોનુ અપૂર્વ, સુંદરાને, સરલ, મોક્ષદાયી વર્ણન અનેક **ચમત્કારીક કથાઓ અને દ્રવ્યાનુયોગની હકીકતો અને શાસ્ત્રોની સાક્ષીઓ આપી** મોક્ષના અભિલાષિઓ માટે એક અલૌકિક રચના કરી છે કિંમત રૂા ૧-૮-૦

શ્રી સુમુખ નૃપાદિ ધર્મ પ્રભાવકોની ચાર કથાઓ.

આ ઉપદેશક કથાના ગ્રંથ કર્તા મહાન ધુરંધર વિદ્વાન આચાર્ય શ્રી મુનિ સુંદરસૂરીજી મહારાજ છે આ મહાન આચાર્યે આ કથાનો ગ્રંથ ભવ્યજનોના કલ્યાણના અર્થે બનાવેલ છે, તેમા આવેલ **(૧) શ્રાવક ધર્મ પ્રભાવ ઉપર ચંદ્રવીર શુભાની કથા** (૨) દાનાદિ પુણ્ય ફળ ઉપર **ધર્મધનની કથા** (૩) શ્રાવક ધર્મની આરાધના વિરાધના ઉપર **સિદ્ધદત્ત કપિલની કથા** અને (૪) ચાર નિયમ પાળવા ઉપર **સુમુખનૃપાદિ ચાર મિત્રોની કથા** આ ચાર કથાઓ એટલી બધી સુંદર, રસિક, પ્રભાવશાલી, ગૌરવતા પૂર્ણ, ચમત્કારીક અને ઉપદેશપ્રદ છે કે તે ચારે કથા વાચતા રોમ રોમ વિકસ્વર થતા, ધર્મ ઉપર શ્રદ્ધા થવા સાથે આત્મિક ગુણોને ઉત્તરોત્તર વૃદ્ધિ થતા, દરેક મનુષ્ય પોતાના આત્માને મોક્ષ નજીક લાવી મુકે છે ઘણીજ થોડી નકલો સીલીક છે માટે જલ્દી મગાવો કિમત રૂા ૧-૪-૦

જૈન નરરત્ન ભામાશાહનુ જીવન ચરિત્ર.

હાલના સમયમા ઇતિહાસનો અભ્યાસ, વાચન કથાઓનો આદર જૈન સમાજમા કેટલાક અંશે વૃદ્ધિગત થતો જોવામા આવતો હોવાથી તેમજ દેશમા, સમાજમા પણ દેશ અને સમાજ સેવા

પવન જોશભેર ફુંકાતો હોવાથી મનુષ્યો તેવી સેવા કરવા ઇચ્છતા હોવાથી પ્રસંગાનુસાર તેમની ભાવનામાં વધારે બળ મળે એ આશયથી ઇતિહાસ પ્રસિદ્ધ **જૈન કુળભૂષણ ભામાશાહનું ચરિત્ર** ઐતિહાસીક દ્દષ્ટિએ તૈયાર કરાવી છપાવેલ છે. આ ગ્રંથમાં નરરત્ન ભામાશાહનો જ્વલંત દેશ તથા સમાજ પ્રેમ–સેવા અને **શ્રીમાન્ હીરસૂરીશ્વરની** અહોનીશ ધગધગતી જ્વલંત શાસનદાઝ એ બંને આદર્શો સાથેસાથ ઉભા રહી ધર્મ પ્રેમના પ્રકાશો પાડી રહેલ છે. જે વાંચતા તે મહાપુરૂષની પ્રભા આપણા જીવનમાં વણી લેવાને સ્હેજે લલચાઇએ છીએ. શુમારે છત્રીશ ફોર્મ ત્રણસે પાનાનો સચિત્ર ઉંચા કાગળ પર સુંદર ટાઇપમાં છપાવી સુશોભીત બાઇંડીંગથી અલંકૃત કરવામાં આવેલ આ ગ્રંથ છે. કિંમત રૂા. ૨–૦–૦

સ્ત્રી ઉપયોગી સુંદર ચરિત્ર.

સતી સુરસુંદરી ચરિત્ર.

(રાગરૂપી આગ અને દ્વેષરૂપી કાળા નાગને શાંત કરવામાં જાપ અને મંત્રની ઉપસાને યોગ્ય અદ્ભુત રસિક કથા ગ્રંથ).

આ ગ્રંથના મૂળ કર્તા શ્રી ધનેશ્વરમુનિની આ સતી શિરોમણી સ્ત્રી ઉપયોગી કથાની રચના જૈન કથા સાહિત્યમાં બહુ જ આદરને પાત્ર મનાઇ છે. વૈરથી ધગધગતા અને રાગ મોહથી મુંઝાતા હૈયાને શાંત બનાવવાની કળા, કુશળતા અને તાર્કિકતા, કર્તા વિદ્વાન મહારાજે આ ગ્રંથમાં અદ્ભુત રીતે બતાવી છે.

પ્રાચીન શૈલીએ લખાયેલ આ કથાને બની શકે ત્યાં સુધી આધુનીક શૈલીએ મૂળ, વસ્તુ અને આશય, એ તમામ સાચવી સરલ રીતે આ ગ્રંથની રચના કરવામાં આવી છે.

પ્રથમ કથા ચરિત્ર, પછી કેવળી ભગવાનની ઉપદેશ ધારા અને તે પછી પ્રાસંગિક નૈતિક ઉપદેશક શ્લોકો અર્થ સાથે ગોઠવીને આધુનિક પદ્ધતિએ પ્રગટ કરેલ છે.

રસદષ્ટિ, ઉપદેશ, ચરિત્ર કથા, અને પ્રાચીન સાહિત્યની દ્દષ્ટિએ આ ગ્રંથ એક કિંમતી અણમોલ અને અનુપમ રત્ન છે. કિંમત રૂા. ૧–૮–૦ છે.

વીશસ્થાનક તપ પૂજા (અર્થ સાથે)

વિસ્તારપૂર્વક વિવેચન તથા મંડળ સહિત.

વિસ્તારપૂર્વક વિધિ વિધાન, નોટ, ચૈત્યવંદન, સ્તવનો, ગંડળો, વિગેરે અને સાદી સરલ ગુજરાતી ભાષામાં અર્થ સહિત અમોએ પ્રગટ કરેલ છે. વિશસ્થાનક તપ એ તિર્થંકર નામ કર્મ ઉપાર્જન કરાવનાર મહાન તપ છે. આ ગ્રંથમાં શ્રી વીશસ્થાનક તપનું મંડળ છે, જે કોઇ અત્યાર સુધી જાણતું પણ ન હતું, છતાં અમે ઘણી શોધખોળ કરી, પ્રાચીન ઘણીજ જુની તાડપત્રની પ્રત ઉપરથી મોટો ખર્ચ કરી, ફોટો, બ્લોક, કરાવી છપાવી આ બુકમાં દાખલ કરેલ છે આ એક અમુલ્ય (મંડળ) નવીન વસ્તુ જીનાલય, ઉપાશ્રય, જ્ઞાનભંડાર, લાઇબ્રેરી અને ઘરમાં રાખી પ્રાતઃકાળમાં દર્શન કરવા લાયક સુંદર ચીજ છે. કિંમત ૧–૦–૦ છે. દરેક ગ્રંથનું પોસ્ટ જુદું.

પુસ્તક ૪૨ મું
અંક ૪ થો

આત્મ સં. ૪૮
વીર સં. ૨૪૭૧

વિક્રમ સં. ૨૦૦૧ કાર્તિક
ઈ. સ. ૧૯૪૪ : નવેમ્બર.

શ્રી સિદ્ધાચલ-દર્શન

(અનુષ્ટુપ-મન્દાક્રાન્તા-માલિની)

દર્શને હર્ષ સૌ પામે, પાપ ટળતા સ્પર્શને,
સ્તવને પુણ્યદાતા જે, ધન્ય ! સિદ્ધાદ્રિ તીર્થને ૧

તીર્થંકેરી પદરજવડે પુણ્ય પામે અધર્મી,
તેને સેવી પુનિત મનુજો થાય સાચા સુધર્મી,
પૂજી ભાવે નિજરૂપ કર્યું પ્રાપ્ત શ્રી ચન્દ્રરાજે,
એથી યાત્રી દરશન કરે આતમની સિદ્ધિ કાજે ૨

કંકરે કંકરે માનો સિદ્ધિ શત્રુંજય વિષે,
તીર્થમાં શ્રેષ્ઠતા ભાવી પુણ્યદાતા ભૂમિ દિસે ૩

એવા તીર્થે પુનિત પગલાં આદિનાથે ધરીને,
ત્યાં નવ્વાણું પૂરવ સમયે શુદ્ધ સ્પર્શ કરીને,
ભવ્યો તાર્યાં અગણિત, જનોભાવનાએ સ્મરીને,
મોક્ષે જાવા નિજ મન ધરે મોહસિન્ધુ તરીને ૪

ભાવથી પગ જે માંડે સિદ્ધગિરિની સન્મુખે,
પ્રત્યેક ડગ છોડાવે પાપને, પળતો સુખે. ૫

પ્રાણીકેરાં **વિમલગિરિનાં** દર્શને પાપ છૂટે,
યાત્રા સેવે શુચિતપ ધરી બંધનો સર્વ તૂટે;
સચ્ચારિત્રે ફુલ અતિ સુહે, દાન સન્માર્ગ-કામે,
યાત્રા, ધર્મે ભવજલનિધિ પ્રાણી સૌ પાર પામે. ૬

ગિરિ **ભરત** નરેન્દ્રે, મૌક્તિકોથી વધાવ્યો,
પુનિત અતિ સુવર્ણે, **વિક્રમે** ભાવ ભાવ્યો;
સુખકર કરી યાત્રા, **સંપ્રતિ**, **ખારવેલે**,
જિનવરપદ સેવ્યા, ભૂપ **કુમારપાલે**. ૭

અરિ નિજ હૃદયના, જીત શત્રુંજયે તું,
પ્રભુ, ગુરુવર, ધર્મે, ધાર શ્રદ્ધા ઉરે તું;
સમકિત ગુણધારી, ભાવના ગાઈ દેવે,
અજિતપદ સુરાગી, તીર્થ **હેમેન્દ્ર** સેવે. ૮

મુનિશ્રી હેમેન્દ્રસાગરજી.

આ૦ 'પ્રકાશ' પત્રની ભાવના.

હરિગીત ૭૬

વર્ષો ગયા, વહેતા અને, આયુષ્ય પણ ઓછુ થયુ,
સિંહાવલોકન કરી જુઓ, શુ આપના કરમા રહ્યુ,
રાત્રિ-દિવસ ને ઘડી પળો, નજરેથી ચાલ્યા જાય છે,
ગુણવંત મારા ગ્રાહકો ! કે, પૂછવા મન થાય છે ૧

પૂજ્યા પ્રભુને પ્રેમથી ?, ગુરુદેવને આરાધીયા ?,
કલ્યાણ કરવા આત્મનુ કે, યોગ-તપ-જપ સાધીયા ?
મન-કર્મ-વાણીથી કહો, પરમાર્થના પથે વળ્યા ?
ગુણવંત મારા ગ્રાહકો, "સાચી કમાણી શુ રળ્યા" ! ૨

દરમાસ હુ દર્શન કરુ છુ, આપના હિત કારણે,
સેવા બજાવુ શુદ્ધ કે, દઉ બોધ ભવજળતારણે,
શાસ્ત્રજ્ઞ પંડિતવર્યના, લેખો લઇ કરમા ધરુ !
શુ તત્વ તેમાથી ગ્રહ્યુ, એ પ્રશ્ન પ્રેમે ઉચ્ચરૂ ૩

તીર્થો વ્રતો કીધાં તમે ?, કે દ્રવ્ય દાને વાપર્યું ?
રંકો-ગરિબોનુ રૂદન, ધાર્મિક થઈ હૃદયે ધર્યું ?
સેવા કરી કે દેશની, દુ ખીયાતણા દર્દો હણ્યા ?
ગુણવંત મારા ગ્રાહકો, સત્કર્મના મહેલો ચણ્યા ! ૪

બાજી હજી છે હાથમા, આરોગ્ય તન આબાદ છે,
પરમાર્થ કરી લ્યો પ્રેમથી, જીવ્યાતણો એ સ્વાદ છે,
ચેતાવુ છુ-ચેતો અરે, શિર ઉપર કાળની ફાળ છે,
ગુણવંત મારા ગ્રાહકો, આ જૂઠી જગજંજાળ છે ૫

હિસાબ ચોખ્ખો રાખજ્યો, હિસાબી બહુ બહાદુર છે,
નિજ કર્મકેરો ચોપડો, જેમા જીવનનુ નૂર છે,
બસ ! એ જ મારી ભાવના, હમેશા ઉરમા છે ભરી,
ગુણવંત મારા ગ્રાહકો, સ્વીકારશો વિનતિ ખરી ૬

રેવાશંકર વાલજી બધેકા

" વિચારશ્રેણી "

આ. શ્રી કસ્તૂરસૂરીશ્વરજી મહારાજ.

૧ સંસારમાં જીવો અનીતિ તથા અધર્મનું આચરણ કરીને દુઃખોથી રક્ષણ મેળવવા પૂર્વે ઉપાર્જન કરેલા પુન્યને વાપરે છે, અર્થાત્ અધર્મ કરવા છતાં જે જીવો દુઃખ ન ભોગવતાં જે સુખ ભોગવે છે તે પૂર્વજન્મના પુન્યનો જ પ્રભાવ છે.

૨ મિથ્યાભિમાની માનવીઓ ભલે માની લે કે અમે સુખ મેળવવામાં તથા સુખ ભોગવવામાં સ્વતંત્રપણે સમર્થ છીએ; પણ પુન્ય નાશ થતાં તેમનું મિથ્યાભિમાન ટકી શકતું નથી. પુન્ય ક્ષીણ થતાંની સાથે જ સુખના સઘળા ય સાધનો નાશ પામી જાય છે.

૩ અનેક ભવોમાં અનેક પ્રકારનાં કષ્ટ વેઠી ભેગા કરી રાખેલા પુન્યને ધર્મદૃષ્ટિથી જીવમાત્રનું રક્ષણ કરી, જીવોના અશુભ કર્મના ઉદયથી ઉદયમાં આવેલા દુઃખોમાં નિમિત્તભૂત ન બની, પોતાના આત્માને દુર્ગતિમાંથી બચાવી વિકાસી બનાવવા વાપરનારો ડાહ્યો માણસ કહેવાય છે.

૪ પુણ્યનો ઉપયોગ પુણ્યકાર્યમાં જ થવો જોઇએ. પુણ્યના ઉદયથી પૌદ્ગલિક સુખના સાધનો મળે તો તેનો પણ પુણ્ય કાર્યમાં ઉપભોગ કરવો; પૌદ્ગલિક સુખોમાં લીન બની પુન્ય કાર્ય વિસારી દેવું ન જોઇએ.

૫ સાચા સુખ માટે બનાવટી સુખના સાધનોનો ત્યાગ કરવો. સાચું સુખ મેળવવા જેટલું પુન્ય ન હોય તો તેટલું પુન્ય ભેગું કરવા વૈભવ અને જીવન વાપરી નાખવાં અને સાચું સુખ મેળવવું.

૬ કષાય અને વિષયરૂપ પ્રખર પવનના અનેક પ્રકારની પ્રવૃત્તિરૂપ વાવાઝોડામાં આકડાના રૂની દશાને પ્રાપ્ત થયેલી મનોવૃત્તિવાળા જીવોને શાંતિ, સંતોષ અને સમતા ક્યાંથી? અનેક પ્રદેશોમાં ક્ષણિક સ્પર્શવાળા આકડાના રૂની જેમ અનેક વિષયોમાં ક્ષણસ્થાયી મનોવૃત્તિવાળા જીવને આનંદ અને સુખ ક્યાંથી? જેટલી અસ્થિરતા તેટલી જ અશાંતિ અને જેટલી અશાંતિ તેટલું જ અસુખ.

૭ શાંતિ તથા સુખના માટે અસ્થિરતા ટાળવી જોઇએ, અસ્થિરતા ટાળવા કષાય-વિષયની મંદતા થવી જોઈએ, અને કષાય તથા વિષયોને મંદ કરવા તેના ઉત્પાદક કારણોથી દૂર રહેવું જોઈયે.

૮ કષાય તથા વિષયને પેદા કરનાર-જાગૃત કરનાર સ્ત્રી, ધન, ઘર, ખેતર, સોનું, રૂપું, ઝવેરાત, બાગ, બંગલા આદિ વસ્તુઓને છોડયા પછી તે જ વસ્તુઓના સંસર્ગમાં રહેનારની ઘણી જ માઠી મનોદશા થાય છે. કષાય તથા વિષય પ્રબળ બની અધિકતર અસ્થિરતા ઉત્પન્ન કરે છે. જેથી કરી જેની પાસે સ્ત્રી, ધન આદિ વસ્તુઓ નથી તે, અને છતીને છોડનાર બંને એક સરખા દુઃખના ભાગી બને છે.

૯ જે કાળે જે ક્ષેત્રમાં શુભ તથા અશુભનો ઉદય થવાનો હોય છે, તે જ કાળે તે ક્ષેત્રમાં માણસને જવા માટે બુદ્ધિ પ્રેરે છે અથવા તો ઉદય તે ક્ષેત્રમાં દોરી લઇ જાય છે. ત્યાં ગયા પછી તે માણસને ઉદયના પ્રમાણમાં સુખ-દુઃખ મળે છે. આ વ્યવસ્થામાં જરાય ફરક પડતો નથી.

૧૦ દવા વિગેરે નિમિત્ત છે, બાકી તો ભાવી નિષ્ફળ થતું નથી. નિમિત્તની પણ ખાસ જરૂરત રહે છે ભગવાને પણ કોળા પાક ખાધો ત્યારે તેમનો વ્યાધિ ગયો પોતે જ્ઞાની હતા એટલે જાણતા હતા કે અમુક દ્રવ્યના સંયોગથી મારો રોગ મટશે આપણે અલ્પજ્ઞ છીયે એટલે આપણને ખબર ન પડે કે કયા દ્રવ્યોના સંયોગથી રોગ મટશે, માટે આપણને ઉપચાર કરવો ઘટે કયા ઉપચારથી મટશે અને ક્યારે મટશે તેની ચિંતા કરવાની જરૂરત નથી અશાતાની શાતિના સમયે જે ઉપચાર અનુકૂળ હશે તે જ ઉપચાર કરવા આપણી વૃત્તિઓ દોરાશે અને અનુકૂળ સંયોગો પણ મળી આવશે એટલે આપણને શાતા થતા વાર નહિં લાગે માટે શું થશે ? આ રોગ ક્યારે મટશે ? એવું આર્ત્તધ્યાન કરવાની કાંઈપણ જરૂર નથી

૧૧ શરીરનો સંબંધ છે ત્યાં સુધી તેની ઉચિત સારસંભાળ રાખવી શરીરના માટે આપણે કાંઈ ઘણાં દુઃખો વેઠવાની જરૂરત નથી શરીરનું ઠીક થતું હોય અને આત્માના વિકાસમાં કાંઈક મદદગાર થતું હોય તો થોડું ઘણું સાધારણ નુકશાન વેઠીયે, પણ જ્ઞાન-દર્શનાદિમાં પડેલી ખોટ ઘણા કાળે પણ ન પુરાય તેમજ અનેક ભવો કરી અસહ્ય કષ્ટ વેઠવું પડે તો શરીરની ઉપેક્ષા જ કરવી યોગ્ય છે

૧૨ સહુ કોઈ દેહના સંબંધી છે, આત્માના નથી ક્રોડપતિ જીવતો હોય છે ત્યારે તેના પુત્રો તેની સેવા ચાકરી કરે છે, તાબેદારી ઉઠાવે છે, સ્ત્રી ઘણો જ પ્રેમ બતાવે છે, મરી જાય છે ત્યારે રૂદન કરે છે, છાતી કૂટે છે, વરસ દિવસ સુધી શોક પાળે છે, પુત્રો ઘણા જ દુઃખી થાય છે, શોકથી ઉદાસ રહે છે, પણ મરનાર શેઠીઆનું કૂતરું થયું હોય ને ઘરમાં પેસવા આવે તો ધોકા મારીને બહાર કાઢે છે મનુષ્ય જન્મમાં અવતર્યા પછી પૂર્વભવનું- જાતિસ્મરણ-જ્ઞાન થયું હોય અને આવીને કહે કે-આ બધી મિલકત મારી છે, તમે મારા પુત્રો છો, આ મારી સ્ત્રી છે, તો તેને મારીને બહાર કાઢશે અને કહેશે કે આ કોઈ ગાંડો માણસ લાગે છે ગરીબ સ્થિતિમાં ભીખ માગતો આવશે તો પણ તેને ગાળો ભાંડી બહાર કાઢશે પણ તેની કંગાળ દશા દૂર કરવા ઘણા પાપ તથા પરિશ્રમ કરી મેળવેલા તેના જ પૈસાનો ઉપયોગ કરશે નહિ

૧૩ મારાથી શ્રેષ્ઠતર, વિશુદ્ધ અને પૂર્ણ સ્વતંત્ર મહાન શક્તિ કોઈ અદૃશ્યપણે વિદ્યમાન છે તે માટે મારે તેને પરમ પૂજ્ય માનીને તેના આશ્રય નીચે રહેવું જોઇયે આવી માન્યતા દરેક સંસારવાસીની હોવી જોઇયે સંસારવાસી જીવો ગમે તેટલા પોતાને સુખી, સમર્થ અને સ્વતંત્ર માને, પણ તત્ત્વદૃષ્ટિથી જોતા દુઃખી, અસમર્થ અને પૂર્ણ પરતંત્ર છે સંસારવાસી જીવોના જીવન તપાસો, તેમની જીવનદોરી બીજાના હાથમાં છે

૧૪ જે માણસોને ખામી જોવાની ટેવ હોય છે, તેમનું વસ્તુની સુંદરતા તથા ગુણ તરફ લક્ષ્ય જતું નથી, તે તેમની ક્ષુદ્રતા જણાવે છે

૧૫ કોઈના પણ મતનું પૂરું જ્ઞાન કર્યા સિવાય સમજ વગરનું બોલી કોઈપણ મતનો તિરસ્કાર કરવો એ માનવીની મોટી ભૂલ છે

૧૬ સંસારની પ્રવૃત્તિયોમાં અભ્યાસ તથા ઉપયોગશૂન્ય થવાનું પ્રયોજન અનાદિ કાળથી દરેક પ્રવૃત્તિની દિશા જોયેલી છે માટે આત્મિક પ્રવૃત્તિની દિશા ન જોયેલી હોવાથી ત્યાં અભ્યાસ અને ઉપયોગની ખાસ જરૂરત રહે છે જાણીતા રસ્તાઓમાં માનવીને ધ્યાન રાખવાની જરૂરત નથી રહેતી, અણજાણ્યા રસ્તામાં ધ્યાન રાખવું જ પડે છે, ન રાખે તો ભૂલો પડી જાય અને જવું હોય ત્યાં ન જઈ શકે

૧૭ સંસારમાં ઘણાખરા જીવો ફરજીઆત જીવે છે; કારણ કે તેઓ દુઃખે જીવે છે. શાથી ? ભોગવિલાસનાં સાધનો બીજાને મળેલાં જોઇને પોતાને મેળવવાની તીવ્ર ઇચ્છા હોવા છતાં ન મળવાથી; લાખો અને કરોડોની લાલસા હોવા છતાં ન પૂરાવાથી; બીજાને નિરોગી, સશક્ત અને ખૂબસૂરત જોઇ પોતાના સરોગી, અશક્ત અને કુબડા દેહ ઉપર કંટાળો આવવાથી; જ્યાં જાય ત્યાં અપમાન થવાથી; બીજાના બાગ-બંગલા જોઇ પોતાનું જીર્ણશીર્ણ ઘર ન ગમવાથી; બીજાની પાસે સુંદર વસ્ત્રો અને ઘરેણાં જોઇ પોતાના જીર્ણ તથા ફાટી ગયેલા વસ્ત્રો અને આભૂષણ વગરના દેહ ઉપર અણગમો થવાથી અને કોઇપણ પ્રકારનો પોતાનો સ્વાર્થ ન સધાવાથી અજ્ઞાની જીવો દુઃખે જીવે છે, માટે તેઓ મરજીઆત ન જીવતાં ફરજીઆત જીવે છે.

૧૮ શું તમે ધનવાન છો ? તમે ધનવાન છો કે તમારો દેહ ધનવાન છે ? મૂલચંદભાઈ, મોતીલાલભાઇ કે પ્રતાપભાઇ ધનવાન છે તેમાં તમારે શું ? દેહના નામથી પેઢીઓ ચાલે અને દેહના નામે ધન જમે થાય. તમે તો દેહના પાસે ધન જોઇને ખુશી થાઓ એટલું જ, બાકી તો દેહ તમને પોતાના ધનમાંથી એક પૈસો પણ વાપરવા આપતાં કચવાય છે. તમારે પુન્ય અર્થે ફકીરને અથવા ગરીબને એક પૈસો આપવો હોય છે ત્યારે દેહ તમને આપવાની ના પાડે છે અને કહે છે કે એક પૈસાનું પાન લઇને હું જ કેમ ન ખાઉં.

૧૯ દેહ માને છે કે મેં ઘણાં કષ્ટ વેઠીને પૈસો મેળવ્યો છે, તે આત્માને શા માટે આપું ? બાગ-બગીચા-બંગલા બનાવી, સિનેમા-નાટક જોઇ, ગાડી-મોટર રાખી, વસ્ત્ર-આભૂષણો અને ફોનોગ્રાફ વિગેરે વાજિંત્રો વસાવી કે સારાં સારાં ખાનપાન તૈયાર કરાવી મારા આનંદ માટે મારા મેળવેલા પૈસાને હું જ કેમ ન વાપરું ? આત્માને ધન આપી દઇ પોતે કંગાળ બની શા માટે દુઃખ ભોગવું ?

૨૦ તમે માનો છો કે-ભલે દેહે પૈસો મેળવતાં કષ્ટ સહન કર્યું હોય, પણ માયા, પ્રપંચ, ઠગાઈ અને વિશ્વાસઘાત તો મેં કર્યાં છે માટે મારા શ્રેયાર્થે વાપરવા અને કરેલાં પાપોથી છૂટવા દેહે મેળવેલા પૈસામાંથી મને કેમ ન ભાગ મળે ? દેહ માને છે કે-એમ તો જીવવધ કરવામાં તથા અસત્ય બોલવામાં મેં કયાં ખામી રાખી છે ?

૨૧ તમે માનો છો કે-દેહની દરેક પ્રવૃત્તિમાં મારી સહાયતા છે. જો હું મદદગાર ન હોઉં તો દેહ કાંઇ પણ કરી શકતું નથી. દેહના કરેલા દરેક અપરાધોની સજા મારે ભોગવવી પડે છે. દેહ કાંઇ સજા ભોગવતી વખતે સજામાંથી છોડાવવા મને મદદ કરતું નથી, પણ દુઃખ ભોગવવામાં નિમિત્ત બને છે. જો ફરીને દેહ ન આવી મળતો હોય તો મને કોઇ પણ પ્રકારનું દુઃખ ન થાય અને સજા પણ ન ભોગવવી પડે પરંતુ મને દુઃખ દેવા પાછું બીજા રૂપમાં આવીને મને હેરાન કરે છે, માટે જો દેહે પોતે મેળવેલા પૈસામાંથી મને ભાગ ન આપવો હોય તો બીજું રૂપ ધારણ કરી મને વળગે નહિં. અને જો રૂપ બદલી મારી પાસે આવવું હોય તો મને મારા શ્રેય માટે, ભાવિમાં સજાથી થવાવાળા દુઃખોમાંથી છૂટવા માટે પૈસામાંથી ભાગ આપે.

૨૨ સંસારમાં જીવનો દેહ ઉપર અત્યંત સ્નેહ છે. દેહને પોષવા, સુંદર બનાવવા, પુષ્ટ બનાવવા જીવ દુર્ગતિનાં દુઃખો વેઠવા તૈયાર છે. દેહથી જુદા થવામાં જીવને ઘણું જ દુઃખ થાય છે. પોતાની સમગ્ર સંપત્તિ દેહને ખાતર અર્પણ કરવા હમેશાં તૈયાર રહે છે. પોતાને મળેલા

કિંમતી માનવ જીવનને પણ દેહના માટે વેડફી નાખે છે દેહના સુખ માટે પરમાત્માનો સબધ પણ છોડવા તૈયાર થઈ જાય છે ચોવીશે કલાક દેહનો દાસ બન્યો રહે છે પોતે જાણવા છતા દેહને કુમાર્ગે જવા દઈને સ્વચ્છદપણે કરેલા દેહના અપરાધોની સજા જીવ પોતે ભોગવી લે છે દેહના અવયવરૂપ પાચે ઇંદ્રિયોની જે વખતે જેવી ઇચ્છા થાય છે તે પૂરી પાડવા એક ક્ષણ પણ વિલબ કરતો નથી

૨૩ જીવ દેહની સેવામા પોતાની બધી મિલકત ગુમાવીને ભીખારી બની ગયો છે. દેહના વિલાસની વસ્તુઓ માટે પોતાના શત્રુઓની ઘણી જ ખુશામદ કરે છે અને પોતાની જ્ઞાનાદિક કિંમતી વસ્તુઓના બદલે તુચ્છ અને અસાર જડાત્મક વસ્તુઓ દેહને મેળવી આપે છે જીવનો ચોવીશે કલાકનો પરિશ્રમ દેહને સુખી કરવાને માટે જ છે નિવૃત્તિ, વિશ્રાતિ, શાતિ, સમતા આદિ જે પોતાને હિત કરવાવાળા પરમ સ્નેહી છે તેને શત્રુ માની તિરસ્કારી કાઢે છે

૨૪ દેહની શિખામણથી પરમ પવિત્ર ઉચ્ચ આત્માઓની અદેખાઇ કરે છે પોતાની (જીવ) જાતિનો પરમ દ્વેષી બને છે, દેહના માટે જ સ્વનુ અનિષ્ટ ચિંતવી તેને પરિતાપ ઉપજાવવામા જ જીવ પોતાનુ હિત સમજે છે આવો દેહનો ગુલામ જીવ સ્વ-પરનુ શ્રેય કરી સસારના ચક્રમાથી બહાર નિકળી શકતો નથી તેમજ પોતાનુ સર્વસ્વ મેળવી મોહના આકરા દડમાથી મુક્ત થઇ શકતો નથી

૨૫ લાખપતિ અને ક્રોડપતિ એમ માને છે કે મને જે કાઇ મળ્યુ છે તે મારા જ પ્રારબ્ધનુ છે, પણ આવી માન્યતા તદ્દન ભૂલભરેલી છે, કારણ કે તેમણે મેળવેલા ધનમા અનેકનુ પ્રારબ્ધ જોડાયલુ હોય છે, અને તેઓ કોઈ ને કોઇ નિમિત્તથી પોતાનો ભાગ લઇ લે છે રોગ, સેવા, ટટો-ફીસાદ અને મોજ-શોખ તથા પુત્ર-પુત્રી, સ્ત્રી આદિના નિમિત્તોથી ડોકટર, નોકર, વકીલ, સિનેમા-નાટકવાળા, દરજી, સોની, સુથાર, લુહાર, હજામ અને સગા-સબધી વિગેરે પોતાનો ભાગ લીધા વગર છોડતા નથી

૨૬ જેઓ એમ કહે છે કે અમારે વાર્ષિક પાચ હજારનુ ખરચ છે, પણ ખરૂ જોતા તો તેમની જાતના માટે શેર અનાજ, બે ચાર સાદા વસ્ત્ર અને રહેવાને સાદુ મકાન જોઇયે, તો તેમા ઘણામા ઘણુ વાર્ષિક પાચસોનુ ખરચ ગણીએ, અને સસાર વ્યવહારમા રીતસરનુ ખરચ ગણીયે તો વર્ષ દિવસના બીજા પાચસો થાય એટલે વાર્ષિક એક હજારનુ ખરચ પોતાની જાતના માટે થાય છે, અને તેમા તેઓનુ પ્રારબ્ધ હોય જ છે આ પ્રમાણે સસારમા માણસો દુખ વેઠીને અને અધર્મ તથા અનીતિ કરીને ધન ભેગુ કરે છે અને તેને બીજાઓ ખાઇ જાય છે ને પોતે કરેલા પાપની સજા ભોગવે છે

પ્રાચીન ગુજરાતી સાહિત્ય

શ્રી ડુંગરશી ધરમશી સંપટ.

જૈનોની સાહિત્ય પ્રવૃત્તિ વિશાળ હતી. સંસ્કૃત અને અપભ્રંશ તેમજ માગધી ભાષામ એમણે વિસ્તૃત સાહિત્ય રચ્યું છે. જૈનોના જૂનાં મુનિરાજો સાહિત્ય પ્રવૃત્તિમાં જ મહાલતા હતા. બ્રાહ્મણો સંસ્કૃત ભાષાને જ સાહિત્યના વાહન તરીકે વિશેષ ભાગે ખેડતા હતા. ત્યારે બુદ્ધ ધર્મ અને જૈન ધર્મ પોતાના આગમો પ્રાકૃતમાં વિસ્તારતા હતા. બુદ્ધોએ પાલિમાં પોતાના ધર્મગ્રંથો લખ્યા છે. જૈનોના શ્વેતાંબરોએ અર્ધમાગધી અને દિગંબરોએ શૌરસેનીનો ઉપયોગ કર્યો છે. જૈનો અને બૌદ્ધો બંનેએ લોકોમાં બોલાતી ભાષાનો વિકાસ સાધવા સાહિત્યને ખેડયું છે. બુદ્ધ ધર્મ પછી તરત જ હિંદમાંથી અદશ્ય થયો એટલે જૈન સાધુઓના ઉપર પ્રાકૃત ભાષાના ઉદયનું કામ આવી પડયું. તે ભાર એમણે સરસ સફળતાથી ઝીલ્યું છે. અપભ્રંશ ભાષાનો પાયો અને ઇમારત બંને જૈનોના હાથોથી પડયા છે. જૈન જૂના સાધુઓનો વિદ્યાભ્યાસંગ બહોળો અને વિવિધ પ્રકારનો છે અને તે સૈકાઓ સુધી અવિરત રીતે વહ્યા કર્યો છે.

જૈનોના મુનિમહારાજોમાં કેટલાંક તો પહેલી હરોળમાં બેસી શકે તેવા મહા વિદ્વાનો થયા છે. વિક્રમ સંવત ૬૬૪માં કનોજના સમ્રાટ મહારાજા હર્ષના સમયમાં “ માનતુંગાચાર્ય ” નામે સાધુએ “ ભક્તામર સ્તોત્ર ” રચ્યું. પ્રાકૃત ભાષાનું આ સમયમાં રૂપાંતર થઇને ‘અપભ્રંશ’ ભાષાનો ફેલાવો થયો. પ્રાકૃત ભાષાનું પ્રથમ સરસ વ્યાકરણ ‘ ચંડ ’ નામે જૈન પંડિતે બનાવ્યું છે તેમાં અપભ્રંશ સંબંધી ચર્ચા કરી વિવેચન કર્યું છે. સંસ્કૃતનો પ્રચાર અતિ વિદ્વાનો કરતા હતા, પરંતુ સામાન્ય પંડિતો પ્રાકૃત ભાષામાં ગ્રંથરચનાઓ કરતા હતા. સાધારણ જનસમૂહમાં અપભ્રંશ ભાષા અનેક જાતની પ્રાંતભેદે વપરાતી હતી.

બ્રાહ્મણ હરિભદ્રસૂરિ સમર્થ જૈન સાધુ તરીકે વિક્રમ સંવત આઠસોમાં નીકળ્યા હતા. એ મહા વિદ્વાન્ હતા. એમણે ૧૪૪૪ ગ્રંથો લખ્યાની કિંવદન્તી છે. જો કે હમણાં બહુ થોડા ઉપલબ્ધ થયાં છે. હરિભદ્રસૂરિએ સંસ્કૃત તેમજ પ્રાકૃત ભાષામાં વિદ્વત્તાભર્યાં પુસ્તકો લખ્યા છે. એ જરૂર પ્રખર અભ્યાસી અને સાહિત્યિક હતા.

સૌરાષ્ટ્રમાં વલ્લભીપુરના પતન પછી અણહિલપુરનો ઉદય થયો. તેની વચ્ચે ભિન્નમાલ–(શ્રીમાલ)નું બળવાન રાજ્ય થઇ ગયું હતું. સંવત ૮૦૨માં શ્રી શીલગુણસૂરિના આશ્રય નીચે વનરાજે ગુજરાતમાં ચાવડા વંશના પાયા અણહિલપુરમાં નાંખ્યા. વનરાજે પંચાસરા પાર્શ્વનાથની પ્રતિષ્ઠા કરી, ચાંપાને મંત્રી અને લહરિ જૈનને દંડનાયક બનાવ્યો. શ્રીદેવી જૈન ધર્મની મહિલાને હાથે રાજતિલક કરાવ્યું. સંવત ૮૩૪માં ઉદ્યોતનસૂરિએ “ કુવલયમાલા” કથા પ્રાકૃતની સાથે પૈશાચી અને અપભ્રંશના મિશ્રણવાળી બનાવી. હમણાંના ગુજરાતીઓ ટીકા વગર એ સમજી શકે તેમ નથી.

સંવત ૯૨૫માં શ્રી શીલાચાર્યે પ્રાકૃતમાં “ મહાપુરુષ ચરિત્ર ” રચ્યું. સંવત ૯૬૨ માં મહાસૂરિ સિદ્ધર્ષિએ ઉપમિતિ ભવપ્રપંચાકથા રચી. એનો સુંદર ગુજરાતી અનુવાદ થયો છે. સંવત ૯૭૫માં વિજયસિંહસૂરિએ પ્રાકૃતમાં ભુવનસુંદરી કથા રચી. દશમી સદી સુધી કુટિલ લિપિ વપરાણી હતી. પછી હમણાંની નાગરી લિપિ ઉપયોગમાં આવી છે. બ્રાહ્મણ મહાકવિ ધનપાલ ધર્મે જૈન હતા. એમણે સંવત ૧૦૨૮માં

પ્રાકૃતમા પાઇઅલચ્છીનામમાલા, શ્રાવકવિધિ અને અપભ્રંશમા બીજા કેટલાક ગ્રંથો રચ્યા છે સંસ્કૃતમા તીલકમજરીનો ગદ્ય ગ્રંથ, કાદબરીની પદ્ધતિ ઉપર રચ્યો છે એ મહાન્ વિદ્વાન્ હતા

સંવત ૧૦૮૦મા શ્રી બુદ્ધિસાગરે સંસ્કૃત અને પ્રાકૃત શબ્દોની સિદ્ધિ માટે વ્યાકરણ બનાવ્યુ છે એણે પણ અનેક ગ્રંથો રચ્યા છે આબુ ઉપર આરસના મહાન જિનાલય બાધનાર દંડનાયક વિમલશાહના સમયમા એ થઇ ગયા.

' આ સમય એટલે ૧૧મી સદીના જૈનસાધુઓ સંસ્કૃત, પ્રાકૃત અને અપભ્રંશ એમ ત્રણે ભાષામાં ગ્રંથો લખતા હતા અભયદેવસૂરિ, નીમીસૂરિ અને હેમચદ્રસૂરિએ, તેમજ યશોદેવસૂરિ, વિનયચંદ્રસૂરિ, વાદિદેવસૂરિ, એમણે અનેક ગ્રંથો ત્રણે ભાષામા બનાવ્યા છે

મહાવિદ્વાન યુગાચાર્ય જેવા શ્રી હેમચદ્રાચાર્યે સરસ્વતીદેવીનુ વ્યાપક અને વિશાળ આરાધન કર્યું છે હેમચદ્રસૂરિની સાહિત્ય પ્રવૃત્તિ અનેકદેશીય અને સંપ્રદાય, જ્ઞાતિ અને વાડાથી પર હતી હેમચદ્રસૂરિએ પ્રાકૃત, શૌરસેની, માગધી, પૈશાચી, અપભ્રંશ વગેરેના વ્યાકરણો ' સિદ્ધહેમ 'મા આપ્યા છે. ' સિદ્ધહેમ'ના આઠમા અધ્યાયમા વવારે પ્રમાણમા આપેલ છે તેમા અપભ્રંશ સાહિત્યમાથી સંખ્યાબંધ અવતરણો આપ્યા છે. એ અવતરણો એમણે વધારે પ્રાચીન ગ્રંથોમાથી લીધા છે અપભ્રંશ ભાષા એ ગુજરાતીની માતા છે ' સિદ્ધહેમ 'માથી અપભ્રંશના ઉદાહરણ તરીકે બે દોહા નીચે ઉતારેલ છે

ઢોલા મે તૂંટિલારિયા, મા કરૂ દિહ માણુ'
બિણગામાહ, રતડી, દબ્બડ હોઇ બિહાણુ
બલ્લભયા જુ મારિયા, બાહિણુ મારા કન્તુ
બજ્જે જન્તુ વયારગત ૯,
જઇ ભગ્ગાદાર અન્તુ ॥

ટીકા વગર આ દોહા સમજવા મુશ્કેલ છે સરસ્વતીકંઠાભરણકાર ભોજદેવે ગુજરાતીઓ વિષે કહ્યુ છે કે—

अपभ्रंशेन तुष्यन्ति स्वेन नान्येन गुर्जराः ।

ગુર્જર લોકો પોતાના અપભ્રંશથી પ્રસન્ન છે બીજી અપભ્રંશ ભાષાથી નહિ

માર્કંડેય ત્રણ અપભ્રંશોના પ્રકાર નીચે પ્રમાણે સ્વીકારે છે

नागरो ब्राचडश्चोपनाग्रोति ते त्रयः ।
अपभ्रशाः परे सूक्ष्मभेदत्वादा पृथङ्मता ॥

' આમનાગર '' ઉપનાગર ' તેમજ 'વ્રાચડ' આ ત્રણ મૂળ અપભ્રંશ છે બાકીમા તો ખાસ ભેદ જ નથી એટલે એમની ગણતરી પણ લીધેલ નથી અપભ્રંશના આમ તો પ્રાતભેદે ૨૭ ભેદો છે તેમા ચોવીશમી ગૌર્જર એટલે ગુજરાતી અપભ્રંશ હતી

મહારાષ્ટ્રિય પ્રાકૃત અને શૌરસેનીમાથી નાગર અપભ્રંશ નીકળવાનુ માર્કંડેય માને છે તે પ્રથમ અપભ્રંશ કહેવાય છે એમાથી 'વ્રાચડ' અપભ્રંશ સિંધમા થઇ હતી હેમચદ્રસૂરિએ તો માત્ર અપભ્રંશ સિવાય બીજુ જુદુ નામ આપ્યુ જ નથી

ભોજદેવ, લાટવાસીઓ (ભરૂચની આસપાસ) વિષેની ભાષા વિષે અગિયારમી સદીમા લખે છે કે-પ્રસંગ પડે બધી ભાષાઓને વાપરવી પણ લાટવાસીઓને સંસ્કૃત પ્રત્યે દ્વેષ છે તેઓને તો સુંદર ભાષા પ્રાકૃત ગમે અપભ્રંશનો ગોર્જર નામે ચોવીશમો ભેદ એ ગુજરાતી ભાષા છે

ગૌર્જર અપભ્રંશ નીચે પ્રમાણે પ્રાકૃત પીંગળમા આપવામા આવી છે

ગજ્જઉ મેહ કિ અમ્બર શામર
હાબઉ ણીવ કિ ભમ્મઉ ભમ્મર
એકલી થવ પરાહિણ અમ્માદિદ
કીલઉ પાઉશ કીલઉ વમ્હદ

ઋષભદેવ સ્તવન

આજ દીઠા ઋષભ ભગવાન—આદિ જિનવરજી

મૂર્તિ જોતાં ભૂલાયે ઉરભાન આદિ જિનવરજી. ટેક

કુંવર શ્રેયાંસ કેરો ઇક્ષુરસ ગ્રહ્યા,
તેને અક્ષય સુખસ્વામી પ્રભુજી કર્યો;
એવા પ્રભુજીના ગાઉં ગુણગાન, આદિ જિનવરજી ૧

ક્રોડ સૂરજ સમી ભવ્ય કાન્તિ દિસે,
ચિત્ત લાગ્યું મારૂં એવી પ્રતિમા વિષે;
જેનું ઇન્દ્રો કરે સન્માન, આદિ જિનવરજી. ૨

પુરી વિનિતાના સ્વામી, તજી સંપત્તિ,
કર્મ સર્વે ખપાવ્યાં, કરી ઉન્નતિ;
વૃષભલાંછન ! દીધાં વર્ષાદાન આદિ જિનવરજી. ૩

તજી માયા મમતાને વિરાગી થયા,
સૂત્ર ધાર્યા સર્વોત્તમ અહિંસા દયા;
એવા વિતરાગનું ધરો ધ્યાન આદિ જિનવરજી. ૪

પ્રભુ નિર્વાણ પામ્યા અષ્ટાપદમાં,
ગિરિ મહિમા વધ્યો, સિદ્ધિ કેરા પદમાં;
જાગે દર્શનથી આત્મભાન, આદિ જિનવરજી. ૫

પ્રભુ તારૂં અવલંબન હું પ્યારૂં ગણું,
સર્વ મિથ્યા લાગ્યું સુખ દુનિયા તણું;
ચરણ કમળે લાગ્યું એકતાન આદિ જિનવરજી. ૬

કીર્તિ તારી પ્રમોદ ભવિને ગમે,
નિત્ય રાજેન્દ્ર પ્રેમથી ચરણે નમે;
સદા જયવંત કરૂણા નિધાન આદિ જિનવરજી. ૭

તુજભક્તિ અનુપમને પ્યારી લાગી,
ઉરે અજિત પદવીની લગની લાગી;
મુનિ હેમેન્દ્ર ધારે એ ધ્યાન, આદિ જિનવરજી. ૮

પરમાર્થસૂચક વસ્તુ વિચાર સંગ્રહ.

મુનિ૦ પુણ્યવિજય (સંવિજ્ઞપાક્ષિક)

'(ગતાંક વર્ષના પૃષ્ઠ ૧૭૩ થી શરૂ)

મધ્યસ્થદૃષ્ટિ રાખી મહાત્માઓનો સત્સંગ કરતા તેમણે આપેલા દિવ્ય વિચારરૂપ જ્ઞાનચક્ષુથી ભગવાનનો માર્ગ જોનાર જ ખરેખરો માર્ગ પામી શકે છે, બાકી જાતિ, કુળ, વેષ વિગેરે પર મમત્વ રાખનાર કદિ પણ ભગવાનનો માર્ગ જાણવાને સમર્થ થઇ શકતો નથી ૧૧૯

રાગદ્વેષથી જેમના ચિત્ત દૂષિત છે અને જેઓ મતના આગ્રહરૂપ ગ્રાહથી ગ્રસાયલા છે તેમની પાસેથી શાસ્ત્રશ્રવણ કરી ભગવાનનો માર્ગ પામવો તે સર્પની પાસેથી અમૃત અને મર્કટની પાસેથી શાન્તતા મેળવવા જેવુ છે ૧૨૦

એક તરફ મત અથવા ગચ્છનો મમત્વ અને બીજી તરફ આત્મતત્ત્વની વાત કરવી એ બનતુ નથી. જ્યા મતનો મમત્વ હોય ત્યા આત્મતત્ત્વનુ જાણપણું હોતુ નથી ૧૨૧

વૃક્ષના મૂળમા અગ્નિ બળતો છતા વૃક્ષ લીલું રહે તે સંભવિત નથી, તેમ મમત્વ અને તત્ત્વની વાતને વિસંવાદ છે એટલે મમત્વીઓ યથાર્થ તત્ત્વ જાણે અને કહે તે ઉપર કહેલા વૃક્ષના દૃષ્ટાંત જેવુ છે ૧૨૨

જે એકાંતપક્ષી, ગમે તો દયાપક્ષી હોય વા ભક્તિપક્ષી હોય વા ક્રિયાપક્ષી હોય તો પણ નિરપેક્ષ વચન બોલનાર ચારે ગતિઓમા ભ્રમણ કરે છે ૧૨૩

જે મતવાદી અથવા ગચ્છવાદી હોય તેનાથી પ્રાયે તમામ વચનો સાપેક્ષ બોલાય જ નહીં, કારણ કે મતના આગ્રહને લઇને તેવા મમતને ઠેકાણે નિરપેક્ષ વચન બોલે અને તેથી તે ગમે તેવી ક્રિયા કરતો હોય, પણ તેનુ ફળ સંસારની વૃદ્ધિ જ છે માટે નિરપેક્ષ વચનવાળો વ્યવહાર જૂઠો કહ્યો છે ૧૨૪

જે પરમાર્થનો સાધક થાય તે જ સદ્વ્યવહાર છે, જે પરમાર્થનો બાધક થાય તે અસદ્વ્યવહાર છે સમસ્ત જિનવાણી પણ પરમાર્થમૂળ જિનવચન સાપેક્ષ જે વ્યવહાર છે, તે સાચો વ્યવહાર છે, બાકી બધો વચન નિરપેક્ષ વ્યવહાર જૂઠો વ્યવહાર છે ૧૨૫

જ્યારે કોઇપણ વાતનો પક્ષ થાય છે ત્યારે તે પક્ષને મજબૂત કરવા વચન બોલવુ પડે છે આવા પક્ષ ગ્રહણ કરેલાઓથી ખરેખરુ બોલાતુ નથી તેથી જે પક્ષમા પોતે હોય તે પક્ષની પરંપરામા જે દેવ, ગુરુ અને ધર્મનુ સ્વરૂપ કહ્યુ હોય તે જ તે કહે છે અને તેમ ન કરનાર અથવા ન માનનાર ઉપર આક્ષેપ પણ કરે છે આવા પક્ષપાતીના વચનથી ખરેખરા દેવ, ગુરુ અને ધર્મની ઓળખાણ થતી નથી અને સદ્દેવ, સદ્ગુરુ અને સદ્ધર્મની શુદ્ધતા ન થઇ એટલે શુદ્ધ શ્રદ્ધા પણ રહેતી નથી ૧૨૬

જ્યારે શુદ્ધ શ્રદ્ધા ન રહી ત્યારે સમ્યક્ત્વ ન રહ્યુ અને સમકિત વિનાની સર્વ ક્રિયા ધૂળ પર લીંપણ જેવી નિષ્ફળ થાય છે ૧૨૭

દેવતત્ત્વ, ગુરુતત્ત્વ અને ધર્મતત્ત્વને યથાર્થ નિર્ધારી તે શુદ્ધ દેવ, ગુરુ અને ધર્મ ઉપર આત્મપરિણતિપૂર્વકની શ્રદ્ધા હોય ત્યારે જ સમકિત થાય છે, દેવાદિ ત્રણે તત્ત્વો નવ તત્ત્વમા જ અંતર્ગત છે ૧૨૮

જિનેશ્વર ભગવાને કહેલા શાસ્ત્રોને જાણનાર, શુદ્ધ દેવ, ગુરુને ધર્મની શ્રદ્ધાવાળા, જેમની ક્રિયા કેવળ નવાં કર્મોના બંધને રોકવારૂપ છે તેવા, ગુરુ પરંપરા પ્રમાણે પ્રાપ્ત થયેલી શુદ્ધ પ્રવૃત્તિ પ્રમાણે પ્રવર્તનાર, હંમેશાં બીજાને ન ઠગનાર, સ્વસંવેદન જ્ઞાનને ધારણ કરનાર, ગીતાર્થ–આગમધર ને સમ્યક્ત્વવાન્ ગુરુ હોય તે જ સંસારસમુદ્રથી તારનાર સદ્ગુરુ છે. ૧૨૯

આગમધર અને સમ્યક્ત્વવાન્ ગુરુનું લક્ષણ એ છે કે–તેમની સઘળી ક્રિયાઓ ઉદાસીન ભાવે હોય, તેમજ સિદ્ધાંતને સત્ય માની પ્રવૃત્તિ કરનાર હોય, તેને મત–મમત્વનો સ્વપ્ને ખ્યાલ ન હોય, તેવા શુદ્ધ ગુરુનો મેળાપ થવો તે અતિ કઠણ છે. મહા સમુદ્રમાં તરવાને જેમ વહાણ પોતે સમર્થ છે અને તેને આશ્રયે રહેનારને પણ તારે છે તેમ, આગમધર અને આત્મજ્ઞાની–સમ્યક્ત્વવાન્ ગુરુ પોતે તરી પોતાનો આશ્રય કરનાર શિષ્યવર્ગને પણ તારનાર હોય છે. ૧૩૦

સ્વ–આત્મામાં પ્રત્યેક ધર્મસ્થાનો પ્રાપ્ત થયા પહેલા, યોગ્યતા આવ્યા પહેલા, બરાબર પરિણામ પૂર્વે વિધિજ્ઞાન અને સ્વરૂપ સમજ્યા વિના અન્યને ઉપદેશવા પ્રયત્ન કરવો એ વિના રસવતીએ ભોજનનો આગ્રહ કરવા બરોબર છે. ૧૩૧

એક વિદ્વાન્ ગણાતા મનુષ્યને અશુદ્ધ વ્યવસાયમાં પ્રવર્તતો દેખવામાં આવે ત્યારે સમજવું કે તેનું જ્ઞાન હજુ પ્રથમ પંકિત ઉપર જ છે. પ્રવૃત્તિમાં આત્માને લાભ–અલાભનો સદ્ભાવ જ્યાં સુધી તેના જ્ઞાનનો વિષય થાય નહિ ત્યાં સુધી જ્ઞાન આડંબર માત્ર રહે છે અને તેવા જ્ઞાનને શાસ્ત્રકાર અનેક પ્રસંગે અજ્ઞાન જ કહે છે. ૧૩૨

દુનિયાના તમામ ધર્મશાસ્ત્રોમાં પારદર્શિતા મેળવવામાં આવે, પણ જો પોતાના કર્ત્તવ્યો સમજવામાં ન આવે, પોતાનું ખરૂં ધ્યેય ધ્યાનમાં લેવામાં ન આવે, પોતાની દૃષ્ટિ આત્મસ્વરૂપને અભિમુખ કરવામાં ન આવે, તો તે ગમે તેટલી વિદ્વત્તા–ગમે તેટલી શાસ્ત્રપારદર્શિતા પણ ફોગટ છે. ૧૩૩

ઉત્તમ ભોજન કરવું તે શ્રેષ્ઠ છે પણ તેના અભાવે તદ્દન ભૂખે મરવું તેનાં કરતાં સામાન્ય ભોજનથી પણ પેટ ભરવું તે યોગ્ય છે. આ ન્યાયે જ્યાં સુધી નિવૃત્તિના કે પરમ શાન્તિના ઉત્તમ માર્ગમાં આવવાને પોતાની યોગ્યતા ન થાય ત્યાં સુધી ગૃહસ્થધર્મ અંગીકાર કરવો તે પણ શ્રેષ્ઠ છે; યોગ્યતા વધારવાનું તે પરમ કારણ છે. યોગ્યતા સિવાય ઉચ્ચ પદારોહણ કર્યા પછી ગુણોની વૃદ્ધિ કરવી એ મુશ્કેલભર્યું કામ છે. તેવાઓને તે પદથી પાછું પડવું પડે છે માટે યોગ્યતા ન હોય તો તે પદ સંપાદન કરવાની યોગ્યતા જ્યાં સુધી ન મેળવી શકાય ત્યાં સુધી થોડી પણ યોગ્યતાવાળો કે પોતાને લાયક યોગ્યતાવાળો ગૃહસ્થધર્મનો સ્વીકાર કરવો યોગ્ય છે. ૧૩૪

દોષયુક્ત ઊંચી પદવી કરતાં નીચી પદવી શ્રેષ્ઠ છે, પણ દોષયુક્ત થઇ સર્વોત્કૃષ્ટ પદને મલિન કરવું યોગ્ય નથી. સાધુ નામ ધરાવી આકારફેર કરી એના એ જ આરંભ પરિગ્રહાદિકમાં ફસાયા હોય, ત્યાગને નામે ઇન્દ્રિયાર્થ, માનાર્થ અને સંસારાર્થ સાધી રહ્યા હોય તો એ સર્વોત્કૃષ્ટ પદને મલિન કરે છે તેનાં કરતાં મર્યાદારૂપ આજ્ઞાના સાપેક્ષપણાયુક્ત નીચે નીચી પદવી શ્રેષ્ઠ છે. ૧૩૫

'દૃઢપ્રતિજ્ઞઃ' દૃઢ પ્રતિજ્ઞા વગરના આત્માઓ ધર્મને માટે લાયક નથી. આ ઉપરથી ચોક્કસ ઠરે છે કે ધર્મદાતા ગુરુઓએ ધર્મ ચિંતામણિ દેતાં લેનાર યોગ્ય છે કે નહિ એ શાસ્ત્રવિધિ મુજબ જોવાની અનિવાર્ય ફરજ છે. ૧૩૬

જ્યા મનુષ્યના હૃદયમા અધિકારની પ્રભુતા આવી જાય છે ત્યા ન્યાયની ઇચ્છા રાખવી તે વેળુથી તેલ કાઢવા બરાબર છે ૧૩૭

જેઓ આત્મભોગ આપવાની તૈયારી બતાવ્યા સિવાય અને અધિકારની પ્રાપ્તિ વગર અધિપતિપણાનુ પદ ધારણ કરે છે, તે પોતાની જાતને પણ મહાનુકસાન કરે છે ૧૩૮

પક્ષપાતયુક્ત બુદ્ધિવાળો માણસ અધશ્રદ્ધાથી વસ્તુતત્ત્વનો યથાસ્થિત વિચાર કરી શકતો નથી, તો પછી ગુણનો આદર અને દોષનો ત્યાગ તો શી રીતે જ કરી શકે? ૧૩૯

ભગવાનની સેવાનુ ફળ નિર્વાણ અથવા મુક્તતા પ્રાપ્ત થવારૂપ હોવુ જોઇએ, ચિત્તશુદ્ધિ કરવા માટે અથવા મનનો અને ઇન્દ્રિયોનો નિરોધ કરવા માટે જો ક્રિયાઓ થતી હોય તો તેથી વિપરીત પરિણામ આવતુ નથી પણ માત્ર ક્રિયાકાડમાં જ અટકનારને મુક્તતા પ્રાપ્ત થતી નથી ૧૪૦

સાપવાદ પ્રવૃત્તિ તેને જ કહેવાય કે જેનાથી ચારિત્રના-આત્મકલ્યાણના માર્ગમા સ્ખલના ન થાય અને ઉત્સર્ગ માર્ગની એકાન્ત પુષ્ટિ જ કરે તે જ સાચો અપવાદ છે ૧૪૧

સિદ્ધાન્તનો અભ્યાસ, સ્વાધ્યાય વિગેરેનો અધિકાર આઠ પ્રવચનમાતા વિષે અનુપયુક્ત મુનિને નિષેધ્યો છે, કારણ કે સિદ્ધાન્તના અભ્યાસથી જે કલ્યાણ સધાવુ જોઇએ તે કલ્યાણ અનુપયુક્ત મુનિ સિદ્ધાન્તનો અભ્યાસ કરવા છતા પણ સાધવા અસમર્થ બને છે ૧૪૨

જે લોકો માત્ર શબ્દગૌરવપૂર્વક બીજાઓને બોધ દેવામા કુશળ હોય છે, પણ પોતે પોતાને એ ઉપદેશોથી વિના કારણ જ મુક્ત સમજે છે એવા લોકોનો ઉપદેશ નિરર્થક સિદ્ધ થાય છે તથા તેનાથી વસ્તુત કાઇ લાભ થતો નથી. આજના મોટા ભાગના ઉપદેશકો, શિક્ષકો, અધિકારીઓ અને નેતાઓમા આ દોષ સાભળવામા આવે છે, તેથી જ તેઓ પોતાના ઉપદેશ દ્વારા સુધારો કરવામા તથા જનતાને કુમાર્ગથી હઠાવી સન્માર્ગ પર લાવવામા નિષ્ફળ નીવડે છે ૧૪૩

મુખ્યત્વે કરીને ઉપદેશાના અતરમા સમતા રમી રહી હોય, માધ્યસ્થભાવ જાગૃત હોય, મત-મમત્વના પક્ષવર્તુલનો ત્યાગ કર્યો હોય તો જરૂર મધુર વચનોથી શ્રોતાના મન ઉપર તેવી જ સારી અસર કરી શકે છે, પણ જો તેના મનમા જ કોઇ બીજી વાત વસી હોય તો ગર્ભિત કે અગર્ભિત-સીધી કે આડકતરી ટીકાઓ કરી ઉભયના હિતને નુકસાન કરે છે, માટે જ વકતાએ માધ્યસ્થતા, પક્ષત્યાગ, વિનય અને વચનશુદ્ધિ રાખવાની આવશ્યકતા માની છે ૧૪૪

(ચાલુ)

સમ્યગ્જ્ઞાનની કૂંચી—

યોગની અદ્ભુત શક્તિ

(ગતાંક પૃષ્ઠ ૫૭ થી શરૂ). મૂળ લેખક : સ્વ૦ બાબુ ચંપતરાયજી જૈની; બાર-એટ-લૉ.

આત્મા અનંત જ્ઞેય હોવાથી ચિરકાળ તો શું પણ અનંત કાળ સુધી તેનું ધ્યાન થઇ શકે. આત્માનાં એકાગ્ર ધ્યાનમાં ચિત્તને શાશ્વત કાળ પર્યંત અનેરો આનંદ થયા કરે. આત્મજ્ઞાનનું મહત્ત્વ આમ અનંત છે. આથી સર્વ શાસ્ત્રોમાં આત્મજ્ઞાનનાં મહત્ત્વને પ્રથમ સ્થાન આપવામાં આવ્યું છે.

દરેક ધર્મના સ્થાપકે પોતપોતાના સમયની જરૂરીઆત તેમજ પોતાના ક્ષયોપશમ અનુસાર યોગનાં કોઇ ને કોઇ કે સર્વ સ્વરૂપો ઉપર અત્યંત ભાર મૂકયો છે એમાં કંઇ શંકા નથી.

પરમાત્માની ઈચ્છાને પોતાનાં સર્વસ્વનું સમર્પણ કરવું અને એ રીતે ત્યાગભાવનું સેવન કરવું એવો પયગંબર મહંમદે પોતાના અનુયાયીઓને ઉપદેશ આપ્યો હતો.* જીસસે પોતાના ઉપદેશમાં જ્ઞાન, શ્રદ્ધા અને સંન્યાસને ખાસ મહત્ત્વ આપ્યું છે. ઘણાખરા ધર્મોના સંસ્થાપકોએ પ્રાયઃ એકાગ્રતા, જ્ઞાન, શ્રદ્ધા અને સંન્યાસને જ પોતાના બોધમાં પ્રાધાન્ય આપ્યું છે એમ સ્પષ્ટ જણાય છે.

આત્માનાં દિવ્ય સ્વરૂપમાં અજ્ઞાન અને શરીર આદિ ભૌતિક વસ્તુઓના વ્યામોહને કારણે, આત્માની ઉન્નતિ નથી થતી. આત્મા સદ્ય અનાથ સ્થિતિમાં જ રહે છે, પરમાત્મપદના માર્ગથી તે પરાઙ્મુખ બને છે. આથી પોતાનાં દિવ્ય સ્વરૂપમાં શ્રદ્ધાની પરિણતિ થવી એ જીવનનું પ્રથમ અને મહાકાર્ય થઇ પડે છે.

આત્મા અને ભૌતિક વસ્તુઓમાં એકતાની ભાવનાનો ઉચ્છેદ એ એકાગ્ર વૃત્તિનું પ્રધાન ધ્યેય હોવું જોઇએ. એ ધ્યેયની સિદ્ધિ થતાં અહંભાવ, સ્વાર્થવૃત્તિ આદિનો ઉચ્છેદ થતાં, આત્માને મુક્તિની પ્રાપ્તિના વિચારોમાં જ રસ લાગે છે. માતા જેમ પોતાનાં બાળક ઉપર અપૂર્વ સ્નેહ રાખે છે અને તેને માટે સર્વસ્વનો ત્યાગ કરવા પણ ઉદ્યત હોય છે તે પ્રમાણે ભક્તવત્સલ પ્રભુ રૂપ માતા પોતાનાં પ્યારા ભક્તરૂપ બાળક માટે સર્વ કંઇ કરવા સર્વદા ઉત્સુક જ હોય છે એમ ઇશ્વરને જગન્નિયંતા તરીકે ગણનારા ભકતો માને છે.

સંપૂર્ણ પરિત્યાગ એટલે પરમ આધ્યાત્મિક આદર્શની ઉચ્ચ ભક્તિ એ ખરા પરિત્યાગનું રહસ્ય છે.

---

* પરમાત્માની ઇચ્છાને પોતાનાં સર્વસ્વનું સમર્પણ કરવું એટલે વ્યક્તિગત ઇચ્છાનો વિનાશ. ખરો ભક્ત ઇંદ્રિયોદ્વારા જે જે કાર્યો કરે છે તે સર્વ કાર્યો પ્રભુ પ્રીત્યર્થે જ થાય છે. પરમાત્માની કોઇ આજ્ઞા પોતાને રુચિકર ન હોય છતાં પણ ખરો ભકત પરમાત્માની આજ્ઞાનું સહર્ષ પાલન જ કરે છે. જે હોવાહુની આજ્ઞાથી અબ્રાહામ પોતાના પુત્રની કુરબાની આપવા તૈયાર થયેલ અને એ રીતે તેણે જે મહાન્ આત્મભોગની વૃત્તિ દાખવેલ તેવી જ કંઇ આત્મભોગની વૃત્તિ પ્રભુના ભક્તમાં હોય છે. પોતાનું કાર્ય નિઃસ્પૃહ વૃત્તિથી કરતાં, ભાગ્યવશાત્ કોઇ અનિષ્ટ પરિણામ આવે તો ભક્તને તેથી ખોટું નથી લાગતું. પોતાનાં દુર્ભાગ્ય માટે તે પ્રભુનો દોષ નથી કાઢતો. પરમાત્માની કોઇ પણ આજ્ઞા શિરોમાન્ય ગણ્યાથી, પરમધ્યેયની પ્રાપ્તિ અવશ્ય થાય છે એવી ખરા ભક્તને દૃઢ શ્રદ્ધા હોય છે. શ્રીકૃષ્ણે કહ્યું છે કે "તું બ્રહ્મનો જ આશ્રય લે. પ્રભુની કૃપાથી, તને ઉત્તમોત્તમ શાન્તિ મળશે. તને શાશ્વત્ નિવાસ-સ્થાન પણ મળશે. પ્રભુમાં જ તું મગ્ન થા. પ્રભુનો ભક્ત બની, પ્રભુ માટે જ તું આત્મત્યાગ કર્યા કર. પ્રભુને જ વંદન કર. આ રીતે તને પરમાત્માની પ્રાપ્તિ જરૂર થશે."—ભગવદ્ગીતા.

આત્મા પરમાત્મા વચ્ચે જે મહાન્ કાલ્પનિક અંતર છે તેનુ નિવારણુ થાય છે આત્માના દિવ્ય સ્વરૂપમા દૃઢ શ્રદ્ધા જાગે છે પરમાત્મ-પદની પ્રાપ્તિ અશક્યને બદલે સર્વથા શક્ય જણાય છે પોતાનુ સ્વરૂપ જણાતુ ગૌરવ વસ્તુત અનત શકિતશાળી હોવાનો નિશ્ચય થાય છે

મનુષ્યને જ્યારે જ્યારે સમય મળે ત્યારે તેણે એકાગ્ર ધ્યાનમા અવશ્ય પ્રવૃત્ત થવુ જોઈએ એકાગ્ર ધ્યાનથી પોતાના દિવ્ય સ્વરૂપની શ્રદ્ધામા દિનપ્રતિદિન વૃદ્ધિ જ કરવી જોઇએ મનુષ્ય આ રીતે સત્ય માર્ગમા ખૂબ આગળ જઈ શકે છે થોડીક મિનિટની એકાગ્રતા પણ નિષ્ફળ નથી જતી, તેથી પણ ઘણા સુદર પરિણામ જરૂર આવે છે એકાગ્રતાનુ મહત્ત્વ કેટલુ બધુ છે તેનુ પ્રત્યક્ષ પ્રમાણુ આથી મળી રહે છે

આત્માના સચ્ચિદાનદ પદના એકાગ્ર ધ્યાનથી, સત્ય સુખ ભૌતિક વસ્તુઓથી સર્વદા પર જ હોય એવો સુનિશ્ચય થાય છે યોગી પુરુષો અને તેમના પરમ સુખની આધુનિક જનતાને પ્રાય કલ્પના પણ નથી આવી શકતી. આથી યોગીઓ અને તેમના સુખમા આધુનિક જનતાને ભાગ્યે જ કઈ શ્રદ્ધા હોય છે યોગીઓ એક પ્રકારના અધશ્રદ્ધાળુ મનુષ્યો છે એવી સામાન્ય માન્યતા પ્રવર્તે છે સુખનુ રહસ્ય યથાર્થ રીતે ન સમજનારા મનુષ્યો યોગીઓના તેનાથી અનુભવિત થતા પરમ સુખની ટીકા કરે એમા આશ્ચર્ય જેવુ કશુ યે નથી

સુદર ભોજન, સુદર ગૃહ, દ્રવ્યવિગ્રહ, હિસા આદિ કોઈમા વસ્તુત સુખનો છાંટો નથી ઉચ્ચ પદવી અન્યની નિન્દા આદિથી આત્માને સ્હેજ પણ સુખ નથી મળી શકતુ ઇંદ્રિય–લાલસાઓ સર્વદા દુખજનક જ છે આ પ્રમાણે આત્માથી પર કોઈ પણ વસ્તુઓમા સત્ય સુખ નથી જ આથી અનાત્મીય વસ્તુઓમા સુખ શોધવા જતા સુખ ન મળ્યાથી મનુષ્ય આખરે હતાશ બને છે દુખના વિસ્મરણ નિમિત્તે વિવિધ પ્રકારના કૃત્રિમ ઉત્તેજકો કે આશ્વાસનો તેને કશાયે કામમા નથી આવતા

ખરું સુખ આત્માના બધનોના વિચ્છેદમા જ છે આત્માની અનાથ દશા અને સાસારિક આધિ ઉપાધિનુ જેટલે અશે નિવારણ થાય તેટલે અશે આત્માને સત્ય સુખની પરિણતિ થાય છે પ્રાણી માત્ર પ્રત્યે પ્રેમ અને ભ્રાતૃ ભાવથી, સત્ય સુખ સાહજિક રીતે નિષ્પન્ન થાય છે વિશુદ્ધ પ્રેમ અને શુભ ભાવનાથી મનુષ્ય કુદરતના મહાન્ ઉપહારરૂપ સત્ય જીવન પ્રાપ્ત કરે છે મનુષ્ય મૃત્યુનો વિજેતા બને છે તે આધિ, વ્યાધિ અને પ્રારબ્ધથી સર્વથા પર થાય છે (ચાલુ)

સંક્રાતી મહોત્સવ હોવાથી સવારના સભામંડપ જનતાથી ચિક્કાર ભરાઇ ગયો હતો. શરૂઆતમાં શ્રી મહાવીરપ્રભુની સ્તુતિ કર્યા બાદ લાલા રઘુવીરકુમારે 'ચરણો મેં ગુરૂ વલ્લભ મુઝકો ભી બિઠા લેના' નામનું ભજન મધુર સ્વરમાં ગાયું હતું. પૂજ્યપાદ શ્રી આચાર્યદેવે મહામંગલકારી, પ્રગટ પ્રભાવી, સર્વવિઘ્નનાશક સ્તોત્રો સંભળાવ્યા હતા અને ફરમાવ્યું હતું કે આજે સૂર્યદેવતાએ તુલાપ્રવેશ કર્યો છે તેથી કાર્તિક માસની શરૂઆત થઇ છે. ત્યારબાદ શ્રી દીપાવલી પર્વની કથા સંભળાવી હતી અને તેની આરાધના માટે સચોટ ઉપદેશ આપ્યો હતો તથા આ માસમાં આવનાર બીજા પણ જ્ઞાનપંચમી, ચૌમાસી ચૌદશ આદિ અનેક પર્વોના અને તીર્થંકર ભગવાનોના કલ્યાણક દિવસોના નામો સંભળાવી તેની આરાધના માટે ઉપદેશ આપ્યો હતો.

બપોરના મંડપમાં શ્રી મહાવીર પંચ કલ્યાણક પૂજા ભણાવવામાં આવી હતી.

આસો વદિ ૦)) તા. ૧૭-૧૦-૪૪ 'ભાવી જે હોય છે તે કોઇથી ટળી શકતું નથી.' આ કહાવતના અનુસારે માંગલિક દિવસોમાં પણ અચાનક એક શોકજનક ઘટના બની ગઇ. પૂજ્યપાદ આચાર્ય મ૦ સા૦ ના આજ્ઞાવર્તી વિદ્વાન સાહિત્યાચાર્ય પૂજ્ય મુનિરાજ શ્રી ચતુરવિજયજી મ૦ નો પરોઢીએ સાત વાગે સ્વર્ગવાસ થઇ જવાથી તે દિવસનો સર્વ પ્રોગ્રામ બંધ રાખી અંતક્રિયા કરવામાં આવી હતી. અને સર્વ મુનિએ દેવવંદન કર્યું હતું. સાંજના કોચરેના ચૌકમાં શ્રીમાન બાબુ મોહનલાલજી એડવોકેટની અધ્યક્ષતામાં એક શોકસભા ભરવામાં આવી હતી.

કાર્તિક સુદિ ૧ તા. ૧૮-૧૦-૪૪ ના રોજ સવારના નવ વાગે પૂજ્યપાદ આચાર્ય મ૦ સા૦ આદિ સાધુમંડલની હાજરીમાં સભા થઇ હતી. પૂજ્યપાદ આચાર્ય મહારાજ સાહેબે 'વિશ્વવ્યાપી ધર્મ' એ વિષય ઉપર પ્રભાવશાલી વ્યાખ્યાન આપ્યું હતું.

બપોરના શ્રી ચારિત્રપૂજા ભણાવવામાં આવી હતી. મુંબઇના સુપ્રસિદ્ધ ગવૈયા પ્રાણસુખભાઇએ ખૂબ રંગ જમાવ્યો હતો.

રાત્રિના નવ વાગે શ્રીમાન જવાહરલાલજી નાહટાની અધ્યક્ષતામાં સભા થઇ હતી. વૈદ્ય જશવંતરાજજી જૈને 'જૈન સમાજ અને તેનું સંગઠન' તથા પંડિત રાજકુમારજીએ 'જૈનધર્મ' એ વિષય ઉપર ભાષણ આપ્યું હતું. તથા અહીંના પ્રસિદ્ધ વિદ્વાન પંડિત દશરથજી શર્મ્મા જેઓ શ્રીમાન નામદાર મહારાજકુમાર સાહેબના પ્રાઇવેટ સેક્રેટરી છે તેઓએ 'જૈન ઇતિહાસ'ના વિષય ઉપર માર્મિક ભાષણ આપ્યું હતું. તેમણે વર્તમાન તીર્થંકરો મહારાજ પ્રચારિત જૈનધર્મના સ્વરૂપનું વર્ણન કર્યું હતું. અને શ્રી હરિભદ્રસૂરિજી મ૦ તથા શ્રી હેમચંદ્રાચાર્યજી મહારાજ તથા શ્રી કુમારપાલ મહારાજાએ જૈનધર્મના પ્રચારાર્થે કેવો ભોગ આપ્યો હતો તેનું વર્ણન કર્યું હતું.

અંતમાં સભાપતિજીએ જૈનધર્મના મુખ્ય સિદ્ધાંતો ઉપર વિવેચન કર્યું હતું.

કાર્તિક સુદિ ૨ તા. ૧૯-૧૦-૪૪ સવારના ૮। આઠ વાગે પૂજ્યપાદ આચાર્ય મહારાજ સા૦ આદિ સાધુ મંડળની હાજરીમાં શ્રીમાન્ શેઠ મંગલચંદજી ઝાબકના સભાપતિત્વમાં સભા થઇ હતી.

મુંબઇના પ્રસિદ્ધ ગવૈયા પ્રાણસુખભાઇએ ગુરુ સ્તુતિ ગાઇ હતી. ત્યારબાદ જંડીયાલા ગવર્નમેંટ હાઇસ્કુલના હેડમાસ્તર બાબુ જેચંદભાઇએ હીરક મહોત્સવ નાયકના જીવનચરિત્ર ઉપર બહુ સારો પ્રકાશ પાડયો હતો. જન્મથી લઇને આ ૭૫ મી વર્ષગાંઠના હીરક મહોત્સવ સુધીનું વર્ણન વિસ્તાર સહિત કર્યું હતું.

એવં અનેક સંસ્થાઓ, સભાઓ અને શેઠીઆ શાહુકારો તરફથી બહારગામથી આવેલાં સંદેશાઓ સંભળાવ્યા હતા અને ત્રીશ માનપત્રો વાંચી સંભળાવ્યા હતા.

પૂજ્યપાદ આચાર્ય મ૦ મા૦ની ૭૫ મી વર્ષગાંઠની ખુશાલીમા નીચે મુજબ સખી સદ્‌ગૃહસ્થોએ સ્વર્ગસ્થ ગુરુદેવના નામની મુખ્ય સંસ્થા શ્રી આત્માનંદ જૈન ગુરુકુલ ગુજરાવાલાને સારો ફાળો આપી ગુરુભક્તિનો પરિચય આપ્યો હતો

બીકાનેરથી આવેલી રકમો —

રૂા ૫૦૦૦) શેઠ રાવતમલજી ભૈરૂદાનજી કોઠારી
રૂા ૫૦૦૦) શેઠ જ્ઞાનચંદજી પ્રમનલાલજી
રૂા ૩૦૦૦) શેઠ રતનલાલજી ચોરડિયા
રૂા ૧૦૦૦) શેઠ ભૈરૂદાન પ્રમનચંદજી કોચર
રૂા ૧૦૦૦) શેઠ ભૈરૂદાન લહરચંદજી સેઠી
રૂા ૧૦૦૦) શેઠ લક્ષ્મીચંદ ફતેહચંદજી કોચર
રૂા ૧૦૦૦) શેઠ ગેરૂમલ મેઘરાજજી કોચર
રૂા ૧૦૦૦) શેઠ મોહનલાલજી કરણાવટ
રૂા ૧૦૦૦) શેઠ નેમચંદજી માનમલજી કોચર
રૂા ૧૦૦૦) શેઠ રામરતનજી કોચર
રૂા ૧૦૦૦) શેઠ શિવબકસજી મેઘરાજજી કોચર
રૂા ૨૧૦૦) સા શ્રી દેવશ્રીજી કે ઉપદેશ સે શ્રાવિકા સંઘ

અન્ય સ્થાનોથી આવેલી —

રૂા ૫૦૦૦) લા લભ્ભામલ ટેકચંદજી અમૃતસર
રૂા ૧૦૦૩) શ્રા ભાઈચંદ અમૃતલાલ વડોદરા
રૂા ૧૦૦૦) શ્રા જેસિંગભાઈ ઉગરચંદ અમદાવાદ
રૂા ૧૦૦૦) શેઠ ચંદનમલ કસ્તુરચંદજી સાદડી મારવાડ
રૂા ૧૦૦૦) શેઠ મોતીલાલ મૂનજી મુંબઈ
રૂા ૧૦૦૦) શેઠ ધીરજલાલ જીવાભાઈ મુંબઈ

ત્યારબાદ આચાર્ય શ્રી લલિતસૂરિજી મ સા ફરમાવ્યું હતું કે શ્રી ગુરુદેવનો જે જન્મ મહોત્સવ ઉજવાય તેના સ્મારક તરીકે બીકાનેરમા કોઈ સ્થાયી કાર્યો થવા જોઈએ એક તો દેહરાસરોના જીર્ણોદ્ધારની વ્યવસ્થા અને બીજુ જૈન કોલેજની સ્થાપના જીર્ણોદ્ધારમા રૂા ૨૫૦૧) શેઠ રીધકરણજી ડાગાએ આપ્યા હતા

અંતમા પૂજ્યપાદ આચાર્ય મ સાહેબે અભિનંદન પત્રોના જવાબમા ફરમાવ્યુ હતુ કે જે મારા ઉપર વજનદાર બોજો લાવવામા આવ્યો છે તેના માટે હુ મારી જાતને યોગ્ય માનતો નથી જ્યારે સકલ જૈન સમાજ એકદિલ થઈને છાતીથી છાતી મેળવીને કામ કરશે ત્યારે હુ પોતાની જાતને મારા કાર્યક્ષેત્રમા સફળ થયો માનીશ અને ત્યારે આ અભિનંદન પત્રોના ગુણો લાયક થયો છુ એમ અનુભવીશ અને શ્રી સંઘને ખાસ સૂચના આપી હતી કે આજે જે વરઘોડો નિકળવાનો છે તે કોનો નિકળશે તે તમો જાણો છો ? કોઈ રાગીનો નહીં પરંતુ શ્રી વીતરાગ પ્રભુનો નિકળવાનો છે, માટે સર્વને પોતાના આત્માને વીતરાગી બનાવી લેવા જોઈએ

રાત્રિના ૯ થી ૧૦।। સુધી શ્રીમાન ગુલાબચંદજી ઢઢ્ઢાની અધ્યક્ષતામા સભા થઈ હતી અને પછી પ્રીન્સીપલ માન્યવર પંડિત વિદ્યાધરજી શર્મ્માની અધ્યક્ષતામા કવિ સમ્મેલન થયુ હતુ તેમા બહારથી પધારેલા વિદ્વાનોના ભાષણો થયા હતા

કાર્તિક સુદિ ૩ તા. ૨૦-૧૦-૪૪ પ્રાત કાળ ૯ વાગે પૂજ્યપાદ શ્રી આચાર્ય મ સા આદિ સાધુમંડળની હાજરીમા શ્રીમાન ફુલચંદજી ઝાબકની અધ્યક્ષતામા સભા થઈ હતી પંજાબ શ્રી સંઘે પંજાબ પધારવા તથા ગોડવાડ (મારવાડના) શ્રી સંઘે ગોડવાડમા પધારવા વિનતી કરી હતી. પૂજ્યપાદ આચાર્ય મ ની ભાવના પંજાબ પધારવાની હોવાથી પંજાબની વિનતિનો સ્વીકાર થયો હતો

ત્યારબાદ રાયકોટના મુસલીમનેતા શ્રીમાન સખીખાનજી જેઓ આચાર્યશ્રીજીના સદુપદેશથી લગભગ ચાર પાચ વર્ષથી ઉચ્ચકુલીન હિન્દુ ખાનદાનની માફક આચારવિચાર પાળે છે તેમણે આ મહાપુરુષના ત્યાગમય જીવનની પોતાના ઉપર કેવી રીતે અસર થઈ તે સંભળાવી હતી

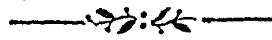
બપોરના ત્રણ વાગે શ્રીમાન બાબુ સુરપતસિંહજી દુગડની અધ્યક્ષતામા એક સભા થઈ હતી શ્રી વિજય વલ્લભ અભિનંદન સમિતિના મંત્રી શ્રીમાન મેઘરાજજી કોચરે બહારગામથી સંદેશાઓ મોકલનાર, બહારગામથી પધારેલ અને આ કાર્યમા તન મન ધનથી સેવા બજાવનાર સર્વ ભાઈ બ્હેનોનો આભાર માન્યો

હતો. સેવા બજાવનાર ભાઇઓને સમિતિ તરફથી સભાપતિજીના વરદ હસ્તે ગોલ્ડન, સીલ્વર પદક અર્પણ કરવામાં આવ્યા હતા.

કાર્તિક સુ. ૧૫ ના રોજ પૂજ્યપાદ આચાર્ય મ. સા. સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક શ્રાવિકા આદિ ચતુર્વિધસંઘ સાથે શ્રી તપગચ્છ દાદાવાડીએ તીર્થાધિરાજ શ્રી શત્રુંજયનો પટ્ટ જુહારવા પધાર્યા હતા.

શહેર ભાવનગરમાં—શ્રી જૈન આત્માનંદ સભામાં આચાર્ય મહારાજશ્રી વિજયવલ્લભસૂરીશ્વરજી મહારાજની ભક્તિ નિમિત્તે કારતક શુદ ૨ ના રોજ સવારમાં સભાના મકાનમાં પ્રભુ પધરાવી પૂજા ભણાવવામાં આવી હતી. મુખ્ય દેરાસરમાં શ્રી આદિનાથ પ્રભુની આંગી રચાવવામાં આવી હતી. સાંજના પાંચ વાગે શેઠ શ્રી ગુલાબચંદ આણંદજીના પ્રમુખપણા નીચે સભા ભરવામાં આવી હતી. બિકાનેરની આમંત્રણ પત્રિકા વંચાયા બાદ ગાંધી વલ્લભદાસ ત્રિભુવનદાસે આચાર્ય મહારાજના જન્મથી સં. ૨૦૦૦ની સાલ સુધી જીવનવૃતાંતો કેળવણીપ્રચાર વગેરે જૈન સમાજ ઉપર કરેલ ઉપકારોના કાર્યો વગેરે સંબંધી વિવેચન કર્યું હતું. છેવટે આવેલા સજ્જનોનો આભાર માની સભા વિસર્જન કરવામાં આવી હતી.

વડોદરા—કારતક શુદ ૧ થી શુદ ૮ સુધી અટ્ઠાઇ મહોત્સવ શ્રી આદિનાથ પ્રભુના મંદિરમાં કરવામાં આવ્યો હતો. અભિનંદનનો તાર બિકાનેર કરવામાં આવ્યો હતો. કારતક શુદ ૨ રાત્રિના શ્રી સંઘ મળતાં પંડિત લાલચંદ ભગવાનદાસે પ્રશસ્તિ કાવ્યપંચક સંભળાવ્યા બાદ કવિ ભોગીલાલ રતનચંદે શ્રી વલ્લભ જીવન વ્યાખ્યાન સુંદર શૈલીમાં ગાઇ બતાવ્યું હતું વગેરે કાર્યો થયા હતા. પુના મુંબઇ વગેરે સ્થળો સિવાય કરજન, પંજાબ, લાહોર વગેરે સ્થળે પણ ગુરુભક્તિ નિમિત્તે કારતક શુદ ૨ ના રોજ હીરક મહોત્સવ ઉજવવામાં આવ્યો હતો.

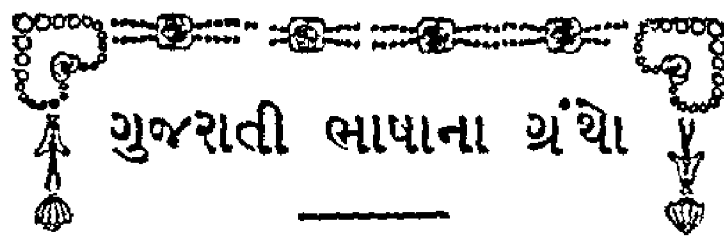

મુનિરાજશ્રી ચતુરવિજયજી મહારાજનો સ્વર્ગવાસ.

પૂજ્યપાદ ન્યાયાંભોનિધિ જૈનાચાર્ય શ્રીમદ્ વિજયાનંદસૂરીશ્વરજી (આત્મારામજી) મહારાજના દક્ષિણવિહારી, સ્વર્ગસ્થ શિષ્ય શ્રી અમરવિજયજી મહારાજના શિષ્યરત્ન, સાહિત્યાચાર્ય, પૂજ્ય, શાંતમૂર્તિ શ્રી **ચતુરવિજયજી મહારાજ** સાહેબ શાંત પ્રકૃતિના હતા. વડોદરા પ્રાચ્ય વિદ્યામંદિર તરફથી જે જૈન ગ્રંથો પ્રગટ થાય છે તે ગ્રંથોનું સંશોધનકાર્ય અને બીજા પણ અનેક સંસ્કૃત પ્રાકૃત ગ્રંથોનું સંપાદન અને સંશોધન તેમણે કર્યું હતું. ગુજરાતથી લાંબો વિહાર કરી બીકાનેર આચાર્ય શ્રીમદ્ વિજય વલ્લભસૂરીશ્વરજી મહારાજ સાહેબના ખાસ દર્શનાર્થે અહિં આવ્યા હતા અને ચાતુર્માસ અહિં રહ્યા હતા. તે લગભગ બે માસની માંદગી ભોગવી આસો વદ ૦)) ની સવારે ૭ વાગે સમાધિપૂર્વક સ્વર્ગવાસ પામ્યા છે. તેઓશ્રીના સ્વર્ગવાસથી ચારિત્રપાત્ર, વિદ્વાન મુનિવર્યની જૈન સમાજને ખોટ પડી છે. તેમના પવિત્ર આત્માને અખંડ અનંત શાંતિ પ્રાપ્ત થાઓ એમ પરમાત્માની પ્રાર્થના કરીયે છીયે.

તપસ્વી મુનિરાજશ્રી વિક્રમવિજયજી મહારાજનો સ્વર્ગવાસ.

જન્મભૂમિ પાલનપુર ઓસવાળ જ્ઞાતિ તેમની હતી. મુનિરાજ શ્રી વિક્રમવિજયજીએ સંવત્ ૧૯૮૩ ની સાલમાં દીક્ષા અંગિકાર કરી હતી અને પૂજ્ય આચાર્યશ્રી વિજયવલ્લભસૂરીશ્વરજીના શિષ્ય થયા હતા. સદ્ગત મહારાજશ્રી ગુરૂભકત, ચારિત્રપાત્ર, સારા અભ્યાસી અને કરોડો નવકાર મંત્રનો જાપ જીવનમાં કર્યો હતો, કારતક વદી ૧ ના રોજ રાત્રિના બિકાનેરમાં સમાધિપૂર્વક કાળધર્મ પામ્યા છે. તેથી એક ચારિત્રરત્ન મુનિવરની સમાજનાં ખોટ પડી છે, તેમના સ્વર્ગવાસી આત્માને અખંડ અનંત શાંતિ પ્રાપ્ત થાઓ તેમ પરમાત્માની પ્રાર્થના કરીયે છીયે.

ગુજરાતી ભાષાના ગ્રંથો

શ્રી દાનપ્રદીપ-ગ્રંથ.

અમારા દરેક ગ્રંથો ઉંચા કાગળો ઉપર સુંદર અક્ષરોથી છપાયેલ પાકા કપડાના બાઇંડીંગથી બાંધેલા હોય છે.

દરેક જૈનબંધુઓએ પોતાના ઘરમાં, લાઇબ્રેરીમાં, મુસાફરીમાં આ ઉપયોગી ગ્રંથો રાખવા જ જોઇએ.

(જીન આગમરૂપી અગ્નિ પાસેથી વિવિધ પ્રકારના અર્થરૂપી તેજને ગ્રહણ કરી જીનશાસનરૂપી મહેલમા દાનરૂપી દીવાને પ્રકટ કરાવનાર અપૂર્વ ગ્રંથ, જેમા અનેક મહાન પુરૂષોની જેમા રસયુક્ત કથાઓ આપવામા આવેલ છે) ધર્મના ચાર પ્રકાર દાન, શીયળ, તપ અને ભાવમા દાનધર્મ મુખ્ય હોઇને દાન તીર્થંકર ભગવાન ચારિત્ર લીધા પહેલા એક વર્ષ પર્યંત આપે છે અને કેવળ જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયા પછી પ્રથમ દેશનામા દાનધર્મની દેશના આપે છે, તેજ દાનધર્મનુ વર્ણન આ ગ્રંથમા આપવામા આવેલ છે આ દાનધર્મના પાચ ભેદો અને ઉત્તર ભેદો વિસ્તારપૂર્વક વિવેચન અને સાથે દાનધર્મનુ આરાધન કરનાર આદર્શ જૈન મહાન પુરૂષોના વીશ અદ્ભૂત ચરિત્રો, રસ યુક્ત કથાઓ બીજી અનેક અંતર્ગત કથાઓ અને બીજી અનેક જાણવા યોગ્ય હકીકત આપવામા આવેલ છે દાનધર્મ માટે આવો એક પણ ગ્રંથ અત્યારસુધીમા પ્રગટ થયો નથી આ ગ્રંથ આદ્યંત વાંચતા કોઇપણ મનુષ્યને તે દાનધર્મ આદરવા તત્પરતા થતા જલ્દીથી આત્મકલ્યાણ સાધી મોક્ષને નજીક લાવી શકે છે પાના ૫૦૦ કિંમત રૂા ૩-૦-૦

શ્રી પ્રભાવક ચરિત્ર.

(જૈન ઐતિહાસિક ગ્રંથ)

આ ઐતિહાસ કથા સાહિત્યના ગ્રંથમા વર્તમાનકાળના બાવીશ પ્રભાવક આચાર્ય મહારાજની સુંદર કથાઓ છે. જે મહાન આચાર્યોનો પરિચય આપ્યો છે, તેમા તે વખતની સામાજિક, રાજકીય, ધાર્મિક, પરિસ્થિતિ ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ આપી બીજી જાણવા યોગ્ય હકીકતો આપી અનુપમ કથાનો ગ્રંથ તૈયાર કરવામા આવ્યો છે ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ આવેલા તમામ વર્ણનોની ઘટના સત્ય અને પ્રમાણિક છે, જેથી કેટલીક શિક્ષણ શાળાઓમા ધાર્મિક અભ્યાસ ક્રમમા ઇતિહાસ તરીકે તેને સ્થાન મળેલ છે વાચતા પણ આનંદ થાય તેમ છે પાના શુમારે સાડાશેહ કિંમત રૂા ૨-૮-૦

આપણી જૈન કોનફરન્સની એજ્યુકેશન બોર્ડે જૈન શાળાઓના અભ્યાસક્રમમાં દાખલ કરેલ હતો.

શ્રીમાન્ હરિભદ્રસૂરિ વિરચિત શ્રી ધર્મબિંદુ ગ્રંથ.

(મૂળ અને મૂળ ટીકાના શુદ્ધ સરલ ગુજરાતી ભાષાંતર સહિત)

આ ગ્રંથના મૂળ કર્તા મહાનુભાવ શ્રી હરિભદ્રસૂરિ કે જેઓ જૈન ઇતિહાસમા સુપ્રસિદ્ધ છે શ્રી મહાનુભાવ ગ્રંથકારે મુનિઓ અને ગૃહસ્થોના સાધારણ અને વિશેષ ધર્મો, મોક્ષનુ સ્વરૂપ અને

તેના અધિકારી વગેરે વિષયો બતાવવાને માટે આ ઉપયોગી ગ્રંથની યોજના કરી છે. અને તેની અંદર તેનું વિવેચન કરી સારી રીતે સમજાવ્યું છે.

આ પ્રમાણે ગૃહસ્થ અને યતિધર્મને વિસ્તારપૂર્વક પ્રતિપાદન કરનારો આ ગ્રંથ રચવામાં આવ્યો છે. જે વાચક જૈનધર્મના આચાર, વર્તન, નીતિ, વિવેક અને વિષયના શુદ્ધ સ્વરૂપ સાથે તત્ત્વોના રહસ્યોને સારી રીતે સમજી શકે છે. મુનિ અને ગૃહસ્થ એ જો આ ગ્રંથને આદ્યંત વાંચે તો સ્વધર્મ–સ્વકર્તવ્યના યથાર્થ સ્વરૂપને જાણી પોતાની મનોવૃતિને ધર્મરૂપ કલ્પવૃક્ષની શીતળ છાયાની આશ્રિત કરી અનુપમ આનંદના સંપાદક બને છે.

આ ગ્રંથની આ બીજી આવૃતિ છે. સુમારે ચારસેંહ પાનાના આ ગ્રંથની કીંમત માત્ર રૂા. ૨–૦–૦

શ્રી ધર્મ પરિક્ષા.

(શ્રી જીનમંડનગણી વિરચિત)

સોનું જેમ ચાર પ્રકારની પરિક્ષાઓ કરી ગ્રહણ કરાય છે તેમ તેવા પ્રકારની પરીક્ષા (ગુણો) એ કરીને ધર્મ ગ્રહણ કરવો. તેના **આઠ ગુણોનું** વિસ્તારપૂર્વક વિવેચન, ઉપદેશક, સુંદર, મનનપૂર્વક વાંચતા હૃદયને તેવી અસર કરી ધર્મ ગ્રહણ કરવા ઉત્કટ જીજ્ઞાસા થાય તેવી જુદી જુદી **દશ કથાઓ** આ ગ્રંથમાં આપવામાં આવે છે. આત્માના દ્રવ્ય–ભાવરૂપી રોગોને દુર કરવા માટે રસાયન રૂપ અને જાત્યવંત સુવર્ણની જેમ કર્મ રજને દૂર કરી આત્માને અત્યંત નીર્મળ કરનાર સદ્ધર્મના પરમ ઉપાસક બનાવી પરમ પદને–મોક્ષના અધિકારી બનાવે છે. બસેંહ ઉપરાંત પાના છે. કિંમત રૂા. ૧–૪–૦

શ્રી કુમારપાળ પ્રતિબોધ.

(સુંદર ચિત્રો સહિત.)

જ્ઞાનના મહાસાગર કલિકાલ સર્વજ્ઞ **શ્રી હેમચંદ્રસૂરીશ્વરજી** મહારાજે ગુજરાતના પ્રખ્યાત ચૌલુક્ય રાજા કુમારપાળ મહારાજને સમયે સમયે જૈન ધર્મનો બોધ વિવિધ વ્યાખ્યાન દ્વારા તે તે વિષયોની અનેક સુંદર કથા સહિત આપેલ છે કે જેની અસરથી કુમારપાળ નરેશે જૈન ધર્મનો સ્વીકાર (શીવ ધર્મ છોડી દઇ) ક્રમશઃ કેવી રીતે કર્યો અને સનાતન જૈન ધર્મનો સ્વીકાર કરી મહારાજા કુમારપાળે જૈનધર્મની અતુલ પ્રભાવના, જીવદયાનો (અહીંસાનો વગડાવેલ ડંકો, કરેલ તીર્થ અને રથયાત્રા, કરવામાં આવેલ શાસનની વિપુલ પ્રભાવના, રાજાની દિવસ તથા રાત્રીની ચર્યા (રાજકીય, વ્યવહારિક તેમજ ધાર્મિક કર્તવ્ય પાલના) નૃપતિની ઉચ્ચ ભાવના નીત્ય સ્મરણ વગેરે અનેક વર્ણનો સરલ સુંદર રસિક હોવાથી દરેક વાચકના હૃદય ઓતપ્રોત થઇ જતા વૈરાગ્યરસથી આત્મા છલકાઇ થઈ મોક્ષનો અભિલાષિ બને છે.

સાહિત્ય સાગરના તરંગોને ઉછાળનાર, શાંતરસાદિ સૌંદર્યથી સુશોભિત, અને ભવ્ય, જનોને રસભર કથાઓના પાન સાથે સત્ય ઉપદેશ અને સત્ય જ્ઞાનનું અમૃતનું પાન કરાવનાર આ ગ્રંથના લેખક **શ્રી સોમપ્રભાચાર્ય** મહારાજ છે, કે જે રાજા કુમારપાળના સમકાલીન વિદ્યમાન હતા. આ ગ્રંથ કુમારપાળરાજાના સ્વર્ગવાસ પછી ૧૧મે વર્ષે જ લેખક મહાતમાએ લખેલ છે જેથી તેની તમામ ઘટનાનો તે જ સાચો પુરાવો છે.

આ ગ્રંથના પઠન-પાઠનથી મહા મંગળરૂપ ધર્મ તેની પ્રાપ્તિ થતા આત્મ જ્ઞાનની ભાવનાઓ પ્રગટતા નિર્મળ સમ્યક્ત્વ, જૈનત્વ, અને છેવટે પરમાત્મત્વ પ્રગટ કરાવનાર એક ઉત્તમ અને અપૂર્વ રચના છે

પાચસેહ પાનાનો આ ગ્રંથ છે કિંમત રૂ ૩-૧૨-૦

શ્રી પંચપરમેષ્ઠી ગુણ રત્નમાળા.

વિવિધ અનેક ચમત્કારિક કથાઓ સાથે શ્રી પચપરમેષ્ઠીના ૧૦૮ ગુણોનુ અપૂર્વ વિસ્તારપૂર્વક વર્ણન) આટલુ સરલ સુદર અન્ય કોઇપણ ગ્રથમા પ્રગટ થયેલ નથી

સકલ મત્ર શિરોમણી અને ગુણ કંપ મહોદધિ ચૌદ પૂર્વના સારભૂત પચપરમેષ્ઠી નમસ્કાર મહા મત્ર કે જેનો મહીમા કલ્પવૃક્ષ કરતા પણ અધિક છે નવ લાખ વાર વિધિપૂર્વક જાપ કરતા નર્કનુ નિવારણ થતા ભવનો પાર પામે છે-મોક્ષે જાય છે એમ શાસ્ત્રમા વર્ણવેલ છે

આ મહા મગળકારી પચપરમેષ્ઠીરૂપ નવકાર મત્ર કે જેના ૧૦૮ ગુણો હોઇને તેનો ચમત્કાર, પ્રભાવ, તથા તેનુ ફળ ઉદાહરણપૂર્વક વિસ્તારથી આ ગ્રથમા આપવામા આવેલ છે કે જેના અભ્યાસ અને આરાધનથી માનવ જન્મ સફળ થાય છે

જીનેશ્વર ભગવાને પચપરમેષ્ઠીના ૧૦૮ ગુણોનુ ધ્યાન ધરવા ખાસ ફરમાન કરેલ છે તે તે ગુણોનુ અપૂર્વ વર્ણન આપવામા આવ્યુ છે પચપરમેષ્ઠી અને તેના અનુક્રમે બાર, આઠ, છત્રીશ, પચ્ચીશ, અને સત્તાવીશ, ગુણો મળી ૧૦૮ ગુણ થાય છે આ ગુણોનુ જાણપણું સર્વ કોઇને ન હોઇ શકવાથી હાલ ઘણે ભાગે માત્ર નવકાર મત્રનુ (શબ્દોનુ) ધ્યાન કરાય છે પરતુ શાસ્ત્ર મહારાજનુ કથન તો પચપરમેષ્ઠીના ૧૦૮ ગુણના વર્ણનનુ સ્મરણ મોક્ષ મેળવવા માટે કરવાનુ ફરમાન છે, જેથી ભવ્ય જનોના ઉપકાર નિમિત્તે **શ્રી રામવિજયજી ઉપાધ્યાયજી મહારાજે** તે ગુણોનુ અપૂર્વ, સુદર ને, મગલ, મોક્ષદાયી વર્ણન અનેક **ચમત્કારીક કથાઓ અને દ્રવ્યાનુયોગની હકીકતો અને શાસ્ત્રોની સાક્ષીઓ આપી** મોક્ષના અભિલાષિઓ માટે એક અલૌકિક રચના કરી છે કિંમત રૂ ૧-૮-૦

શ્રી સુમુખ નૃપાદિ ધર્મ પ્રભાવકોની ચાર કથાઓ.

આ ઉપદેશક કથાના ગ્રથ કર્તા મહાન ધુરધર વિદ્વાન આચાર્ય શ્રી મુનિ સુદરસૂરીજી **મહારાજ** છે આ મહાન આચાર્યે આ કથાનો ગ્રથ ભવ્યજનોના કલ્યાણના અર્થે બનાવેલ છે, તેમા આવેલ **(૧) શ્રાવક ધર્મ પ્રભાવ ઉપર ચદ્રવીર શુભાની** કથા (૨) દાનાદિ પુણ્ય ફળ ઉપર **ધર્મધનની કથા** (૩) શ્રાવક ધર્મની આરાધના વિરાધના ઉપર **સિદ્ધદત્ત કપિલની કથા** અને (૪) ચાર નિયમ પાળવા ઉપર **સુમુખનૃપાદિ ચાર મિત્રોની કથા** આ ચાર કથાઓ એટલી બધી સુદર, રમિક, પ્રભાવશાલી, ગૌરવતા પૂર્ણ, ચમત્કારીક અને ઉપદેશપ્રદ છે કે તે ચારે કથા વાચતા રોમ રોમ વિકસ્વર થતા, ધર્મ ઉપર શ્રદ્ધા થવા સાથે આત્મિક ગુણોને ઉત્તરોત્તર વૃદ્ધિ થતા, દરેક મનુષ્ય પોતાના આત્માને મોક્ષ નજીક લાવી મુકે છે ઘણીજ થોડી નકલો મીલીકે છે માટે જલ્દી મગાવો કિંમત રૂ ૧-૪-૦

જૈન નરરત્ન ભામાશાહનું જીવન ચરિત્ર.

હાલના સમયમા ઇતિહાસનો અભ્યાસ, વાચન કથાઓનો આદર જૈન સમાજમા કેટલાક અશે વૃદ્ધિગત થતો જોવામા આવતો હોવાથી તેમજ દેશમા. સમાજમા પણ દેશ અને સમાજ સેવા

પવન જોશભેર ફુંકાતો હોવાથી મનુષ્યો તેવી સેવા કરવા ઇચ્છતા હોવાથી પ્રસંગાનુસાર તેમની ભાવનામાં વધારે બળ મળે એ આશયથી ઇતિહાસ પ્રસિદ્ધ **જૈન કુળભૂષણ ભામાશાહનું ચરિત્ર** ઐતિહાસીક દૃષ્ટિએ તૈયાર કરાવી છપાવેલ છે. આ ગ્રંથમાં નરરત્ન ભામાશાહનો જ્વલંત દેશ તથા સમાજ પ્રેમ-સેવા અને **શ્રીમાન્ હીરસૂરીશ્વરની** અહોનીશ ધગધગતી જ્વલંત શાસનદાઝ એ બંને આદર્શો સાથોસાથ ઉભા રહી ધર્મ પ્રેમના પ્રકાશો પાડી રહેલ છે. જે વાંચતા તે મહાપુરૂષની પ્રભા આપણા જીવનમાં વણી લેવાને સ્હેજે લલચાઇએ છીએ. શુમારે છત્રીશ ફોર્મ ત્રણસે પાનાનો સચિત્ર ઉંચા કાગળ પર સુંદર ટાઇપમાં છપાવી સુશોભીત બાઇંડીંગથી અલંકૃત કરવામાં આવેલ આ ગ્રંથ છે. કિંમત રૂા. ૨-૦-૦

સ્ત્રી ઉપયોગી સુંદર ચરિત્ર.

સતી સુરસુંદરી ચરિત્ર.

(રાગરૂપી આગ અને દ્વેષરૂપી કાળા નાગને શાંત કરવામાં જાપ અને મંત્રની ઉપમાને યોગ્ય અદ્ભુત રસિક કથા ગ્રંથ).

આ ગ્રંથના મૂળ કર્તા શ્રી ધનેશ્વરમુનિની આ સતી શિરોમણી સ્ત્રી ઉપયોગી કથાની રચના જૈન કથા સાહિત્યમાં બહુ જ આદરને પાત્ર મનાઇ છે. વૈરથી ધગધગતા અને રાગ મોહથી મુંઝાતા હૈયાને શાંત બનાવવાની કળા, કુશળતા અને તાર્કિકતા, કર્તા વિદ્વાન મહારાજે આ ગ્રંથમાં અદ્ભુત રીતે બતાવી છે.

પ્રાચીન શૈલીએ લખાયેલ આ કથાને બની શકે ત્યાં સુધી આધુનીક શૈલીએ મૂળ, વસ્તુ અને આશય, એ તમામ સાચવી સરલ રીતે આ ગ્રંથની રચના કરવામાં આવી છે.

પ્રથમ કથા ચરિત્ર, પછી કેવળી ભગવાનની ઉપદેશ ધારા અને તે પછી પ્રાસંગિક નૈતિક ઉપદેશક શ્લોકો અર્થ સાથે ગોઠવીને આધુનિક પદ્ધતિએ પ્રગટ કરેલ છે.

રસદૃષ્ટિ, ઉપદેશ, ચરિત્ર કથા, અને પ્રાચીન સાહિત્યની દૃષ્ટિએ આ ગ્રંથ એક કિંમતી અણમોલ અને અનુપમ રત્ન છે. કિંમત રૂા. ૧-૮-૦ છે.

વીશસ્થાનક તપ પૂજા (અર્થ સાથે)

વિસ્તારપૂર્વક વિવેચન તથા મંડળ સહિત.

વિસ્તારપૂર્વક વિધિ વિધાન, નોટ, ચૈત્યવંદન, સ્તવનો, મંડળો, વિગેરે અને સાદી સરલ ગુજરાતી ભાષામાં અર્થ સહિત અમોએ પ્રગટ કરેલ છે. વિશસ્થાનક તપ એ તિર્થંકર નામ કર્મ ઉપાર્જન કરાવનાર મહાન તપ છે. આ ગ્રંથમાં શ્રી વીશસ્થાનક તપનું મંડળ છે, જે કોઇ અત્યાર સુધી જાણતું પણ ન હતું, છતાં અમે ઘણી શોધખોળ કરી, પ્રાચીન ઘણીજ જુની તાડપત્રની પ્રત ઉપરથી મોટો ખર્ચ કરી, ફોટો, બ્લોક, કરાવી છપાવી આ બુકમાં દાખલ કરેલ છે આ એક અમુલ્ય (મંડળ) નવીન વસ્તુ જીનાલય, ઉપાશ્રય, જ્ઞાનભંડાર, લાઇબ્રેરી અને ઘરમાં રાખી પ્રાતઃકાળમાં દર્શન કરવા લાયક સુંદર ચીજ છે. કિંમત ૧-૦-૦ છે. દરેક ગ્રંથનું પોસ્ટ જુદું.

શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ

પ્રકાશક:—શ્રી જૈન આત્માનંદ સભા-ભાવનગર

વીર સં. ૨૪૭૧ | માર્ગશીર્ષ | પુસ્તક ૪૨ મું
વિક્રમ સં. ૨૦૦૧ | ઇ. સ. ૧૯૪૪ ડીસેમ્બર : | અંક ૫ મો

શ્રી સંભવજિન સ્તવન.

(રાગ—શીતળ છે ને દાહક પણ છે)

મંગલદર્શન સંભવજિનના, પ્રેમલ ઉર અમારા,
અંતરયામી છો શુભ નામી,
પ્રભુચરણો અતિ પ્યારા મંગલ ૧
શરણ વસુ દિનરાત તમારા, શિવપુર ધામને આપો,
અમર ઉરમાં વાસ કરો પ્રભુજી, જન્મ મરણ દુ:ખ કાપો,
લક્ષ્મીસાગર—અજિતપદને,
ચાહે જિનજી પ્યારાં મંગલ ૨

રચયિતા—મુનિરાજશ્રી લક્ષ્મીસાગરજી મહારાજ
પ્રાંતિજ

વીર-વિભુની સ્તુતિ.

(રાગ—પૂજારી મોરે મંદિરમેં આવો)

વીરપ્રભુ મન મંદિરમેં આવો, હૃદયકમળ વિકસિત
કરનેકો—રવિ સમ જ્યોતિ દીખાવો—ટેક
વીરસ્વામીકી કરો સેવા, નેહ સુધા વર્ષાવો,
નરનારી સર્વ મીલ કરકે, ગુણ વીરપ્રભુ કે ગાઓ વી૦
વીરપ્રભુકી મુદ્રા નિહાળી, ભવસાયરમેં તારનહારી,
વીર સમ ઓર ન કોઇ મેરી, પાર ઉતારનહારો વી૦
ભવદુઃખ ભય અતિ મનરંજન, મને શરણુ વીરકો આવો,
શાંત ભાવકી મસ્ત પ્યાલી, પીવો ઓર પીલાવો વી૦
વીરપ્રભુની અમોઘ વાણી, સુનો ઓર સુનાવો,
કળા સૌંખ્યું અર્જ કરત હે, હાથ જોડે પ્રભુકે ગુણ ગાવો
નિશદિન સેવા આપો સ્વામી, વેગે દર્શન દીખાવો,
"લક્ષ્મીસાગર" કહે પ્રભુ વીરઘટમેં દર્શન ફેરફેર આપો

પેપર કન્ટ્રોલ ધારો : નમ્ર સૂચના.

ગયા માસની તા. ૧૫ મીથી ભાવનગર-રાજ્યમાં કાગળ (કન્ટ્રોલ) ધારો લાગુ થયેથી ન્યુસ પ્રીન્ટીંગ ન વાપરતાં માસિકો વગેરેને તેની આગનની વપરાશના ત્રીશ ટકા કાગળ વાપરવાનો હુકમ થયો છે એટલે અમારે તે કાયદાને માન આપી આત્માનંદ પ્રકાશના પાના ઘટાડવા પડ્યા છે. આવી રીતે પૃષ્ઠો ઘટી જતા દરેક લેખકોને સ્થાન ન મળે તે સ્વાભાવિક છે તે માટે લેખકો ક્ષમા આપશે. પરિસ્થિતિ હતી તેવી થતાં શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ તેના મૌલ્યતા અને પૂર્વ સ્વરૂપમાં આવશે. વિશ્વયુદ્ધ શરૂ થતાં તરત જ અઢી આને રતલ કાગળના ભાવના બે રૂપીયા રતલના થયા છતાં આગલા સુંદર સ્વરૂપમાં માસિક ચાલુ રાખ્યું તેના અંગે ભેટની બુકો આપવાનું કામ તેજ સ્વરૂપે ચાલુ રાખ્યું તેમ કરતાં આત્માનંદ પ્રકાશખાતે આજે પાંચ વર્ષ થયા તોટો મોટી રકમનો પડવા છતાં જેમ તેનું લવાજમ વધાર્યું નથી તેમ તેના ખોટને પહોંચી વળવા ફંડ કરવાની માગણી કરી નથી, કારણ કે સભામાં દર મહિને નવા સભ્યોની વૃદ્ધિનું લવાજમ અને ગ્રંથો વેચાણનો નફો આવવાથી આ સભા ને સભ્યો અને સુજ્ઞ ગ્રાહકો પાસેથી તે માટે પૈસા લઇ ફંડ કરવું યોગ્ય ન લાગ્યું તે આ સભાના દર વર્ષે પ્રગટ થતા રિપોર્ટ પરથી જાણી શકાય તેવું છે. આવી સંસ્થાઓને બીજી રીતે આવક હોય ને એક ખાતે અસાધારણ સંયોગે થોડા સમય માટે તોટો પડે તે માટે ફંડ કરવું તે ખાતે પૈસા લેવા આ સભાને યોગ્ય લાગ્યું નથી

—: વિશુદ્ધ ધર્મ :—

મૈત્રીનો આદેશ ઉચ્ચાર્યો, શ્રી વીતરાગ જિનેશ્વરે.
माकार्षित् कोऽपि पापानि, मा च भूत् कोऽपि दुःखितः ।
मुच्यतां जगदप्येषा, मतिर्मैत्री निगद्यते ॥ १ ॥
સર્વના ગુણ નિહાળીને હર્ષ પામે હૈયું એ દિવ્ય પ્રમોદ ભાવના.
દુઃખીના દુઃખ જોઈ ઉપજે કારુણ્ય ભાવ તે કરુણા ભાવના.
પાપી અને અધર્મી તરફ ઉપજે સમભાવ તે માધ્યસ્થ ભાવના.
જૈનધર્મની ભાવનાઓનો જિનેશ્વરરૂપી રવિ દેવથી પ્રગટે;
જે પરમ વિકાસ એ જ માનો, મહાનુભાવો આત્મ ધર્મ વિકાસ.

રાજેન્દ્રો, સુરેન્દ્રો, નર, કિન્નરો, મનોહર ને નિર્મળ હેમ સમ પુનિત;
જયવન્ત ને અજિત જિનેશ્વર પદે નમે છે પ્રફુલ્લહૃદયે પળે પળે.
સર્વદા પ્રચાર હો અખિલ વિશ્વે ભગવતી શારદા જિનવાણીનો.
ઇચ્છો કદિ પરમ પદ, વિસ્તૃત કીર્તિ અથવા આ જગતે;
લોકોદ્ધારક સાચાં, આદરકર શુભ જિન વચને.
જૈનધર્મની પ્રસરો સુવાસ સર્વત્ર, ને પ્રાપ્ત હો તે પ્રત્યેક ભવિને.

વૃદ્ધિ હો દિને દિને આત્મધર્મ વિકાસની,
ભાવના ભરી સુવાસમાં, લાખો હો પ્રણામ એ;
જિનેશ્વરરૂપી ધર્મ વિકાસી, રવિ દેવ ચરણે;
જે અર્પે છે અધિક તર તેજ પૂંજપવિત્ર જૈનધર્મને,
ને પ્રાપ્ત હો અધિકતર દિવ્ય આત્મધર્મ વિકાસ.
એ જ સત્ય સનાતન જૈનધર્મ.

जंपिज्जइ पियवयणं, किज्जइ विणआय दिज्जए दाणं ।
परगुणगहणं किज्जइ, अमूलमंतं वसीकरणं ॥
પ્રિયવચની ને વિનયી, દાની ને વળી અન્ય ગુણ જ્ઞાતા;
વશ થાયે જગ જેથી, મંત્ર વિનાના વશીકરણી થાતા.

शिवमस्तु सर्वजगतः, परहितनिरता भवन्तु भूतगणाः ।
दोषाः प्रयान्तु नाशं, सर्वत्र सुखी भवतु लोकः ॥
શુભ હો સર્વે જગતું, પરહિતમાં તત્પર હો જન સર્વે;
નાશ બનો સૌ દોષો, સઘળાં સુખે રાચો હર્ષે.

રચયિતા—મુનિરાજશ્રી હેમેન્દ્રસાગરજી મહારાજ-પ્રાંતિજ.

ાર્થસૂચક વસ્તુ વિચારસંગ્રહ.

મુનિ૦ પુણ્યવિજય (સંવિજ્ઞપાક્ષિક)

(પૃષ્ઠ ૭૭ થી શરૂ)

એવા વાચાળ મનુષ્યો
ક્ષાવતો પણ ખાલી
તો ઠામ ઠામ છે,
ર્મબુદ્ધિથી ભીંજાયુ
ં છે, તથા સસાર
સાર દુ ખથી મુક્ત
ઈચ્છા જ માત્ર છે
વર્ષા કરવાવાળા મેઘ
ભ છે ૧૪૫

એ આપેલો ઉપદેશ
આવે અને હૃદયમા
વે તો જ ઉત્તમ ફળ
રથી ઉપદેશના અર્થને
દેશ કાંઈ પણ ફળ

પોતાની બુદ્ધિથી જ
જાણવા યોગ્ય વસ્તુ
તે વસ્તુની પ્રાપ્તિ થતી

પડે છે ત્યારે જ વસ્તુ
કર્યા વગર વસ્તુસ્થિતિ
જાગૃતિ સ્ફુરાયમાન
અ તરગમા જરાપણ
પરથી ચાલ્યો જાય છે
કહ્યુ છે કે—' પાચ
પ દર મિનિટ વિચાર
કરવાની ટેવ પડશે
શોધી શકાશે ૧૪૮

જો વાચન, પરિચય, નિદિધ્યાસન હોય તો તેમાથી કાઇ ને કાઈ સમજવાનુ, વિચારવાનું, આદરવાનુ અને મનન કરવાનુ જરૂર મળી આવે છે. ક્રિયામાર્ગની સાથે જ્ઞાનમાર્ગ સાધવાથી યથાર્થ ફળની પ્રાપ્તિ થાય છે ૧૪૯

જ્ઞાન અને ક્રિયા એકલા કોઈપણ વખત રહી શકતા નથી કોઇ વખત જ્ઞાનની મુખ્યતા તો ક્રિયાની ગૌણતા અને ક્રિયાની મુખ્યતા તો જ્ઞાનની ગૌણતા પણ બન્ને જોડુ કાયમ સાથે જ રહે છે, છતા જ્ઞાનમાર્ગ અને ક્રિયા માર્ગ કહેવાનો આશય જ્ઞાનની મુખ્યતા તે જ્ઞાનમાર્ગ અને જેમા ક્રિયાની મુખ્યતા તે ક્રિયામાર્ગ એ જ છે ૧૫૦

જ્ઞાન અને ક્રિયાથી મોક્ષ થાય છે તે બન્નેમાથી એકનો પણ નિષેધ કરનાર મોક્ષનો સાધક થઇ શકતો નથી, કારણ કે ક્રિયા એ વીર્યની વિશુદ્ધિરૂપ છે અને જ્ઞાન એ ચેતનાની વિશુદ્ધિરૂપ છે જયારે ચેતના અને વીર્યની વિશુદ્ધિ થાય ત્યારે જ સર્વ સ વરરૂપ મોક્ષ થાય છે ૧૫૧

માત્સર્ય ભાવ રહિત અને પાપકાર્ય પ્રતિ તિરસ્કાર સહિત ગાભીર્યતા ને ધૈર્યતા એ બન્ને પવિત્ર આશયયુક્ત જેમા દાક્ષિણ્યપણુ હોય તો જ તેનુ સત્ય દાક્ષિણ્યપણુ કહેવાય, અન્યથા એ બન્ને આશય વિનાનુ દાક્ષિણ્યપણું ભદ્રિક આત્માને મારનારુ કાતિલ શસ્ત્ર જાણુવુ. ૧૫૨

જેમને પામવા યોગ્ય આત્મસ્વરૂપ પ્રાપ્ત

થયું છે. એટલે જગતના અન્ય પદાર્થો પરથી જેમની આસક્તિ નષ્ટ થઇ છે, તેથી હાનાદાન-ત્યાગવાનું અને ગ્રહણ કરવાનું કાંઇ રહેતું નથી આવી રીતે ઈષ્ટ-અનિષ્ટ વસ્તુના અભાવે મહાત્મા મુનિઓને ઉદાસીનતા હોય છે. ૧૫૩

બાહ્ય અને અભ્યંતર એકસરખી પ્રવૃત્તિ હોય, તથા સ્વરૂપની મુખ્યતા સહિત ક્રિયામાં પ્રવૃત્તિ હોય-જેમાં આત્માની અધિકતા સિવાય બીજું કાંઇ ન હોય તેને અધ્યાત્મ કહેવાય છે. ૧૫૪

જે આત્મા જેવો છે તેવો પ્રકાશે એટલે પોતે જાણે, અનુભવે અને લોકોને સમજાવે તે જ માત્ર અધ્યાત્મી જાણવા. ૧૫૫

જેમ મનુષ્યો જ્યાં ત્યાં મસ્તકને ઝુકાવતા નજરે પડે છે તેમ દેવતાઓ કરતાં નથી. તેઓ તો ખાસ ગુણ દેખીને જ નમન કરે છે, કારણ કે મનુષ્યો કરતાં તેમનામાં વિવેકબુદ્ધિ વિશેષ હોય છે. ૧૫૬

પાશવીય ૧, ધર્માન્ધ ૨, વિવેકશૂન્ય ૩, શારીરિક ૪, સ્વાર્થ ૫, વૈકારિક ૬, અનાર્ય ૭, ઇન્દ્રજાલ ૮, વિષયપ્રેમ ૯, અવિવેક ૧૦, ચલ ૧૧, વ્યક્તિપ્રેમ ૧૨, સાધ્યશૂન્ય ૧૩, નૈતિક ૧૪, ક્ષયિક ૧૫, નિ:સાર ૧૬, ધર્મ-બીજ ૧૭, પૂર્વસંસ્કાર ૧૮, ગુણપ્રેમ ૧૯ અને આત્મિકપ્રેમ ૨૦ આ વીસ જાતના પ્રેમ છે. પ્રથમના સોળ પ્રેમ સંસારવૃદ્ધિના હેતુ છે, છેલ્લા ચાર પ્રેમ મુક્તિના ઉત્તરોત્તર કારણરૂપ છે. ધર્મબીજ પ્રેમની સામાન્યથી માર્ગાનુસારી-પણાથી શરૂઆત થાય છે, અને વિશેષથી સમ્યક્ત્વથી શરૂઆત સમજવી. આ પ્રેમ સિવાય ધર્મની શરૂઆત થતી જ નથી. ૧૫૭

પક્ષપાત વિનાનો જે વિશેષજ્ઞ હોય તે જ વિશેષજ્ઞ જાણવો. પક્ષપાતી વસ્તુની બરાબર પરીક્ષા કરી શકતો નથી અને પોતે જે વાત માની લીધી હોય તેનું સમર્થન કરે છે. ૧૫૮

સર્વ જિનમતનું ચિહ્ન સ્યાદ્વાદ છે 'સ્યાત્' પદનો અર્થ 'કથંચિત્' છે, માટે જે ઉપદેશ હોય તેને સર્વથારૂપ ન જાણી લેવો પણ ઉપદેશના અર્થને જાણી ત્યાં આટલો વિચાર કરવો કે-આ ઉપદેશ કયા પ્રકારે છે? કયા પ્રયોજન સહિત છે? અને કયા જીવને કાર્યકારી છે? ઇત્યાદિ વિચાર કરીને અર્થ ગ્રહણ કરવો. ૧૫૯

જ્ઞાનીની વાણી પૂર્વાપર અવિરોધ, આત્માર્થ ઉપદેશક, અપૂર્વ અર્થનું નિરૂપણ કરનાર હોય છે અને અનુભવ સહિતપણું હોવાથી આત્માને સતત જાગૃત કરનાર હોય છે. ૧૬૦

જ્યાં સુધી બને ત્યાં સુધી જ્ઞાની પુરુષના વચનને લૌકિક આશયમાં ન ઉતારવાં અથવા લોકોત્તર દૃષ્ટિએ વિચારવા યોગ્ય છે અને જ્યાં સુધી બને ત્યાં સુધી લૌકિક પ્રશ્નોત્તરમાં પણ વિશેષ ઉપકાર વિના પડવું ન ઘટે, તેવા પ્રસંગો-થી કેટલીક વાર પરમાર્થદૃષ્ટિ ક્ષોભ પમાડવા જેવું પરિણામ આવે છે. ૧૬૧

યમ-નિયમાદિ જે સાધનો સર્વ શાસ્ત્રમાં કહ્યાં છે તે નિજસ્વરૂપની પ્રાપ્તિ અર્થે છે, કેમકે તે સાધનો પણ કારણને અર્થે છે. તે કારણ આ પ્રમાણે છે-આત્મજ્ઞાન રહી શકે એવી પાત્રતા પ્રાપ્ત થવા, તથા તેમાં સ્થિતિ થાય તેવી યોગ્યતા થવા આવા એ કારણો ઉપદેશ્યા છે. તત્ત્વજ્ઞા-નીએ એથી એવા હેતુથી એ સાધનો કહ્યા છે, પણ જીવની સમજણમાં સામટો ફેર હોવાથી તે સાધનોમાં જ અટકી રહ્યો અથવા તે સાધન પણ અભિનિવેશ પરિણામે ગ્રહ્યા. આંગળીથી જેમ બાળકને ચંદ્ર દેખાડવામાં આવે તેમ તત્ત્વજ્ઞાનીઓએ એ તત્ત્વનું તત્ત્વ કહ્યું છે.

નિજ કલ્પનાએ જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્રાદિનું સ્વરૂપ ગમે તેમ સમજી લઇને અથવા નિશ્ચય-નયાત્મક બોલો શીખી લઇને સદ્વ્યવહાર

લેપવામા જે પ્રવર્તે તેથી આત્માનુ કલ્યાણ થવુ સભવતુ નથી અથવા કલ્પિત વ્યવહારના દુરાગ્રહમા, રોકાઈ રહીને પ્રવર્તતા પણ જીવનને કલ્યાણ થવુ સભવતુ નથી

આત્મહેતુભૂત એવા સગ વિના સર્વસગ મુમુક્ષુ જીવે સક્ષેપ કરવા ઘટે છે કેમ કે તે વિના પરમાર્થ આવિર્ભૂત થવો કઠણ છે અને તે કારણે વ્યવહાર, દ્રવ્ય સયમરૂપ સાધુત્વ શ્રી જિને ઉપદેસ્યુ છે ૧૬૩

જેમ જેમ ચિત્તનુ શુદ્ધિપણુ અને સ્થિરત્વ હોય છે તેમ તેમ જ્ઞાનીના વચનોનો વિચાર યથાયોગ્ય થઈ શકે છે સર્વ જ્ઞાનનુ ફળ પણ આત્મસ્થિરતા થવી એ જ છે. ૧૬૪

નિમિત્તે કરીને જેને હર્ષ થાય છે, નિમિત્તે કરીને જેને શોક થાય છે, નિમિત્તે કરીને જેને ઇંદ્રિયજન્ય વિષય પ્રત્યે આકર્ષણ થાય છે, નિમિત્તે કરીને જેને ઇંદ્રિયને પ્રતિકૂળ એવા પ્રકારોને વિષે દ્વેષ થાય છે, નિમિત્તે કરીને જેને ઉત્કર્ષ આવે છે, નિમિત્તે કરીને જેને કષાય ઉદ્ભવે છે એવા જીવને બને તેટલો તે તે નિમિત્તવાસી જીવોનો સગ ત્યાગવો ઘટે છે અને નિત્ય પ્રત્યે સત્સગ કરવો ઘટે છે સત્સગના અયોગે તથાપ્રકારના નિમિત્તથી દૂર રહેવુ ઘટે છે ૧૬૫

બોધ બે પ્રકારથી જ્ઞાની પુરુષોએ કર્યો છે એક તો સિદ્ધાતબોધ અને બીજો તે સિદ્ધાતબોધ થવાને કારણભૂત એવો ઉપદેશ બોધ જો ઉપદેશબોધ જીવને અતકરણમા સ્થિતિમાન થયો ન હોય તો સિદ્ધાત-બોધનુ માત્ર શ્રવણ થાય તે ભલે, પણ પરિણામ થઈ શકે નહિ સિદ્ધાતબોધ એટલે પદાર્થનુ જે સિદ્ધ થયેલુ સ્વરૂપ છે, જ્ઞાની પુરુષોએ નિષ્કર્ષ કરી જે પ્રકારે છેવટે પદાર્થ જાણ્યો છે, તે જે પ્રકારથી વાણીદ્વારાએ જણાવાય તેમ જણાવ્યો છે એવો જે બોધ તે **સિદ્ધાંતબોધ** છે પણ પદાર્થના નિર્ણયને પામવા જીવને અતરાયરૂપ તેની અનાદિ વિપર્યાસભાવને પામેલી એવી બુદ્ધિ કે જે વ્યક્તપણે કે અવ્યક્તપણે વિપર્યાસપણે પદાર્થસ્વરૂપને નિર્ધારી લે છે તે વિપર્યાસ બુદ્ધિનુ બળ ઘટવા યથાવત્ વસ્તુસ્વરૂપ જાણવાને વિષે પ્રવેશ થવા જીવને **વૈરાગ્ય** અને **ઉપશમ** સાધન કહ્યા છે, અને એવા જે જે સાધનો જીવને સસારભય દૃઢ કરાવે છે તે તે સાધનો સબધી જે ઉપદેશ કહ્યો છે તે **ઉપદેશબોધ** છે ૧૬૬

સાત નય અથવા અનત નય છે, તે બધા એક આત્માને જ અર્થે છે અને આત્માર્થ તે જ એક ખરો નય છે નયનો પરમાર્થ જીવથી નીકળે તો ફળ થાય છેવટે ઉપશમભાવ આવે તો ફળ થાય, નહીં તો જીવને નયનુ જ્ઞાન જાળરૂપ થઈ પડે અને વળી અહકાર વધવાનુ ઠેકાણુ છે. ૧૬૭ (ચાલુ)

મનનું દુર્જયપણું.

મુનિ લક્ષ્મીસાગરજી,

આ ત્રણ જગત ઘણાએ જીતી લીધા એટલે કે ચક્રવર્તીપણ પામીને છ ખડ જીત્યા, ઇંદ્રપણુ પામીને અધોલોક તથા ઊર્ધ્વલોકનુ સ્વામીત્વ મેળવ્યુ એવા પુરુષો પણ મનનો જય કરવા શકિતમાન થયા નહીં તેથી મનના જયની પાસે ત્રણ લોકનો જય પણ તૃણ સમાન છે, કારણ કે ચોથા પુરુષાર્થ મોક્ષની પ્રાપ્તિ કાંઈ ત્રણ લોકનો જય કરવાથી થતી નથી તે તો મનનો જય કરવાથી જ થાય છે એટલે કે મનને વશ કર્યું હોય તો મોક્ષમા લઈ જાય છે અને મનને આધીન થયેલા પ્રાણીઓને સસારમા ભ્રમણ કરવુ પડે છે અહીં જો કે મનને જ મુખ્ય ગણ્યુ છે, પરતુ

મનનો પણ સ્વામી આત્મા છે, મન તેનું કિંકર છે; પરંતુ કોઇક વખત નોકર-મુનિમ-દીવાન વિગેરે માથાભારે થઇ સ્વામીને યુકિત-પ્રયુકિતવડે પોતાને આધીન કરી અનેક પ્રકારે નચાવે છે, તે જ પ્રમાણે આ આપણા મનને આધીન થઇ પોતાનું કર્તવ્ય ચૂકી મનના કહ્યા પ્રમાણે જ ચાલે છે, તેથી તે આત્મહિત કરી શકતો નથી; માટે મનને જ આધીન કરવાનો પ્રયત્ન પ્રથમ કરવો. તેનો જય કર્યા પછી આત્મહિત કરવામાં કાંઇ પણ મુશ્કેલી રહેશે નહિ.

મોહ અને વિવેકની પ્રતિસ્પર્ધીતા.

આ જગતમાં મોહ અને વિવેક એ બન્ને ખરેખરા એક બીજાના પ્રતિસ્પર્ધી છે. મોહ વિવેકને ભૂલાવે છે અને વિવેક આવે ત્યારે મોહ નાશ પામે છે. આ સંસારમાં પ્રાણીને પરિભ્રમણ કરવાનું કારણ મોહ જ છે અને તેનાથી છૂટવાનું-ઊંચા આવવાનું કારણ વિવેક જ છે. વિવેકરૂપ સૂર્યનો ઉદય થાય ત્યારે જ પ્રાણી પોતાના આત્મસ્વરૂપને જોઇ શકે છે, તે સિવાય આત્મસ્વરૂપનો બોધ થઇ શકતો નથી અને આત્મસ્વરૂપ યથાર્થ સમજાયા સિવાય મોહ નષ્ટ થતો નથી. એ બન્ને પરસ્પર કાર્ય-કારણભાવે વર્તે છે.

જૈનોનું યોગદર્શન

યોગ એ ક્રિયામાર્ગનો પર્યાય છે. આ યોગ માર્ગ ઉપનિષદોમાં પ્રસંગોપાત વર્ણવવામાં આવ્યો છે. તે પછી દરેક દર્શનકારે પોતપોતાના સૂત્ર ગ્રંથોમાં સાધનરૂપે યોગને વર્ણવ્યો છે. મહર્ષિ ગૌતમે ન્યાય સૂત્રમાં ન્યાયના પેટામાં યોગનો વિષય લીધો છે. મહર્ષિ કણાદે વૈશેષિક દર્શનમાં યમ, નિયમ, શૌચ વગેરે યોગના અંગોને દેખાડયા છે. મહર્ષિ શ્રી કપીલે સાંખ્ય શાસ્ત્રમાં યોગને સમાવ્યો છે. શ્રી વેદવ્યાસે વેદાંત સૂત્રમાં ત્રીજા અધ્યાયનું નામ "સાધન અધ્યાય" રાખી તેમાં યોગ ગાયો છે. શ્રી ભગવદ્ ગીતામાં આ યોગ શ્રી કૃષ્ણે ગાયો છે. ગીતામાં છઠ્ઠા અધ્યાયમાં યોગનું વિસ્તૃત વર્ણન છે. શ્રી ગીતા કહે છે કે—

तपस्विभ्योऽधिको योगी, ज्ञानिभ्यश्चाधिको मत
कर्मिभ्यो श्चाधिको योगी तस्माद्योगी भवार्जुन!

મહાભારતના અનુશાસન પર્વમાં પણ યોગનો ઉપદેશ છે. યોગ વાશિષ્ઠમાં પણ યોગ સરસ રીતે છવાયલો છે ભાગવતમાં પણ યોગનું વર્ણન છે. તાંત્રિક ગ્રંથોમાં પણ યોગની પ્રક્રિયાઓ મળે છે, મહાનિર્વાણ તંત્ર અન ષટ-ચક્રનિરૂપણ આદિ ગ્રંથો યોગનું વર્ણન કરે છે.

યોગના બે માર્ગો છે. રાજયોગ અને હઠ-યોગ. તેમાં સર્વે શાસ્ત્રોએ રાજયોગને પ્રશંસ્યો છે. આસન, પ્રાણાયામ વિગેરેથી યોગની પ્રાપ્તિ હઠયોગપ્રદિપિકામાં સાદ્યન્ત વર્ણવી છે. શ્રી ગીતાની જ્ઞાનેશ્વરી મહારાતી ટીકામાં યોગનું સવિસ્તર વર્ણન છે, મૈથિલ પંડિત ભવદેવનો રચેલ યોગ નિબંધ યોગને વર્ણવી બતાવે છે. કબીરજીનો બીજક ગ્રંથ યોગની પ્રક્રિયાઓ વર્ણવે છે.

યોગ માટે શ્રેષ્ઠમાં શ્રેષ્ઠ પુસ્તક મહર્ષિ પતંજલીનું યોગદર્શન છે તે **अथ योगानुशासनम्** થી શરૂ કરી **योगश्चित्तवृत्तिनिरोधः** એમ યોગની વ્યાખ્યા કરે છે. યોગશાસ્ત્રના પાયારૂપ પતંજલીનું યોગશાસ્ત્ર યોગ વિષયના સર્વોત્તમ ગ્રંથ તરીકે સર્વત્ર સ્વીકારાયો છે. આ યોગશાસ્ત્રના ૪ પાદ અને ૧૯૫ સૂત્રો છે. સમાધિ, સાધન, વિભૂતિ અને ચોથું કૈવલ્ય પાદ. છ યોગને માટે આ ગ્રંથ ચાવી રૂપ છે. એ યોગશાસ્ત્ર સર્વ દર્શન સમન્વય રૂપે લખાયો છે. એની દષ્ટિ અતિ વિશાળ છે.

જૈન દર્શન ઉપર યોગશાસ્ત્રનો પ્રભાવ વિશે-

૫પણે પડયો છે આ બને દર્શનોનુ સામ્ય અધિક પ્રમાણમા (૧) શબ્દ, (૨) વિષય અને (૩) પ્રક્રિયામા સામ્ય દેખાય છે જૈન તત્ત્વજ્ઞાનમા નિવૃત્તિનુ તત્વ પ્રધાનપણે મનાયુ છે મહાયોગી શ્રી મહાવીરસ્વામીએ બાર વરસ સુધી મૌન ધારણ કરી યોગ કરી આત્મચિંતન કર્યું હતુ ત્યારથી જૈન ત્યાગીઓમા યોગને પ્રાધાન્ય અપાયુ છે. જૈનોના આગમોમા પાચ યમો, તપ, સ્વાધ્યાયને પ્રાધાન્ય અપાયુ છે. યોગનુ મુખ્ય અંગ ઇન્દ્રિયવિજય જૈન ધર્મનુ મુખ્ય અંગ છે, પ્રત્યાહાર જૈન સાધુઓના જીવનમા વણાયલુ છે જૈન ધર્મ યોગની એકાગ્રતાને પોતાના ધર્મમા સ્થાન આપે છે, પરંતુ જૈન ધર્મ અહંત્વ, મમત્વનો ત્યાગ એ યોગની ખરી ભૂમિકા ગણે છે. એને જ પારમાર્થિક યોગ દેખાડે છે યોગ જૈન આચાર શાસ્ત્રમા વર્ણવેલો છે

જૈન શાસ્ત્ર આત્મચિંતનને જીવનનુ મુખ્ય ધ્યેય ગણે છે નિવૃત્તિમા પ્રવૃત્તિ ઓપે છે એને જ જૈન ઉત્તરાધ્યયનમા " અષ્ટ પ્રવચનમાતા " કહેલ છે સ્વાધ્યાય અને ધ્યાન જૈન સમ્યક્ દર્શનમા ઉપયોગી છે ધ્યાન એ યોગનો પર્યાય છે

જૈન આગમ પછી જૈન નિર્યુક્તિમા યોગનું સ્પષ્ટીકરણ છે વાચક ઉમાસ્વાતિરચિત તત્ત્વાર્થસૂત્રમા ધ્યાનના જુદા જુદા અંગો સ્પષ્ટ કરવામા આવ્યા છે જિનભદ્રગણી ક્ષમાશ્રમણની બનાવેલ પુસ્તિકા ધ્યાનશતક ધ્યાન ઉપર જ રચાઇ છે

જૈન યોગશાસ્ત્રમા હવે હરિભદ્રસૂરિએ મહત્વનો પ્રકાશ આપ્યો એમણે 'યોગબિંદુ, યોગદૃષ્ટિસમુચ્ચય, યોગવિંશિકા, યોગશતક રચ્યા છે ષોડશક એ પણ એમનો ગ્રંથ છે શ્રી હરિભદ્રસૂરિ યોગી હતા એમણે પાતંજલ યોગદર્શનના પાયા ઉપર સરસ ઇમારત ઊભી કરી છે હરિભદ્રસૂરિ ઉદાત્તાત્મા છે પાતંજલ યોગદર્શનનુ રૂણ મુક્ત કંઠે સ્વીકારે છે યોગપ્રક્રિયાના રૂઢ શબ્દોની સાથે જૈન સંકેતોનુ સુંદર સંમિશ્રણ કરે છે તે સિવાય યોગની આઠ દૃષ્ટિઓનુ નવીન સરસ વર્ણન આપે છે

જૈન આગમમા હેમચંદ્રસૂરિ સૂર્ય હતા એમની વિદ્વત્તા, સર્વગ્રાહી શક્તિ, એમની સૂક્ષ્મ શાસ્ત્રદૃષ્ટિ, એમની વ્યાપક બુદ્ધિમત્તા ખરેખર અનુપમ છે એ જમાનામા સૂરિજી આખા ભારતમા સર્વ શ્રેષ્ઠ વિદ્વાન હતા કોઇ પણ સાહિત્યના વિષયને ન્યાય આપવા એમની પ્રખર વિદ્વત્તા પ્રકાશિત રહે છે સૂરિજીએ યોગની વ્યાખ્યા જૈન સંકેતો અને શૈલી મુજબ કરી છે સૂરિજીએ મનની ચાર અવસ્થાઓનુ વર્ણન કર્યું છે (૧) વિક્ષિપ્ત, (૨) યાતાયાત (૩) શ્લિષ્ટ (૪) સુલિન

યોગશાસ્ત્રના ક્ષેત્રમા સૂરિજી પછી બીજુ નામ ઉપાધ્યાય યશોવિજયજીનુ છે એઓ પણ સમર્થ વિદ્વાન અને યોગી હતા જૈન અને જૈનેતર યોગનુ એમને વ્યાપક જ્ઞાન હતું આથી એમના અધ્યાત્મસાર, અધ્યાત્મોપનિષદ અને બત્રીસીઓ સર્વે દર્શનોના જિજ્ઞાસુઓને સમાન ભાવે ઉપયોગી છે ઉપાધ્યાયજી યોગના અનુભવી હતા કોઇ પણ જૈન સાધુને હઠયોગ ઉપર પક્ષપાત નથી આત્મચિંતન માટે જ યોગદૃષ્ટિ સ્વીકારે છે યશોવિજયજી જૈન યોગ મંતવ્યોની પરિભાષાનો જૈનેતર દર્શનો સાથે સુયોગ્ય મિલન કરી પોતાની સમ્યગ્દૃષ્ટિ દેખાડે છે એમણે મહર્ષિ પતંજલિકૃત યોગદર્શન ઉપર લઘુવૃત્તિ લખી છે એમા યોગ સાથે સાંખ્ય પ્રક્રિયા પણ વર્ણવી છે જૈન અને જૈનેતર પરિભાષાનો છૂટથી ઉપયોગ કર્યો છે ઉપાધ્યાયજી સૂક્ષ્મતત્ત્વવેત્તા અને ગુણગ્રાહક હતા શ્રી ભગવદ્ ગીતાનો પણ એમણે સર્વગ્રાહી દૃષ્ટિથી ઉપયોગ કર્યો છે

શ્વેતાંબર જૈન સહિત્યમા યોગસાર નામનો

ગ્રંથ કોઈ આચાર્યનો બનાવેલો મળ્યો છે. હેમસૂરિજીના યોગશાસ્ત્રની પદ્ધતિ અનુસારે છે.

દિગમ્બર જૈન સાહિત્યમાં પણ યોગ માટે યોગ સંબંધીના થોડાંક ગ્રંથો, પુસ્તકો મળે છે. બે નાની પુસ્તિકા "ધ્યાનસાર" ને "યોગપ્રદીપ" છે. જૈન યોગમાં નિવૃત્તિ તત્વની પ્રાધાન્યતા સ્વીકારવામાં આવી છે, અને યોગને ધ્યાન એક જ અર્થમાં વપરાય છે. છેવટે યોગ સંબંધી હરિભદ્રસૂરીના બે શ્લોકો આપી આ લેખ સમાપ્ત કરશે. એમાં સંપ્રજ્ઞાત અને અસમપ્રજ્ઞાત સમાધિનું વર્ણન છે.

समाधिरेष एवान्यैः संप्रज्ञातोऽभिधीयते ।
सम्यक् प्रकर्षरूपेण वृत्त्यर्थज्ञानतस्तथा ॥
असम्प्रज्ञात एषोऽपि समाधिर्गीयते परैः ।
निरुद्धशेषवृत्त्या दिनत्स्वरुपानुवेधतः ॥

હરિભદ્રસૂરિના યોગ સંબંધી માટેના વિચારો માટે આવતો લેખ જુઓ.

ડુંગરશી ધરમશી સંપટ.

સમ્યગ્જ્ઞાનની કુંચી

યોગની અદ્ભૂત શક્તિ

(ગતાંક પૃષ્ઠ ૭૯ થી શરૂ)

હિન્દના યતિઓ આલસ્યની પ્રતિમૂર્ત્તિ રૂપ છે એમ ખાસ કરીને યુરોપ અને અમેરિકાના ઘણા મનુષ્યો માને છે. હિન્દના યતિઓ આથી યુરોપ અને અમેરિકામાં અનેકવાર ટીકાનો વિષય થઇ પડે છે. ઉચ્ચ કોટિના યોગી મનુષ્યો કેવાં મહાન્ અદ્દભુત કાર્યો કરી શકે છે તેનું ટીકાકારોને કશુંયે જ્ઞાન નથી હોતું. યોગીઓના સંબંધમાં પ્રાયઃ અજ્ઞાનને કારણે જ તેમના સંબંધમાં અનેક રીતે ટીકાઓ થયા કરે છે અને થાય છે. સ્વામી રામતીર્થ જ્યારે અમેરિકા ગયા ત્યારે એક વિદ્વાન્ અમેરિકને હિન્દના યતિઓ અને યોગીઓના સંબંધમાં ટીકા કરતાં, હિન્દના યતિઓ અમેરિકામાં આવે તેથી અમેરિકામાં આલસ્યનો પ્રાદુર્ભાવ થાય એમ જણાવી, અમેરિકામાંથી તુરત ચાલ્યા જવાની સ્વામીજીને તાકીદ પણ કરી હતી. સ્વામીજીને કંઇ સારું કામ કરવાનો બોધ પણ આપ્યો હતો.*

સ્વામીજીને આ ટીકાથી લેશ પણ સંક્ષોભ ન થયો.

સ્વામીજીએ સામાન્ય રીતે હિન્દના યતિઓ

---

* પાશ્ચાત્યોનું સત્કાર્ય (સત્કાર્યો) દુઃખી અને ઈજા પામેલા મનુષ્યોને તાત્કાલિક મદદ અને અનાથોને તાત્કાલિક સહાય એટલામાં જ આવી જાય છે, પાશ્ચાત્યો દુઃખી અને અનાથ મનુષ્યોને પ્રાયઃ હંમેશને માટે સહાય નથી કરતા. જે મનુષ્યોને જીવન–નિર્વાહ નિમિત્તે પોતાનો બધો સમય કોઇ ને કોઇ કામમાં જ વ્યતીત કરવો પડે છે, તેઓ દુઃખી મનુષ્યોને હંમેશ મદદ ન જ કરી શકે એ દેખીતું છે. અનાથ મનુષ્યોને તાત્કાલિક રાહત જ મળે છે અને એ રીતે સહાયનું સ્વરૂપ આધ્યાત્મિક પ્રતિનું નથી હોતું. એ સહાયથી સહાય આપનારને માનસિક કે આધ્યાત્મિક શાન્તિ ભાગ્યેજ પરિણમે છે. મનુષ્યને ખરી શાન્તિ ધર્મથી જ મળી શકે છે. જે ઉદારતા કે સહાયમાં ધર્મ–તત્વ જ ન હોય તે ઉદારતા કે સહાય નિરર્થક જ કહી શકાય. એ ઉદારતા અને સહાયનું ક્ષેત્ર સંકુચિત હોય છે. તેથી પરમ ધ્યેયની સિદ્ધિ નથી થઇ શકતી. ધર્મ, જીવનમાં જ સાચી અને સર્વ પ્રકારની ઉદારતા સંભવી શકે છે. એ ઉદારતા અત્યંત ઉપયુક્ત છે. તેથી સત્ય ધ્યેયની પ્રાપ્તિ પણ થઇ શકે છે. એકલી ઉદારતા ધર્મભાવના અને ઉચ્ચ સદ્ગુણના પરિણામરૂપે ભાગ્યે જ સંભવી શકે છે. ધર્મભાવના યુક્ત ઉદારતા જ પરમ કલ્યાણકારી છે.

અને ખાસ કરીને પોતાને માટે થયેલી ટીકાનો સુંદર જવાબ આપતા જણાવ્યું હતું કે–

“સત્કાર્ય તો આ જગતમાં સર્વત્ર થઈ રહેલ છે હું અને મારો પરમાત્મા પોતાનું સત્કાર્ય કર્યા કરશે આલસ્યના સંબંધમાં મારે એટલું જ કહેવાનું છે કે, કૃત્રિમ દ્રવ્યો અને ટાપટીપના બોજામાં ડૂબી જવું એ જ આલસ્ય છે. પ્રભુને બદલે દ્રવ્ય આદિની પ્રાપ્તિમાં સમય વ્યતીત કરવો એ પણ આલસ્ય જ છે મનુષ્યને ખાનપાન, નિદ્રા, હાસ્ય, રૂદન આદિ કોઈ પણ સ્થિતિમાં સ્વાતંત્ર્ય ન હોય તો તે પણ આલસ્ય જ કહી શકાય. જીવનની જે ધમાલમાં શાન્તિ જ ન હોય તે જીવન આલસ્ય રહિત કેમ કહી શકાય? એ ધમાલને પડતી મૂકી મનુષ્ય નૈસર્ગિક સુખમાં મગ્ન થાય તો જ જીવન ખરી રીતે આલસ્યરહિત બને પાશ્ચાત્યો ભ્રાતૃભાવથી સર્વથા વંચિત છે તેઓ અહંભાવથી પ્રાય. એટલા બધા ઓતપ્રોત થઇ ગયા છે કે, તેમનો વાસ્તવિક ઉદ્ધાર ન જ થાય પાશ્ચાત્યોની એકંદર સ્થિતિ ખરેખર દયાપાત્ર છે તેમણે કૂપમંડક દશામાંથી મુક્ત થઈને વિશ્વના ચોગાનમાં આવવું જોઇએ પ્રાણીમાત્ર પ્રત્યે પ્રેમભાવ કેળવવો જોઇએ દુઃખી મનુષ્યોના દ્રવ્ય-શોષણરૂપ ભયંકર રક્તપાતથી પાશ્ચાત્યો કદાપિ સુખી નહિ જ બને કૃત્રિમતા અને અશાન્તિનું નિવારણ નહિ જ થાય. પાશ્ચાત્યો શા માટે આટલો બધો દંભ સેવે છે એ નથી સમજાતું જે કૃત્રિમતામાં જીવનનો ખરો આનંદ લુપ્ત થાય તે કૃત્રિમતા સત્વર પરિહાર્ય થઈ પડે છે’ (ચાલુ)

વર્તમાન સમાચાર.

શ્રી જિનાગમપ્રકાશિની સંસદ્

પાટણ(ગુજરાત)માં બિરાજતા ઇતિહાસ-સંશોધક પ્રખર સાહિત્યપ્રેમી મુનિવર્ય શ્રી પુણ્યવિજયજી મહારાજ સાહેબના પ્રયાસથી જૈન આગમોનું સુંદર ને શુદ્ધ સંશોધન કરી પ્રકાશન કરવાનું કાર્ય હાથ ધરવાનું કરતા શ્રીમદ્ હેમચંદ્રાચાર્ય જૈન જ્ઞાનમંદિરમાં તેની સ્થાપના માગશર શુદિ ૭ બુધવારના રોજ કરવામાં આવી આ સંસ્થાના કાર્યવાહક મંત્રી તરીકે શાહ કેશવલાલ મંગળચંદ તથા શાહ ચિમનલાલ મોહનલાલની વરણી કરવામાં આવી છે આ આગમોના સંશોધન કાર્યને અંગે લગભગ રૂા બે લાખ જેટલી રકમ નોંધાઇ ચૂકી છે આ ઉદ્ઘાટન સમયે બહારગામના અનેક સાહિત્યરસિકો તરફથી પ્રાચીન સાહિત્ય અંગે યોગ્ય વિવેચનો થયા હતા

જૈન સોસાયટી (અમદાવાદ) તા ૨૨ ૧૧-૪૪ ના મુનિરાજ દર્શનવિજયજી (ત્રિપુટી) મહારાજના પ્રમુખપણા નીચે જૈન પ્રાચ્ય વિદ્યાભવનની સ્થાપના કરવામાં આવી છે મંગલાચરણ થયા બાદ ઉક્ત પ્રાચ્ય વિદ્યાભવનની જરૂરીયાત માટે અનેક વિદ્વાન મુનિરાજો તથા અન્ય વિદ્વાન વક્તાઓએ વિવેચનો કર્યા હતા આ સંસ્થાને પાંચ વર્ષની મદદ તરીકે રૂપીઆ ૪૭૦૦૦) મળેલ છે તેના સભ્યો લગભગ ૭૫ છે તેમજ કોલેજોમાં અર્ધમાગધી ભણતા વિદ્યાર્થીઓએ અભ્યાસ કરવાની શરુઆત કરી છે તે માટે પાંચ પંડિતો રોકવામાં આવ્યા છે જૂના પુસ્તકોનું સંશોધન અને પ્રકાશન તેમજ અલભ્ય પુસ્તકો ફરી લખાવવા તે સંબંધી યોજના પણ વિચારાઇ રહી છે

શાહ બાબુભાઇ કુંવરજીનો સ્વર્ગવાસ.

ભાઇ બાબુભાઈ થોડાક માસની બિમારી ભોગવી માગશર વદી ૫ ના રોજ સ્વર્ગવાસ પામ્યા છે આ શહેરના જૈન સંઘમાં અગ્રગણ્ય, અનાજના મોટા વેપારી, મિલનસાર અને માયાળુ હતા તેઓ આ સંસ્થાના સભ્ય હતા તેમના સ્વર્ગવાસથી એક સારા સભાસદની ખોટ પડી છે તેમના પવિત્ર આત્માને અનંત શાંતિ પ્રાપ્ત થાઓ એમ ઇચ્છીએ છીયે

Reg. No. B. 431

દાનવીર આદર્શ માતાનું પરલોકગમન.

કલકત્તા જ્યુટ બેલર્સ એસોસીએશન આદિના પ્રમુખ દાનવીર બાબુસાહેબ **શ્રી ડાલચંદજી** સીંઘીના ધર્મપત્ની શ્રીમતી **મુન્નીકુમારીબીબી** સાહેબા ૭૭ વર્ષની ઉંમરે તેમના રહેઠાણ કલકત્તા બાલીગંજ મુકામે તા. ૧૦-૧૧-૪૪ ના રોજ દેવલોક પામ્યા છે, જેથી સમાજે એક મહાન સ્ત્રીરત્ન ગુમાવ્યું છે.

પ્રથમ તેઓશ્રી આદર્શ અને અજીમગંજના અગ્રગણ્ય કાર્યકુશલ પતિના ધર્મપત્ની તરીકે અને પછી ધર્મપરાયણ અને મહાનપુરુષ, જૈન દાનવીર નરરત્ન બાબુસાહેબ **બહાદુરસિંહજી** પુત્રના માતુશ્રી તરીકે યથાર્થ રીતે જીવી જાણ્યું છે.

માતા પુત્રનો એટલો જ્વલંત પ્રેમ હતો કે શ્રીમાન બાબુ સાહેબ શ્રી બહાદુરસીંહજી-સીંઘી સાહેબના પરલોકગમનથી એમને અતિશય દુઃખ થતાં અને એ દુઃખને મીટાવવા, પોતાના પ્રિય પુત્ર પછી ચાર માસ પછી પોતે પણ, ચાલી નીકળ્યા.

એમની બુદ્ધિચાતુર્યતા, એનો દાની સ્વભાવ એટલો બધો ઉત્તમ હતો કે એમના યશસ્વી પતિ ને પુત્રને એમની સલાહ કાર્યોમાં ઉપયોગી થઇ પડતી. આ આદર્શ માતુશ્રીએ ઇ. સ. ૧૯૨૭માં રૂા. બાર લાખની સખાવત કરી હતી. તદુપરાંત પોતે ૨ લાખ રૂપીઆથી અધિક રૂપીઆ દાન કરવા માટે પોતાની પાછળ મૂકી ગયા છે. તેઓશ્રીના સ્વર્ગવાસથી સમાજે એક મહાન સ્ત્રીરત્ન ગુમાવ્યું છે, એમ કહીએ તો તેમાં જરાય ખોટું નથી.

અંતમાં એ મહાન પવિત્ર આત્માને અખંડ અનંતશાંતિ પ્રાપ્ત થાઓ એમ આ સભાની પરમ કૃપાળુ પરમાત્મા પ્રત્યે પ્રાર્થના છે.

વિષયાનુક્રમ.

મુદ્રકઃ શાહ ગુલાબચંદ લલ્લુભાઇ : શ્રી મહોદય પ્રીન્ટીંગ પ્રેસ : દાણાપીઠ-ભાવનગર.

શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ

પ્રકાશક—શ્રી જૈન આત્માનંદ સભા-ભાવનગર

વીર સં. ૨૪૭૧ | પોષ | પુસ્તક ૪૨ મું.

વિક્રમ સં. ૨૦૦૧ | ઇ. સ. ૧૯૪૫ જાન્યુઆરી : | અંક ૬ ઠ્ઠો.

શ્રી અજિતજિન સ્તુતિ

(દૂર ચલા ચલ—એ રાગ)

પ્રીત કીયા કર તૂં સદા પ્રીત કીયા કર,
જિનજી અજિત સે તૂ સદા પ્રીત કીયા કર,
વહી પ્યાર કે ઉદ્ધાર હૈ અધીકાર નહિ હૈ,
સચ્ચા વહી સુખકાર હૈ દુઃખકાર નહિ હૈ
પ્રીત કર કે તૂ તેરી જીત કીયા કર, પ્રીત કીયા કર
જો મૂર્ખ હૈ ક્યા જાને યહ મતલબ કી બાતે,
સત્ય કી બાતો સે હરે મોહકી ઘાતે,
જૂઠ છોડ સત્ય કી તૂ રીત કીયા કર, પ્રીત કીયા કર.
હરદમ હો તેરે દિલમે છબી જિનકી પ્યારી,
પાર હો જાવે જીવનકી નાવ તુમારી,
નિત્ય યશોભદ્ર પ્રભુ ગીત કીયા કર, પ્રીત કીયા કર

સંક્ષિપ્ત બોધવચનમાલા.

લેખક—આ. શ્રી વિજયપદ્મસૂરિ

૧ દશ દૃષ્ટાંતે દુર્લભ એવા માનવજીવનને પામ્યા છતાં પણ મોહાદિ શત્રુઓના ગુલામ બનીને જે જીવો પરમ ઉલ્લાસથી અવિચ્છિન્ન પ્રભાવશાલી-નિઃકાલાબાધિત-શ્રી જૈનેન્દ્ર શાસનની સાત્ત્વિકી આરાધના કરતા નથી તેઓ જ્યાં રત્નો ભરેલા છે એવા શ્રી રોહણાચલ પર્વત પર ગયા છતાં પણ રત્નો લેવા ભૂલી જનારા મનુષ્યો જેવા જાણવા. અહીં બ્રહ્મદત્તચક્રવર્તી વગેરેના દૃષ્ટાંતો જાણવા.

૨ જ્યાં સુધી ભાગ્ય સતેજ હોય, ત્યાં સુધી વિરોધી માણસે ગોઠવેલી અવળી બાજી પણ સવળી જ થઈ જાય છે, એટલે પુણ્યશાળી જીવોને દુઃખનું કારણ પણ સુખને આપે છે. સામાનું બૂરું કરવું, એ આપણા હાથમાં નથી તેમ કરતાં બૂરું ચિતવનાર જીવનું તો જરૂર બૂરું થાય છે, માટે જ કહ્યું છે કે—" परस्य चिंत्यते, यत्तु स्वस्य तज्जायते ध्रुवं " આ બાબતમાં મણિયાર (માણિભદ્ર) શેઠના પુત્ર દામન્નકને જાનથી મારવા ચાહનાર સાગરદત્ત વગેરેના દૃષ્ટાંતો જાણવા. સાગરદત્તે દામન્નકને મારવા પ્રયત્નો કરતાં પોતાનો દીકરો સમુદ્રદત્ત કસાઈના હાથે માર્યો ગયો, ને તેના દુઃખથી પોતે પણ મરણ પામીને દુર્ગતિમાં ગયો. દામન્નકે પાછલા ભવમાં જીવહિંસા કરી હતી, તેથી ભવાંતરમાં મરકીના ઉપદ્રવથી તેના વંશના બીજા બધા મરી ગયા ને પૂર્વભવે પાળેલી જીવદયાના પ્રતાપે પોતે જ જીવતો રહ્યો. પાછલા ભવમાં (દામન્નકના જીવ) મચ્છીમાર નરકે મુનિની ભક્તિ કરી, તેથી સાગરદત્તે તેનું પાલન કર્યું, જાળમાં આવેલા માછલાંને ત્રણ વાર છોડી દીધા. તેથી ત્રણ વાર તે મરતાં મરતાં બચી ગયો. એટલે બે વાર કસાઈના હાથે મરતાં બચ્યો ને એક વાર સમુદ્રદત્તના હાથે મરતાં બચ્યો. માછલાની પાંખ તોડવાથી તેની આ ભવમાં (દામન્નકના ભવમાં) આંગલી છેદાઈ ને જીવદયા પાળી તેથી તે ભવાંતરમાં ઉત્તમ કુલમાં જન્મ, આરોગ્ય, કલાજ્ઞાન, દીર્ઘાયુષ્ય, ઉત્તમરૂપ, યશ, કીર્તિ, વિશાલ સુખસામગ્રી, આબાદી વગેરે પામ્યો. એમ સમજીને ભવ્ય જીવોએ કોઈનું પણ બૂરું ચિતવવું નહિ, ને પૂર્ણ ઉલ્લાસથી 'પોતાની જેવા બીજા જીવો ગણવા' આ શિક્ષાસૂત્રને યાદ રાખી, નિર્મલ જીવદયા પાળવી.

૩ મુનિઓ સ્વાધ્યાય કરતા હોય, તે સાંભળતા

અનેક જીવોને વૈરાગ્યભાવના પ્રકટે છે ને મોક્ષમાર્ગની આરાધના કરવામાં ઉત્સાહ પ્રકટે છે—આ બાબતમાં દૃષ્ટાંત રત્નપુરના રાજા યશોભદ્ર અને અવંતીસુકુમાલાદિના જાણવા.

૪ શ્રી દત્તસૂરિ—યશોભદ્રસૂરિ—પ્રદ્યુમ્નાચાર્ય—ગુણસેનસૂરિ—દેવચંદ્રસૂરિ—હેમચંદ્રસૂરિ આ પટ્ટક્રમે શ્રી હેમચંદ્રસૂરિ મહારાજ થયા.

૫ સિદ્ધરાજ જયસિંહ—કુમારપાલના દાદા દેવપ્રસાદના કાકા કર્ણદેવના પુત્ર થયા, એમ નીચેની બીના ઉપરથી જાણી શકાય છે.

ભીમદેવ	ભીમદેવ (કર્ણદેવનો પિતા)
|	|
કર્ણદેવ	ક્ષેમરાજ
|	|
જયસિંહદેવ (સિદ્ધરાજ)	દેવપ્રસાદ
	|
	ત્રિભુવનપાલ
	|
	કુમારપાળ

આ રીતે પરમાર્હત કુમારપાલ રાજા સિદ્ધરાજના સગા થાય એમ ઐતિહાસિક ગ્રંથોમાં પણ જણાવ્યું છે.

૬. જેમ સુખડનું ઝાડ બીજા લીંબડાના ઝાડ વગેરેથી ઢંકાયું હોય, તો પણ તે સુગંધથી પ્રકટ જણાય, તેમ સજ્જન પુરુષો પોતાનું નામ ન બોલે ને છુપા વેષમાં ફરતાં હોય, તો પણ પોતાના સદ્‌ગુણોથી છાનાં (ઢાંકયા) રહેતા નથી એટલે બીજા દેખનારા લોકો ગુણ જોઇને તરત જ સજ્જનને ઓળખી કાઢે છે.

૭. અપુત્રિયો રાજા મરણ પામે ત્યારે રાજ્યને લાયક પુરુષની તપાસ કરવા માટે પૂર્વે પાંચ દિવ્ય તૈયાર કરવામાં આવતા તે પાંચ દિવ્યના નામ આ પ્રમાણે જાણવા. ૧. હાથી ગર્જારવ કરે. ૨. અશ્વ હેષારવ (ખોંખારો) કરે. ૩. હાથી રાજ્યને લાયક પુરુષની ઉપર જળથી ભરેલો કળશ સૂંઢથી ઢોળે (ખાલી કરે). ૪. ચામર વીંજાય. ૫. છત્ર મસ્તકે ધારણ કરાય. જેને ઉદ્દેશીને આ પાંચ દિવ્ય પ્રકટ થાય તે પુરુષ રાજ્યને લાયક ગણાય. આવું મૂલદેવની બાબતમાં બન્યું, તેથી તે બેનાતટ નગરનો રાજા થયો. તેને અત્યંત દુઃખના સમયે પણ પરમ ઉલ્લાસથી સુપાત્રદાન દેવાથી રાજ્ય મળ્યું.

૮. ચાર ગતિરૂપ સંસારની રખડપટ્ટીનો નાશ કરવાનો અદ્વિતીય ઉપાય નિર્મલ સંયમની સાત્ત્વિકી આરાધના કરવી, એ જ છે. જેમ દાવાગ્નિને શાંત કરવા (ઓલવવા માટે) નવીન મેઘ સિવાય બીજો કોઇ સમર્થ થાય જ નહિ, તેમ સમ્યગ્દર્શન જ્ઞાન સહિત સંયમની આરાધના જ સંસારની રખડપટ્ટી દૂર કરાવવા સમર્થ છે, એમ ચોક્કસ સમજવું.

૯. જેની હયાતીમાં રાગ દ્વેષ વગેરે ભાવ શત્રુઓનું જોર ઘટવું જોઇએ, તેને બદલે તે વધતું હોય, તો તે ઉત્તમ જ્ઞાન કહી શકાય જ નહિ. સૂર્યના આકરા કિરણની આગળ જેમ અંધકાર ટકે જ નહિ, તેમ સાચું જ્ઞાન પ્રાપ્ત થતાં રાગાદિ શત્રુઓનું કંઇ ચાલે જ નહિ. કહ્યું છે કે—

तज्ज्ञानमेव न भवति, यस्मिन्नुदिते विभाति रागगणः ॥
तमसः कुतोऽस्ति शक्ति-र्दिनकरकिरणाग्रतः स्थातुम् ॥१॥

૧૦. આઠે કર્મોમાં મોહનીય કર્મ એ મુખ્ય છે. ને તેમાં પણ મિથ્યાત્વ મોહનીય મુખ્ય છે; કારણ કે તેની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ ૭૦ કોડાકોડી સાગરોપમ પ્રમાણ જણાવી છે.

૧૧. જે પરસ્ત્રીને માતા સમાન ગણે, પારકી ચીજને ઢેફા સમાન ગણે, ને સર્વ જીવોને પોતાની જેવા માને તે પંડિત કહેવાય. કહ્યું છે કે—

मातृवत्परदारेषु, परद्रव्येषु लोष्टवत् ॥
आत्मवत्सर्वभूतेषु, यः पश्यति स पण्डितः ॥ १ ॥

૧૨. પરવસ્તુઓની સ્પૃહા એ જ દુઃખનું ખરું કારણ છે, ને પરપદાર્થોની સ્પૃહાનો ત્યાગ એ સુખનું ખરું કારણ છે.

૧૩. જ્ઞાની આત્માઓ કરેલાં કર્મો ભોગવે છે ને અજ્ઞાની આત્માઓ પણ કરેલાં કર્મોને ભોગવે પણ તેમાં તફાવત એ પડે છે કે—જ્ઞાની આત્માઓ

સમતા ભાવે હાય–વોય કર્યા વગર કર્મોના ફળો ભોગવે છે ને અજ્ઞાની આત્માઓ ધૈર્ય ગુમાવી બેસે છે ને હાય–વોય કરી કર્મ ભોગવે છે તેઓ એમ સમજતા નથી કે હાય–વોય કરવાથી તો બીજા નવા અશુભ કર્મો જરૂર બધાય છે

૧૪ પાપકર્મના બધની અપેક્ષાએ પુણ્યકર્મનો બધ વ્યવહાર દષ્ટિએ ભલે સારો લેખાય, પણ આ સમજવુ જોઈએ કે પાપ કર્મનો બધ એ લોઢાની બેડી જેવો ને પુણ્ય કર્મનો બધ એ સોનાની બેડી જેવો છે પુણ્ય પાપનો સર્વથા નાશ થાય તો જ મુક્તિના અવ્યાબાધ સુખ મળે (ચાલુ)

અધ્યાત્મ વચન

મુનિ પુણ્યવિજયજી (સવિજ્ઞપાક્ષિક)

અધ્યાત્મની વ્યાખ્યા કરતા શાસ્ત્રકાર મહારાજાએ કહ્યુ છે કે–'आत्मानमधिकृत्य पचाचार चारिमा' આત્માને ઉદ્દેશીને જે પાંચે (જ્ઞાનાચારાદિ) આચારની સાધના કરવી તેનુ નામ 'અધ્યાત્મ' કહેવાય છે

આ અધ્યાત્મ શાસ્ત્રનો ઉપદેશ અમૃત સમાન કહ્યો છે, તેથી પ્રગટ આત્મામા પરમશાતિ અનુભવાય છે અને અનુક્રમે મોક્ષસુખની પ્રાપ્તિ થઈ શકે છે અધ્યાત્મ માર્ગ બતાવે તે 'અધ્યાત્મ વચન' છે જે વચન એકાત આત્મહિતને જ અર્થે પ્રવર્તે છે, જે વચન રાગ–દ્વેષાદિક વિકાર વર્જિત વીતરાગ પ્રભુની અમૃતમય વાણીના અનુવાદક હોય છે, જે વચન જ્ઞાન કે ક્રિયાનો એકાત પક્ષ ખેચતા નથી, જે વચનથી જ્ઞાન અને ક્રિયાને સાથે જ પુષ્ટિ મળે છે અને જે વચનવડે શુદ્ધ સમજપૂર્વક શુદ્ધ ક્રિયા સેવવા જ પ્રવર્તાય છે તેનુ નામ 'અધ્યાત્મવચન' કહી શકાય છે જેમ પખી બે પાખવડે જ ઊડી શકે છે અને રથ બે ચક્રવડે જ ચાલી શકે છે, તેમ 'અધ્યાત્મ' પણ શુદ્ધ જ્ઞાનક્રિયાના સમેલનથી જ પ્રવર્તે છે તે વિના અધ્યાત્મ કહી શકાય જ નહિ વસ્તુતત્ત્વની યથાર્થ સમજ મેળવી, હિતાહિતનો યથાર્થ વિવેક કરી જે સ્વહિત સાધનમા પ્રવૃત્ત થાય છે અને અહિત કાર્યથી નિવૃત્ત થાય છે તે જ અતે સ્વઈષ્ટ સિદ્ધ કરી શકે છે, તે વિના એકાંત જ્ઞાન કે ક્રિયાના પક્ષમા પડી સ્વપરને ભારે નુકસાનીમા ઉતારવાનુ બને છે અધ્યાત્મમાર્ગ આત્મકલ્યાણનો અમોઘ ઉપાય છે, તેથી તેમા જે કઈ કર્તવ્ય કરવામા આવે છે ને લોકદેખાવ માટે નહિ, પણ કેવળ પોતાના જ આત્માને લક્ષી તેની શુદ્ધિ અને તેની જ ઉન્નતિ અર્થે કરવામા આવે છે આવી અતરદષ્ટિ જેને જાગી છે, તે 'અધ્યાત્મદષ્ટિ' વા 'અધ્યાત્મી' કહેવાય છે એવા અધ્યાત્મદષ્ટિ મહાપુરુષો સત્તરમા ને ઓગણીસમા સૈકામા શ્રી આનદઘનજી અને શ્રી ચિદાનદજી થઈ ગયા વર્તમાનમા પણ કોઈ કોઈ વિરલ આત્મા એનો આશિક અનુભવ અનુભવતા હશે અનાદિકાળથી પરપુદ્ગલના અભ્યાસ યોગે જીવને અધ્યાત્મનુ આચરણ તો દૂર રહ્યુ, પણ એ વાર્તા પ્રત્યે પ્રેમ આવવો એય કઠીનતમ છે એવા જીવો પૂ ઉ૦ મહારાજે આઠ દષ્ટિ પૈકી બીજી તારા દષ્ટિમા વર્તતાને જણાવ્યા છે

'એહ દષ્ટિ હોય વર્તતા મનમોહન મેરે,
યોગ કથા બહુ પ્રેમ મનમોહન મેરે'
(બીજી દૃષ્ટિની સજ્ઝાય)

આ અધ્યાત્મ વિના પૂ ઉપાધ્યાયજી મહારાજના શબ્દોમા કહીએ તો—

'અધ્યાત્મ વિણુ જે ક્રિયા, તે તો તનુમલ તોલે,
મમકારાદિક યોગથી, ઈમ જ્ઞાની બોલે'

બાકી નામ અધ્યાત્મથી કઈ દિ વળવાનો નથી જેનુ ભાવ અધ્યાત્મ સાચુ છે અગર તેની સુરુચિ છે, મન્સુખભાવ છે તે જ આત્માના અધ્યાત્મના ત્રણ નિક્ષેપ (નામ, સ્થાપના ને દ્રવ્ય) સાચા છે આ ચારેમાથી એક નિક્ષેપો ઓળવવા યોગ્ય નથી આવા અધ્યાત્મને સૌ કોઈ લેખક વાચક પામી–કેળવી સ્વ આત્માનુ હિત સાધો એ જ સમીહા

જિનેન્દ્ર ભક્તિનું માહાત્મ્ય.

લેખકઃ–મુનિરાજ શ્રી લક્ષ્મીસાગરજી મહારાજ
વરસોડા.

" भक्तिं तीर्थंकरे गुरौ जिनमते "

જગતમાં તારક તરીકે જિનેશ્વરો છે. તેઓની ભક્તિ કરવાથી સાધક દુસ્તર સંસાર–સાગરને તરી જાય છે. વીતરાગ દેવની ભક્તિનો મહિમા અવર્ણનીય છે. મન અને વાણીથી પર હોવાથી યથાર્થ સ્વરૂપ સમજવું અશકય છે. પ્રાથમિક અવસ્થામાં રહેલા જીવો સંસારની વિચિત્ર જાળમાં જકડાયેલા હોવાથી અપાર દુઃખ અનુભવે છે. દુઃખોથી છૂટવા તલસે છે, વિવિધ પ્રયત્નો કરી છૂટે છે, છતાં બંધનો ઢીલાં થવાને બદલે ગાઢ બને છે, બંધનો શિથિલ કરવા કોઇપણ સાધન હોય તો તે તીર્થંકરદેવની ભક્તિ છે. ભક્તિરૂપ મંદાકિની શુષ્ક હૃદયોમાં જ્ઞાનનો વિકાસ કરે છે. શુદ્ધ જ્ઞાન અને નિર્મળ ચારિત્રને નવપલ્લવિત કરવા અપૂર્વ કાર્યો કરે છે. ભક્તિ વિના મોક્ષના દરવાજા ઉઘાડવાની અન્ય કોઇ ચાવી નથી.

" જો નર નિર્મલજ્ઞાન મન શુદ્ધિ ચરિત સાધે,
અનવધિ સુખકા સાર મુક્તિ કુંચિકા જીસકો લાધે;
શિવવાંછક પુરુષ મોક્ષપટકો સદ્ય ઉઘારે,
મોહ મારકે પહોંચે મોક્ષમંદિર કે દ્વારે. ॥ ૧ ॥

ભક્તિ શબ્દ સુંદર છે. તેનો પ્રયોગ સર્વત્ર થતો જોઇએ છીએ પણ મોહી સરાગી આત્માને ભક્તિ કરવાથી આત્માનો ઉદ્ધાર કદી જ થતો નથી. ઊલટો આત્મા રાગના બંધનોથી બંધાઇ સંસાર વમળમાં પડે છે. એ જ ભક્તિ જિનેન્દ્ર દેવોમાં કરવામાં આવે તો સાચેસાચ આત્મા વીતરાગ બને. ભમરીના સંગથી ઇયળપણું મટીને ઇયળ ભમરી પદને પામે છે તેમ જીવ જિનના ધ્યાનથી જીવ જિન બને છે. ઝેરના સેવનથી પ્રાણ નાશ પામે છે. એ જ ઝેરને કુશલ વૈદ્ય શુદ્ધ બનાવી અનુપાનથી આપે તો શરીરમાં નવજીવન લાવે છે, પ્રાણશક્તિ આપે છે. રાગગ્રસ્ત જીવનું કદિ પણ હિત થયું નથી, થશે નહિં તેમ રાગીઓની ભક્તિ જીવનની મલિનતા પ્રાપ્ત કરાવે છે. માત્ર જિનેન્દ્રના ગુણકીર્તન કરવાથી જ અંતઃકરણ નિર્મલ બને છે. દેવનો એ દેવ બનાવવાની શક્તિ જિનેશ્વરની ભક્તિમાં રહેલી છે. જિનેશ્વરના સ્વરૂપને ઓળખી જે ભક્ત જિનગુણગાન કરે છે તે જ પરમપદને પામે છે.

સ્વામી ગુણ ઓળખી,
સ્વામીને જે ભજે;
દરિશન શુદ્ધતા તેહ પામે,
જ્ઞાન, ચારિત્ર, તપ, વીર્ય ઉલ્લાસથી,
કર્મ જીપી વસે મુક્તિધામે. ॥ ૧ ॥

વીતરાગ ભગવાન કલ્પવૃક્ષ ને ચિંતામણિ કરતાં અધિક શ્રેષ્ઠ છે. કલ્પિત વસ્તુને આપનારા સાધનો કરતાં ભગવાન અકલ્પ અચિન્ત્ય સુખને આપે છે.

" ચિંતામણિ કહા તુમ આગે પરસુખદાઇ,
આપ અભાગે કહત કલ્પતરુ તુમ સમ કોઇ;
તુમ આગે સમર્થ કછું નાંહિ હોઇ "

જે જિનેશ્વરને શ્રદ્ધાપૂર્વક પીછાણે છે તે જ ગુરુને જિનમત અને સંઘને ઓળખી શકે છે. જિનેશ્વરની ભક્તિ–બહુમાનથી ગુરુ, જિનમત અને સંઘ ભક્તિ સત્ય બને છે. પ્રભુનાં દર્શન પૂજન સ્પર્શનથી જીવ શ્રેષ્ઠ સુવર્ણત્વને પામે છે. પારસમણિ પત્થર છતાં લોહને સુવર્ણત્વ આપે તેમાં કંઇ અધિકતા નથી. પ્રભુના સ્મરણ અને ધ્યાનથી અજરામરતા પ્રાપ્ત થાય છે.

" તુમ પદ ભેટત દીનદયાલા,
તુમ સમ સો હોવે તત્કાલા "

જિનેશ્વરના ચરણ–પૂજન કરનારને દીનદયાળ પરમાત્મા પોતાના જેવો બનાવે છે.

" ध्यानाज्जिनेश ! भवतो भविना क्षणेन
देहं विहाय परमात्मदशां व्रजन्ति ॥

નિરંતર નિષ્કામ ભાવનાથી જિનેશ્વરની આજ્ઞાનું

પાલન અને તેમના ગુણોનુ વર્ણન યતકિંચિત આચરણ કરવાથી સાધક પરમપદની પ્રાપ્તિ કરી શકે છે સર્વ જીવોમા આત્મભાવ રાખનાર જિનેશ્વરનો સાચો ભક્ત છે તેની ભક્તિ અખડ સુખને અપાવે છે

આચાર્ય હરિભદ્રસૂરિનો યોગ

આચાર્ય હરિભદ્રસૂરિજીએ યોગ વિષય ઉપર અનુષાગિક વિચારવાળા ચાર ગ્રથો રચ્યા છે જૈન યોગના આધ્યાત્મિક વિકાસનુ સ્વરૂપ ચૌદ ગુણસ્થાનોમા, ચાર ધ્યાન સ્વરૂપમા અને ત્રણ અવસ્થાઓ રૂપમાં ઉપલબ્ધ થાય છે હરિભદ્રસૂરિની શૈલી આધ્યાત્મિક ઉન્નતિને યોગરૂપે વર્ણવે છે ફળ અને સાધનની એકરૂપતા દેખાડે છે એમના ચાર મુખ્ય યોગના ગ્રથો પ્રસિદ્ધ થયા છે (૧) ષોડશક (૨) યોગવિંશિકા (૩) યોગબિંદુ (૪) યોગદ્રષ્ટિસમુચ્ચય આ ચારે પુસ્તકોમા ભિન્ન ભિન્ન દ્રષ્ટિકોણથી યોગની વ્યાખ્યા કરવામા આવી છે યોગના વર્ણનમા ધ્યાનને જ મુખ્ય ગણવામા આવેલ છે શ્રી હરિભદ્રસૂરિએ રાજયોગને જ વિશેષ ભાગે ચર્ચેલ છે રાજયોગનાજ જૈન સાધુઓ ઉપાસકો છે

હરિભદ્રસૂરિ પછી રાજયોગનુ સાહિત્ય જૈનોના સાધુઓનુ વિશેષ પ્રમાણમા નજરે દેખાતુ નથી આજના જૈન સાધુઓ ધ્યાનનો મહિમા આચારમા ઉતારે છે એઓ એકાત, શ્રવણ, મનન, પરિપાક ને અતે નિદિધ્યાસન સુધીના માર્ગે ગમન કરે છે, પરતુ યોગના પ્રયામોની પ્રથા પ્રસિદ્ધ થઇ નથી જૈનોમા એકાત મહિમા છે ધ્યાન ઉપર ધ્યેય ધારવામા આવ્યુ છે વૈરાગ્ય તો એમની દરેક ક્રિયામાં છે અભ્યાસને પણ અગત્યતા આપવામા આવે છે આ સર્વ સોનાની થાળીમા એક મોટી લોઢાની મેખ છે જૈન ધર્મના મુખ્ય સ્તભો અહિંસા અને તપ સયમ છે, છતા સાધુ મહારાજો બાહ્ય ક્રિયાઓ અને બાહ્ય આચારો ઉપર બહુ ભારે વજન મૂકે છે એકલા બાહ્ય આચારો પાલન ઉપર જૈન આધ્યાત્મિક ઉન્નતિની કિંમત કે કદર થવી જોઇએ નહિ સાધુશ્રીઓના વૈરાગ્ય અને આધ્યાત્મિકતાની જ ખરી કિંમત છે તિથિવાદ જેવા નજીવા વાદોને માટે મુખ્ય સ્થાન નથી સમાધિ સુધી પણ યોગી શાતિવિજયજી (આબુ) જેવા સાધુઓ પહોચતા હશે એ સાધુજી હમણા વિદેહ થયા છે

શ્રી પતજલીના યોગમા અને જૈન યોગમા સહજ ભિન્નતા પણ છે જૈન યોગશાસ્ત્ર વસ્તુને દ્રવ્ય પર્યાયરૂપ માને છે, યોગશાસ્ત્રમા उत्पादव्यय-ध्रौव्य युक्त सत् (યોગસૂત્ર, ૩ ૧૩–૧૪) મા જે ધર્મ ધર્મીની વ્યાખ્યા આપી છે તે દ્રવ્ય પર્યાય ઉભયને લાગુ પડે છે અર્થાત ઉત્પન્ન, વ્યય, ધ્રૌવ્ય આ ત્રણેયનુ સ્વરૂપ એમને લાગુ પડે છે જૈન યોગ દર્શનને "सर्वे भावा परिणामिन એવો પરિણામવાદનો સિદ્ધાત જડ અને ચેતન ઉભયમા લાગુ કરે છે ઉત્પાદવ્યયરૂપ પર્યાય જડ અને ચેતન બનેમા દાખલ કરે છે, યોગસૂત્રો (પતજલીના) ऋते चितिशक्ति परिणामिनो भावा આ સૂત્ર અનુસાર પરિણામવાદનો જડ એટલે પ્રકૃતિ ભાગમા જ ઉપયોગ કરે છે ચેતનમા કરતા નથી, બને દર્શનોમા આ મહત્વની ભિન્નતા છે

શ્રી હરિભદ્રસૂરિજી આધ્યાત્મિક વિકાસનુ વર્ણન ચૌદ ગુણસ્થાન રૂપમા, ચાર ધ્યાન સ્વરૂપમા અને બહિરાત્મા દિ ત્રણ અવસ્થા રૂપમા જૈન યોગશાસ્ત્રની શૈલીમા વર્ણન કરે છે, પણ તેઓશ્રી પતજલીના યોગસૂત્રને જરા પણ વ્હીસરી મૂકતા નથી, છેવટ સુધી એનો આશ્રય કરે છે શ્રી સૂરિજી નદીરૂપે સસારનુ વર્ણન કરે છે કાળરૂપી નદી અપરિમિત અને વિસ્તીર્ણ છે એના પ્રવાહનુ નામ વાસના છે એના બે છેડામાથી પ્રથમ અનાદિ અને બીજો સાન્ત છે યોગબિંદુમા સૂરિજી જણાવે છે કે—જ્યારે આત્માના ઉપર મોહના પડળો ઉતરતા જાડે છે ત્યારે આધ્યાત્મિક ઉન્નતિના પગથિયા ચડાય છે આધ્યાત્મિક વિકાસ વગરની સ્થિતિના સમયને જૈન શાસ્ત્ર અચરમ–પુદ્ગલ–પરાવર્તથી ઓળખે છે જૈન

શાસ્ત્રમાં પર્યાય શબ્દો એક જ અર્થવાળા છતાં પતંજલી યોગશાસ્ત્રથી ભિન્ન આપ્યા છે. આધ્યાત્મિક વિકાસના સમયને જૈન શાસ્ત્ર ચરમ-પુદ્ગલ-પરાવર્તને નામે ઓળખાવે છે.

આત્માની આધ્યાત્મિકતા શરૂ થઇ એટલે મોહનું દબાણ ઓછું થઇ મોહ ઉપર આત્માનું આધિપત્ય વધે છે. આથી આત્માના નૈસર્ગિક ગુણો જેવા કે સરલતા, ઔદાર્ય, નમ્રતા, પરોપકાર, સંયમ દીપી નીકળે છે. આચાર્યશ્રી બૌદ્ધ અને યોગદર્શનની પેઠે જ પાંચ ભૂમિકાઓ, અધ્યાત્મ, ભાવના, ધ્યાન સમતા (સંપ્રજ્ઞાત યોગ) અને વૃત્તિ સંક્ષય (અસંપ્રાજ્ઞાત) કહે છે યોગદષ્ટિસમુચ્ચયમાં યોગ દૃષ્ટિને સરસ રીતે આઠ ભૂમિકાઓમાં સમજાવે છે. વિશિષ્ઠ આધ્યાત્મિક વિકાસને ઈચ્છાયોગ, શાસ્ત્રયોગ અને સામર્થ્યયોગની ત્રણ ભૂમિકાઓમાં વહેંચી નાખે છે. શ્રી પતંજલીની પેઠે યમ, નિયમ, આસન, પ્રાણાયામ, પ્રત્યાહાર, ધારણા, ધ્યાન અને સમાધિ એમ આઠ યોગદૃષ્ટિઓના વર્ણનમાં કહે છે. પહેલી ચાર યોગદષ્ટિઓમાં અવિદ્યાને નજીવો અંશ રહે છે. પાછલી ચાર ચાર દૃષ્ટિઓમાં નથી. આચાર્યશ્રી ચાર પ્રકારના યોગીઓનું સ્વરૂપ દેખાડે છે.

આચાર્યશ્રીની યોગવિંશિકામાં યોગની અંતિમ સ્થિતિનુ વર્ણન છે. ત્યાગીને યોગના અધિકારી માન્યા છે એમાં યોગની પાંચ ભૂમિકાઓ જેવી કે સ્થાન, વર્ણ, અર્થ, આલંબન અને નિરાલંબનની વ્યાખ્યાઓ વર્ણવી છે. પ્રથમની કર્ણયોગ અને પાછળની ત્રણને જ્ઞાનયોગના નામ આપ્યા છે. પાંચે ભૂમિકાઓની જુદી જુદી અનેક સ્થિતિઓનું વર્ણન કહી એના એંશી જેટલા સૂક્ષ્મ ભેદોને દેખાડે છે. આથી સાધન વિકાશનાં તબક્કાઓ સમજી શકે છે. અંતમાં યોગબિંદુના ૬૬મા શ્લોકમાં આચાર્યશ્રી બોધે છે કે—

उक्तं च योगमार्गज्ञैस्तपो निर्धुतकल्मषैः ।
भाविर्योगहिता योच्चैर्मोह दीप समं वचः ॥

આ પ્રમાણે શ્રી પતંજલી જેવા યોગમાર્ગજ્ઞાતાઓએ યોગશાસ્ત્રનું નિરૂપણ કર્યું છે. યોગ જિજ્ઞાસુ શીલવાન સજ્જન માટે એમની હિતદૃષ્ટિ માટે તથા મોહરૂપી અંધકારના દીવારૂપ આ યોગશાસ્ત્રનું નિરૂપણ કર્યું છે.

હું ઈચ્છું છું કે આ કાળના સાધુશ્રીઓ એ યોગમાર્ગને વિશેષ રૂપે કેળવી જૈન ધર્મના સમદૃષ્ટિ અને સંયમને પાળવાનું દૃઢ કરાવે.

ડુંગરશી ધરમશી સંપટ

उपाध्याय श्रीमद् यशोविजयजीनुं जीवन रहस्य ।

विषयानुबंधबंधुरमन्यन्न किमप्यतः फलं याचे ।
इच्छाम्येकंजन्मनि जिनमतरागंपरत्राऽपि ॥

ઉ૦ કૃત ન્યાયાલોકપ્રશસ્તિ શ્લોક.

ઉપરનો શ્લોક સ્વ૦ શ્રી યશોવિજયજી મહારાજે સ્વકૃત ન્યાયાલોક ગ્રંથની પ્રશસ્તિમાં દર્શાવેલો છે. આ જન્મ અને અન્ય જન્મોમાં પરમાત્માનું દર્શન મળે તેમ ઇચ્છયું છે. જિનમત તરફનો તેમનો ભક્તિભાવ અપૂર્વ હતો એ સાબિત થાય છે. જેમ શ્રીમદ હેમચંદ્રાચાર્યે जिनधर्मविमुक्तोपिमाभूवं तन्मेत्वदेकशरणस्येयरण्यभूयाः स्वामी त्वमेय भुवनेऽत्रभवान्तरेऽपि "—આ રીતે ઉપાધ્યાયજીએ પણ ભવોભવમાં જૈનદર્શન ઇચ્છયું છે—આ ભક્તિભાવના સાથે

स्वागमं रागमात्रेण द्वेषमात्रात्परागमं ।
नश्रयामस्त्यजामो वा किंतु मध्यस्थयादृशा.

આ જ્ઞાનસારના ૧૬ મા અષ્ટકનો શ્લોક છે અને તેમાં જિનદર્શનના સ્વીકારમાં શ્રી હરિભદ્રસૂરિની માફક સ્વાગમપ્રતિ રાગ અને અન્ય દર્શન તરફ દ્વેષ એ બન્નેને તજીને મધ્યસ્થપણે ન્યાયની કોટિથી ઉચિત અને સત્ય જૈનદર્શનને ઓળખી સ્વીકાર્યની હકીકત છે. મતલબ કે એમનો ભક્તિભાવ અંધશ્રદ્ધાનો નહોતો.

શ્રીમદ્ ઉમાસ્વાતિ વાચકે તત્ત્વાર્થ સૂત્રની સ્વો પજ્ઞકારિકામા ભાવિતમાવો મવેષ્વનેકેષુ એ વાકયથી સૂચવ્યુ છે કે શ્રી મહાવીર પરમાત્માએ અનેક જન્મોમા શુભ સસ્કારોની વૃદ્ધિ કર્યા પછી તીર્થ કરપણુ પ્રાપ્ત કર્યું હતુ તેમજ બુદ્ધલીલાસાર સગ્રહમા એક હકીકત છે કે-બુદ્ધના પૂર્વજન્મો કે જે બોધિસત્ત્વ તરીકે ઓળખાય છે તે સબધમા પૂર્વ જન્મમા બોધિસત્ત્વ સુમેધ બોલ્યા છે કે " મ્હને જો બુદ્ધત્વ પ્રાપ્ત થવાનુ છે તો મારે દાન શીલ નૈષ્કર્મ્ય પ્રજ્ઞા વીર્ય ક્ષાતિ સત્ય અધિષ્ઠાન મૈત્રી અને ઉપેક્ષા એ દશ પારમિતાઓનો-અભ્યાસ કરવો જોઇએ પણ આ એક જ જન્મમા સાધ્ય થશે ? ના-અનેક જન્મના અભ્યાસ પછી આ દશ પારમિતાઓ સાધ્ય થશે બીજા લાભો કરતા બુદ્ધત્ત્વ જ મને પ્રિય હોવાથી આજ પછી પ્રતિજન્મે પારમિતાઓનો અભ્યાસ કરીશ "-આ બન્ને દષ્ટિબિદુઓ (points of view) સૂચવે છે કે, શ્રીમદ્ ઉપાધ્યાયજીનુ જીવનરહસ્ય એટલે ભક્તિ, જ્ઞાન, વૈરાગ્ય, શ્રદ્ધા, વીરરસ યોગ અધ્યાત્મ ગુણાનુરાગ વાદકુશળતા ઉચ્ચ સ્મરણશક્તિ વિગેરે ગુણો અનેક જન્મોના અભ્યાસના પરિપાક પછી એમનામા એકત્ર થયા હશે અને તેથી જ તેમણે પોતાના સાધુજીવનમા આ તમામ સદ્ગુણોના વિકાસનાળુ ગ્રથસાહિત્ય સર્જેલુ છે-આ રીતે એમના જીવનનુ રહસ્ય મૂકવુ એટલે ઉપરોક્ત ગુણોનુ સૌમ્ય પૂજન ગણાય

એમનુ બાલ્યજીવન તપાસતા જન્મ લગભગ સ ૧૬૮૦ પૂર્વે સભવે છે બાલ્યાવસ્થામા એમના પિતાશ્રી મૃત્યુ પામ્યા હતા, સાસારિક નામ એમનુ જસવત હતુ ગુજરાતના કલોલ અને પાટણ વચ્ચે આવેલા કન્હોડ ગામમા વણિક જ્ઞાતિના પિતા નારાયણ અને માતા સોભાગદેને ત્યા તેમનો જન્મ થયો પોતે જે જે ગ્રથો બનાવ્યા તે સર્વનુ ઉપપાદન પ્રાચીન અને પ્રમાણિક ગ્રથોની મભમતિદ્વારા કર્યું છે અને અનેક સ્થળે સાક્ષીઓ તે તે ગ્રથોની આપેલી છે, કોઇ ગ્રથનો અર્થ કાઢવામા ખેચતાણ કરી નથી, તર્ક અને સિદ્ધાતનુ સમતોલપણુ જાળવી પોતાના વકતવ્યની પુષ્ટિ કરી છે, તટસ્થ વિદ્વાનની દષ્ટિએ પણ જૈન સપ્રદાયમા ઉપાધ્યાયજીનુ સ્થાન વૈદિક સપ્રદાયમા શકરાચાર્ય કરતા અનેક રીતે શ્રેષ્ઠ છે

સ્વ ઉપાધ્યાયજીનુ વચન ' ટકશાળી ' ગણાય છે, જેમ ટકશાળના રૂપીઆ માટે પ્રચલિતપણુ નિસદેહ હોય છે તેમ એમના ગ્રથની સાક્ષી અપાય એટલે વિવાદ માટે સ્થાન રહેતુ નથી, શ્રી હરિભદ્રસૂરિ અને હેમચદ્રાચાર્ય પછી યુગપ્રધાન તરીકે એમનો નબર ગણાય છે ઉપાધ્યાયજીના જૈન તત્ત્વજ્ઞાન આચાર અલકાર છદ વિગેરે અન્ય વિષયોના ગ્રથોને બાદ કરી માત્ર જૈન ન્યાય વિષયક ગ્રથો ઉપર નજર નાખીએ તો એમ કહેવુ પડે છે કે સિદ્ધસેનસૂરિ અને સમતભદ્રથી વાદિદેવસૂરિ અને હેમચદ્રાચાર્ય સુધીમા જૈન ન્યાયનો આત્મા જેટલો વિકસિત થયો હતો તે પૂરેપૂરો ઉપાધ્યાયજીના તર્ક ગ્રથોમા મૂર્તિમાન થાય છે અને એ રીતે એમનાદ્વારા જૈનવાગમય કૃતકૃત્ય થયેલુ છે (ચાલુ)

શ્રી ફતેહચદ ઝવેરભાઈ

વર્તમાન સમાચાર.

પજાબકેસરીનો પજાબ તરફ વિહાર

પજાબકેશરી આચાર્યવર્ય શ્રીમદ્ વિજયવલ્લભ સૂરીશ્વરજી મહારાજ પોતાના વિદ્વાન શિષ્ય પ્રશિષ્યાદિ મડળસહ કા વ પ્રતિપદાએ બિકાનેરથી ત્રણ માઇલ પર આવેલ ગિરનાહી શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુના દર્શનાર્થે પધાર્યા હતા કા સુ બીજે પૂ પા શ્રી આચાર્યશ્રીજીના જન્મદિવસની ખુશાલી નિમિત્તે શ્રીમતી મહારાણી સાહેબાએ નેકનામદાર મહારાજ કુમારના પ્રાઇવેટ સેક્રેટરી વગેરે દર્શને આવ્યા હતા તેમની હસ્તક પચીસ રૂપીયા ભેટ મોકલેલ જે આચાર્યજીના પગ પાસે મૂકતા તે રકમ જીવદયામા વાપરવા આચાર્ય મહારાજે સૂચવ્યુ હતુ

કા વ છટ્ટે આચાર્ય શ્રીમદ્ વિજયરત્નપ્રસૂરી

શ્વરજી મહારાજે સપરિવાર પંજાબ તરફ વિહાર કર્યો. સાતમે સોહન કોઠીથી આચાર્યશ્રીજી આદિ મુનિમંડળ વિહાર કરી ઉદયસર પધાર્યા. ઉદયસરથી પ્રેમાસર, ડોરસર, માલસર, કરણીસર, ખારિયા, દુલમેરા, સુરનાણુ ગ્રામોમાં ધર્મપ્રચાર કરતા અમાવાસ્યાએ લુણકરણસર પધાર્યા.

બાબુ ધનપતસિંહજીના પૌત્ર બાબુ તેજબહાદુરસિંહજી (એમણે પર્યુષણથી ભાત અને આસોથી ઘીનો ત્યાગ કર્યો હતો કારણ કે જ્યાં સુધી આચાર્યશ્રીના દર્શન ન થાય ત્યાં સુધી ઘી તથા ભાત ન ખાવા) પધાર્યા હતા.

અહીં આચાર્યશ્રીજી પાંચ દિવસ બિરાજી મા. સુ. પાંચમે વિહાર કરી ખોખરાણુ પધાર્યા. અહિં બે દિવસ વિહાર કરી ડેલાણાદિ થઇ મ. સુ. તેરસે મહાજન ગામ પધાર્યા.

પૂ. પા. આચાર્યવર્ય શ્રીમદ્વિજયવલ્લભસૂરીશ્વરજી મહારાજ આદિ મહાજનથી વિહાર કરી સૂરતગઢ માગસર વદિ પાંચમે પધાર્યા.

સરદારપુરવાલા એક જૈનેતર બંધુએ આચાર્યશ્રીજીની પાસે જૈનધર્મ સ્વીકાર્યો.

સવારે સંક્રાન્તી મહોત્સવમાં પણ ખૂબ ઠાઠ રહ્યો.

માહ શુદિ ૧૫ મે ફાજિલકા પધારશે જ્યાં ફાગણુ શુદ ૫ ના રોજ શ્રી ચંદ્રપ્રભુસ્વામીની પ્રતિષ્ટા કરશે.

દરેક સ્થળે ઉપદેશનું પાન કરાવતાં, શાસન પ્રભાવના કરાવતા હતા.

આચાર્યશ્રી વિજયમોહનસૂરીશ્વરનો સ્વર્ગવાસ.

જૈન સમાજના મુખ્ય અને વિદ્વાન આચાર્યો પૈકીના એક સુપ્રસિદ્ધ પ્રખર વ્યાખ્યાનકાર, **શ્રી વિજયમોહનસૂરીશ્વરજી** મહારાજનો ડભોઇ શહેરમાં પોષ શુદ ૯ શનિવારના રોજ સ્વર્ગવાસ થયો છે. કેટલોક વખત વૃદ્ધાવસ્થાને લઇને સામાન્ય માંદગી ચાલતી હોવા છતાં, સ્વાધ્યાય, શિષ્યોને શાસ્ત્રાભ્યાસ, સાધુક્રિયા અને વિહાર સતત કરતા જ હતા. ડભોઇના ગયા ચાતુર્માસમાં એમના ઉપદેશવડે શાસન પ્રભાવનાના અનેક ધાર્મિક કાર્યો થયા હતા. ગયા કારતક માસથી બિમારીએ જોર 'પકડયું' હતું. ત્યાંના શ્રી સંઘે અનેક ઉપાયોવડે શાંતિ માટે ઉપચારો કર્યાં છતાં ભાવિભાવ બળવાન હોઇ આયુષ્ય પૂર્ણ

થતાં અંતિમ સમયે સમાધિપૂર્વક કાળધર્મ પામ્યા છે, જેથી જૈન સમાજને એક વિદ્વાન સમર્થ વ્યાખ્યાનકાર, સંગીન શાસ્ત્રાભ્યાસી આચાર્યશ્રીની ભારે ખોટ પડી છે. આચાર્ય મહારાજે તો જીવનમાં ઘણું ઉચ્ચ જ્ઞાન સંપાદન કર્યું હતું, તેમજ પોતાના શિષ્યો, પ્રશિષ્યો વગેરે મુનિરાજાઓને પણ ભાષા, તત્ત્વજ્ઞાન, પ્રકરણો વગેરેનું જ્ઞાન આપ્યું હતું કે જે પ્રકરણાદિ અભ્યાસીઓને અતિસરલ અને ઉપયોગી થઇ પડે તેવા અત્યાર સુધીમાં પ્રકટ થયેલ ગ્રંથોનું પ્રકાશન તેની સાક્ષી પૂરે છે. તેમજ શ્રી સિદ્ધક્ષેત્ર-પાલીતાણામાં અનુપમ સાહિત્યમંદિરની સ્થાપના તે આચાર્ય મહારાજના જૈન સાહિત્ય પ્રત્યે અપ્રતિમ પ્રેમ તરીકે હાલ તેઓશ્રીના સ્મારક તરીકે મોજુદ છે.

આવા એક વિદ્વાન આચાર્યની જૈન સમાજને જે ખોટ પડી છે તે નહિ પુરાય તેવી છે. આ સદ્

ઉપર તેઓશ્રી કૃપા હોઇ સભાને અસત્ત દિલગીરી થાય છે તેઓશ્રીના પવિત્ર આત્માને અખંડ અનંત શાંતિ પ્રાપ્ત થાઓ તેમ આ સભા પરમાત્માને પ્રાર્થના કરે છે

શેઠ શ્રી હીરાચંદ વસનજીનો સ્વર્ગવાસ.

પોરબંદરનિવાસી શેઠ હીરાચંદ વસનજી સુમારે એંશી વર્ષની ઉમરે ગયા માસમા સ્વર્ગવાસ પામ્યા છે મુબઇખાતે વ્યાપારમા લક્ષ્મી પ્રાપ્ત કર્યા પછી ૨૬ વર્ષમા પોરબંદરમા નિવૃત્તિસ્થાન લીધુ હતુ પાછલી જિંદગીમા કેળવણી વગેરેમાં લક્ષ્મીનો ધાર્મિક કાર્યમા સદ્વ્યય કરતા હતા સ્વભાવે મિલનસાર, માયાળુ અને ધર્મશ્રદ્ધાળુ હતા આ સભાની કાર્યવાહી ઉપર સપૂર્ણ પ્રેમ હોઇ ઘણા વર્ષોથી લાઇફ મેમ્બર થયા હતા, જેથી એક ધર્મશ્રદ્ધાળુ સભ્યની સભાને ખોટ પડી છે તેમના પવિત્ર આત્માને અનંત શાતિ પ્રાપ્ત થાઓ તેમ પરમાત્માની પ્રાર્થના કરીયે છીએ

— : શોકજનક અવસાન : —

પોલેરાવાળી શેઠ દલીચદ પરશોતમ દોશી જેઓ પોતાના જીવનમા ધાર્મિક કાર્યો તથા શુભદાનોમા પોતાની લક્ષ્મીનો સદ્વ્યય કરતા હતા અને ઉદારવૃત્તિથી સારી પ્રતિષ્ઠા મેળવી હતી તેઓશ્રીનુ તા. ૨૫-૧૨-૪૪ ના રોજ લીંબડીમા અવસાન થયેલ છે

આ સભાના તેઓ સભાસદ હતા તેઓશ્રીના સ્વર્ગવાસથી એક ધર્મશ્રદ્ધાળુ સભ્યની સભાને ખોટ પડી છે પ્રભુ સદ્ગતના આત્માને શાન્તિ અર્પે.

સુધારો.

જૈન પત્રે પાંચ માસનુ પંચાગ જલદીથી વરસ બેસતા જ સમાજની સગવડ ખાતર પ્રગટ કરેલ, જે અમોએ સગવડતા ખાતર વહેલા ખરીદી અમારા ગ્રાહકોને મોકલેલ હતુ, જેમાં વાર્ષિક જૈન પર્વોના હેડીંગ નીચે પોષ શુદિ ૧૩ બુધ મેરુતેરસ ભૂલથી પ્રેસદોષથી છપાયેલ છે, તેને બદલે પોષ વદિ ૧૩ શુક્રવાર મેરુતેરસ સમજવી

આભાર સ્વીકાર–

નીચેના ગ્રંથો આ સભાને ભેટ મળ્યા છે જે આભાર સાથે સ્વીકારવામા આવે છે

૧ વાગ્ભટાલંકાર વૃત્તિ રાસ, પંડિત લાલચંદ ભગવાનદાસ ગાંધી
૨ જિન સંગીતસરિતા — મુનિ દક્ષવિજયજી
૩ હેમુ — ગૂર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય
૪ ઉપવન — ,,
૫ શ્રી સિદ્ધહેમદીપિકા — મુનિ શ્રી મહિમાપ્રભવિજયજી
૬ સદ્બોધ સંચય — મુનિ મહિમાવિજયજી
૭ પુણ્યસારકથાનકમ્ — શ્રી જિનદત્તસૂરિ જ્ઞાનભંડારના કાર્યવાહક

આ સભાનુ પ્રકાશનખાતુ.

પ્રાકૃત-સંસ્કૃત

૧ શ્રી બૃહત્કલ્પસૂત્ર ભાગ છઠ્ઠો.
૨ શ્રીત્રિષષ્ઠિશલાકા પુરુષચરિત્ર (પ્રથમ પર્વ સિવાય)
૩ શ્રી ધર્માભ્યુદય મહાકાવ્ય
૪ પ્રાકૃત-વ્યાકરણ ઢુંઢિકા

છપાતા ગુજરાતી ગ્રંથો.

૧ શ્રી પાર્શ્વનાથ ચરિત્ર, ૨ સંઘપતિ ચરિત્ર, ૩ શ્રી વસુદેવ હિંડિ, ૪ કથારત્નકોષ, ૫ શ્રી મહાવીરપ્રભુના વખતની મહાદેવીઓ, ૬ શ્રી તપોરત્ન મહોદધિ, તપોનુ નામ-વિધિ-વિધાન સહિત (બીજી આવૃત્તિ), ૭ લાઇબ્રેરીનુ કક્કાવાર લીસ્ટ

નવા થયેલાં માનવતા લાઇફ મેમ્બરો.

૧ શાહ ભોગીલાલ જીવરાજભાઇ ભાવનગર બીજો વર્ગ
૨ ,, રતનશી ગુલાબચંદ ,, ,,
૩ ,, ત્રિભુવનદાસ મેઘજીભાઇ ,, ,,
૪ ભાવસાર કેશવલાલ જીવરાજ ,, ,,
૫ શાહ લીલાધર મેઘજીભાઇ મુંબઇ ,,

તેનાં મૂલભુત ઉક્ત પ્રકારના કારણો બુદ્ધિ આગળ સ્પષ્ટ તરી આવે છે. શ્રી **જિનભદ્ર ક્ષમાશ્રમણ** આગમપ્રધાન આચાર્ય હતા. તેમણે જૈન આગમામ્નાય પરંપરાગત ચાલ્યો આવતો હતો તેને અનુસરી સંગત ભાષ્ય રચવાનું પ્રધાન કાર્ય કર્યું છે. તેમાં જે તર્ક આમ્નાયાનુકુળ હોય તેનો ઉપયોગ પોતાના સમર્થનમાં પૂરી રીતે કર્યો છે અને આગમની આગળ જનાર તર્કને ઉપેક્ષણીય ગણ્યો છે, જ્યારે તેમના પુરોગામી શ્રી **સિદ્ધસેન દિવાકર** તર્કપ્રધાન આચાર્ય હતા. શ્રી સિદ્ધસેન દિવાકરના ગ્રંથો મૌલિક-સિદ્ધાંતપ્રતિપાદક અને પ્રૌઢ વિચારપૂર્ણ છે. તેઓ જેમ તર્કશાસ્ત્રના વ્યવસ્થાપક અને વિવેચક છે તેમ જૈન દર્શનના એક અનન્ય આધારભૂત આપ્ત પુરુષ છે. શ્રી સિદ્ધસેન દિવાકરે પોતાના સંમતિતર્કમાં કેવલી (સર્વજ્ઞ) ને કેવલજ્ઞાન અને કેવલદર્શન એ બન્ને યુગપત્ એટલે એક સાથે થતાં નથી એ આગમ પરંપરાના મતથી વિરૂદ્ધ જઈ બન્ને એકજ છે અને જુદા નથી એમ તર્કથી સિદ્ધ કર્યું છે, જ્યારે શ્રી જિનભદ્રગણિ ક્ષમાશ્રમણે આગમપરંપરાગત તે મતને અભિમત રહી શ્રી સિદ્ધસેનજીના વિચારનો વિગતવાર પ્રતિક્ષેપ વિશેષાવશ્યકમાં કર્યો છે. આમ શ્રી જિનભદ્રગણિ ક્ષમાશ્રમણ આગમપરંપરાના મહાન્ સંરક્ષક હતા તેથી તેઓ આગમવાદી કે સિદ્ધાંતવાદીના બિરૂદથી જૈન વાઙ્મયમાં ઓળખાય છે.

આ પ્રકારનો એ આપ્ત-મહાપુરૂષોમાં મતભેદ સૌમ્ય મતભેદ હોવા છતાં કેટલી ગુણગ્રાહિતા ને સમભાવિતા હતી તે શ્રી જિનભદ્રગણિ ક્ષમાશ્રમણે રચેલ '**જિતકલ્પ ચૂર્ણિ**' રચનાર શ્રી સિદ્ધસેનસૂરિવરે તેની આદિમાં તેમની જે ગંભીરાર્થક સ્તુતિ છ પદ્યમાં કરેલી છે તે આ પ્રમાણે—

"અનુયોગના આગમોના અર્થજ્ઞાનના ધારક, યુગપ્રધાન, પ્રધાન જ્ઞાનીઓને બહુમત, સર્વ શ્રુતિ અને શાસ્ત્રમાં કુશલ અને દર્શન-જ્ઞાન ઉપયોગના માર્ગસ્થ અને માર્ગરક્ષક," ૧.

"કમલના સુવાસને આધીન થયેલા ભ્રમરો જેમ કમલની ઉપાસના કરે છે, તેમ જ્ઞાનરૂપ મકરંદના પિપાસુ મુનિઓ જેમનાં મુખરૂપ નિર્ઝરમાંથી નીકળેલા જ્ઞાનરૂપ અમૃતનું સદા સેવન કરે છે," ૨.

"સ્વ સમય અને પર સમયના આગમ, લિપિ, ગણિત, છન્દ અને શબ્દશાસ્ત્રો ઉપર કરેલા વ્યાખ્યાનોમાંથી નિર્મિત થયેલો જેમનો અનુપમ યશઃપટહ દશે દિશામાં ભમી રહેલો છે," ૩.

"જેમણે પોતાની અનુપમ મતિના પ્રભાવે જ્ઞાન, જ્ઞાની, હેતુ, પ્રમાણ અને ગણધરપૃચ્છાનું સવિશેષ વિવેચના 'વિશેષાવશ્યક' માં ગ્રન્થનિબદ્ધ કર્યું છે," ૪.

"જેમણે છેદસૂત્રોના આધારે પુરૂષ વિશેષના પૃથક્કરણ પ્રમાણે પ્રાયશ્ચિતના વિધિનું વિધાન કરનાર 'જીતકલ્પ સૂત્ર' ની રચના કરી છે," ૫.

"એવા પર સમયના સિદ્ધાંતોમાં નિપુણ, સંયમશીલ શ્રમણોના માર્ગના અનુગામી, અને ક્ષમાશ્રમણોમાં નિધાનભૂત શ્રી **જિનભદ્રગણિ ક્ષમાશ્રમણને** નમસ્કાર!" ૬.

—(જૈન ઇતિહાસમાંથી ઉદ્ધૃત).

જૈન ધર્મના જ્ઞાનદીપકના પ્રકાશો.

જૈન ધર્મ પાછળથી પ્રગટ થયો છે એવી માન્યતા ભ્રમમૂળક હતી એમ હવે સિદ્ધ થયું છે. હિંદુ સનાતન ધર્મની સાથે જ જૈન ધર્મ સ્વતંત્ર રીતે પ્રાચીન ભારતમાં પળાતો હતો એ હવે ઇતિહાસ સિદ્ધ કરે છે. જૈન ધર્મની પ્રાચિનતા ઉપર હવે આક્રમણ કરી શકાય તેમ નથી. આધુનિક સમયમાં કોઇપણ ચડતી-પડતીના કારણોને લીધે એક સમયના વિશાળ વડલા જેવો વ્યાપક, આ ધર્મ હગણાં અતિશય પ્રમાણમાં ક્ષીણભાવને પામ્યો છે. જૈન ધર્મીઓમાં સિદ્ધાન્તને પુષ્ટિ આપ્યા વગર

સાધારણ બાહ્યાચારની માન્યતાઓ ઉપર જે ખેંચતાણ થઇ જુદા જુદા પક્ષો પડેલ છે, તેથી જૈનોના ઉત્કૃષ્ટ ધર્મને હાની થઇ છે જૈનોના સાધુઓ, સઘ અને વિદ્વાનો ઐક્ય અને સપ તરફ પ્રયાસ કરે, એ ખૂબ જરૂરનુ છે જૈન ધર્મના પુનર્વિકાસ માટે કયા બળોને જાગૃત કરવાની આવશ્યકતા છે તે શોધવાની જરૂર છે જૈનધર્મની પાલનામા કયા ક્ષયરોગ લાગુ પડ્યો છે તે જોવાનુ કામ જૈનોનુ છે પચીશ સો વરસ પછી શુ મહાવીરસ્વામિ જેવા ઉદ્ધારક જૈન ધર્મમા કોઇ નહિ જાગે?

જૈન ધર્મ જ શ્રેષ્ઠ છે, પ્રાચીન છે, આદર્શરૂપ છે આ સર્વે માત્ર કહેવાથી કાંઈ ફાયદો હવે નથી જગતના લોકોને આજ તો સાહિત્યની દરકાર છે અતિ સુદરભાવે સગળના અને સત્યના સિદ્ધાન્તો ઉપર પ્રગટાવેલ જ્ઞાનદીપ ચારે તરફ પ્રકાશ નાખે ત્યારે જ જૈન ધર્મના મહાન સિદ્ધાન્તો અહિસા, તપ, સયમ અને આત્મવિજયનો સાક્ષાત્કાર કરાવી શકશે જૈનો એ હવે પોતાની સર્વ શક્તિઓ અને સમૃદ્ધિ જ્ઞાનરૂપી પ્રકાશને ચારે તરફ ફેલાવવામા વાપરવા જોઇએ જ્ઞાનના દિવ્ય પ્રકાશ પાસે મદિરો, મૂર્તિઓ, ક્રિયાઓ પાછળ વાપરેલી શક્તિઓ ગૌણ ભાવને પ્રાપ્ત કરે છે જૈનોએ પોતાના હૃદયોમા જ્ઞાન મશાલો ચેતાવી એનો સૌમ્ય શાત જ્ઞાનરૂપી પ્રકાશ બહાર ફેલાવવો જોઇએ જ્ઞાનનો દિવ્ય પ્રકાશ જ્યારે જવલી નીકળશે ત્યારે મતભેદો, પક્ષાપક્ષીઓ, બાહ્ય ક્રિયાઓના ઝગડાઓ, આ ચાર ભેદ, અહમમત્વ સર્વ નાશ પામશે જૈનો પોતે વિશુદ્ધ થઇ મત મતાતરો અને આતરિક રાગદ્વેષો ત્યજીને બીજાઓ ઉપર પ્રતિભા પાડી શકશે

હિંદુધર્મ અને જૈન ધર્મ બનેમા આસક્તિ લાભો કરતા હૃદયની વિશુદ્ધિનુ મહત્ત્વ અનેકઘણુ વધારે છે જ્ઞાન પ્રાપ્તિની પ્રવૃત્તિથી અને ઉત્કૃષ્ટ નૈતિક કર્તવ્યોના પાલનથી બને ધર્મોમા સત્ય, શીલ અને સુદરની પ્રાપ્તિ ઉપદેશી છે **अहिंसा परमो धर्म** એ સિદ્ધાન્ત બને ધર્મોએ માન્ય કરેલ પરમ સત્ય છે હિંદુ ધર્મમા યજ્ઞાદિકોમા અમુક સરતે માસાહારનુ વિધાન કરી સર્વને માસાહારનો નિષેધ કરાયો છે પરતુ યજ્ઞયાગાદિકોના સાહિત્ય સિવાય હિંદુધર્મના બીજા સાહિત્યમા હિંસાનો અત્યત તિરસ્કાર કરી અહિંસાને અપનાવવામા આવી છે

વિષયાસક્ત અલ્પ મરનારા મનુષ્યો માટે બને ધર્મોમા સુધારણાનુ વિશાળ ક્ષેત્ર છે. આત્માની પરમાર્થિક ઉચ્ચદશા પ્રાપ્ત કરવા અને સ્વચ્છદવૃત્તિ એોને ત્યજવા બને ધર્મો આખ્યાયિકાઓ, સૂત્રો અને સદ્બોધદ્વારા પ્રવર્ત થાય છે બને ધર્મોમા ઉચ્ચ આશયો છે તપોમય જીવન, સહનશક્તિ, સરલ-સાદા આધ્યાત્મિક ભાવોના વિકાસના પાયા ઉપર ઇમારતો ચણી છે અહિંસા, સત્ય, બ્રહ્મચર્ય, અસ્તેય અને અપરિગ્રહ ઉપર બને ધર્મોએ મુખ્ય મદાર બાંધ્યો છે આત્માનો વિજેતા થવા પરમશુદ્ધિ અને શ્રેષ્ઠ હૃદયની સ્વચ્છતાને ઉપદેશેલી છે હૃદયના નૈસર્ગિક પવિત્ર ભાવોનો વિકાસ કરી પોતપોતાના માર્ગે ઉન્નતિ કરવાના એ બને ધર્મોએ પ્રયત્નો કરેલ છે આત્માની પ્રગતિથી સપૂર્ણતાના ધ્યેય તરફ બને ધર્મો પોતપોતાના અનુયાયીઓને ખેચી જાય છે

બને ધર્મો પરસ્પરની પાડોશમા અત્યંત શાંતિમા જુદા જુદા વૃક્ષોરૂપે હજારો વર્ષો થયા ફાલ્યા-ફુલ્યા છે ઇર્ષ્યા, અસૂયા, દ્વેષ, વેર-ઝેર પરસ્પર સેવ્યા વગર બને જીવ્યા છે તેમા પણ જૈન ધર્મની સહિષ્ણુતા-સહનશીલતા, ક્ષમા અને શાંતિ એ સા અહિંસામાથી ઉદ્ભવ્યા છે બળ, જોરાવરી, મારફાડ, જુલમ, શક્તિનુ પ્રદર્શન એ જૈન ધર્મને માન્ય નથી હજારો વરસો થયા કોઈ સમયના અતિ પ્રાચીન કાળથી જ એને સમદૃષ્ટિ અને બીજા ધર્મો પ્રત્યે સમભાવ દેખાડ્યા છે એ ધર્મ જોરાવરીથી વટલાવવાની નીતિને પોતાના ઉન્નત સમયમા પણ સ્પર્શ કર્યો નહોતો જગતના પ્રાચીન કાળમા ધર્મોની ખેચાખેચી અને બળ માપવાના વેરઝેરનો

આશ્રય એણે કર્યો નથી. જૈન ધર્મે વિનાશ અને અંધારને પોષ્યા નથી. એણે શાંતિથી જીવી જાણ્યું છે. માનવ માનવ વચ્ચે ભય, તકરાર, મારામારી કે યુદ્ધને એણે ઉત્તેજન આપ્યું નથી.

એક જૈનીનું પરમ કર્તવ્ય અહિંસા મન વચન અને કાયાથી પાળવાનું છે. એને આત્માનો વિજય કરવો છે, એનું કર્તવ્ય કર્મક્ષય કરવાનું છે. રાગ-દ્વેષરહીત જીવનની નૌકા આ તોફાની સંસાર-સાગરમાંથી પસાર કરવા એ ધર્મ આદેશ આપે છે. એની ભાવનાઓ ઉત્તમ છે. જગતના સવા બે અબજ મનુષ્યો જો જૈન ધર્મના અહિંસા, સહાનુભુતિ, સહકાર, સહનશક્તિ, શુદ્ધ વિચાર, આધ્યાત્મિક પરિપૂર્ણતા, દયા, અનુકંપા, તપ, સ્વાધ્યાય બ્રહ્મચર્ય, અસ્તેય, અપરિગ્રહ, સત્ય, ક્ષમા, ઔદાર્ય, ત્યાગ, વૈરાગ્ય, વિવેક, શાંતિ, સંયમ, ઇંદ્રિયજય, નિરભિમાનતા વિગેરે પોતાના હૃદયમાં ઉતારે તો યુદ્ધ, વિગ્રહ, મારફાડ, ઝેરવેર સૌ બંધ પડી જગતના લોકોનું પરમ કલ્યાણ થાય.

કરાંચી તા. ૨૫-૧-૪૫
ડુંગરશી ધરમશી સંપટ

ઉપાધ્યાય શ્રીમદ્ યશોવિજયજીનું જીવન રહસ્ય ।

(ગતાંક પૃષ્ઠ ૧૦૧)

ઉપાધ્યાયજીએ અધ્યાત્મ યોગ, ભક્તિ અને સાહિત્યના તમામ વિભાગો ઉપર પોતાની લેખન-શક્તિનું પ્રભુત્વ પાથરી દીધું છે. આધ્યાત્મિક ગ્રંથોમાં અધ્યાત્મસાર, અધ્યાત્મોપનિષદ્, સટીક બત્રીશ બત્રીશીઓ, જ્ઞાનસાર વિગેરે ગ્રંથો હતા. સાત વર્ષની ઉમ્મરમાં ભક્તામર સ્તોત્ર એક જ વખત સાંભળેલું તે કંઠસ્થ થઈ ગયું હતું. આવી સ્મરણશક્તિનો પ્રાદુર્ભાવ નાની ઉમ્મરથી જ હતો; એઓશ્રી બાલબ્રહ્મચારી હતા. સં. ૧૬૮૮ માં પોતાના સાંસારિક બંધુ પદ્મસિંહ અને માતાની સાથે શ્રી નયવિજયજી મુનિના શિષ્ય તરીકે શ્રી વિજયદેવસૂરિના હાથે તેઓએ દીક્ષા લીધી. અને નામ યશોવિજય અને એમના લઘુ બંધુનું નામ પદ્મવિજયજી મુકરર થયું. ગુરુ પાસે ૧૧ વર્ષ અભ્યાસ કરી ગુરુ સાથે કાશી જઈ ત્રણ વર્ષ ત્યાં અને પછી આગ્રામાં ચાર વર્ષ અખંડ ઉચ્ચ અભ્યાસ કરી, લગભગ ૧૮ વર્ષ વિદ્યા-વ્યાસંગમાં ગાળી જીવન પર્યંત ગ્રંથો રચવાનું ચાલુ રાખ્યું; ભાષાદષ્ટિએ સંસ્કૃત પ્રાકૃત અને ગુજરાતીમાં પુષ્કળ કૃતિઓ રચી. વિષયો પરત્વે ન્યાય યોગ અધ્યાત્મદર્શન કથા ચરિત નય વૈરાગ્ય દ્રવ્યગુણપર્યાય ધર્મ નીતિ વિગેરે મૂળ ગ્રંથો અને અનેક અન્ય ગ્રંથોની ટીકારૂપ રચના કરી. જૈનેતર સમાજમાં પણ એમના જેવા વિદ્વાન અત્યાર સુધી જાણવામાં આવેલ નથી. એક શ્રેષ્ઠ કવિ તરીકે તેમના ગુજરાતી ભાષામાં કાવ્યો જૈન દર્શનના રહસ્યોવાળું અપૂર્વ છે. સં. ૧૭૧૮ માં શ્રી વિજયપ્રભસૂરિએ એમને ઉપાધ્યાય પદવી આપી.

જૈનશાસ્ત્રનું ઊંડું જ્ઞાન તો તેમને માટે સહજ હતું પરંતુ ઉપનિષદ્ દર્શન આદિ વૈદિક ગ્રંથોનું તથા બૌદ્ધ ગ્રંથોનું વાસ્તવિક પરિપૂર્ણ અને સ્પષ્ટ જ્ઞાન, એમની અપૂર્વ પ્રતિભા અને એમના ગુરુભાઈ શ્રી વિનયવિજયજી સાથે કાશીમાં રહી વર્ષો સુધીના અભ્યાસના પરિપાકનું પરિણામ હતું. કાશીથી આવ્યા પછી અમદાવાદમાં તે વખતના સૂબા મહોબતખાનની ઇચ્છાથી અઢાર અવધાન કર્યાં હતાં એ તેમની સ્મરણશક્તિનું જ્વલંત દૃષ્ટાંત છે.

નયપ્રદીપ, નયરહસ્ય, ન્યાયામૃતતરંગિણી સહિત નયોપદેશ, સ્યાદ્વાદ કલ્પલતા, ન્યાયાલોક, ખંડખાદ્ય, જૈનતર્કપરિભાષા શાસ્ત્રવાર્તાસમુચ્ચય ટીકા અને અષ્ટસહસ્રી ટીકા આદિ ગ્રંથો રચી જૈન ન્યાયશાસ્ત્રને જગત સમક્ષ રજુ કર્યું છે; યોગશાસ્ત્રકાર પતંજલિકૃત યોગસૂત્રના કૈવલ્યપાદ ઉપર પણ એમણે ટીકા લખી જૈન દૃષ્ટિએ ધારણા ધ્યાન અને સમાધિનો સમન્વય કર્યો છે; સંસ્કૃત પ્રાકૃત અને ન્યાય ગ્રંથો ઉપરાંત લોકભોગ્ય વાચકોને માટે ઉપકારરૂપે ગુર્જર-ભાષામાં અઢાર પાપસ્થાનક સઝાય, સમકિત સડસઠ

બોલની સઝાય, યોગદષ્ટિની સઝાય, અગીઆર અંગો અને પ્રતિક્રમણ ગર્ભહેતુની સઝાયો, ષટ્સ્થાનક ચોપાઇ, જસવિલાસ વિગેરે આધ્યાત્મિક પદો, સમાધિશતક, સમતાશતક, ત્રણ ચોવીશીના સ્તવનો, વિહરમાન જિન સ્તવનો, દ્રવ્યગુણપર્યાય રાસ, સવાસો, દોઢસો અને સાડા ત્રણસો ગાથાના સીમંધરસ્વામીને વિનતિ રૂપ સ્તવનો, ગુરુબંધુ શ્રી વિનયવિજયજીના સ્વર્ગવાસ પછી શ્રીપાળરાજાનો અધુરો રહેલ રાસ કે જે હાલ પૂજારૂપે ઓળીના દિવસોમાં ગવાય છે, તે પૂર્ણ કર્યો વિગેરે સાહિત્ય છે જ્ઞાનસાર અને અધ્યાત્મ માર્ગ વિગેરે ગ્રંથના રચયિતા જેવી રીતે અધ્યાત્મ અને વૈરાગ્યમાં સ્વયંનિમગ્ન છતાં અને તર્ક અને વ્યાકરણનું ઉચ્ચકોટિનું જ્ઞાન ધરાવતા છતાં સાદી ભાષાના સ્તવનો જેમકે જગજીવન જગવાલ હો, લઘુ પણ હું તુમ મન નવિ માવું રે વિગેરે પ્રાકૃત મનુષ્યોને માટે પણ એની સરળતાથી ભાષાદ્વારા ઉતારી શકે કે એ એમની શક્તિની અપૂર્વતા ગણાય

એમની સ્મરણશક્તિના બીજા દૃષ્ટાંત તરીકે એક હકીકત એ છે કે શ્રી વિનયવિજયજી જે કે તેમના ગુરુભાઇ હતા તેમની સાથે કાશીમાં એમને વિદ્યાભ્યાસ માટે જવું થયું, શ્રી વિનયવિજયજીએ વ્યાકરણ વિષય ગ્રહણ કર્યો અને શ્રી યશોવિજયજીએ ન્યાય વિષય ગ્રહણ કર્યો ત્રણ વર્ષ પર્યંત શાસ્ત્રનું અધ્યયન કર્યું, એમનો વિદ્યાગુરુ ભટ્ટાચાર્ય જૈન ધર્મનો દ્વેષી છતાં વિનયાદિથી તેમને પ્રસન્ન કરી તેમની પાસેથી સંતોષપૂર્વક વિદ્યાગ્રહણ કરી, પરંતુ એક અપૂર્વ ગ્રંથ અધ્યાપક પાસે હતો, તે ગ્રંથ કોઇને બતાવતા નહોતા, શ્રી યશોવિજયજી અને વિનયવિજયજીએ પ્રસંગ પામી અર્ધ અર્ધ ગ્રંથ જોઇ બન્નેએ ભેગા મળી મુખે કરી પૂર્ણ કર્યો પ્રસંગોપાત પોતાના અધ્યાપકને જણાવી માફી માગી, અધ્યાપક એમની સ્મરણશક્તિ માટે તાજુબ બન્યો અને એમની પ્રીતિ બંને તરફ અનેક અંશે વધી ક્રમે ક્રમે શ્રી યશોવિજયજી મહારાજને કાશીના પંડિતો તરફથી **ન્યાયવિશારદની** પદવી મળી હતી અને પછીથી એકસો ગ્રંથો ન્યાયના બનાવ્યા પછી **ન્યાયાચાર્ય** થયા

એમના સમકાલીનમાં શ્રીમદ્ આનંદઘનજી, જ્ઞાનવિમળસૂરિ, ઉદયરત્ન, માનવિજય ઉપાધ્યાય, જિનવિજય, શ્રીમદ્ વિનયવિજય, જયસોમ, ઉ૦ સકલચંદ્રજી અને મોહનવિજય હતા શ્રીમદ્ આનંદઘનજી એક અધ્યાત્મનિષ્ઠ અવધૂત જંગલના યોગી હતા તો ઉપાધ્યાયજી અપૂર્વ વ્યાખ્યાનશક્તિદ્વારા અને ગ્રંથસાહિત્યના ઉત્પાદનદ્વારા જૈનદર્શનની સર્વોત્કૃષ્ટ પ્રભાવના કરી રહ્યા હતા (ચાલુ)

શ્રી ફતેહચંદ ઝવેરભાઇ

॥ अथ प्रथम श्री ऋषभजिन स्तवन॥

ऋषभ जिणंदशुं प्रीतडी किम कीजें हो कहो चतुर विचार।
प्रभुजी जइ अलगा वस्या तिहां किणें नवि हो कोइ वचन उचार॥ १॥

ઉત્થાનિકા –

ઋષભજિન સ્તવન –

આ સ્તવનમાં આચાર્યદેવ પ્રભુની સાથે પ્રીતિ કેવા પ્રકારે કરવી તેનો માર્ગ દેખાડે છે

ગમે એવો કઠણ પ્રયોગ હોય તથાપિ જેની સાથે પ્રીતિ જોડવી હોય તેની સાથે અનુકુળ થઇ જતાં પ્રીતિ જોડાય છે જેમ કે પ્રભુ વિતરાગ છે, માટે જો આપણે વિતરાગતાનો અંશ આપણામાં લાવીએ તો પ્રભુની સાથેની દુર્લભ પ્રીતિ પણ સુલભ થઇ જાય છે

(૧) સંસારમાં રાગ ત્રણ પ્રકારના છે એટલે કે કામરાગ, સ્નેહરાગ અને દૃષ્ટિરાગ, નાના પ્રકારના પદાર્થો કે લક્ષ્મી કે મિલ્કત વિગેરેની ઇચ્છા તે કામરાગ, સગા સંબંધીઓ ઉપર જે સ્નેહ રહે તે સ્નેહરાગ અને દેહ ઉપર અર્થાત્ દેહ તે હું છું એ જે રાગ થાય છે તે દૃષ્ટિરાગ

ગાથા ૧-સરળ શબ્દાર્થ—

જે આત્માએ રાગદ્વેષનો સંપૂર્ણ જય કરીને અનંત ગુણો પોતાના આત્મામાં ઉદ્‌ભવાવી મારા જેવા સર્વ આત્માઓને ગુણવાન બનાવવાની ભાવના કરતાં જે તિર્થંકર સંપદા અને અતિશય સંપદા પ્રાપ્ત કરી છે એવા ઋષભ જિનેશ્વરની સાથે હું જીજ્ઞાસુ સાધક કેવી રીતે પ્રાપ્ત કરું? હે! ચતુર અંતરાત્મા તું પરભાવથી વિમુખ થઈને એટલે સ્વભાવની સન્મુખ થઈ જે પરમાત્મા ઋષભદેવને તું જોઈ, જાણી રહ્યો છે. તેમની સાથે મને પ્રીતિ કરવાનો માર્ગ દેખાડો.

કારણ કે, હું જાણું છું કે પ્રભુજી સિદ્ધક્ષેત્રમાં મારાથી અળગા જઈને વસ્યા એ અને ત્યાં વચનથી વ્યવહાર થતો નથી તો હું ભરતક્ષેત્રમાં રહ્યો એ અળગાની સાથે પ્રીતિ કેમ કરી શકું?

कागल पण पहोंचे नहीं, नवि पहोंचे हो तिहां को परधान।
जे पहोंचे ते तुम समो, नवि भाखे हो कोइनुं व्यवधान ॥ २ ॥

ગાથા ૨-સરળ શબ્દાર્થ—

વળી જીજ્ઞાસુ સાધક પ્રીતિની બીજી રીત કહે છે. એટલે કે, કાગળ લખીને પણ જેમની સાથે પ્રીતિ કરવી હોય તેની સાથે કરી શકાય છે; પરંતુ જિનેશ્વર ભગવાન કે જે હાલ સિદ્ધક્ષેત્રે છે ત્યાં કાગળ પણ પહોંચે એમ નથી. આ બે ઉપરાંત પ્રીતિનો ત્રીજો માર્ગ પણ છે અને તે એ કે મારા તરફથી કોઈ પ્રતિનિધિ મોકલીને પણ પ્રીતિ કરી શકાય છે. પરંતુ ત્યાં પ્રતિનિધિ પણ પહોંચી શકે તેમ નથી, કારણ કે જે ત્યાં જાય છે તે તો પ્રભુના સરખા થઈ જાય છે અને ત્યાંથી કોઈ પાછું આવી અંતર કે ભેદ જણાવતા નથી.

प्रीति कर ते रागीया, जिनवरजी हो तमे तो वितराग ॥
प्रीतडी जेह अरागीथी, मेलववी ते हो लोकोत्तर माग ॥ ३ ॥

ગાથા ૩-સરળ શબ્દાર્થ—

સંસારમાં પરસ્પર પ્રીતિ કરનાર રાગી હોય છે અને જિનેશ્વરજી તો વિતરાગી છે. માટે અરાગીથી પ્રીતિ મેળવવી એનો માર્ગ કોઈ લૌકિક નહિ પણ કોઈ લોકોત્તર હોવો જોઈએ. માટે પરમાત્માભિમુખ (ચતુર) અંતર આત્મા પ્રભુની સાથે પ્રીતિ મેળવવાનો લોકોત્તર માર્ગ બતાવે છે. (લૌકિક માર્ગ ઇંદ્રિયોથી દેખાતી-જણાતી વસ્તુઓ ઉપર પ્રીતિ કરાવે છે. અને લોકોત્તર માર્ગ ઇન્દ્રિયોથી જણાતી વસ્તુઓ તરફ વિમુખ રહી પરમાત્મસન્મુખ થઈ અરૂપી વસ્તુને જણાવે છે. એટલે કે ઇંદ્રિયોથી નહિ પણ ઇન્દ્ર એટલે આત્માથી જણાતી વસ્તુ પર પ્રીતિ કરાવે છે.

प्रीति अनादिनी विषभरी ते रीते हो करवा मुझ भाव ॥
करवी निर्विष प्रीतडी किण भातें हो कहो बने बनाव ॥ ४ ॥

ગાથા ૪-સરળ શબ્દાર્થ—

અનાદિકાળથી મારી વિષયોમાં પ્રીતિ છે તે વિષભરી છે (જેથી જન્મ મરણ થયા કરે છે) હવે મારે એવીજ રીતે સાદી અનંત ભાગે નિર્વિષ અમૃતમય પ્રીતિ કરવી છે કે જે શાશ્વત જીવનની સાથે છે. એ પ્રીતિ કેવી રીતે બની શકે, તે હે! પરમાત્માભિમુખ અંતર આત્મા! મને બતાવ.

प्रीति अनंती परथकी, जे तोडे हो ते जोडे एह।
परम पुरुषथी रागता एकत्वता हो दाखी गुणगेह ॥ ५ ॥

ગાથા ૫-સરળ શબ્દાર્થ—

પરમાત્માભિમુખ અંતરાત્મા જીજ્ઞાસુ સાધક જીવને જણાવે છે કે અનંતકાળથી તારી પરભાવમાં જે પ્રીતિ છે તે જેમ જેમ તું છોડતો જાય તેમ તેમ તે પ્રીતિ પરમાત્માની સાથે જોડાઈ જાય. એટલે કે જેમ જેમ તારા નિજ સ્વભાવમાં (આઠ નિર્મળ રૂચક પ્રદેશમાં રહે તો જાય) તેમ તેમ પરમ પુરુષ

જિનેન્દ્રદેવ સાથે તારી પ્રીતિ થતી જાય, જે પ્રીતિ પરમાત્માની સાથે એકત્વતારૂપ એટલે તદ્રૂપ થતી જાય, કે જે અનંતગુણનું ધામ શાસ્ત્રમાં દેખાડેલું છે કારણ કે એ ગુણનું ઘર છે

प्रभुजीने अवलंबता निजप्रभुता
हो प्रगटे गुणराश ॥
देवचन्द्रनी सेवना आपे मुज हो
अविचल सुखवास ॥ ६ ॥

ગાથા ૬–સરલ શબ્દાર્થ—

હે પ્રભુ! હું આપના શુદ્ધ ગુણને જેમ જેમ અવલંબતો જાઉં છું તેમ તેમ ગુણના ઘરરૂપ એવી મારામાં પ્રભુતા પ્રગટતી જાય છે, માટે દેવોના ચંદ્ર સમાન હે જિનેન્દ્રદેવ! ધન્ય છે તમારી સેવાને કે જે મને અવિચલ સુખ એટલે સિદ્ધાત્માની પ્રાપ્તિ કરાવે છે

ફ. ક. લાલન

સત્કાર સમારંભ.

મહા વદ ૫ શુક્રવાર, તા ૨–૨–૪૫ ના રોજ શ્રી જૈન આત્માનંદ સભા ભાવનગર તરફથી " શેઠ ભોગીલાલ મગનલાલ લેક્ચર હૉલ " નામાભિધાન કરવા અને શેઠ મોહનલાલ તારાચંદને માનપત્ર આપવાનો મેળાવડો કરવામાં આવ્યો હતો

આરંભમાં બહેન ઈન્દુમતી ગુલાબચંદે ભાવ પૂર્વક મંગળાચરણ કર્યા બાદ શ્રી વડવા જૈન સ્નેહી મંડળે સ્વાગતગીત રજૂ કર્યા બાદ ડૉ જશવંતરાયે આમંત્રણ-પત્રિકા વાંચી સંભળાવી હતી

સારંગાદ ગરથાના પ્રમુખ શેઠશ્રી ગુલાબચંદભાઈએ ઉપરોક્ત કાર્ય માટે પ્રાસંગિક વિવેચન કરી રાજેશ્રી ભોગીલાલ લેક્ચર હૉલ અને ઓઈલ પેઈન્ટીંગ છબી ખુલ્લી મુકવા રાજેશ્રી મોહનલાલભાઈને વિનતિ કરી હતી, જેથી તે હૉલ અને પ્રતિકૃતિ ખુલ્લી મુકી હતી અને પ્રમુખશ્રી ગુલાબચંદભાઈએ પોતાના બંધુ તુલ્ય અને સભાના સેક્રેટરી ગાંધી વલ્લભદાસ ત્રિભુવનદાસને પોતાનું વક્તવ્ય રજુ કરતા જણાવ્યું કે સભાના ત્રણ મુખ્ય ઉદ્દેશો જણાવી તેમાં આ સત્કાર-સમારંભનો સમાવેશ થાય છે જેથી તે માટે આ મેળાવડો કરવામાં આવ્યો છે.

રાજેશ્રી ભોગીલાલભાઈએ તો દાન દેવા માટે અભંગ દ્વાર રાખ્યા છે એમનામાં સમાજમાજ આપવું એવી સંકુચિત દૃષ્ટિ નથી, પરંતુ સામાજિક કે સાર્વજનિક કોઈપણ કાર્યોમાં દાનનો પ્રવાહ વ્હેતો રાખ્યો છે, તેથીજ તેમજ તેઓશ્રીમાં ઉદારતા, સૌજન્યતા, લઘુતા, સમયજ્ઞતા અને દયાળુતા એ પાંચે ગુણોનો સમન્વય થયેલો છે, તેથી તેઓ

શેઠ ભોગીલાલભાઈ મગનલાલ પીલવાળા

ભાવનગર જૈન સમાજના ભૂષણરૂપ, તેમજ તેની જોડી બીજી નથી આવા દાનવીર નરરત્નનું નામ આ સભાના કોઈ અંગ સાથે ચિરસ્થાયી થાય તો ઠીક તેમ ધારી, સભાના એક હૉલને ભોગીલાલ લેક્ચર હૉલ આપવું અને તેની યાદી રહે માટે તેમની પ્રતિકૃતિ સભામાં માનપૂર્વક મુકી તે માટે પ્રથમ આ સત્કાર છે હવે બીજો પ્રસંગ રાજેશ્રી મોહનલાલભાઈ રીંગ ઉદ્યોગના ધંધામાં સારી લક્ષ્મી પ્રાપ્ત કર્યા પછી પુણ્યયોગે, પૂર્વના આરાધને પ્રથમ દાન દેવાનું પગલું કેળવણીવિષયક જૈન સંસ્થાઓને સખાવત કરવાનું શરૂ કર્યું, પાંચ હજાર દશ હજાર જેવી મોટી રકમોની સખાવતો શરૂ કરી, પરંતુ તેમની કેળવણીપરની રૂચીનો અનુભવ તો નવ માસ પહેલા તળાજા તીર્થે જૈન વિદ્યાર્થીગૃહના

તેમના હાથે થયેલ ઉદ્‌ઘાટનથી જાણવામાં આવ્યું એટલે તળાજા તીર્થના વર્તમાન ઇતિહાસ સાથે

શેઠ મોહનલાલભાઈ તારાચંદ

તેમનો શું સંબંધ છે તે જણાવવું અસ્થાને નથી. આચાર્યદેવશ્રી **વિજયનેમિસૂરિશ્વરજી મહારાજ** જેઓ વિદ્વાન અને પ્રભાવશાળી ગુરુદેવ છે; તેમના ઉપદેશથી જ આ તીર્થક્ષેત્રની કમીટીમાં શ્રી ભોગીલાલભાઇ, શ્રી ખાન્તિલાલભાઈ, શ્રી પુરુષોત્તમદાસભાઇ અને વલ્લભદાસભાઇ જોડાયા અને વિદ્યાર્થીગૃહને મોહનલાલભાઈએ રૂા. પચ્ચીસ હજાર આપ્યા અને તેમના તથા ભાઈ દલીચંદભાઈના પ્રયાસ વડે રૂપીઆ બે લાખ ઉપરનું મુંબઇમાં ફંડ થયું.

વળી આ તીર્થના આત્મારુપ અને કમીટીના હાથપગ રાજેશ્રી **ખાન્તિલાલભાઈ** વોરા છે,તેનો પણ પરિચય આપવો તે અત્યારે યોગ્ય છે. તે અત્રેના **અમરચંદભાઇ** વોરાના સુપુત્ર છે. જેની પાંચ પેઢી થયા સંઘ અને જ્ઞાતિની સેવા કરે છે. તે સેવા ઉપરાંત ભાઇ ખાન્તિભાઇના પુણ્યયોગે તેમને આ તીર્થની સેવા વિશેષ સાંપડી છે, એટલે પોતે પ્રમાણિકપણે, શ્રદ્ધા-ભાવનાપૂર્વક તન, મન ધનનો ભોગ આપી પોતાના ધંધાને ગૌણ કરી સેવા આપી રહ્યા છે, જે સમાજના ધન્યવાદને પાત્ર છે. અને સુમારે એક ધાન્યની જ આયંબીલ ૫૦) ઓળીના જેવા ઉચ્ચ તપના પ્રભાવે તેમનો આત્મા ઉજ્વલ થતાં સેવા કરી રહ્યા છે. ભાવિમાં અત્રેના જૈન સંઘના શેઠને લાયક પણ બન્યા છે.

રાજેશ્રી મોહનલાલભાઇની વધતી જતી ઉદારતા, કેળવણી પ્રત્યે પ્રેમ જોઇ તેઓ આ સભાના પેટ્રન કેટલાય વખત પહેલાં થયેલ હોવાથી તેમનો માનપત્રદ્વારા સત્કાર કરવાની આ તક લેવામાં આવી છે વગેરે જણાવ્યું. બાદ રા. રા. શ્રી માસ્તર મોતીચંદભાઇ ઝવેરચંદનો સહાનુભૂતિનો આવેલ સંદેશ ભાઈશ્રી ગુલાબચંદ લલ્લુભાઇએ ટૂંકમાં વિવેચનપૂર્વક જણાવ્યો કે:—આપણા સમાજના ભાગ્ય છે કે આવા બે નરરત્નોની સમાજસેવા દિન પ્રતિદિન વધતી ગઇ છે અને તેના સંબંધમાં મુરબ્બી વલ્લભદાસભાઇએ દરેક દૃષ્ટિથી ખૂબ વિવેચન કરેલું છે, તો એટલુંજ કહું છું કે, આ આપણા સમાજના નાયકો દિનપ્રતિદિન આગળ વધતા રહી સમાજસેવાના ઉત્કર્ષમાં મોટો ફાળો આપશે એ ખાત્રી છે.

ત્યારબાદ જેચંદભાઇ (શેઠ આણંદજી કલ્યાણજીની પેઢીના અહીં ખાતાના મુનિમ) એ પ્રાસંગિક વિવેચન કર્યા બાદ સભાના ટ્રેઝરર શેઠ શ્રી અમૃતલાલ છગનલાલે માનપત્ર વાંચી સંભળાવ્યું હતું. ત્યારબાદ શ્રીયુત ભોગીલાલભાઇના મુબારક હાથે માનપત્ર અર્પણ કરવામાં આવ્યું હતું. ત્યારબાદ રાજેશ્રી મોહનલાલભાઇએ જણાવ્યું જે, ભોગીલાલભાઇના પરિચયથી મેં સેવા કરવાની શરૂઆત કરી છે; તે જણાવવા સાથે પોતાની લઘુતા બતાવતાં સભાના ઉદ્દેશો ઉચ્ચ છે તે પ્રમાણે અને કાર્યવાહી ઉત્તમ છે. છેવટે ભોગીલાલભાઇએ પણ આનંદ જાહેર કરવા સાથે સભાનો આભાર માન્યો હતો. આ પ્રસંગે ખુશી થવા જેવું તો એજ છે કે ભાઇશ્રી. ખાન્તિલાલભાઇ, રમણિકલાલભાઇ, દુર્લભદાસભાઇ તથા શ્રી દલીચંદભાઇ ચારે બંધુઓ સભાના આવા સુંદર કાર્યો જોઇ જાણી સભાના પેટ્રન થયા હતા અને શેઠશ્રી ભોગીલાલભાઇએ આ હૉલને સૌંદર્યતાવાળો બનાવવા શેષ એક હજાર રૂપિયા સભાને આપવા જણાવ્યું હતું. છેવટે ભાઇ હરિલાલ દેવચંદભાઇએ

સર્વનો આભાર માન્યો હતો અને પ્રમુખશ્રીએ હાર તોરા એનાયત કર્યા બાદ દુધપાર્ટીથી આવેલ સર્વનો સત્કાર કરવા બાદ મેળાવડો વિસર્જન થયો હતો.

વર્તમાન સમાચાર.

શ્રી તાલધ્વજગિરિ તીર્થ જૈન વિદ્યાર્થીગૃહનું ખાતમુહૂર્ત.

ગયા મહા વદી ૧૩ શનિવારના રોજ સ્ટેશન ઉપર લીધેલી જમીનમાં વિદ્યાર્થીગૃહ બાંધવા તીર્થ-કમીટી અને વિદ્યાર્થીગૃહની કમીટીએ નકી કર્યા પ્રમાણે આ રાજ્યના પરમ કૃપાળુ મહારાણી સાહેબ વિજયકુંવરબા સાહેબાના મુબારક હસ્તે ખાતમુહૂર્ત કરવામાં આવ્યું છે. બંને કમીટીના પ્રમુખશ્રીઓ તથા કાર્યવાહકોના આમંત્રણથી નેક નામદાર મહારાજા સાહેબ શ્રી કૃષ્ણકુમારસિંહજી સાહેબ, પૂજ્ય માસીમા (કીશનગઢના રાજ્યમાતુશ્રી) નામદાર દીવાન સાહેબ પટ્ટણી સાહેબ, શ્રીમતી યશોમતી બહેન પટ્ટણી સાહેબ, રાજ્યના મુખ્ય અમલદારો ભાવનગર તળાજા જૈન જૈનેતર બંધુઓ અને પ્રજા મળી ત્રણ હજાર માનવોની મેદની હતી. ખાતમુહૂર્ત વખતે જુદા જુદા વક્તાના વિવેચનો પછી ખાતમુહૂર્ત કરી પછી મહારાજા સાહેબ, શ્રી રાણી સાહેબ, માસીમા સાહેબ, પોલીસ ઉપરી અને રાજ્ય અમલદારો કમીટીના કાર્યવાહકો ચાલીને ડુંગર ઉપર ગયા હતા. ગઇ સાલના વૈશાક વદી ૧૦ ના રોજ મહારાજા સાહેબના પવિત્ર પગલાં ત્યાં થયા હતા, તે દિવસની યાદગીરી માટે તીર્થકમીટીએ સ્થાપિત કરેલ મહારાજા સાહેબના નામથી કીર્તિસ્થંભનું ઉદ્‌ઘાટન પરમ કૃપાળુ રાણી સાહેબના મુબારક હસ્તે કરવામાં આવ્યું હતું. આ સમારંભ આ તીર્થના ઇતિહાસ લખાઇ જતાં આ ભવ્ય તીર્થધામ ભાવિમાં બનશે તેની આ આગાહી છે. વિદ્યાર્થીગૃહનું રૂ. રૂા એક લાખનું થયું છે. હજી વધારે થવા સંભવ છે. અમો આ તીર્થ ચીર-છી આબાદ થઇ જૈન સમાજમાં ઇતિહાસિક અદ્વીતિય તીર્થ બને તેમ પરમાત્માની પ્રાર્થના રીએ છીએ. રૂા ૨૫૧૧૧) રૂપીઆ મુખ્ય મંદિરની આગે શ્રી પુંડરીકસ્વામીના મંદિરને માટે શેઠ શ્રી મોહનલાલભાઇએ અર્પણ કરવાથી મૂળ નાયક પ્રભુ બિરાજમાન કરવાનો આદેશ આપવામાં આવ્યો હતો.

મોનગઢ શ્રી મહાવીર ચારિત્ર રત્નાશ્રમના વિદ્યાર્થીનિવાસગૃહનું ઉદ્‌ઘાટન.

આ માસની શુદ ૩ ગુરૂવારના રોજ દાનવીર જૈન નરરત્ન શેઠ ભોગીલાલભાઇ મગનલાલના મુબારક હસ્તે આનંદપૂર્વક દબદબાભરી રીતે ઉદ્‌ઘાટન થયું છે. અનેક ગામના જૈન બંધુઓને આમંત્રણ આપવાથી ત્યાં આવ્યા હતા. પ્રમુખસ્થાન શેઠશ્રી મોહનલાલભાઇ તારાચંદને આપવામાં આવ્યું હતું. અનેક વક્તાઓના વિવેચનો થયા હતા. પ્રસિદ્ધવક્તા મુનિરાજ શ્રી ચારિત્રવિજયજીના ઉપદેશ અને આત્મભોગવડે આ સંસ્થા વધતી જાય છે. આ ઉદ્‌ઘાટનની શરૂઆત અને છેવટે આ સંસ્થાના આત્મા મુનિ શ્રી કલ્યાણચંદ્રજી મહારાજે તેનો ઇતિહાસ બહુ જ લાગણીપૂર્વક ઉચ્ચ શૈલીથી કહી બતાવ્યો હતો. સ્વર્ગવાસી મહારાજ શ્રી ચારિત્રવિજયજી મહારાજે મુનિ શ્રી કલ્યાણચંદ્રજી મહારાજ જેવા નિષ્ણાત અને આ સંસ્થાના પ્રાણરૂપ બનેલા તે મુનિશ્રીને સોંપવાથી તેની વૃદ્ધિ દિવસાનુદિવસ થતી જાય છે તેને માટે મહારાજશ્રીના મનોરથો ભાવિ માટે બહુ ઉંચા છે. શેઠશ્રી ભોગીલાલભાઇને માનપત્ર રૂપાના કાસ્કેટમાં પ્રમુખશ્રીના હાથે અર્પણ કરવામાં આવ્યું હતું. આ નિવાસગૃહ માટે રૂા પાંચ હજારની રકમ ભાઇ છબીલદાસભાઇ વગેરેને જામનગરનિવાસી જેસંગભાઇ જગજીવનદાસના સુપુત્રોએ અર્પણ કરી હતી.

જૈન કોનફરન્સ સોળમું અધિવેશન મુંબઇમાં

સ્વાગત કમીટીના અધ્યક્ષ તરીકે રાવસાહેબ કાન્તિલાલભાઇ ઇશ્વરલાલ જે. પી. ની થયેલી વરણી – તા. ૮–૨–૪૫ ના રોજ કોનફરન્સ ઓફીસમાં શેઠ મોતીચંદ ગીરધરલાલ કાપડીયાના પ્રમુખપણા નીચે મળેલી મીટીંગમાં રાવસાહેબ શેઠશ્રી કાન્તિલાલભાઇ ઇશ્વરલાલ જે. પી. ની સ્વાગતકમીટીના પ્રમુખ તરીકે, ઉપ-પ્રમુખો રાવબહાદુર શેઠ નાનજીભાઇ લધાભાઇ જે. પી., શેઠ મોહનલાલ હેમચંદ ઝવેરી, શેઠ ભગવાનદાસ હરખચંદ, શેઠ ખીમજી હેમુ કામાણી, શેઠ

શામજી રવજી સોજપાળ, શેઠ ફકીરચંદ કેશરીચંદ, શેઠ રણછોડભાઇ રાયચંદ, ઝવેરી ભાઈચંદ નગીનદાસ, શેઠ રતીલાલ મણિલાલ નાણાવટી, શેઠ મુળચંદ સજમલજી, શેઠ ઝવેરચંદજી, ચીફ સેક્રેટરીઓ તરીકે ડૉકટર ચીમનલાલ નેમચંદ શ્રોફ, શેઠ ચંદુલાલ વર્ધમાન, શેઠ મૂળચંદ બુલાખીદાસ, શેઠ દામજી જેઠાભાઇ એ સર્વ હોદ્દેદારોની સર્વાનુમતે ચુંટણી થઇ હતી. અધિવેશન માર્ચ મહિના તા. ૩૦-૩૧ અને એપ્રીલ તા. ૧ લી ત્રણ દિવસો નકી કરવામાં આવ્યા છે. મુંબઇ જૈન સમાજમાં ઉત્સાહ સારો છે. સર્વ જૈન બંધુઓએ સહકાર આપવાની જરૂર છે.

નમ્રનિવેદન.

આ સભાના સર્વે માનવંતા સભાસદો (પેટ્રન સાહેબો, લાઇફ અને વાર્ષિક સભ્યો) ને નિવેદન કરવા રજા લઇએ છીએ કે, આ સભા તરફથી પ્રાતઃ સ્મરણીય ગુરૂદેવશ્રી **આત્મારામજી મહારાજની** જયંતી (સ્વર્ગવાસ તીથી) જેઠ સુદ ૮ રોજ શ્રી સિદ્ધાચલજી ઉપર ઉજવાતી હતી, પરંતુ સંવત ૧૯૯૦ ના ચૈત્ર સુદ ૧ ના રોજ વડોદરા અને પાટણ શહેરમાં જન્મશતાબ્દિ સમારોહપૂર્વક ઉજવાયા પછી, ઘણા સ્થળે દર વર્ષે તે જ તારીખે જન્મજયંતી ઉજવી ગુરૂભકિત થતી હતી; પરંતુ પરમકૃપાળુ આચાર્ય મહારાજ **શ્રી વિજયવલ્લભસૂરિશ્વરજી** મહારાજની ઇચ્છા બધે સ્થળે એકજ સરખી રીતે જન્મજયંતી ઉજવાય તે સમુચ્ચય રીતે યોગ્ય લાગવાથી, તેઓ સાહેબની આજ્ઞાથી અને આર્થિક સહાય આપનાર શેઠ **સાહેબ સકરચંદભાઇ** મોતીલાલભાઇ મૂળજીની અનુમતીથી આ વર્ષથી હવે પછી દર વર્ષે આ સભા તરફથી ચૈત્ર સુદ ૧ ના રોજ શ્રી સિદ્ધાચળજી તીર્થે તેજ મુજબ જયંતી ઉજવી ગુરૂભક્તિ કરવામાં આવશે. જેથી ઉપરોક્ત સર્વ સભાસદબંધુઓ ચૈત્ર સુદ ૧ ના રોજ શ્રી સિદ્ધાચળજી ઉપર ગુરૂભક્તિનો લાભ લેવા માટે અવશ્ય પધારશો.

જે જે વર્ષમાં ચૈત્ર માસ બે આવે તે વખતે બીજા ચૈત્ર સુદ ૧ ના રોજ જન્મજયંતી ઉજવવી અને જે જે વર્ષમાં જેઠ માસ બે આવે તે વખતે પ્રથમ જેઠ માસની સુદ ૮ ના રોજ સ્વર્ગવાસ તીથી સમજવી. કારણ કે ગુરૂદેવશ્રી આત્મારામજી મહારાજનો સ્વર્ગવાસ અધીક જેઠ સુદ ૮ ના રોજ થયેલો છે. તે પ્રમાણે આચાર્ય મહારાજશ્રી વિજયવલ્લભસૂરીશ્વરજી મહારાજની આજ્ઞા છે.

નવા થયેલા માનવંતા પેટ્રન સાહેબો અને લાઇફ મેમ્બરો.

૧ શેઠશ્રી ચંદુલાલભાઇ ટી. શાહ મુંબઇ.
૨ શેઠશ્રી ખાન્તિલાલ અમરચંદભાઈ વોરા ભાવનગર
૩ શેઠશ્રી રમણીકલાલ નાનચંદ મુંબઇ
૪ શેઠશ્રી દુર્લભદાસ ઝવેરચંદ ,,
૫ શેઠશ્રી દલીચંદ પુરૂષોતમદાસ તળાજા હાલ મુંબઈ
પરિચય હવે પછી આપવામાં આવશે.
૬ શેઠ ગાંગજી ગોશર-દીગરસ લાઈફ મેમ્બર

-:: વિષયાનુક્રમ ::-

મુદ્રક: શાહ ગુલાબચંદ લલ્લુભાઇ : શ્રી મહોદય પ્રીન્ટીંગ પ્રેસ : દાણાપીઠ-ભાવનગર.

શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ

પ્રકાશકઃ—શ્રી જૈન આત્માનંદ સભા-ભાવનગર

વીર સં. ૨૪૭૧	ફાલ્ગુન.	પુસ્તક ૪૨ મું.
વિક્રમ સં. ૨૦૦૧	ઇ. સ. ૧૯૪૫ માર્ચ	અંક ૮ મો

શ્રી જૈન આત્માનંદ સભા-ભાવનગર.

સુજ્ઞ સભાસદ બંધુઓ !

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી આત્મારામજી (વિજયાનંદસૂરીશ્વરજી) મહારાજની જયન્તી શ્રી સિદ્ધાચળજી તીર્થ ઉપર ગયા અંકમાં જણાવ્યા મુજબ, બીજા ચૈત્ર સુદ ૧ તા. ૧૩-૪-૪૫ ને શુક્રવારના રોજ ઉજવવાનું નક્કી થયેલ હોવાથી, રાધનપુરનિવાસી શેઠ શ્રી મોતીલાલભાઈ મૂળજી હા. શેઠ શ્રી સકરચંદભાઈ તરફથી આ સભા મારફત સવારના શ્રી આદીશ્વર ભગવાનની મોટી ટૂંકમાં જ્યાં સ્વ. મહાત્માશ્રી વિજયાનંદસૂરીશ્વરજી મહારાજની મૂર્તિ પ્રતિષ્ઠિત કરવામાં આવેલ છે, તે સ્થળે પૂજા ભણાવવામાં આવશે, તેમજ શ્રી આદિનાથ પ્રભુ તથા ગુરુદેવની આંગી રચાવવા વગેરે કાર્યોથી દેવગુરુભક્તિ કરવામાં આવશે અને બપોરના નવો ટાઇમ ૩-૦ કલાકે સર્વ સભાસદ બંધુઓનું સ્વામીવાત્સલ્ય શ્રી પૂરબાઇ ધર્મશાળામાં કરવામાં આવશે.

ઉપરોક્ત ગુરૂભક્તિના પ્રસંગનો લાભ લેવા પ્રથમ ચૈત્ર વદ ૦)) ના રોજ બપોરના ૩-૦ કલાકે પાલીતાણા જવાનું છે, તો અવશ્ય પધારશોજી.

સેક્રેટરીઓ,
ગાંધી વલ્લભદાસ ત્રિભુવનદાસ
શાહ વીઠલદાસ મૂળચંદ બી. એ.

જિન સ્તવન.

(રાગ મેઘ મલ્હાર-બરસો રે-બરસો રે, કાલી બાદરીયા)

મન રીઝે રે (૨) પ્રભુ દર્શન પામી,
અજબ ગતિ તારી—(૨) મન રીઝે૦
ચમકે વિદ્યુત સમ મુદ્રા—મન રીઝે૦
વાદલ સમ દુઃખ દૂર હઠાવો, ઉજ્વલ ઊરમાં ભાવ વસાવો,
અંતર ચક્ષુ ઉઘાડો પ્રભુ—ચરણમાં વસાવો રે—મન રીઝે૦
આ ભવમાં આધાર તમે છો,
સર્વ સુખનો સાર તમે છો—
મુનિ હેમેન્દ્ર સદા તુમ શરણે,
અજિત ધામ અપાવો રે—મન રીઝે૦

શેઠશ્રી ચંદુલાલભાઇ ત્રિભુવનદાસ શાહ મુંબઇ.

યૌવનાવસ્થા, નિરોગી શરીર, વૈભવ અને સંપત્તિવાન હોવા છતાં સાદાઇ, માયાળુપણું અને નમ્રતા સાથે યથાયોગ્ય ગુપ્ત દાનનો પ્રવાહ નિરંતર ચાલુ રાખવો એ સુકૃતની લક્ષ્મી અને પુણ્યોદય સિવાય બની શકતું નથી. આ સર્વ ભાઇશ્રી **ચંદુલાલ**ને સાંપડેલ છે. શેઠશ્રી **સંગળજી જશરાજ**ના સદ્‌ગત પુત્ર શ્રીયુત **ત્રિભુવનદાસભાઇ**નું મૂળ વઢવાણ શહેરમાં નિવાસસ્થાન હતું. તેઓશ્રી વીમાની લાઇનના એક નિષ્ણાત અને મુંબઇ શહેરમાં પ્રખ્યાત પુરૂષ હતા સાથે સંસ્કારી અને ધર્મશ્રદ્ધાળુ પણ હતા. શ્રીયુત ત્રિભુવનદાસભાઇનો સ્વર્ગવાસ થતાં તેમના કુટુમ્બનો ભાર તેમના સુપુત્ર ભાઈશ્રી ચંદુલાલને માથે પડ્યો. તે વખતે લઘુવય હોવા છતાં ધંધાની તાલીમ સદ્‌ગત પિતાની પાસેથી મેળવેલ હોવાથી, પોતાના પૂજ્ય પિતાશ્રીની મીલ્કતનો વારસો લેવા સાથે વીમાની લાઇન પણ જાણે વારસામાં જ મળી હોય તેમ આ લાઇનની શરુઆત કુશળતાપૂર્વક શરૂ કરી થોડા વખતમાં જિંદગીના વીમાનું કામકાજ શરૂ કર્યું.

પૂર્વના પુણ્યયોગે ધંધાની નિપુણતા અને મુંબઇની પ્રજા અને સંબંધીઓના ચાહ અને પ્રેમથી ધી ક્રાઉન લાઇફ ઇન્સ્યૂરન્સ કંપની જે સદ્ધર ગણાય છે, તેના પ્રથમ એજંટ થયા. તેમના સુપ્રયત્નવડે મોટી સંખ્યામાં આ કંપનીને બીઝનેસ મળવાથી એક **યુરોપીયન ગૃહસ્થને** છાજે તેમ કંપનીની બોર્ડે મોટા પગારે તેમની **ડેપ્યુટી મેનેજર** તરીકે નિમણુંક કરી. પ્રથમના પુરૂષાર્થ અને ઉપરોકતવડે લક્ષ્મી સારી પ્રાપ્ત થવા લાગી. કુટુમ્બના ધાર્મિક સંસ્કાર તો તેમનામાં ઉતરેલા હતા અને તરતજ સમય ઓળખી આત્મકલ્યાણની ભાવના સાથે રાષ્ટ્રીય નિર્દોષ ભાવના જાગી, તેથી કુટુમ્બ, સમાજ અને રાષ્ટ્રીય બાબત તથા બને પ્રકારની કેળવણી પ્રત્યે કંઇ સેવા, તેમજ દાન કરવાની ભાવનાથી ગુપ્ત સખાવતોની શરૂઆત કરી. અત્યાર સુધીમાં રૂપિયા એક લાખ ઉપરાંતની સખાવત ચારે ખાતામાં ઉદારતાપૂર્વક કરી દાનનો પ્રવાહ ચાલુજ રાખ્યો; જે સમાચાર આ સભાના સેક્રેટરીને મળતાં સભામાં પ્રસંગવશાત્ વાત મૂકતાં આવા ગુપ્ત દાનેશ્વરી ભાઇ ચંદુલાલ આ સભાના પેટ્રન થાય એ ઇચ્છવાજોગ છે જે ઉપરથી તે માટે વિનંતિ કરતા તેઓ આ સભાના પેટ્રન થયા છે. જેથી ખુશી થયા જેવું તો એજ છે કે, પોતાની સારામાં સારી આવકમાંથી કુટુમ્બ, જીવન-નિર્વાહથી વધારે ટકા સખાવતોમાં (દાન દેવામાં) આપવાનું તેનું બજેટ-નિર્ણય જાણી આ સભાને પરમ આનંદ થયો છે. આવા એક નરરત્ન પુરૂષ ભાઈશ્રી ચંદુલાલ દીર્ઘાયુ થઇ, સુખશાંતિપૂર્વક આત્મકલ્યાણ સાધે, બન્ને પ્રકારની લક્ષ્મી વિશેષ પ્રાપ્ત કરે અને દિવસાનુદિવસ યશ વધવા સાથે અનેકગણો દાન પ્રવાહ જીવનમાં વહેવરાવે તેમ આ સભા પરમાત્માની પ્રાર્થના કરે છે. આવી સખાવતો અનુકરણીય હોવાથી તેટલો પરિચય ઉપરોકત રીતે ફોટા સાથે આપ્યો છે.

આ સભાના નવા માનવંતા પેટ્રન—

શેઠશ્રી ચંદુલાલભાઈ ટી. શાહ.

શ્રી મહોદય પ્રેસ-ભાવનગર

શ્રી સિદ્ધર્ષિગણિવિરચિત

સંસ્કૃત શ્રી જિન સ્તવન : અનુવાદ.

(ઉપજાતિવૃત્ત)

અપાર ને ઘોર ભવાબ્ધિમગ્ન, એવા જનો ઉદ્ધરવા નિમગ્ન,
આ ઘોર સંસાર વિષે પ્રભૂજી, ભૂલી ગયા શું મુંજને વિભૂજી ? ૧
સદ્ભાવથી મેં તુજને સ્વીકાર્યો, દુજો ન છે તારક કોઇ મારો,
આનંદદાતા ભુવનેશ નાથ ! વિલંબ તૂ કેમ કરે સુતાત ? ૨
જિનેંદ્ર ! તૂં છે કરુણાસમુદ્ર, હું દીન તૂ વત્સલ દેવ શુદ્ધ,
ન તારવૂ દીનતણે સુરેશ ! શૂ યોગ્ય છે એ તુજને જિનેશ ? ૩
કાંતારમાં દીન હું એકલો છૂ, ભીતિભરેલો મૃગબાલ હૂ છુ,
દયાળુતા શ્રી જિન કેમ ભૂલો ? હૂ એકલો કયાં ભટકુ અટૂલો ? ૪
હૂ સંભ્રમે ચંચળ નેત્રધારી, આધાર કોનો નહિં મોહવારી,
તારા વિના હૂ વિરહી બનીને, વિનાશમાર્ગે અગતિક થૈને ૫
સંભાર તૂ ખાસ અનંતવીર્ય, આલંબને તારક શાંત ધીર,
ઉતાર તૂ પાર ભવાટવીથી, ભયો હરી તૂ મુજ તાર તેથી ૬
ન સૂર્યથી અન્ય વિકાસકારી, સરોવરોમાં કમલો વિહારી,
તારા વિના નિવૃત્તિ કોણ ભાવે, નમૂ જગન્નેત્ર ! તને સુભાવે ૭
શૂ માહરા કર્મતણો જ દોષ ? વા માહરા આત્મતણો જ દોષ ?
કિંવા હશે શૂ હત કાલ દોષ ? અભવ્ય છૂ હૂ અથવા અશેષ ૮
સદ્ભક્તિથી ગ્રાહ્ય પ્રભૂ થયો છે, અનન્ય તેવી ગતિ ના દિસે છે,
હે દેવદેવેશ જગન્નિવાસ ! તેથી પ્રભો ખાસ થયો નિરાશ ૯
લીલાથકી તૂ સહુ કર્મજાલ, કાપે કૃપાસિંધુ ! અશેષ કાલ,
યાચૂ થઇ દીન હું મુક્તિ દાન, કરે ઉપેક્ષા કિમ તૂ સુજાણ ? ૧૦
ખરૂ કહૂ છૂ તુજ વિશ્વનાથ, નથી મને અન્ય શરણ્ય સાથ,
માટે મને તાર ત્વરા કરીને, ખરે નિરાધાર રહ્યો હરીને ૧૧
તૂ એક-માતા મુજને પિતા તૂ, બંધૂ ગુરુ સ્વામી અને બધૂ તૂ,
તૂં જીવનો જીવન હે પ્રભુ તૂ, આનંદ તૂ એક અનન્ય છે તૂ ૧૨
તૂ જો તિરસ્કારીશ સ્વામિનાથ ! હૂ મીન પાણી વિણુ દીન ભ્રાંત,
નિરાશ થૈ દૈન્ય વરી નિતાંત, મરીશ હૂ ખાસ વરીશ સ્વાંત ૧૩
તારા વિષે ચિત્ત વિલીન મારું, પ્રતીત છે એ મુજને જ સારુ,
તૂ જાણ છે વિશ્વમનોજ્ઞ સિદ્ધ, જણાવવૂ શૂ તુજને પ્રસિદ્ધ ? ૧૪
તૂ એક ભૂભાસ્કર જ્યોતિરૂપ, મચ્ચિત્ત-પદ્મો વિકસે સ્વરૂપ,
સ્વકર્મ કોષો કરી ભેદ છેદ, તારા સ્વરૂપે વિકસે અભેદ ૧૫
હે નાથ ! તૂ વ્યાપૃત લોકચિત્ત, અનંત રૂપે નિરૂપાધિ સત્ય,
દયા ખરી નાથ ! કયા સ્વરૂપે, મારા વિષે છે નહિ જાણુમાં છે ૧૬

(અપૂર્ણ)

બાલચંદ હીરાચંદ કવિ–માલેગામ

સંક્ષિપ્ત બોધ વચનમાળા.

લેખકઃ—શ્રી વિજયપદ્મસૂરિજી.

(ગતાંક પૃષ્ઠ ૯૭ થી ચાલુ.)

૧૫. કર્મના બંધકાળ અને ઉદયકાળમાં સ્વાધીન કાળ એક બંધકાળ છે તે કર્મને બાંધતી વેળાએ સાવચેત રહેનારા જીવો દુઃખી થતાં નથી કર્મનો બંધ થયા પછી અબાધાકાળ વીત્યા બાદ તે કર્મ ઉદયમાં આવે, ત્યારે મનમાં એમ વિચાર આવે કે આવું દુઃખ ન ભોગવવું પડે તો સારું. વ્યાજબી જ છે કે-કોઇને પણ દુઃખ ભોગવવું ગમે જ નહિ પણ કર્મનો ઉદય થયા પછી તે ભોગવ્યા વિના કેમ ચાલે ? અર્થાત્ બાંધેલા કર્મો ભોગવવા જોઇએ. ઉદયકાળમાં કોઇનું કાંઇ પણ ચાલતું નથી, આ અપેક્ષાએ ધ્યાન રાખીને પરમતારક શ્રી તીર્થંકર દેવોએ ઉદયકાળ એ પરાધીન કાળ છે એમ કહ્યું છે.

૧૬. જેમ આંબાને વાવતાની સાથે જ ફળ ન આવે પણ અમુક સમય વીત્યા બાદ ફળ આવે, તેમ દરેક કર્મ બાંધ્યા પછી તરતજ તેનો ઉદય થતો નથી, પણ અમુક સમય વીત્યા બાદ જ ઉદય થાય. તેટલા ટાઇમનું નામ અબાધાકાળ કહેવાય.

૧૭. પાપનું ફળ ખરાબ હોવાથી કોઇ તેને ચાહતું નથી પણ પાપના કારણોનો જ્યાં સુધી ત્યાગ ન કરીએ ત્યાં સુધી તેવા પાપકર્મના ખરાબ ફળ ભોગવવા જ પડે છે. ધર્મારાધનના સારા ફળ સૌ કોઇ ચાહે છે, પણ ધર્મારાધન પ્રત્યે તો રુચિ પણ થતી નથી તો ધર્મને સાધવાની વાત જ ક્યાં રહી ? એટલે જિનધર્મની પરમ ઉલ્લાસથી આરાધના કરનારા ભવ્ય જીવો જ-દેવતાઇ સુખના લાભથી માંડીને ઠેઠ મુક્તિના સુખ સુધીના ફળો પામી શકે છે ને રાચીમાચીને પાપકર્મ ન કરીએ તો જ પાપનું ફળ ન ભોગવવું પડે. આ વાતને ટૂંકામાં નીતિવેત્તાએ જ જણાવી છે કે—

धर्मस्य फलमिच्छन्ति मानवाः ।
फलं नेच्छन्ति पापस्य, पापं कुर्वन्ति सादराः ॥१॥

૧૮. જ્યાં સુધી હૃદયમાં ખરાબ વાસનાએ અંજન(મેશ)થી ભરેલી ડાબડીની પેઠે ઠસોઠસ ભરી હોય ત્યાં સુધી સારામાં સારા શ્રી જિનધર્મનો ઉપદેશની અસર કઇ રીતે થાય ? અર્થાત્ ન જ થાય. એક વાસણમાં અમુક ચીજ ઠસોઠસ ભરી હોય તેમાંથી જ્યાં સુધી તે ભરેલી ચીજ ખાલી ન કરીએ ત્યાં સુધી બીજી વસ્તુ સમાય જ નહિ. આ બાબતમાં વિષ્ઠાના ભમરાનું ને કમલના ભમરાનું દૃષ્ટાંત ખાસ સમજવા જેવું છે-તે બીના ટૂંકામાં આ પ્રમાણે જાણવી. તે બંને ભમરાને મિત્રાચારી હતી. અરસપરસ તેઓ એક બીજાને સ્થાને મળવા જતા હતા. કમળનો ભમરો વિષ્ઠાના ભમરાને મળવા જાય, ને વિષ્ઠાનો ભમરો કમળના ભમરાને મળવા જાય. એક વખત કમળના ભમરાએ પોતે જે કમળમાં રહે છે તેની સુગંધીના વખાણ કર્યા, ને વિષ્ઠાના ભમરાને પોતાના સ્થાને આવવા જણાવ્યું. તે વાત કબૂલ કરીને વિષ્ઠાનો ભમરો નાકમાં બે ગોળી ભરાવીને કમળના ભમરાને મળવા ગયો. તેણે તેને કમળ ઉપર બેસાડી પૂછ્યું કે-કેમ ? કમળની સુગંધી કેવી આવે છે ? વિષ્ઠાના ભમરાએ કહ્યું કે-મને તો કંઇ સુગંધ જણાતી નથી. આ સાંભળીને કમળના ભમરાએ બારીકાઇથી તપાસ કરી તો જણાયું કે તેના નાકમાં વિષ્ઠાની બે ગોળીઓ છે. આ બંને ગોળી કાઢવા માટે કમળના ભમરાએ તેને ઉચકીને તળાવના પાણીમાં ઝબોળ્યો, તેથી બંને ગોળી નીકળી ગઇ. તે પછી વિષ્ઠાના ભમરાને કમળ ઉપર બેસાડ્યો ત્યારે કમળની સુગંધીનો અનુભવ કરનાર વિષ્ઠાના ભમરાએ કમળના ભમરાને આ પ્રમાણે ઠપકો આપ્યો કે-તું તો પેટભરો થઇને આવા ઉત્તમ કમળની સુગંધીનો એકલો જ અનુભવ કરે છે; અત્યાર સુધી મને આવી કમળની સુગંધીનો લાભ પણ ન લેવા દીધો, એ શું ઠીક કહેવાય ? કમલના ભમરાએ કહ્યું કે-તને જો આ સ્થાન ગમતું હોય તો ખુશીથી અહીં રહે ને સુગંધનો અનુભવ કર. આ સાંભળીને વિષ્ઠાનો ભમરો

અહીં રહેવા લાગ્યો ને કમળની સુગંધીનો દિન પ્રતિદિન પરિચય વધતા, તે પોતાના વિષ્ઠારૂપ સ્થાનને ભૂલી ગયો વ્યાજબી જ છે કે જેવો સંગ થાય તેવા જ રંગ જામે આ કાલ્પનિક દૃષ્ટાંતની ઘટના આ પ્રમાણે જાણવી વિષ્ઠાના ભમરાના નાક જેવા સંસારી જીવોનુ મન જાણવુ કમળના ભમરા જેવા ગુરુ મહારાજ ને કમળની સુગંધી જેવો ગુરુમહારાજનો ઉપદેશ જાણવો બાકીની બીના સમજાય તેવી છે

૧૯ પ્રભુદેવની વાણી નોળવેલ નામની વનસ્પતીના જેવુ કામ કરે છે સંસારી જીવો નોળીયા જેવા જાણવા જેમ નોળીયાને સર્પ કરડે ત્યારે નોળવેલને સૂંઘી તે (નોળીયો) સર્પનુ ઝેર ઉતારે, તેમ સંસારી જીવોને ક્ષણે ક્ષણે વિવિધ ઉપાધિરૂપી સર્પો કરડી રહ્યા છે પ્રભુદેવની વાણીરૂપી નોળવેલ સૂંઘીને એટલે સાંભળીને સંસારી જીવો વિવિધ ઉપાધિરૂપી સર્પનુ ઝેર ઉતારે છે

૨૦ આત્મદૃષ્ટિ તરફ લક્ષ રાખી વિચાર કરતા જણાય છે કે-પાપ કરવામા બહાદુરી નથી પણ પાપથી બચવામા છે

૨૧ કરોડો રત્નોના દાન કરતા પણ માનવ જિંદગીના એક સમયની કીંમત વધી જાય, કારણ કે આપણે કોઇને કરોડો રત્નો દઇએ તો પણ તેની તાકાત નથી કે ગયેલો સમય પાછો લાવી દે, માટે જે ભવ્ય જીવ પોતાના આયુષ્યનો એક ક્ષણ પણ નકામો એટલે ધર્મારાધન કર્યા વગર ન જવા દે તે જ ખરો જીવ બુદ્ધિશાલી કહી શકાય કહ્યુ છે કે—

"स्वायुष क्षणमपि प्रमादतो ये वृथा न गमयंति मेघस "॥

૨૨ ઉત્તમ પુરુષો બીજાના જુદા થયેલા હૃદયને સમજાવીને એક કરે છે માટે તેઓ સોય જેવા કહેવાય. ને દુર્જન પુરુષો એક બીજાના હૃદયની એકતાનો નાશ કરે છે તેથી તેઓ કાતર જેવા કહેવાય છે, માટે દુર્જનની સોબત તજીને સજ્જન પુરુષની સોબત કરવી (ચાલુ)

જાણવા યોગ્ય કથંચિત વિવિધ ઉક્તિઓ.

સંગ્રા-શ્રી પુણ્યવિજયજી (સંવિજ્ઞપાક્ષિક)

મિત્રને કડવા સત્યો સંભળાવવાની રીત— મિત્ર ! તું પત્થર સાથે માથુ પટકે છે તારા અભિપ્રાયની કોઇ પરવા કરતુ નથી તારા મિત્રો તારાથી દૂર રહેવામા મઝા માને છે તુ એટલો બધો ડાહ્યો છે કે તને કોઇ કંઇ કહી શકતુ નથી, કોઇ તને કહેવા આવવાનુ નથી, કેમ કે તેમ કરવામા સાર નથી ઊલટુ તેમ કરવાથી તેની આપદા વધી જશે પરિણામે તુ જાણે છે, તેથી વધારે જાણી શકવાનો નથી અને તુ જે જાણે છે તે બહુ નજીવુ છે

બીજાના વિચારો પર સીધા પ્રહાર નહિ કરતા સામાની મુર્ખતા કે ખોટી વાત છે એમ નહિં બતાવતા જવાબ વાળવાની રીત—અમુક સંજોગોમા તેનો મત ખરો ગણાશે, પણ હાલના સંજોગોમા મને કેટલોક તફાવત જણાય છે વિગેરે

લોકોને તમારા વિચારના બનાવવાના માર્ગો—લોકો સાથે વાત કરતી વખતે જે બાબતમા તમને મતભેદ હોય તે બાબતની શરૂઆતમા ચર્ચા કરશો નહીં, જે વિષયમા તમે સંમત હો તે વિષય પર ભાર મૂકીને ચર્ચાની શરૂઆત કરજો બની શકે તો મક્કમતાથી કહેજો કે વસ્તુત બન્નેનો હેતુ એક જ છે, પણ એ હેતુ બાર લાવવાની રીત બાબત મતભેદ છે શરૂઆતથી સામો માણસ હા હા કહેવા માંડે તેવી રીતે વાત કરજો અને બને ત્યાં સુધી તેને ના કહેતા અટકાવજો

કડવાશનો અંત આવે, સારી લાગણી ઉત્પન્ન કરીને અને સામો માણસ તમારી વાત લક્ષપૂર્વક સાંભળવાને તૈયાર થાય એવુ જાદુઈ વાક્ય—હંમેશ વાતની શરૂઆત આ પ્રમાણે કરજો " તમને જે જાતની લાગણી થાય છે તેમા તમારી

માત્ર કસુર નથી. તમારી જગ્યાએ હું હોત તો મને પણ આબાદ એવી જ લાગણી થાત. "

મીઠો ઠપકો—કેટલીક વાતો એવી છે કે જે સંબંધી મને તમારા તરફથી સંતોષ થતો નથી. અત્યારે તે અવસર નથી ને ભવિષ્યને માટે પણ બીજઅવસરને યોગ્ય છે.

લોકોની ભૂલ સીધી રીતે નહિ પણ આડકતરી રીતે બતાવો—તૈયાર કરેલું ભાષણ (લેખ) બરોબર નહોતું પોતાના પતિને કહે છે કે–' નૉર્થ અમેરિકન રીવ્યુ માટે આ લેખ ઘણો સુંદર ગણાશે ' આ રીતે પોતાના પતિની તારીફ કરી પણ સાથે આડકતરી રીતે તેને સમજાવી દીધું કે–' દેવળના તખ્તા પર આ ભાષણ ચાલી શકશે નહિ '

કોઈને હુકમ ગમતો નથી—' આમ કરો ને પેલું ના કરો ' તેને બદલે ' તમે આ વાત પર વિચાર કરજો. આગ કરવાથી સારું પરિણામ આવશે. એમ તમે ધારો છો ? ' એક કાગળ લખાવ્યા પછી પૂછવું ' તમે આ વિષે શું ધારો છો ? '

આવી યુક્તિથી એક માણસ સહેલાઇથી પોતાની ભૂલ સુધારે છે.

ભૂલ સુધારવાનો સરળ ઇલાજ—સામા માણસને અક્કલ નથી, ડોબા જેવો છે તેમ નહિ કહેતાં તેનામાં અમુક કામ કરવાની લાયકાત છે, પણ તેની શક્તિ ખીલવવાની જરૂર છે.

બીજાઓને ગુસ્સે કર્યા વિના સુધારવાનો નિયમ—ઉત્તેજન આપો. જે દોષ તમે સુધારવા માંગતા હો તે સુધારવાનું સહેલ છે એમ બતાવો. જે કામ તમે બીજા પાસે કરાવવા માંગતા હો તે ઘણું સહેલું છે એમ કહો.

(ડૅલ કારનેગીના ગ્રન્થ ઉપરથી પૃથક્ પૃથક્ ઉધ્ધૃત)

ઉપાધ્યાય શ્રીમદ્ યશોવિજયજીનું જીવન રહસ્ય ।

(ગતાંક પૃષ્ઠ ૧૦૯ થી શરૂ)

શ્રી યશોવિજયજીનું દષ્ટિબિંદુ વિશેષ હતું; દિગંબર ગ્રંથ સમાધિતંત્રનું હિંદુસ્તાની ભાષામાં દોધક છંદમાં એમણે ભાષાંતર કર્યું છે; દિગંબરાચાર્યકૃત અષ્ટસહસ્રી નામના ગ્રંથ ઉપર વિવરણ કરેલું છે; જેમ શ્રી હરિભદ્રસૂરિએ બૌદ્ધદર્શનના એક ન્યાયગ્રંથ ઉપર ટીકા લખી હતી અને બૌદ્ધો તરફના વિશાળ દષ્ટિબિંદુ (Comprehensive view) નો દાખલો બેસાડયો હતો તેમ ઉપાધ્યાયજીએ પણ પતંજલિના યોગશાસ્ત્રના કૈવલ્યપાદ ઉપર ટીકા લખી છે.

ભરપૂર વહેતી નદીઓના પ્રવાહો જેમ નહેરમાં વહેંચાઇ જઇ ગામો અને ખેતરોને પ્રફુલ્લિત અને રસભરિત બનાવે છે તેમ શ્રીમદ્દનું સાહિત્યજીવન અનેક આધ્યાત્મિક અને સામાજિક ક્ષેત્રોમાં વહન થયેલું છે. અનેકાન્તવ્યવસ્થા જેવા ગ્રંથોમાં શ્રીમદ્ આનંદઘનજીની " સકલ નયવાદ વ્યાપી રહ્યો–તે શિવ સાધન સંધિ રે "–એ ઉક્તિને સાર્થક કરી રહ્યું છે.

ऐं એ મંત્રના બીજાક્ષરથી સરસ્વતી દેવીએ તેમને ગંગા કાંઠે સંતુષ્ટ થઇ તર્ક અને કાવ્યનું વરદાન આપેલ હતું તેમ તેઓ પોતે જણાવે છે. તેથી ऐंद्र શબ્દ ઘણેભાગે તેઓ પોતાની સંસ્કૃત ગ્રંથરચનાના પ્રારંભમાં મૂકે છે.

" નિશ્ચય દષ્ટિ હૃદય ધરીજી પાળે જે વ્યવહાર, પુણ્યવંત તે પામશેજી ભવસમુદ્રનો પાર "–આ વાકય શ્રી ઉપાધ્યાયજીના તમામ ગ્રંથોનું–વ્યવહાર અને નિશ્ચયના પ્રતિપાદન રૂપે અને જૈન દર્શનના અનેકાંતવાદના સાર તરીકેનું સૂચક છે. સવાસો ગાથાના સ્તવનમાંનું આ વાકય છે. વળી " કલેશે વાસિત મન સંસાર, કલેશ રહિત મન તે ભવ પાર "–આ તેમના બારમા પ્રભુના સ્તવનમાં સાદી રીતે બતા-

વેલી સસાર અને મોક્ષની સમજનટનો સાર છે એમણે સમુદ્ર-વહાણુ સવાદ પણ સરળ ભાષામા વૈરાગ્યની ઉપદેશક શૈલીએ રજૂ કર્યો છે કર્મપ્રકૃતિ ગ્રથ ઉપર ટીકા લખી કર્મગ્રંથનુ ઉત્તમ જ્ઞાન અને દ્રવ્યગુણપર્યાયનો રાસ ગુર્જર ભાષામા બનાવી દ્રવ્યાનુયોગના ઉચ્ચ જ્ઞાનની સાબિતી પૂરી પાડી છે એમના ગુજરાતી દ્રવ્યગુણપર્યાય રાસ ઉપરથી દ્રવ્યાનુયોગતર્કણા સસ્કૃત ગ્રથ બનેલો છે

વાદી તરીકે તેઓ જબરજસ્ત હતા એમના જમાનામા લગભગ થોડાક વર્ષો પૂર્વે સ્થાનકવાસી સપ્રદાયની ઉત્પત્તિ થઇ, અને તે ખાતર એટલે સ્થાપનાનિક્ષેપની પુષ્ટિ માટે એમનો પ્રચાર પ્રતિમાશતક વિગેરે ગ્રથો બનાવવા માટે થયો, અને તે ખાતર ખડન-મડનમા પણ તેમને પ્રથમાદિ યશા ઉતરવુ પડયુ

નિશ્ચય અને વ્યવહારમા મુખ્યતા અને ગૌણુતા પૂર્વક એમની ગ્રથસમૃદ્ધિમા અનેક સ્નેોકોનુ દર્શન થાય છે તે હકીકત ગુજરાતી ભાષામા પણ તેમણે ઉતારી છે "બાહ્ય ક્રિયા છે બાહિરયોગ, અતરક્રિયા દ્રવ્યાનુયોગ"-"બાહ્ય હીન પણ જ્ઞાન વિશાળ ભલો કહ્યો મુનિ ઉપદેશ માળ"-એ કાવ્યદ્વારા અધ્યાત્મની મુખ્યતા કરે છે અને "યોગ અસખ્ય છે જિન કહ્યા, નવપદ મુખ્ય તે જાણો રે, એહ તણે અવલ બને, આતમ ધ્યાન પ્રમાણોરે"-વિગેરે કાવ્યદ્વારા ક્રિયા નયની પણ પુષ્ટિ કરે છે આ રીતે જ્ઞાન અને ક્રિયા નયનો સમન્વય ગૌણ મુખ્યતાપૂર્વક સાધે છે

આધુનિક શુષ્ક અધ્યાત્મીઓની પેઠે એઓશ્રી શુભ એટલે પારમાર્થિક શુભ અનુષ્ઠાનોને છોડી શુદ્ધ એટલે માત્ર આત્માનુ જ અવલબન કરનારા નહોતા શુભની મુખ્યતા કરી શુદ્ધ તરફ-નિશ્ચય દૃષ્ટિ તરફ-પ્રયાણ કરવાનો તેમનો ઉપદેશ હતો પ્રચડ વિદ્વત્તા છતા ન્યાયલોકપ્રશસ્તિમા *अस्माकं चरणगुणहीनानां* એ શબ્દો કેટલા નમ્રતાસૂચક છે?

લગભગ ૬૩ વર્ષનુ આયુષ્ય પૂર્ણ કરી સ ૧૭૪૩ મા દર્ભાવતી (ડભોઇ) શહેરમા મૌન એકાદશીની તિથિએ આસપાસના મનુષ્યો વચ્ચેથી યથોચિત માન સ્વીકારી લઇ સ્થૂળરૂપ અદૃશ્ય થઇ સ્વર્ગવાસી થયા જૈન દર્શનનો પ્રખર જ્યોતિર્ધર અસ્ત થયો, પરતુ એમનો આત્મા એમના પ્રત્યેક ગ્રથોમા વિદ્યમાન જીવન્ત અમર છે, અને તે તે ગ્રથોનુ અધ્યયન સૂક્ષ્મતાથી કરનારને અદૃશ્ય આધ્યાત્મિક શક્તિ અર્પી રહ્યો છે, આપણે એમની આજની સ્વર્ગવાસની તિથિએ પ્રતિજ્ઞાદ્વારા સકલ્પ કરીએ કે-યથાશક્તિ એમના ગ્રથોનુ પરિશીલન ચાલુ રાખી, સાર ગ્રહણ કરી, કૃતકૃત્ય થવા પ્રેરણા મેળવી આત્મિક ઉન્નતિ અને વિકાસ પ્રકટ કરીએ

પ્રો૦ સર્વપલ્લી રાધાકૃષ્ણન એક સ્થાને કહે છે કે—The objective of conduct may be defined as a continuous discipline of human nature leaving to a realization of the spiritual-અર્થાત માનવ જાતિને સતત શિસ્ત કર્યે જવી એ નિકટનુ ધ્યેય અને આત્મસાક્ષાત્કાર એ અતિમ ધ્યેય-આવા જ દૃષ્ટિબિંદુથી શ્રીમદ્ ઉપાધ્યાયજી આપણુને સમગ્ર રીતે અવલોકન કરતા લાગે છે, પોતાની જ બનાવેલી ઉપાધ્યાય પદની પૂજામા જગતના બધુ અને જગતના ભ્રાતારૂપે શબ્દોદ્વારા સિદ્ધ થયા છે, ઉદાત્ત વિશાળ પ્રતિભાવાળુ, વૈરાગ્યમય અને કલ્યાણકારી ભાવના ભર્યું એમનુ ચારિત્રમય જીવન અન્યને દૃષ્ટાતરૂપ હોઇ પોતાની સૌમ્ય પ્રભા અને ઝળહળતી શક્તિથી વિરાજિત અને ચિરસ્મરણીય થઇ ગયેલુ છે અને जयति तेऽधिकं जन्मना जगत्-એ કવિ ભવભૂતિની ઉક્તિ સાર્થક કરી રહ્યુ છે આવા મહાત્માશ્રી ભર્તૃહરિના વાક્યમા જૈન સમાજના જ નહિ પરતુ अलंकरणं भुवः-પૃથ્વીના અલકારરૂપ છે, એમને આજે સ્મરણાજલિ અર્પી કૃતાર્થ થઇએ

મુબઇ-સ ૨૦૦૧ મૌનએકાદશી } શા. ફતેહચદ ઝવેરભાઇ

' વર્તમાન વિશ્વની દશા '

લે૦ આ. શ્રી વિજયકસ્તૂરસૂરિ મહારાજ.

(કવ્વાલી.)

ખરેખર વિશ્વ અત્યારે, વિપત્તિથી વીટાયું છે;
થશે શું ભાવીમાં સહુનું, વિચારોમાં મુંઝાયું છે. ૧

ધર્મનો પંથ છોડીને, અધમ વાટે વળાયું છે;
દ્રવ્ય તૃષ્ણા વધી તેથી, કૃત્ય સાચું ભૂલાયું છે. ૨

નથી કોઈ વિશ્વમાં સુખીયા, શાસ્ત્રમાં જે ગવાયું છે;
અત્યારે તે સહુ કોઈની, નજર આગળ સુઝાયું છે. ૩

હતા જ્યાં મહેલ મેડીયો, ઘુવડથી ત્યાં વસાયું છે;
થયા ત્યાં બાગ ને બંગલા, દીસાએ જ્યાં જવાયું છે. ૪

હતું જે પુન્ય ધન પાસે, બધુંયે તે ખવાયું છે;
બધા વાતે ઊભી થયલી, કનડગતથી ઘેરાયું છે. ૫

ભલે ફરતી બધે લક્ષ્મી, જીવન તો જોખમાયું છે;
વિચારો લક્ષ્મી જોઈ જોઈને, પેટ કોનું ભરાયું છે ? ૬

ધની ને ધન વગરનાને, ધાન્ય જીવન ગણાયું છે;
પક્ષો ટોટો ઘણો તેનો, ક્યાંક ધન તો ભરાયું છે. ૭

ધની કરતાં ઘણા નિર્ધન, અત્યારે તો થવાયું છે;
સમય વીતે ખબર પડશે, કોણ કેવું ઘવાયું છે ? ૮

અત્યારે પુન્ય રળવાનું, ટાઇમ આવ્યું સવાયું છે;
ભૂખ્યાને અન્ન આપે તે, ધાન્યથી જે ધરાયું છે. ૯

અતિશય પુન્યના બળથી, પાપ જેનું દબાયું છે;
સુખી છે ને સુખી રહેશે, પાપથી જ્યાં ખસાયું છે. ૧૦

વધ્યું બહુ પાપ તેથી આ, વિપત્તિ વ્હાણું વાયું છે;
સંપત્તિ સૂર્ય જોશે તે, પુન્ય નાણું કમાયું છે. ૧૧

---

[૧]સંસારમાં સારભૂત.

લે૦ સંવિગ્નપક્ષ મુનિ શ્રી પુણ્યવિજયજી.

પરબ્રહ્મસ્વરૂપ આત્માને વિષે મનની એકાગ્રતા કરવી તે જ મોટો યોગ છે અને સ્ત્રી ધનાદિક સાંસારિક શબ્દાદિ વિષયોમાં મનની એકાગ્રતા કરવી તે કેવળ સંસારભ્રમણનું જ કારણ છે. તથા જીવાજીવાદિક તત્ત્વોની વિચારણા કરવી તે જ ખરૂં જ્ઞાન છે. ઇતિહાસ, ભૂગોળ વિગેરેનું જ્ઞાન તો સંસારની આસક્તિનું જ કારણ છે, તથા સમાધિથી ઉત્પન્ન થયેલું જે સુખ તે જ સાચું સુખ છે. વિષયોથી ઉત્પન્ન થતું સુખ ક્ષણિક અને નશ્વર હોવાથી તથા ઉપાધિજન્ય હોવાથી પરિણામે દુઃખરૂપ જ છે. આ પ્રમાણે **મનની એકાગ્રતા, તત્ત્વજ્ઞાન અને સમાધિસુખ** એ ત્રણ જ સંસારમાં સારભૂત છે; તે સિવાય બીજું સર્વ અસાર છે.

૨ અનેક કાર્યમાં વ્યગ્ર રહેતા મનને કર્તવ્યસૂચન.

આ પ્રાણીને સંસારમાં કર્ત્તવ્ય તરીકે સેંકડો કાર્યો ઉપસ્થિત થાય છે, પરંતુ તે સર્વે કરી શકાતા નથી. અને એવી રીતે અનેક કાર્યોમાં વ્યગ્ર રહેવાથી તેનું ચિત્ત એક પણ કાર્યમાં વિશ્રામને પામતું નથી તેમ સાર-તત્ત્વના વિચાર રહિત પ્રાણીઓને હૃદયમાં રહેલા-એવા પણ આત્મતત્ત્વની પ્રાપ્તિ દુર્લભ થાય છે. જો તત્ત્વાતત્ત્વનો વિચાર હોય તો અસારભૂત કાર્યમાં ચિત્ત ન આપતાં 'સારભૂત-તત્ત્વભૂત કાર્યમાં જ ચિત્ત પરોવે તો ચિત્ત વિશ્રાંતિને પામી આત્મહિત થાય.

૩ કામની બલવત્તરતા.

કામદેવ એટલો બળવાન છે કે તે પ્રાણીને એક પળમાં જ પાયમાલ કરી નાંખે છે. તેનાથી નિરંતર ડરતા રહેવાની જરૂર છે. તેના સાધનો પાંચ ઇંદ્રિયોના વિષયો તેને સેવતાં બહુ જ વિચાર કરવાનો છે. જેને કામને આધીન થવાની ઇચ્છા ન હોય તેણે પૌષ્ટિક અથવા કામોત્પાદક પદાર્થોનો આહાર કરવો નહિ, સ્ત્રીનો પરિચય અલ્પ પણ કરવો નહિ. 'સ્ત્રીની સાથે વાત કરવાથી શું હરકત છે ?' એમ કદિ ધારવું નહિ, તેમજ શૃંગારરસવાળી વાર્તાઓ કહેવી સાંભળવી નહિ, તેવા વિકાર કરનારા પુસ્તકો વિગેરે વાંચવા સાંભળવા નહિ. શાસ્ત્રકારે કહેલી શિયળની નવ વાડ બરાબર સાચવવી. જે પ્રાણી તે વાડને સાચ-

વર્તો નથી તેના શિયળરૂપી ક્ષેત્રનો કામદેવ અવશ્ય નાશ કરે છે પોતાના ખેતરની વાડ બરાબર સચવાય નહિ તો તે ખેડુતનો પાક પશુઓના ભોગમા આવે છે તે પ્રત્યક્ષ સિદ્ધ છે આ ક્રૂર કામદેવ એક વાર આત્મારૂપી ગૃહમા પ્રવેશ કરે તો પછી મોટા મોટા મુનિરાજના મનને પણ ક્ષોભ પમાડે છે અને તેના જ્ઞાન ધ્યાન વિગેરેને ભૂલાવી દે છે, તપને નિષ્ફળ કરે છે અને સત્ય વિગેરે ગુણોનો નાશ કરે છે

સંક્ષિપ્ત બોધવચનમાળા.

લેખક—આ શ્રી વિજયપદ્મસૂરિ.

(ગતાંક પૃષ્ઠ ૧૨૧ થી ચાલુ)

૨૩ સત્પુરુષોની સોબત કરવાથી કુમતિનો નાશ થાય છે, મન ચોખ્ખુ બને, ઘણા જૂના પાપનો ઢગલો ઓછો થઇ જાય, દયાભાવ વધે, દાન, શિયલ, તપની સાધના કરાય, સહન કરવાની ટેવ પડે, હિતકારી પ્રમાણોપેત પ્રિય, સત્ય વચન બોલવાની મજબૂત વૃત્તિ જાગે ક્ષમા, નમ્રતા, સરલતા, સંતોષ, સમતા, વૈરાગ્ય-સંયમાદિ સદ્ગુણોનો લાભ થાય, માટે તેવા મહાપુરુષોનો સંગ કરી, તેમની અમૃતમય પવિત્ર વાણી સાભળી, પરમ ઉલ્લાસથી મોક્ષમાર્ગને સાધી સંસારસમુદ્રનો પાર પામવો, એમા જ માનવ જન્મ પામ્યાની ખરી સાર્થકતા છે

૨૪ ખપ પૂરતા વિચાર કરવા, ખાસ જરૂરી બોલવુ ને ખાસ જરૂરી પ્રવૃત્તિ કરવી એ શાતિમય જીવન ગુજારવાનો અપૂર્વ ઉપાય છે

૨૫ કંચન-કામિનીમાં રહેલ પ્રેમની લાગણી સંસારની રખડપટ્ટી જરૂર વધારે છે, તેવી લાગણી જો અવિચ્છિન્ન પ્રભાવશાલિ, ત્રિકાલાબાધિત શ્રી જિનધર્મની આરાધના કરવામાં રાખીએ એટલે તેવી લાગણીથી જિનધર્મની આરાધના કરીએ તો જરૂર મુક્તિના અવ્યાબાધ સુખ મળે

૨૬ સંસારી જીવોને રુચેલા ક્ષણિક સુખના સાધનોનુ ફલ ક્ષણિક સ્વસ્થતા મળવી એ છે તેવી ઉત્તમ શાશ્વતી અનંત સ્વસ્થતા સિદ્ધ પરમાત્માને નિરંતર હોય છે તેથી અહીંના જેવા સુખ સાધનોની તેમને જરૂર હોય જ નહિ, કારણ કે તે સાધનો ક્ષણિક સ્વસ્થતાને દેનાર છે અને કાયમ ટકે એવી નિર્દોષ સ્વસ્થતા, મોક્ષમાર્ગની સાત્વિકી આરાધના કરવાથી જ મળે

૨૭ હે હંસ! પાણી અને દૂધનો વિવેક કરવામાં જો તુ આળસ કરીશ, તો કહે કે તારુ આ કુલવ્રત (બંનેને છૂટા પાડી દૂધ પીવાનુ કુલવ્રત) બીજો કયો માણસ પાળશે? અર્થાત્ આમા તારે પ્રમાદ ન કરવો જોઇએ હંસ જેવા ભવ્ય જીવોએ દરેકના દોષનો ત્યાગ કરી ગુણો ગ્રહણ કરવા જોઇએ

૨૮ હંસની જીભમા ખટાશ હોવાથી દૂધ મિશ્રિત પાણીમા તે અડે કે તરત જ દૂધના કૂચાકૂચા થઇ જાય, તે ખાઇ જાય ને પાણી એકલુ રહી જાય

૨૯ શાંતિ અને પ્રેમભરેલા વચનોની જેવી અજબ અસર સાભળનારના હૃદયમા થાય છે, તેવી અસર આકરા વચનની થાય જ નહિ આ બાબતમા એલેક્ઝાંડરના ઘોડાનુ અને મહાત્માનુ દૃષ્ટાંત શ્રી શ્રાવકધર્મજાગરિકાદિમા જણાવ્યુ છે

૩૦ જેમ કાલાગરૂ (એક જાતનો ધૂપ વગેરે સુગંધી પદાર્થ) અગ્નિમા પડતા ઉત્તમ સુગંધ પ્રકટાવે છે તેમ મહાપુરુષો દુ:ખી અવસ્થામા પણ પોતાની ઉદારતા તજતા નથી

૩૧ જેમ મોર પીંછાને લઇને શોભે, ને પીંછા મોરથી શોભે તેમ વડીલ વર્ગની શોભા નાના વર્ગને લઇને ને નાના વર્ગની શોભા વડીલ વર્ગને લઇને જ છે આ શિક્ષા જો હૃદયમા બરોબર ઠસી જાય તો કજીયા કંકાસ ક્લેશ આદિના બીજ જરૂર નાશ પામે, સંપની વૃદ્ધિ થાય, આબાદી વધે, આનંદથી ધર્મોધતા દૂર કરી નિર્મલ પદ મેળવી શકાય —(ચાલુ)

શ્રી સિદ્ધર્ષિગણિવિરચિત.

સંસ્કૃત શ્રી જિન સ્તવન અનુવાદ.

(ગતાંક પૃષ્ઠ ૧૧૯ થી સંપૂર્ણ)

(ઉપજાતિવૃત્ત.)

સદ્ધર્મના મેઘ નભે વિરાજે,
મારા ભુજાદંડ મયૂર નાચે;
પ્રભો ! જગન્નાથ-જગદ્ધિતૈષી,
મારી મતી હર્ષવતી જ સાચી. ૧૭

શૂં માહરી એ શુભ ભક્તિ સાચી,
ઉન્માદ કિવા મતિમૂઢ કાચી;
તૂં બોલ તારા મુખથી અશેષ,
નિવેદ સાચી સ્થિતિ જે વિશેષ. ૧૮

જોતા ભર્યો આમ્ર સુમંજરીથી,
આલાપતી કોકિલ કંઠમાંથી;
હે નાથ ! ભક્તિ સુખથી સવે છે,
તારા પ્રભો ! દર્શનથી લવે છે. ૧૯

આનંદબિંદૂ રસપૂર્ણ ભાળી,
મુખાબ્જ તારું નજરે નિહાળી;
વાચાલ થાએ યદિ મૂઢ જેથી,
ભક્તિતણા ગાન વદે મુખેથી. ૨૦

જાણી અસંબદ્ધ વચ સ્વરૂપ,
ન તૂં ઉપેક્ષા કર વિશ્વભૂપ !
સંતો બધા વત્સલભાવ ધારે,
નતોતણા તે સહુ દુઃખ વારે. ૨૧

અવ્યક્ત વા બાલિશ વાક્ય બોલે,
અલીક વા સત્ય સ્વચિત્ત ખોલે;
પિતાતણે મોદદ શૂં ન થાય ?
જગત્પિતા ! બાલક ક્યાં સમાય ? ૨૨

અશ્લીલ ભાષા મુજ બાલલીલા,
હૂં બાલ જાણી તુજને સલીલા;
આનંદ તારો વધતો નથી શૂં ?
તૂં બોલ મારા હિતનૂં ખરૂં શૂં. ૨૩

અનાદિ અભ્યાસથકી રહેલૂં,
અશૌચપંકે વિષયી ભરેલૂં;
મારૂં જુઓ માનસ છે મલિન,
અશુદ્ધ વાતાવરણે વિલીન. ૨૪

હે નાથ ! મારું મન કેમ વારૂં ?
અશક્ય દીસે ચલ ને અકારૂં;
કૃપા કરી તૂં અશુચી નિવાર;
દૂરે કરીને વિષયાંધકાર. ૨૫

હજૂ મને નાથ સશંક માને ?
આજ્ઞા વિષે ખાસ અજાણુ જાણે;
તેથી ન પ્રત્યુત્તર આપ આપો,
કરી ઘણા હું વિનવૂં પ્રલાપો. ૨૬

પામ્યો પ્રભો ! કિંકરતા તમારી,
એવી અમૂલી પદવી સ્વીકારી;
તો એ વિકારો મુજને ન છોડે,
કાં તે કહો જે મુજ પાસ દોડે. ૨૭

તને નમે તે જન વીર્યશાલી,
થાએ ખરા સુંદર કર્મ બાળી;
છોડે મને નો ઉપસર્ગ તેહ,
હજૂ સતાવે સવિકાર જેહ. ૨૮

સાક્ષાત્ તારા નજરે સમક્ષ,
અલોક ને લોક સહૂ સમીપ;
કષાયથી પીડિત દુઃખપૂર્ણ,
દીઠો ન કાં હૂં હત ને અપૂર્ણ. ૨૯

કષાયસંતાપિત હૂં સમક્ષ,
તૂં છે દયાસિંધુ અપૂર્વ નાથ;
સમર્થ સાક્ષાત્ પ્રભુ યાનપાત્ર,
ઉપેક્ષવો યોગ્ય ન હૂં અપાત્ર. ૩૦

તૂં મુક્ત સંસારસમુદ્ર પાર,
જોઇ દિસે છે મુજને અસાર;

ગમે ન સસાર મને અકારો,
ઘડી ન લાગે મુજ તેહ સારો ૩૧

હે નાથ ! મે શુ કરવુ ન સૂઝે,
મનોરિપૂ સર્વ કદી ન ખૂઝે,
કરે મને બધન નિત્ય શીઘ્ર,
પ્રભો ! થયો આજ હતાશ વ્યગ્ર ૩૨

તારા સમીપે મુજ આવવાને,
રિપૂ ઘણા તેહ નિવારવાને,
કરી પ્રભો ! દીર્ઘ પ્રચૂર યત્ન,
આવીશ પાસે કર તૂ પ્રયત્ન ૩૩

સસાર તારા અવલબને છે,
નિસ્તાર તેનો તુજથી સરે છે,
એ સત્ય છે તો પ્રભુ કેમ ધીર,
કા સ્થીર તૂ તાર ભવાબ્ધિ નીર ૩૪

ત્વરા કરીને પ્રભુ તાર તાર,
વિલબ ના હો ક્ષણનો લગાર,
આધાર કોનો મુજને નહી છે,
આક્રદ કર્ણે તન આ જવા દે ૩૫

સિદ્ધર્ષિ સાધૂ ગણિ પૂજ્ય માન્ય,
સ્તુતિ કરે જે મુનિ શુદ્ધ ધન્ય,
પદાનુસારી સ્તવના કરુ છુ,
અલ્પજ્ઞ હૂ બાલ જિન સ્તવૂ છુ ૩૬

કવિ—બાલચદ હીરાચદ, માલેગામ

સૌ કોઈ વીતરાગના માર્ગને અનુસરો.

મુનિરાજશ્રી લક્ષ્મીસાગરજી મહારાજ
અમદાવાદ

હે મગલમય પરમાત્મન્ !

અનાદિકાળથી આત્મભાન ભૂલેલો આત્મા પુદ્ગલનો સગી બની પરભાવમા રમ્યા કરે છે, એણે પોતાનુ સ્વરૂપ વિસારી મૂક્યુ છે

અજ્ઞાનતા આવરણોએ એના જ્ઞાન-ભાનુને ઢાકી દીધો છે સશય અને સદેહની કાલિમાએ એના શ્રદ્ધાગુણને આવરી લીધો છે અને સસારમા નિરતર ભોગવવા પડતા સુખદુખના ઘેરાયેલા વાદળોએ એના નિજાનદનુ તેજ હણી દીધુ છે પ્રભુ ! આ બધી અનાદિકાળથી વળગેલા કર્મની રચના છે એ જડ કર્મને વશ બનેલો આત્મા પોતાના ચેતનભાવને વિસરીને ગર્ભાવાસ-જન્મ અને મરણની કારમી વેદનાઓ સદાકાળ સહ્યા કરે છે

પ્રભુ ! જેમ મદઘેલો ગજરાજ મલિન કાદવમાં આળોટે છે, તેમ આ ભાનભૂલ્યો આત્મા પોતાનુ શુદ્ધ સ્વરૂપ ભુલીને કર્મના કાદવમા સદાકાળ રાચ્યા કરે છે પરમાત્મન્ ! એ મલિન કર્મ-કીચમાથી મારા આત્માનો નિસ્તાર કરો !

સ્વામી ! કરુણાના સાગર એવા આપે જગતને કલ્યાણનો માર્ગ ઉપદેશ્યો છે આત્મઋદ્ધિથી વિમુખ બનેલા સસારને આપે અનત આત્મલક્ષ્મીનુ દર્શન કરાવ્યુ છે એ આત્મલક્ષ્મીએ અનેક આત્માઓને સમૃદ્ધ બનાવી તેમનો ઉદ્ધાર કર્યો છે નાથ ! મારા કર્મ દારિદ્રયનો નાશ કરીને મને એ આત્મલક્ષ્મીનુ દાન કરો !

નાથ ! આપે શોધેલી એ આત્મલક્ષ્મીનું મૂલ્ય હુ શુ કરી શકુ ? પ્રભુ ! દેવતાઓએ સાગરમથન કરી રત્નો મેળવ્યા તેમ આપે આત્મમથન કરી આત્મસમૃદ્ધિના મહાખજાના સમા ત્રણ મહારત્નોની શોધ કરી

અનતજ્ઞાન, અનતદર્શન અને અનતચારિત્ર એ આત્માની અખૂટ સપત્તિ છે એ સપત્તિને વરેલ આત્મા સસારની સમગ્ર ઉપાધિઓને તરી જાય છે પ્રભુ ! સ્વભાવે આ આત્મા અનત જ્ઞાનનો ધણી છે, અનત દર્શનનો માલિક છે અને અનત આનદનો ભોક્તા છે પણ પ્રભુ ! મોહ માયાને વશ પડેલ આત્મા મત્રવશ બનેલ માનવી જેમ પોતાનુ ભાન ભૂલી જાય તેમ, પોતાની અમૂલ્ય આત્મસપત્તિને

ભૂલી બેઠો હતો. નાથ ! આપે એને જાગ્રત કર્યો. પ્રભુ આપે શોધેલ એ અમૂલ્ય રત્નત્રયીનો કેવો પ્રભાવ છે? આંખ આગળનો પાટો દૂર થાય અને માનવી જેમ પોતાની આસપાસના પદાર્થો દેખી શકે તેમ અજ્ઞાનનાં આવરણો દૂર થતાં અનંતજ્ઞાનના બળે આત્મા સંસારના સમસ્ત ભાવોને હસ્તામલકવત્ નિહાળવા લાગે ! અનન્તદર્શન પ્રગટ થાય કે આત્માના સમસ્ત સંશયો કે સંદેહો દૂર થઇ જાય અને આત્મા સત્ય શ્રદ્ધાનની નિર્મળ સરિતામાં સ્નાન કરવા લાગે. કોઈ મહારોગીનો રોગ દૂર થાય અને તેને જેમ શાતા વળે તેમ અનંત ચારિત્રનો ઉદય થાય અને આત્માનો કર્મવ્યાધિ સર્વથા નાશ પામીને આત્માને અનંત આનંદનો સાક્ષાત્કાર થવા લાગે.

નાથ ! આ રત્નત્રયીની સાધના એટલે આત્માના સત્ચિત્ અને આનંદનો સાક્ષાત્કાર. નાથ ! મહામંત્રવાદીના એકાદ મંત્રાક્ષરમાં પણ જેમ અપાર શક્તિ ભરી હોય છે તેમ આપે પ્રરૂપેલા જ્ઞાન–દર્શન અને ચારિત્રની રત્નત્રયીમાં કર્મનો નાશ કરીને આત્માને શુદ્ધ બનાવવાની અનંતશક્તિ ભરી છે. પારસમણિના સ્પર્શે લોઢું પણ જેમ સુવર્ણ બની જાય છે તેમ આ રત્નત્રયીના સ્પર્શે આત્માના કર્મરૂપી આવરણો દૂર થઈને આત્મા શુદ્ધ સ્વરૂપે પ્રકાશવા લાગે છે.

પ્રભુ ! કોઈ ગાગરમાં સાગર સમાવી દે તેમ આ જ્ઞાન દર્શન ચારિત્રની રત્નત્રયીનો–અનંત આત્મસમૃદ્ધિનો લાભ મારા આત્માને મળજો.

સ્વામી ! આ દેહનું મૂળ જેમ નાભી છે તેમ ધર્મનું મૂળ જ્ઞાન–દર્શન–ચારિત્રની રત્નત્રયી છે. એ રત્નત્રયીમૂલક ધર્મ જ આત્માનો નિસ્તાર કરી શકે છે.

પ્રભુ ! એ ધર્મના મૂલ સમી રત્નત્રયીનો લાભ મેળવવા માટે હું આપની નાભીની ભક્તિભર્યા ચિત્તે પૂજા કરું છું. પ્રભુ ! આપની પૂજાથી મારા અજ્ઞાનનો નાશ થજો, મારી અશ્રદ્ધા દૂર થજો: મારાં દુઃખો નાશ પામજો અને મને અનંતજ્ઞાનદર્શનં ચારિત્રની સાધનાનો માર્ગ સાંપડજો.

ઉપદેશક નવતત્ત્વના, તિણે નવ અંગ જિણંદ;
પૂજો બહુ વિધ ભાવશું, કહે શુભવીર મુણીંદ.

હે તરણતારણ દેવ !

ધન્ય છે તે પુણ્યાત્માઓને કે જેમણે સમવસરણમાં બેસી આપના મુખેથી દેશના સાંભળી છે અને આપનું પવિત્ર દર્શન કર્યું છે. ધન્ય છે તે ભૂમિને કે જ્યાં આપના ચરણોએ પગલાં પાડ્યા છે. પ્રભુ ! આપની વાણીએ અને આપના દર્શને અનેક આત્માઓને આત્મમાર્ગનું દર્શન કરાવી અમરપંથે વાળ્યા છે.

નાથ ! પંચમકાળના પ્રભાવે એ સમવસરણની રચના, એ યોજનગામિની આપની દેશના, અને પતિતોને પાવન કરતી આપની એ દેહજ્યોતિ આજે અલભ્ય છે.

છતાં પ્રભુ ! આપનું સ્મરણ કરાવી આત્મમાર્ગે પ્રેરતી આપની પ્રતિમા આ સંસારસમુદ્રને તરવામાં મહાયાનતુલ્ય છે. આપની આત્મસિદ્ધિના અમર મહિમાને યાદ રાખવા અને આત્મભાવનાની જ્યોતિને સજીવન રાખવા દેવતાઓ પણ પોતાના દેવવિમાનોમાં આપની પ્રતિમાને પૂજે છે.

પ્રભુ ! આપની પ્રતિમાના પવિત્ર દર્શનથી આત્મભાવ પ્રત્યક્ષ કરીને આર્દ્રકુમાર સમા અનેક આત્માઓ ધર્મમાર્ગને પામ્યા છે. નાથ ! આપની પ્રતિમાના પૂજનથી મારી ધર્મભાવના જાગૃત થજો.

પ્રભુ ! અનંતજ્ઞાનમય કેવળજ્ઞાનના પ્રભાવથી સમસ્ત સંસારનો સાક્ષાત્કાર કરીને આપે નવતત્ત્વની પ્રરૂપણા કરી, એ નવતત્ત્વમાં સંસારના સમસ્ત સચરાચર પદાર્થોનો સમાવેશ થાય છે. પ્રભુ ! આપની પવિત્ર પ્રતિમાનાં નવ અંગનાં પૂજનથી મને એ નવતત્ત્વોનું જ્ઞાન મળજો.

સ્વામી ! અગ્નિમાં તપાવેલ સુવર્ણ જેમ શુદ્ધ

સ્વરૂપે પ્રકાશી ઉઠે છે તેમ તપશ્ચર્યાની અગ્નિમા તપાવેલ આ આત્માનો કર્મમળ બળીને ભસ્મ થઇ જાય છે અને આત્માનુ શુદ્ધ અનંતજ્ઞાન, અનંત દર્શન, અનંત ચારિત્ર અને અનંત વીર્યમય સ્વરૂપ પ્રકાશી ઉઠે છે

પ્રભુ ! આત્મા ઉપરના કર્મમળને બાળવા માટે આપે નવપદના મહાતપની પ્રરૂપણા કરી છે એ એક પદના આરાધનથી આત્મા ઉપરના કર્મબંધનો વધુ ને વધુ શિથિલ થતા જાય છે પ્રભુ ! આપની પ્રતિમાના નવઅંગની પૂજાથી મને એ નવપદ મહા તપની પ્રાપ્તિ થજો

પ્રભુ ! જડ કર્મથી આવી મલીન આકારના અંગોનુ જતન કરવા મોહવશ બની મે અનેક પાપાચરણો સેવી મારા આત્માને ભારે બનાવ્યો છે નાથ ! આપના અંગોના પૂજનથી મારા અંગો ઉપરનો મારો મોહ નાશ પામજો અને મને આત્મભાવનો લાભ મળજો

શ્રી જૈન શ્વેતાંબર કૉન્ફરન્સનું સોળસું અધિવેશન.

શ્રી કૉન્ફરન્સનુ નાવ અથડાતા અથડાતા સુરત મુકામે બંને પક્ષો વચ્ચે થયેલ સંતોષકારક નિર્ણય પછી ગયા પ્રથમ ચૈત્ર વદી ૧૦-૧૧-૧૨ શનિ, રવિ અને સોમવારના રોજ મુંબઈ શહેરમા કૉન્ફરન્સનુ અધિવેશન ઉત્સાહપૂર્વક ભરાયેલ હોવાથી, આ વખતે તે ઐતિહાસિક બની જશે એમ આગળના હેવાલો ઉપરથી જણાતુ હતુ, પરંતુ ભવિતવ્યતાની પરિપકવતા ન થયેલી હોવાથી સુરત મુકામે થયેલ પ્રથમ દીક્ષા સબંધી અને જૈન ધર્મના સિદ્ધાંતો અને પ્રચલિત અનુષ્ઠાનો જે પ્રમાણે માન્ય રખાણા છે તે પ્રમાણે માન્ય રાખવાના આ બે ઠરાવો ઉપર બંને પક્ષો ઠરાવોની તરફેણમા તથા વિરૂદ્ધમા ભાષણો, ચર્ચાઓ વગેરેથી ઝુબેશ ચાલતા મત લેવાનો નિર્ણય થતા સુંદર રીતે મતગણત્રી થઇ હતી

વિરુદ્ધના મતો ગણત્રીથી વધી જતા બંને ઠરાવો ઊડી ગયા હતા તરફેણમાહેના કેટલાકએક અગ્રગણ્ય બંધુઓ મનદુઃખ થતા ચાલ્યા ગયા હતા જૈન સમાજને પંચમ આરે પ્રભાવ બતાવ્યો હતો અને સમાજની ઉન્નતિ કે ઉત્કર્ષ થવાને નિમિત્ત કારણ કાળની પરિપકવતા થઈ નથી તેટલુ જ નહિ પરંતુ લોકમત કેટલો આગળ વધ્યો છે તેમ પણ આમાથી દેખાય છે જે થયુ તે ઠીક નથી થયુ તેમ ખેદ સાથે જણાવતા પરમાત્માની પ્રાર્થના કરીએ છીએ કે આપણી સમાજ પ્રેમપૂર્વક એક બીજા મળી સંગઠનપૂર્વક કૉન્ફરન્સ દ્વારા સમાજસેવા કરે તેમ જલદી વખત પ્રાપ્ત થાય

ઉપરોકત બંને ઠરાવો ઊડી ગયા બાદ પ્રમુખસ્થાનેથી મુકાયેલ ઠરાવો સર્વાનુમતે પસાર કરવામાં આવ્યા હતા ત્યારબાદ મધ્યમવર્ગને રાહત આપવાનો ઠરાવ દરખાસ્ત અને ટેકા સાથે સર્વાનુમતે પસાર કરવામા આવ્યો હતો શ્રીયુત ચંદુલાલભાઇ વર્દ્ધમાન શાહ તથા શ્રીયુત દામજીભાઇ જેઠાભાઇને જનરલ સેક્રેટરી નીમ્યા હતા આભાર માન્યા બાદ સંમેલન વિસર્જન થયુ હતુ આ સંમેલનમા એકંદરે બાવીશ ઠરાવો પસાર કરવામા આવ્યા હતા

જૈન વિદ્યાભ્યાસ, જૈન સાહિત્ય, ધાર્મિક કેળવણી, કેળવણી પ્રચાર, કેન્દ્રસ્થ સમિતિ, મંદિરો તથા સ્થાપત્યનુ સંરક્ષણ, જિનાલયો માટેના ઉપયોગી સાધનો, આક્ષેપનો પ્રતિકાર, યાત્રાળુઓને સગવડ, જૈન જનરલ હૉસ્પીતાલ તથા પ્રસુતીગૃહ, પ્રચાર, વસ્તીપત્રક, સંગઠન, કચ્છી ભાઇઓ અને નવકારશી, વ્યાયામ, શ્રી મહાવીર જયંતી, જૈન સેન્ટ્રલ સહકારી મંડળ તેમજ પરિષદના બંધારણ અંગેના ઠરાવોને પરિષદે પોતાની હાર્દિક રીતે બહાલી આપી હતી

સ્વાગત કમિટીના પ્રમુખ રાવસાહેબ શ્રીયુત કાન્તિલાલભાઇ ઈશ્વરલાલ જે પી નુ ભાષણ ભાવના-

શીલ, લાગણી પ્રધાન અને જૈન સમાજની સેવા કરવાની ઉત્તમ અને ઉદારતાપૂર્વક તમન્નાવાળું હતું. તેમાં પ્રથમ શ્રી સંઘની અપૂર્વ મહત્તા જણાવવા સાથે પંદર બેઠકોનું પ્રથમ અવલોકન કરી બતાવ્યું હતું. આપણી કોન્ફરન્સને સમાજ તરફથી જે વિપુલ ધનનો આશ્રય મળવો જોઇએ તેમ થયું નથી. બીજી કોમોના પ્રમાણમાં કેળવણીનો ફેલાવો આપણી કોમમાં થયો નથી. ત્યારબાદ કેળવણીથી થતા લાભો જણાવી તે વિના સમાજમાં અવિશ્વાસ, વ્હેમ, સંકુચીતતા અને અતડાપણાને લઇને કોનફરન્સની પ્રગતિના માર્ગ રૂંધાયા છે. દશ વર્ષ પહેલાં કોનફરન્સને લોકપ્રિય બનાવવા કેળવણીપ્રચારની યોજના રજુ કરી યત્કિંચિત ફાળો આપી જે યોજના મુકાઇ હતી તેનાથી ઘણા ગામોમાં કેળવણી સંસ્થાનો જન્મ અને પ્રચાર થયો પણ ખરો છતાં પણ આ મહાસભાને ધાર્યા મુજબ વેગ મળ્યો નથી. તે પછી દીક્ષા સંબંધી અને સંગઠ્ઠન સંબંધી બંને ઠરાવો ઐકય સમીતિ તથા સુરત મુકામે કોનફરન્સમાં લાવવાનો ઠરાવ નક્કી થયા સંબંધી ઇતિહાસ જણાવ્યો અને યુવક બંધુઓને નમ્રતાપૂર્વક સૂચના કરી કે આપ બંધુઓ કદાચ સંમત્ત ન થાઓ તો વિરૂદ્ધ ન પડતાં તટસ્થતા જાળવજો.

ત્યારબાદ ત્યાગી મહાત્માઓને પણ સાધુ સંમેલનના ઠરાવોનું પાલન જેટલા પ્રમાણમાં થશે તેટલા પ્રમાણમાં શ્રાવકવર્ગ ઉપર પણ આપની છાપ રહ્યા કરશે તેમ વિનતિપૂર્વક જણાવ્યું. હાલમાં કેળવણી અને વેપાર જેવા નિર્દોષ પ્રશ્નો જ હાલ આપણી મહાસભાએ હાથમાં લેવા ધાર્યું છે. અને સમયના ફેરફાર સાથે આખર તો કેળવણીને જ મહત્વ અપાશે તેને માટે રચનાત્મક કાર્ય હાથ ધરવા સાથે એકત્રિત સમૂહમંડળ સ્થાપવાની જરૂરીયાત જણાવી એક મધ્યસ્થ જૈન વિદ્યાપીઠ સ્થાપવાની જરૂરીયાત આપણી સમાજ માટે હવે ઊભી થઇ છે અને તેને અપનાવી લેવાની મારી આગ્રહભરી વિનતિ છે. સિવાય વસ્તીગણત્રી, શ્રી મહાવીર જન્મકલ્યાણક દિવસ ઉજવવા વગેરેની જરૂરીઆત વિગેરે વિગેરે સંબંધી વિવેચન કરી પોતાનું ભાષણ પૂર્ણ કર્યું હતું. જો કે સ્વાગત કમિટીનું ભાષણ કે જનરલ પ્રમુખનું ભાષણ કે કોનફરન્સનો રિપોર્ટ કંઇપણ અમોને મળ્યું નથી પરંતુ બીજા પેપરોમાંથી સંક્ષિપ્ત આવેલ હકીકત ઉપરથી આ ટૂંકો હેવાલ આપીએ છીએ. વિશેષ હકીકત તો દૈનિક પેપરોમાં ત્રણે દિવસોનો હેવાલ વાંચવાથી જણાઇ શકે તેવું છે.

વર્તમાન સમાચાર.

પંજાબ.

પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ. ફાઝલકા શહેરમાં પરમોપકારી પૂજ્યપાદ આચાર્યશ્રી **શ્રીમદ્ વિજયવલ્લભસૂરીશ્વરજી** મ. સાહેબના સદ્ઉપદેશથી તેમજ પંજાબ શ્રી સંઘના સહકારથી ઘણા વર્ષોના વિચાર પછી હાલ દહેરાસર તૈયાર થતાં ગયા ફાગણ સુદ ૩ ના રોજ આચાર્ય મહારાજશ્રીની અધ્યક્ષતામાં ચતુર્વિધ સંઘ સહિત મોટા સમારોહપૂર્વક વિધિવિધાનપૂર્વક પ્રતિષ્ઠા થયેલ છે. ક્રિયા વલાદનિવાસી શેઠ ફૂલચંદભાઇએ કરાવી હતી.

ફા. સુદ ૨ ના રોજ પૂજ્યપાદ આચાર્યદેવને લાલા ચંદુલાલજી અગ્રવાલની અધ્યક્ષતામાં એક સભા ભરી આચાર્યદેવના ચરણકમળમાં સ્કુલના કાર્યકર્તાઓ તરફથી અભિનંદન પત્ર સમર્પણ કરવામાં આવ્યું હતું, જેના જવાબમાં પૂજ્યપાદ આચાર્યદેવના પ્રાસંગિક ઉપદેશવડે ત્યાંની સ્કુલને રૂા. ૭૦૦) લગભગની મદદ મળી હતી, જે પ્રતિષ્ઠાના દિવસે ઇનામ આપવા નક્કી થયા હતા. ફાગણ સુદ ૩ ના શુભ મુહૂર્તે સવારના નથમલજી સાવણસુખાએ ૫૦૧ મણ ઘી બોલી મૂળનાયક શ્રી ચંદ્રપ્રભુસ્વામીને ગાદી પર બિરાજમાન કર્યા હતા અને બીજા પ્રતિમાજી, યક્ષ યક્ષિણી, શ્રીમદ્ હીરવિજયસૂરિજી મ. અને પૂજ્યપાદ આત્મારામજી મહારાજની મૂર્તિ તથા દાદા જિનદત્તસૂરિજી મ. ની ચરણપાદુકા વિરાજમાન

કરવામા આવ્યા હતા શાન્તિસ્નાત્ર ભણાવવામા આવ્યુ હતુ અહીં શ્રાવકોના દસ જ ઘર હોવા છતા પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ સુદર થયો હતો અહીંથી વિહાર કરી મહારાજશ્રી જીરા પધાર્યા હતા

જીરા—આ શ્રી વિજયવલ્લભસૂરિ મ૦ સપરિવાર અહીં પધારતા શ્રી સઘે ભાવભીનુ સ્વાગત કર્યું હતુ ચૌદશના રોજ સવારના નવ વાગે પૂજ્યપાદ આચાર્યદેવે સર્વવિઘ્નનિવારક શ્રી જૈન સ્તોત્રો સભળાવી સપ્તતિનુ નામ સભળાવ્યુ હતુ અધિક માસ પ્રથમ ચૈત્ર કેવી રીતે કહેવાય છે તે ઉપર વિવેચન કર્યું હતુ

(૧) વિ સ ૨૦૦૩ (ગૂજરાતી ૨૦૦૨) ના જેઠ સુદ ૮ ના રોજ શ્રીમદ્વિજયાનદસૂરીશ્વરજી (આત્મારામજી) મ૦ ને સ્વર્ગવાસી થયે પચાસ વર્ષ થશે, તે પ્રસગે શ્રી ગુરુદેવની અર્ધશતાબ્દિ કેવી રીતે ઉજવવી તે માટે વિચાર કરવા ભલામણ કરી

(૨) જીરા પાસે સ્વર્ગસ્થ ગુરુદેવની જન્મભૂમિ લહેરામાં હોવાથી શ્રી ગુરુદેવનુ સ્મારક બનાવવા સૂચના કરી હતી આચાર્યદેવના ઉપદેશથી જીરા નિવાસીઓએ તે વખતે શ્રી આત્માનદ જૈન ગુરુકુલ પજાબના પેટ્રન તરીકે રૂપિયા ૪૦૦૦) આપ્યા હતા ત્યારબાદ વિહાર કરી રૌપ્પડ તરફ પધાર્યા હતા

પરમ ગુરુદેવ શ્રી વિજયાનંદસૂરીશ્વરજી મહારાજની જયતી.

બીજા ચૈત્ર શુદ ૧ ના રોજ શ્રી સિદ્ધાચળજી ઉપર શ્રી આત્મારામજી મહારાજની દર વર્ષ મુજબ જયતી ઉજવવા પ્રથમ ચૈત્ર વદી ૩૦ ના રોજ આ સભાના સભાસદો શ્રી સિદ્ધાચળજી ગયા હતા શેઠ સાહેબ મોતીલાલભાઈ મૂળજીના સુપુત્ર દાનવીર શેઠ સકરચદભાઈએ આ સભાને તે માટે આપેલી એક રકમના વ્યાજમાથી જયતી નિમિત્તે દેવગુરુભક્તિ દરવર્ષ મુજબ કરવામા આવી હતી શુદ ૧ ના રોજ શ્રી આદિનાથ ભગવાન અને ગુરુદેવની સોનાના પાનાની સુદર આગીના પ્રથમ દર્શન કર્યા બાદ દશ વાગે શ્રી નવાણુ પ્રકારી પૂજા વિવિધ રાગરાગિણીયો વાજીત્ર સાથે ઉલ્લાસપૂર્વક ભણાવવામા આવી હતી સાજના સભાસદો વગેરેનુ સ્વામીવાત્સલ્ય પણ કરવામા આવ્યુ હતુ. પૂજ્ય સાધુ સાધ્વી મહારાજનો પણ ભક્તિ ગોચરીથી પણ સારો લાભ લેવાયો હતો ઉદાર નરરત્ન શેઠ શ્રી સકરચદભાઈએ પણ અસાધારણ મોઘવારી હોવા છતા દેવગુરુભક્તિ જયંતિ માટે ઉદારતાપૂર્વક ખૂબ ઉત્સાહપૂર્વક દેવગુરુભક્તિ કરવા કરેલી સૂચનાથી આ વખતે વિશેષ ભક્તિનો લાભ સભાસદોએ લીધો હતો

સ્વીકાર સમાલોચના.

નીચેના ગ્રથો આભાર સાથે સ્વીકારીયે છીયે

૧ કર્પૂરવિજયજી લેખ સગ્રહ ભા ૭ — કર્પૂરવિજય સ્મારક સમિતિ મુબઈ

સાદા અને સરલ મનન કરવા યોગ્ય સગ્રહ છે કિંમત બાર આના.

૨ શ્રી જિનેન્દ્ર પૂજા સગ્રહ કીં ૧–૮–૦ — વિજય માણેકસિંહ સૂરીશ્વરજી રચિત (સાબરમતી રામનગર)

૩ શ્રી જૈન ગુણ માણિક્યમાળા કીં રૂા ૧–૦–૦ „

૪ શ્રી સુદરપદ માણિક્ય સગ્રહ કીં વાચન મનન „

૫ શ્રી અમૃત પદારાધના સ્તવન મૂલ્ય સદુપયોગ „

૬ શ્રી સુદર સ્તવન પદ માણિક્ય સગ્રહ } કીં રૂા ૦–૪–૦ „

ઉપરોક્ત ૭ પુસ્તકોના કર્તા શ્રી માણિક્યસિંહસૂરિ છે પૂજા વગેરેની સુદર રચના છે વાચવા યોગ્ય છે

૭ વીર રણસિંહ કીં ૦-૩ ૦ શ્રી લબ્ધિસૂરીશ્વર ગ્રન્થમાળા, ગારીયાધાર

૮ સુમીમા કીં ૦–૨–૦ „

૯ જૈનોની વસ્તીવિષયક દશા નરોત્તમ ભગવાનદાસ શાહ, ઠે: ઘોઘારી જૈન દવાખાનું ૨૫૨/૫૪ ગરજીદ બંદર, મુંબઈ ૩.

૧૦ શ્રી જગત્કર્તૃત્વમીમાંસા પ્રકરણમ્ પ્રણેતા મુનિ મહારાજ શ્રી શિવાનન્દવિજય.

ઉપરોક્ત સંસ્કૃત ભાષામાં સ્વરચિત વિદ્વત્તાપૂર્ણ કૃતિ છે. ભાષા પણ ને ભાષાના અભ્યાસીઓ માટે સરલ છે.

પ્રાપ્તિસ્થાનઃ—શેઠ ઇશ્વરદાસ મૂળચંદ, કીકાભટ્ટની પોળ, અમદાવાદ.

૧૧ વિક્રમાદિત્ય હેમુ—લેખક જયભિખ્ખુ-સોળમી સદીમાં થયેલ મંડોવરાના એક જૈન શ્રાવકની ઐતિહાસિક આ ઘટના નોવેલરૂપે લેખકે સાદી સરલ ભાષામાં રચના કરી છે. જેઓ મુત્સદ્દી, યુદ્ધનિષ્ણાત, નરકેસરી તે કાળમાં દિલ્હીશ્વર બન્યા હતા. આ ઐતિહાસિક ગ્રંથ છે. કિંમત પાંચ રૂપીઆ.

૧૨ ઉપવન—ટૂંકી ટૂંકી ઐતિહાસિક ૨૪ નવલિકાઓનો સંગ્રહ આ ગ્રંથમાં છે. લેખક શ્રી જયભિખ્ખુનો આ પ્રથમ પ્રયત્ન છતાં સર્વ સમજી શકે તેવી સરલ ભાષામાં સંકલના કરી છે. કિંમત અઢી રૂપીઆ પ્રકાશક-ગૂર્જર ગ્રંથ રત્ન કાર્યાલય, અમદાવાદ. ગાંધીરોડ

શાહ જમનાદાસ ગોરધનદાસનો સ્વર્ગવાસ.

શ્રી જમનાદાસભાઈ માત્ર બે દિવસની બિમારી ભોગવી. ૧૧-૪-૪૫ ના રોજ લગભગ ૫૫ વર્ષની ઉમરે પંચત્વ પામ્યા છે. તેઓ મોહન ટોકીઝ સીનેમાના મેનેજર હતા. તેઓની કાર્યવાહી પણ માલેક અને પ્રજાને વ્યવસ્થિત માલુમ પડી હતી. તેઓ વીશાશ્રીમાળી જ્ઞાતિના ખાનદાન કુટુંબમાં જન્મ્યા હતા. તેઓ સ્વભાવે માયાળુ, મિલનસાર અને ધર્મી પુરુષ હતા. કેટલાક વખતથી આ સભાના તેઓ આજીવન સભ્ય થયા હતા. તેઓના સ્વર્ગવાસથી એક ધર્મનિષ્ઠ સભ્યની ખોટ પડી છે. તેઓના કુટુંબ અને સુપુત્રોને દિલાસો દેવા સાથે તેમના પવિત્ર આત્માને અનંત શાંતિ પ્રાપ્ત થાઓ તેમ પરમાત્માની પ્રાર્થના કરીએ.

શેઠ ડુંગરશી-કાનજીભાઈનો સ્વર્ગવાસ.

શ્રી ડુંગરશીભાઈ થોડા દિવસની બિમારી ભોગવી તા. ૨૫-૩-૪૫ ના રોજ પંચત્વ પામ્યા છે. તેઓ શ્રદ્ધાળુ, મિલનસાર અને કુશળ વ્યાપારી હતા. તેઓના સ્વર્ગવાસથી એક લાયક સભાસદની ખોટ પડી છે તેઓના પવિત્ર આત્માને અખંડ શાંતિ પ્રાપ્ત થાઓ તેમ ઇચ્છીએ છીએ.

વિષયાનુક્રમણિકા.

મુદ્રક: શાહ ગુલાબચંદ લલ્લુભાઇ · શ્રી મહોદય પ્રીન્ટીંગ પ્રેસ : દાણાપીઠ-ભાવનગર.

શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ.

પ્રકાશક—શ્રી જૈન આત્માનંદ સભા-ભાવનગર.

વીર સં. ૨૪૭૧	આષાઢ.	પુસ્તક ૪૨ મું.
વિક્રમ સં. ૨૦૦૧.	ઇ. સ. ૧૯૪૫ જુલાઈ.	અંક ૧૨ મો.

ચેતવણી

(હરિગીત છંદ)

" ગાફિલ મુસાફર જાગી જો !, વ્હાણું અરે ! વીતી ગયું "
રે ચેત ! ઓ નર ચેત !! ચેતાવી રહી ઘડીઆળ આ,
ટક-ટક-ટકોરાથી કહે, જીવન જાતું મળાળ આ,
આષાઢની સરિતા સમું, જળ વેગમાં જાતું રહ્યું,
ગાફિલ મુસાફર જાગી જો !, વ્હાણું અરે ! વીતી ગયું ૧
તેં પુત્ર ધન ને પ્રેમદા, સ્નેહી-સંબંધી ઓળખ્યા,
બહુ સાવધાનીથી અરે ! વહેવારના નામાં લખ્યા,
એવી અનેક ઉપાધિમાં, તેં " આત્મતત્ત્વ " ન ઓળખ્યું,
ગાફિલ મુસાફર જાગી જો ! વ્હાણું અરે ! વીતી ગયું ૨
બાળક યુવા ને વૃદ્ધ, એ ત્રય રંગ બહુ ભાતી રમ્યો,
મદમસ્ત ને મગરૂર થઈ, ભૂલો પડી ભૂતળ ભમ્યો,
હમણાં ઝડપશે કાળ, એનું ભાન કૈં જ નહીં રહ્યું,
ગાફિલ મુસાફર જાગી જો ! વ્હાણું અરે ! વીતી ગયું ૩
આંખો ઉઘાડી દેખ ! ક્યાં છે ભૂપ ચક્રચૂડામણિ ?
ક્યાં છે મહારણધીર, જેની આણ ફરતી'તી ઘણી,
તારી નજરની આગળે, સૌ કાળના મુખમાં ગયું,
ગાફિલ મુસાફર જાગી જો ! વ્હાણું અરે ! વીતી ગયું ૪
ચેતાય તો તું ચેતી લે, બાજી હજી છે હાથમાં,
પ્રાણાન્ત ટાણે " વાત કફ ને પીત " આવે સાથમાં,
ત્યારે કશું થાશે નહીં, ઝટ, માન્ય સંતોનું કહ્યું,
ગાફિલ મુસાફર જાગી જો ! વ્હાણું અરે ! વીતી ગયું ૫

મોત-નગારાં ગડગડે, ઓ ગાફિલ ગમાર,
સફળ કરી લે જિંદગી, સુકૃત કરી લે સાર ૧
ચિત્ત-વિત્ત એ ક્ષણિક છે, ક્ષણિક આપણો દેહ,
અચળ રહે સદ્ધર્મ ને, અચળ પ્રભુમાં સ્નેહ ૨

સદ્ધર્માનુરાગી રેવાશંકર વાલજી બધેકા.

કાવ્યથી મળતાં મહાન્ લાભો

(કાવ્ય સાહિત્ય વિષયક.)

કાવ્યની કિંમત નાનીસૂની નથી. બુદ્ધિધન પૂરેપૂરું હોય તો જ સુન્દર–સર્વાંગસુન્દર કાવ્ય નીપજે છે. મતિના મહામૂલ્ય ચૂકવે ત્યારે તેને તેના ગ્રાહકો ગ્રહણ કરી શકે છે. કાવ્યનું ઉપર ઉપરથી અવલોકન કરનારા ઘણા નીકળે છે પણ અન્દર–ઊંડાણમાં ઊતરી તેનું હાર્દ–રહસ્ય જાણનારા ઓછા હોય છે. કહ્યું છે કે—

वेश्यानामिव विद्यानां, मुखं कैः कैर्न चुम्बितम् ।
हृदयग्राहिणस्तेषां, द्वित्रीः सन्ति वा न वा ॥

(વેશ્યાની માફક વિદ્યાનું મુખ કોણે કોણે નથી ચુમ્બ્યું ? પણ તેના હૃદયને ગ્રહણ કરનારા બે ત્રણ છે અથવા નથી.)

કારણ કે વિશિષ્ટ પ્રજ્ઞાની વિભૂતિ સિવાય કાવ્યને તળિયે પહોંચી શકાતું નથી. જે કાવ્યની પાછળ વિપુલ વ્યય છે, મહાપરિશ્રમ છે, ઘણો ભોગ છે એનું ફળ શું ? એથી લાભ શા ? એ વડે મેળવવાનું શું ? એ જાણવું ખાસ અગત્યનું છે.

કાવ્યના ફળ માટે પ્રાચીન પુરુષોનું મન્તવ્ય:-

કાવ્યથી યશઃ વધે છે, ધન મળે છે, વ્યવહારનું જ્ઞાન થાય છે. અશિવ–દુઃખ નાશ પામે છે. શીઘ્ર શાન્તિ સંપજે છે. રસિક રમણીથી મળતાં સદુપદેશની જેવા ઉપદેશ લાગે છે.

(૧) યશઃ—વ્યાસ-વાલ્મીકી-કાલિદાસ વગેરે કવિઓ આજ પણ જાણે જીવતા હોય એમ લાગે છે, તેના નામ જનતા વિસરતી નથી એ પ્રતાપ કોઈનો હોય તો તે તેમના કાવ્યનો છે. તેમને યશ અપાવનાર કાવ્ય છે.

(૨) ધન—વિક્રમાદિત્ય-ભોજ વગેરે રાજાઓ કાવ્યની સુન્દર કિંમત કરતાં સંભળાય છે કે રસિક સૂક્તિ સંભળાવનારને લાખ લાખ મુદ્રાઓનું વિતરણ કરાતું. રાજા ભોજ કવિઓ પ્રત્યે જે ઉદારતા દાખવતો તેના એક બે રમૂજી દૃષ્ટાન્તો જાણવા જેવા છે.

એક વખત ભોજદેવ નદીકિનારે ઊભો હતો. સામેથી એક દરિદ્ર વિપ્ર નદી ઊતરીને ચાલ્યો આવતો હતો. રાજાએ તેને સંસ્કૃત શ્લોકમાં પૂછ્યું–'**कियन्मानं जलं विप्र !**' હે ભૂદેવ ! પાણી કેટલું છે ? ઉત્તરમાં બ્રાહ્મણે જણાવ્યું કે '**जानुदघ्नं नराधिप !**' હે રાજન્ ! ગોઠણ પ્રમાણ છે. રાજાએ કહ્યું '**कथमीदृश्यवस्था ते**'? તારી સ્થિતિ આવી શાથી ? બ્રાહ્મણે કહ્યું '**नहि सर्वे भवादृशाः**' બધા આપની જેવા (ઉદાર) નથી. એના આવા કથનથી રાજા ખુશી થયો ને તેને '**जानुदघ्न**' જેવો વ્યાકરણનો વિશિષ્ટ પ્રયોગ કર્યો તે માટે ઘણું દાન દીધું. ભંડારીયે રાજાના ચોપડામાં આ હકીકત લખતાં લખ્યું કે-

' लक्षं लक्षं पुनर्लक्षं, मत्ताश्च दशदन्तिनः ।
दत्ताः श्रीभोजराजेन, जानुदघ्नप्रभाषिणे ॥ '

લાખ–લાખ વળી લાખ (સોનામહોરો) અને મદોન્મત્ત દશ હાથીઓ 'જાનુદઘ્ન' એ પ્રયોગ બોલનારને શ્રી ભોજદેવે આપ્યાં.

ભોજરાજની આવી ઉદારતા મંત્રીઓથી સહન થતી નહિ તેથી એક સમય રાજાના પ્રવેશ દ્વાર ઉપર મોટા મોટા અક્ષરે નીચે પ્રમાણે તેઓએ લખાવ્યું–

' आपदर्थे धनं रक्षेत् '

વિપત્તિ વખતે કામ લાગે માટે ધન સાચવવું.

આ વાંચીને ભોજરાજે તેના ઉત્તરમાં નીચે પ્રમાણે લખ્યું.

' भाग्यभाजां क्व चापदः ? '

ભાગ્યશાલીઓને આપત્તિ–વિપત્તિઓ ક્યાંથી ? મંત્રીઓએ બીજે દિવસે વળી લખ્યું કે,

' कदाचित्कुप्यते दैवम् '

કદાચ ભાગ્ય ફરી જાય–દૈવ રૂઠે.

રાજાએ તેના જવાબમાં જણાવ્યું કે—

' सञ्चितार्थोऽपि नश्यति'

(દૈવ કોપે તો) સંઘરેલ સમ્પત્તિ પણ નાશ પામે છે

આ રીતે કાવ્યથી ધનપ્રાપ્તિ થાય છે

(૩) વ્યવહારનુ જ્ઞાન—કાવ્ય કરનારને પ્રસગે પ્રસગે વ્યવહારની કેટલીએ ગુચવણો ઉકેલવી પડે છે. માઘમબ્યમાં વિદુર નીતિ દર્શાવતા કેટલીક વ્યવહારની વાતો કવિએ કથી છે કિરાતમા રાજનીતિનો સુન્દર ચિતાર દર્શાવ્યો છે તેના વાચકોને પણ વ્યવહાર નીતિનુ સુન્દર જ્ઞાન તેથી મળે છે આ ત્રીજુ ફળ કાવ્યના કર્તા અને વાચક બન્નેને મળે છે

(૪) અશિવનો નાશ—વ્યાધિ અને દુ ખ કાવ્યથી દૂર થાય છે એ ગળે ન ઉતરે એવી વાત લાગે, પણ સગીતથી રોગો મટાડવામાં આવે છે, એ પ્રસિદ્ધ છે એ જ પ્રમાણે કાવ્યમા એકાગ્ર થતા કવિઓ રોગનુ ભાન ભૂલી જતા જેને આપણે ભૂલી જઈએ એ આપણાથી દૂર થાય એ સ્વાભાવિક છે જે દેવતાઓની કાવ્યદ્વારા સ્તવના કરવામા આવતી તેઓ પ્રસન્ન થતા ને તેઓ અસાધ્ય વ્યાધિઓને દૂર કરતા બાણ-મયૂર વગેરે કવિઓના અસાધ્ય વ્યાધિઓ કાવ્યથી વિલય પામ્યા હતા એ રીતે કાવ્યથી અશિવ શાન્ત થાય છે

(૫) શાન્તિ-ગમે તેવુ ઉગ્ર ચિત્ત કાવ્યથી પ્રસન્ન થાય છે કાવ્ય કરનાર અને વાચનાર તેમા તન્મય બની જાય છે દુનિયાનુ-ભવનુ ભાન ભૂલી જાય છે જ્યા બાહ્ય વિકલ્પો નથી ત્યા પરમ શાન્તિ મળવી અસુલભ નથી એટલે કાવ્યથી પરમ શાન્તિ મળે છે

(૬) સદુપદેશ—અનાદિકાળના સસ્કારવશ પ્રાણિઓ પાપપ્રવૃત્તિમા રચ્યાપચ્યા રહે છે તેઓને તેથી છોડવવાને સીધો સદુપદેશ દેવામા આવે તો તે કારગત નીવડતો નથી કમનીય કાન્તાની માફક કાવ્ય તેને પોતામા પ્રેમ જન્માવે છે ને તે દ્વારા પાપિષ્ઠને પણ પુણ્ય પન્થે દોરે છે મહાકાવ્યની ઉપાસના કરવાથી પાપથી પાછા વળી સુકૃતમા સચર્યાના સેકડો ઉદાહરણો છે તેથી કાવ્યનુ કાન્તા તુલ્ય સદુપદેશ એ પણ ફળ છે

આ છએ ફળો કાવ્યપ્રકાશના કર્તા મમ્મટે કહ્યા છે તેની કારિકા આ પ્રમાણે છે

'काव्यं यशसेऽर्थकृते,
व्यवहारविदे शिवेतरक्षतये,
सद्य परिनिर्वृतये,
कान्तासम्मिततयोपदेशयुजे ॥'

કલિકાલસર્વજ્ઞ ભગવાન્ હેમચન્દ્રસૂરિજી મહારાજ કાવ્યના ફળોનો વિવેક દર્શાવતા કાવ્યાનુશાસનમા જણાવે છે "काव्यमानन्दाय यशसे कान्तातुल्यतयोपदेशाय च"

(કાવ્ય આનન્દને માટે, યશને અર્થે અને સ્ત્રી સમાન થઈને ઉપદેશને માટે છે)

કાવ્યથી આનન્દ એ કવિને અને કાવ્યના વાચકને એમ બન્નેને મળે છે એ આનન્દ સાધારણ નહિ પણ અપૂર્વ હોય છે, જેને માટે કહ્યુ છે કે—

'सद्यो रसास्वादजन्मा निरस्तवेद्यान्तरा ब्रह्मास्वादसदृशी प्रीतिरानन्द'। इद सर्वप्रयोजनोपनिपद्भूत कविसहृदययो काव्यप्रयोजनम्।'

(રસના અનુભવ સાથે જ જન્મતી, જેમા બીજા અનુભવો ભૂલી જવાય છે એવી બ્રહ્મના આસ્વાદ સમાન પ્રીતિ-સ્નેહ નામની લાગણી એ આનન્દ છે સર્વ પ્રયોજનના સારભૂત આ કાવ્યનુ પ્રયોજન કવિ અને સહૃદય બન્નેને નીપજે છે)

યશ એ કાવ્યનુ બીજુ ફળ કવિને જ સભવે છે સિદ્ધસેન વગેરે કાવ્યદેહે અવિનશ્વર રહ્યા છે કાન્તાની જેમ ઉપદેશ એ વાચકને ફળ છે આગમ ગ્રથો સ્વામીની જેમ આજ્ઞા કરે છે ને તેથી વાચક ડરે છે અર્થશાસ્ત્ર-નીતિશાસ્ત્ર વગેરે મિત્ર તુલ્ય છે તેનાથી વાચક સ્વાર્થ પૂરતો જ લાભ મેળવે છે પણ લલિતલવના જેવી કવિકૃતિ સહૃદયને છોડવી ગમતી

નથી. વાચક તેને હૃદયમાં જકડી રાખે છે. ધીરે ધીરે તેની સાથે એકમય થતો તેનો પ્રિય તેના સદુપદેશને અનુસરે છે. એ પ્રમાણે કાવ્યના આ ત્રણ ફળ છે. આ સિવાયના અન્ય ફળો અન્યથા સિદ્ધ-ઇતર સાધ્ય છે માટે ન માનવા એમ પ્રભુશ્રી હેમચન્દ્રાચાર્યનું કથન છે.

મહા કવિ વાગ્ભટ્ટ પોતાના કાવ્યાનુશાસનની ટીકામાં કવિસમયને અનુસરી પૂર્વે દર્શાવેલ ફળોને જણાવી પોતાનો વિચાર દર્શાવતાં જણાવે છે કે **'वयं तु कीर्तिमेवैकां काव्यहेतुतया मन्यामहे'** અમે તો એક કીર્તિને જ કાવ્યના ફળ તરીકે માનીએ છીએ. તેમનો આશય આ છે કે-બાહ્ય આનન્દ–વિલાસ-પરિભોગ–ઉપભોગ આદિથી મળી શકે છે. અભ્યન્તર આનન્દ ધર્મપ્રાપ્તિ વગેરેથી થઈ શકે છે. રાગનો પરિહાર ઔષધથી થાય છે. ચાણાક્ય વગેરેના નીતિશાસ્ત્રના પરિશીલનથી અને અનુભવથી મળે છે. શાન્તિ તપ અને સમતાથી થાય છે. સદુપદેશ–સદ્ગુરુથી મળે છે. અને આ સર્વ કાવ્યથી થતું હોય તો પણ કોઇક વખત જ થાય છે; એકાન્ત તો થતું નથી માટે તેના ફળ તરીકે તે ગણાવવા ઉચિત નથી. કાવ્યથી કીર્તિ તો અવશ્ય થાય છે. ચિરસ્થાયિની કીર્તિના સર્જક બે છે. એક તો દેવમન્દિર જેવા મન્દિરો અને બીજું કાવ્ય. જે માટે કહ્યું છે કે 'નામ રહે કાં તો ગીતડે ને કાં તો ભીંતડે' તેમાં ગીતડે રહેતું નામ લાંબા કાળ સુધી ટકે છે. ભીંતડે રહેતાં નામ તો ભીંતડા પડતાં ભૂંસાઈ જાય છે. જો ગીતડામાં ન ગુંથાયા હોય તો. જેની પુષ્ટિમાં કહ્યું છે કે—

'अमरसदना-दिभ्यो भूता न कीर्तिरनश्वरी,
भवति यदसौ संपुपाऽपि प्रणश्यति तत्क्षये ।
तदलममलं काव्यं कर्तुं यतेन समाहितो,
जगति सकले व्यासादीनां विलोक्य परं यशः ॥

દેવગૃહ જેવા ગૃહથી થતી કીર્તિ અવિનશ્વર નથી થતી, કારણ કે દિગન્ત ફેલાયેલી પુષ્ટ પણ તે તેના નાશે નાશ પામે છે માટે સકલ જ સંસારમાં વ્યાસ વગેરેના મહાયશને જોઇને સમર્થ નિર્દોષ કાવ્ય કરવાને સ્વસ્થપણે પ્રયત્ન કરવો જોઇએ.

એ પ્રમાણે કહી કવિશ્રેષ્ઠ વાગ્ભટ્ટ કીર્તિને જ કાવ્યના ફળ તરીકે ગણાવે છે.

એ પ્રમાણે કાવ્યના ફળ તરીકે પ્રાચીનોનું મન્તવ્ય જણાવ્યું. હવે નવીનો તે સમ્બન્ધમાં શું કહે છે તે હવે પછી વિચારીશું. (ચાલુ.)

મુનિરાજ શ્રી ધુરન્ધરવિજયજી

સંક્ષિપ્ત બોધવચનમાલા

લે. આચાર્યશ્રી વિજયપદ્મસૂરિ

(ગતાંક પૃષ્ઠ ૧૪૩ થી શરૂ.)

૪૧. નાના માણસો મોટા પુરુષોનું અનુકરણ કરે તે ન શોભે. શું કૂકડો મોરનું અનુકરણ કરે તે શોભે? અર્થાત્ ન શોભે.

૪૨. સંસારમાં સ્ત્રી, ધન વગેરે પદાર્થોના નિમિત્તે જે સુખ અનુભવાય, તે પરાધીન છે, ક્ષણિક છે, વિવિધ પ્રકારની વિષયેચ્છાઓથી મલિન બનેલું છે, માટે જ તે ભયનું કારણ છે; છતાં ખરાબ બુદ્ધિવાળા મનુષ્યો તેવા સુખમાં પ્રેમ ધારણ કરે છે. પરંતુ યથાર્થ બુદ્ધિવાળા મનુષ્યો તો સ્વાધીન (પરવસ્તુની અપેક્ષા વગરના) આધ્યાત્મિક સુખનો અનુભવ કરવામાં મગ્ન રહે છે. કારણ કે આ સુખ નાશ પામતું નથી એટલે કાયમ રહે છે, ને અહીં ઇંદ્રિયોનું તલભાર પણ તોફાન ટકતું નથી, તથા તે (સુખ) નિર્ભય છે. આ રીતે આ સુખ–સાંસારિક સુખથી વિપરીત છે. કહ્યું છે કે-**पराधीनं शर्म क्षयि विषयकाङ्क्षौघमलिनं, भवे भीतिस्थानं तदपि कुमतिस्तत्र रमते ॥ बुधास्तु स्वाधीनेऽक्षयिणि करणौत्सुक्यरहिते । निलीना मोदन्ते विगलिमयाध्यात्मिकसुखे ॥ १ ॥**

૪૩. સામો માણસ જ્યારે ક્રોધ કરે, તે વખતે

આપણે જરૂર વિચારવું જોઇએ કે-તે માણસ મારામાં ભૂલ જોઇને ક્રોધ કરે છે કે ભૂલ નહિ છતાં પણ ક્રોધ કરે છે ? જો ભૂલ જોઇને ક્રોધ કરતો હોય તો આપણે આપણી ભૂલ સુધારીશું તો તે જરૂર ક્રોધ કરતાં અટકી જશે કારણ કે ક્રોધનું કારણ ભૂલ છે ને આપણામાં ભૂલ નથી છતાં તે ક્રોધ કરે તે સમજાવતાં સમજે નહિ તો પણ આપણે ક્રોધ કરવો એ વ્યાજબી નહિ, કારણ કે ક્રોધથી ચીકણાં કર્મ બંધાય શું ધોબીની સામે ધોબી થવાય ? ન જ થવાય આ બાબતમાં કહ્યું છે કે-**आक्रुष्टेन मतिमता तत्त्वार्थविचारणे मतिः कार्या ॥ यदि सत्यं किं कोपः ? स्यादनृतं किं नु कोपेन ? ॥ १ ॥**

૪૪ વિષય, કષાય, નારદવિદ્યા (માહોમાંહે લડાવી મારવાની પ્રવૃત્તિ), ક્લેશ વગેરે દોષોને પરમ અશાંતિનાં કારણ સમજીને તે બધાનો જરૂર ત્યાગ કરવો જોઈએ જેથી પરમ શાંતિમય જીવન ગુજારી શકાય

૪૫ પ્રત્યુપકારની ઇચ્છા (ઉપકારનો બદલો લેવાની ઇચ્છા) રાખ્યા વિના જ સામા માણસનું કામ કરવું, જેથી તે કદાચ કૃતઘ્ની નીવડે, તો પણ આપણને જરાએ મનમાં દુ:ખ થાય જ નહિ, કારણ કે આપણે તો નિષ્કામ સેવા કરી છે

૪૬ પાત્ર (લાયક) બનવા માટે નિઃસ્પૃહપણું ધારણ કરવું જ જોઇએ, કારણ કે તે તેનું કારણ છે આ રીતે લાયક બનેલા જીવોને સર્વ સંપત્તિઓ મળે છે કહ્યું છે કે-" **यथा यथाऽर्यं पुरुषो निःस्पृही भवति, तथा तथाऽस्य पात्रतया सकलाः संपदः संपद्यन्ते ॥** "

૪૭ પાત્રતા(લાયકાત)નો નાશ સંપત્તિની ઇચ્છા કરવાથી થાય છે આવા અભિલાષી જીવોથી તે સંપત્તિઓ દૂર દૂર ભાગે છે

૪૮ સાંસારિક પદાર્થોની ઉપર જે મમતાભાવ રહ્યો છે, તે જ મનની પીડાનું અને શરીરની પીડાનું મુખ્ય કારણ છે, એમ સમજીને નિર્મોહ દશાને ધારણ કરનારા ભવ્ય જીવો સ્વપ્ને પણ મનનું દુ:ખ કે શરીરનું દુ:ખ પામતા નથી

૪૯ સામા માણસને સુખી જોઇને ઇર્ષ્યા તો કરવી જ નહિ જો એ ધર્મના રસ્તે રહેલો હોય તો તો તેની ઉપર જરૂર રાગ થાય, પણ કદાચ તેમ ન હોય તો ઇર્ષ્યા તો ન જ કરી શકાય, કારણ કે ઇર્ષ્યા કરવાથી કંઇ સુખી થવાતું નથી સુખી થવું એ પુણ્યાઇનું ફલ છે તેવી પુણ્યાઇ મેળવનારા જીવો જરૂર સુખી થાય એમાં નવાઈ શી ?

૫૦ એક માણસ અનુગ્રહ બુદ્ધિએ શ્રોતાઓને ઉપદેશ દે, તેમાં કદાચ પ્રમાદાદિ કારણોને લઇને શ્રોતાઓને કદાચ ધર્મારાધનરૂપ લાભ ન થાય, તો પણ નિઃસ્પૃહભાવે પરોપકારદૃષ્ટિથી ઉપદેશ દેનાર જીવને તો જરૂર લાભ થાય કહ્યું છે કે-**ब्रुवतोऽनुग्रहबुद्ध्या वक्तुरेकांततो लाभः ॥**

૫૧ હે જીવ ! જ્યાં સુધી આ તારું શરીર પીડાથી ઘેરાયું નથી, ને ઘડપણથી અશક્ત બન્યું નથી, તથા ઇંદ્રિયો પોતપોતાનું કામ કરી શકે છે, તેમજ આયુષ્ય હયાત છે ત્યાંસુધીમાં પરમ ઉલ્લાસથી મોક્ષમાર્ગની સાત્ત્વિકી આરાધના જરૂર કરી લેજે જો નહિ કરે તો તારે જરૂર પસ્તાવું પડશે જેમ તળાવ ફૂટયા પછી પાળ બાંધવી નકામી છે, તેમ જીવનદોરી તૂટવાની તૈયારી હોય ત્યારે ચેતવું એ તદ્દન નકામું છે

૫૨. મજબૂત સંઘયણવાળા જીવોનો ભરોસો નથી, તો કેળની અંદરના ભાગ જેવા તુચ્છ શરીરને ધારણ કરનારા એવા તારા શરીરનો ભરોસો શો ? એમ સમજીને ક્ષણવાર પણ પ્રમાદનો સંગ ન કરવો ને ધર્મારાધન કરવા જરૂર પ્રયત્નશીલ થવું

૫૩ કોઇ માણસ આપણી નિંદા કરે તો ચીડાઈ જવું નહિ પણ તેને ક્ષમાનું સાધન ને મિત્ર ગણવો, કારણ કે તે પોતાના સાબુ-પાણીથી આપણો મેલ ધોઇ નાખે છે, એમ સમજવું કહ્યું છે કે—

નિંદા અમારી જો કરે, મિત્ર અમારા સોય,
લઇ પોતાના સાબુ જલ, મેલ જગતના ધોય

૫૪. માયાવી આત્માઓ મોઢે મીઠું મીઠું બોલે છે ને મનમાં સામાનું બૂરૂં ચાહે છે. આવા માણસોથી જરૂર ચેતતા રહેવું,

મુખમેં રામ બગલમે છુરી, ભગત ભલા પણ દાનત બૂરી.

૫૫. સત્તર પાંચ પંચાણું, બે મૂકયા છૂટના, લાવો પટેલ સોમાં બે ઓછા. આ રીતે કપટ કેળવીને ફોગ વસુ વેદ વગેરેનો પ્રયોગ કરીને અન્યાયથી લક્ષ્મી મેળવનારા જીવોએ જરૂર સમજવું જોઇએ કે છોકરા સ્ત્રી વગેરે ભાગીદાર થઇ શકે છે, પણ કૂડકપટ કરી લક્ષ્મી મેળવતાં ચીકણા કર્મ બાંધ્યા તેની પીડા ભોગવતાં તે સગાંઓમાંથી કોઇ પણ આપણા દુઃખનો ભાગ લઇ શકતા નથી. તે તો આપણે જ ભોગવવું પડે છે.

૫૬. પારકાની બૂરાઇ જોવા કરતાં પોતાની બૂરાઇ પહેલાં તપાસવી તેમાં જ લાભ છે; કારણ કે–

બૂરા જગમેં કો નહિ, બૂરા અપના ખેલ;
ખેલ અપના સુધાર લે, તે ગલીએ ગલીએ સ્હેલ.

એક બીજાના દોષ જોનારને કેવલ નુકશાન જ છે, પોતાના દોષ જોઈ સુધારનારા ભવ્ય જીવો પોતાનું જીવન નિર્મલ બનાવી સ્વપર તારક બની શકે છે.

૫૭. કોઈમાં કોઇ પણ ગુણ દેખાય, તો તે જોઇ રાજી થવું ને તે ગુણ ગ્રહણ કરવો એ ગુણદૃષ્ટિ કહેવાય. ગુણદૃષ્ટિવાળા જીવો સમતામય નિર્મલ જીવન ગુજારે છે. દોષ દૃષ્ટિવાળા જીવોને જોઇ રાગ તો થાય જ નહિ, પણ તેવા પ્રસંગે માધ્યસ્થ્ય ભાવ ધારણ કરવો એ વધારે ઉચિત છે.

૫૮. વ્યવહારથી નીચ છતાં જો તે ગુણને ગ્રહણ કરે તો તેને ખેદ કરવા જેવું કંઇ છે જ નહિ. આ વાત એક કવિએ અન્યોકિતથી આ રીતે સમજાવી છે–अत्यंत नीचोऽस्मीति त्वं खेदं कूप ! मा कदापि कृथाः ॥ अत्यंतसरसहृदयो, यतः परेषां गुणगृहीताऽसि ॥ १ ॥

૫૯. જ્યાં દાન ગુણ હોય ત્યાં બીજાઓ જાય છે, કારણ કે જેનો હાથ પોલો તેનો જગત આખું ગોલો. કંજુસ માણસો બાવળ જેવા હોય છે, તેમની પાસે કોણ જાય ? એક કવિએ આ બાબતમાં અન્યોકિત દ્વારા કહ્યું છે કે–**पत्रफलपुष्पलक्ष्म्या, कदाऽप्यदृष्टं वृतं च खलु शूकैः ॥ उपसर्पेम भवंतं बर्बर ! वद कस्य लोभेन ? ॥ १ ॥**

અર્થ–હે બાવળ ! તારામાં પાંદડાં–ફલ–ફૂલ કયારે પણ દેખાતા નથી, અને કેવલ શૂળો ભરેલી છે, તો પછી તું કહે કે અમે કયા લોભથી તારી પાસે આવીએ ?

૬૦. ગુરુની કઠોર અક્ષરવાળી વાણીવડે તિરસ્કાર પામેલા સહનશીલ શિષ્યો જરૂર મોટા થઇ શકે છે. જેમ શરાણથી ઘસાયેલા મણિરત્નો જ રાજાના મુકુટમાં ગોઠવાયા છે. કહ્યું છે કે **गीर्भिर्गुरूणां परुषा क्षराभिस्तिरस्कृता यांति नरा महत्त्वं ॥ अलब्धशाणोत्कषणानृपाणां,न जातु मौलौ मणयो विशन्ति ॥ १ ॥**

આત્મધ્યાની અનાથી મુનિ

લેખક-**મુનિ મહારાજશ્રી લક્ષ્મીસાગરજી** અમદાવાદ.

રાજગૃહી નગરીના મંડિતકુક્ષી ઉદ્યાનમાં એકાંતે એક વિશાળ વૃક્ષ નીચે કોઈ મહામુનિ આત્મધ્યાન કરી રહ્યા છે. ત્યાં મગધેશ શ્રેણિક રાજા રયવાડીએ ફરતા અચાનક આવી ચઢયા. શાન્ત સૌમ્ય મુનિ મહારાજનું અદ્દભૂત રૂપ, સુંદરાકૃતિ, મનહર મુખારવિંદ અને આકર્ષક અન્યાન્ય અંગોને જોઇ તે રાજા આશ્ચર્ય પામી મુનિશ્રીને પ્રશ્ન કરે છે–આપનું નામ શું છે ? આપ આ ભરયુવાવસ્થામાં સંસારત્યાગ કરી શા માટે આવા કષ્ટ સહન કરી રહ્યા છો ! આપની કાયા આવા દુષ્કર યોગને લાયક નહિ પણ ભોગને લાયક છે. તમારા આ કષ્ટ જીવનને જોઇ તમારા પ્રતિ પ્રેમથી આકર્ષાયેલું મારું હૃદય અત્યંત સહાનુભૂતિથી પ્રેરાય છે. શ્રી શ્રેણિકના આવા લાગણીભર્યા પ્રશ્નના જવાબમાં કાંઇક મહાન હિત સમજીને મુનિશ્રીએ મૌનનો ત્યાગ કરી બોલવા માંડયું–કે

અનાથી, નાથવાન થવાની ખાતર મે સાધુધર્મ સ્વીકાર્યો છે મને આશા છે કે મારા સયમ કષ્ટી મને નાથવાન બનાવશે રાજા કહે છે-આપ અનાથ છો તો હુ તમારો નાથ થઇ તમને સનાથ બનાવુ મારી પાસે પુષ્કળ ધન, ધાન્ય, જમીન, જાગીર ને રાજ-વૈભવ છે જોઇતુ તેમાંથી લ્યો હુ તમારુ રક્ષણુ કરીશ અને આ રીતે તમો સનાથ બનો

હે રાજન્! રાજવૈભવ અને તમારુ શરીર જ નાશવત છે તેની પ્રાપ્તિ ને રક્ષણ તમારા હાથમા ન હોવાથી તમો પોતે પણ અનાથ જ છો, તો પછી મને સનાથ કયાંથી કરી શકો ? મારે ત્યા પણ ધનવૈભવની કઇ પણ કમી ન હતી, છતા હુ અનાથ કેમ હતો તે સાભળો

કૌસબી નગરીમાં મારો પિતા પુષ્કળ ધન વૈભવશાળી છે હુ તેમનો એકનો એક પુત્ર હતો એક દિવસે મારી આખમાં વેદના ઉત્પન્ન થઇ સર્વ શરીરમા ઉષ્ણતા વ્યાપી તે વેદનાને હું સહન કરી શક્યો નહિ મારા માતાપિતા અને મારી પ્રાણુપ્રીય પત્ની મારી દુખી સ્થિતિ જોઇ ખૂબ રડી રહ્યા હતા છતા મારી વેદનાને તેઓ લઇ શક્યા નહિ મારી પત્નીએ રડી રડી રાત્રિ વીતાવી, ખાવા પીવાનુ ભૂલી જઇ મારી સારવારમા રોકાઇ છતા મને શાતિ આપી શકી નહિ અનેક રાજવૈદ્યો મારા પિતાએ બોલાવી અનેક ઉપચારો કર્યા ઠડક ઉત્પન્ન કરવા માટે બાવનાચદનના વારવાર લેપ કરવામા આવેલ છતા મને જરા પણ શાતિ વળી નહિ તે વખતે હુ વિચારસરણીએ ચઢયો આ જગતમા કોઇ કોઇનુ નથી સર્વ દેખાતી વસ્તુઓ નાશવત છે શરીર, ધન, વૈભવ, આત્માને શાતિ આપવામા સમર્થ થતા નથી તેની પાછળ જીવન વેડફી નાખવુ એ ગાડ-પણુ છે તેની પાછળ રાચીમાચીને રહેવુ એ આત્માનુ અધપતન છે નશ્વર વસ્તુના મોહમા મુઝાઇ આત્મા સ્વકર્ત્તવ્યને ભૂલે છે દેવતાઇ સુખો છતા આત્મા અસહાય બની રહે, તેથી હુ અનાથ છુ ફક્ત જિનેશ્વરે ભાખેલો દયામય ધર્મ એ જ પરમ સત્ત તના અપનાવનાર હોઇ અન્ય કોઇ પણ સહાયક નથી જો મારી વેદના શાત થાય તો જરૂર આ સર્વ સસાર સબધીનો ત્યાગ કરી દીક્ષા અગી કાર કરીશ

સયમના શ્રેઠ માર્ગે પ્રયાણ કરુ એ શુભાશયથી આશાતા વેદનીયનો ક્ષયોપશમ થતા મારી સર્વ વેદના શમી ગઇ

પ્રાતકાળ થતા મારા પિતા, પત્ની અને સ્વજન સબધીઓને સમજાવી, તેમની અનુજ્ઞા લઈ હર્ષભેર દીક્ષા અગીકાર કરી અરણ્યમા પણ શાતિપૂર્વક આત્મસાધન કરતા જે મને આનદ થાય છે, તેવો કદી પણ વૈભવપૂર્ણ સસાર જીવનમા મળ્યો નથી સાચુ સુખ આત્મજીવનમા છે સર્વ પ્રકારની ઇચ્છાઓનો ત્યાગ કરી, નિસ્પૃહી બની, અહકાર અને મમતાનો ત્યાગ કરનારને સાચુ સુખ મળે છે હુ સયમ જીવનથી સુખ અનુભવુ છુ અને વધારે વધારે સનાથ બનવા પ્રયત્ન આદરી રહ્યો છુ આપ સમજશો કે શા માટે મે મારુ નામ **અનાથી મુનિ** રાખેલ છે

રાજા શ્રેણિક મુનિ મહાત્માની અનુભૂત આત્મ કથા સાભળી ખૂબ આનદિત થયો તેને મુનિ તરફ શુદ્ધ પ્રેમ પ્રગટ્યો અને ગુણાનુરાગ જાગૃત થતા સમકિતપ્રાપ્તિ થઇ શુદ્ધ દેવ, શુદ્ધ ગુરુ અને શુદ્ધ ધર્મ પ્રત્યે શુદ્ધ ભાવના દઢપણે થતા આત્મા સમકિત પામે છે, તે દ્વારા આત્મશ્રેય કરે છે શ્રેણિક રાજાએ મુનિ મહાત્માની ગુણસ્તવના કરી સમકિતની પ્રાપ્તિ દ્વારા શ્રેયને સાધ્યુ અને પોતાનુ જીવન કૃતાર્થ કર્યું

મદનો શિકાર.

समय मा पमाए

(ગતાક પૃષ્ઠ ૧૬૯ થી શરૂ)

(૩)

ભો કપિલ, ત્યા પણ ધર્મ છે અને અહી પણ ધર્મ છે જ્ઞાની ભગવતો કહે છે કે આટલા નાન

કડા વાક્યે મરિચીના જીવનનનું સત્યાનાશ વાળી દીધું ! આમાં લેશમાત્ર અતિશયોક્તિ નથી જ. એ જ મરિચીના જીવે ખુદ મહાવીરના ભવમાં આ વાત સ્વયં સ્વીકારો એટલું જ નહીં, પણ એવું પુનઃ અન્ય આત્માઓથી ન બનવા પામે એ સારુ પોતાના પટ્ટશિષ્યને ઉદ્દેશી, ડિંડિમનાદે જણાવ્યું કે—

समयं मा पमाए અર્થાત્ સમયમાત્ર પ્રમાદ કરીશ નહીં. ઉપલક દ્રષ્ટિયે નિહાળતાં વાક્યમાં નથી જણાતી આંટીઘુંટી કે નથી તો દેખાતો પોતાના મતનો આગ્રહ ! ઘડીભર એમ પણ લાગે કે સમાન નજર રાખી ઉભયમાં ધર્મ દાખવી, નિઃપક્ષપાતપણું બતાવ્યું !

પણ સૂક્ષ્મ દૃષ્ટિથી વિચારતાં આ કથનમાં ભારી દોષ સમાયેલો છે એમ હરકોઇને કબૂલ કર્યા વિના ચાલે તેમ નથી જ. સુવર્ણ સાથે પિત્તળની સરખામણી કરવી કે આંબા સાથે લીમડાની તુલના કરવી એ જેમ મૂર્ખાઇભરી વાત છે તેમ અહીં પણ બન્યું છે. ક્યાં નિવૃત્તિપ્રધાન વીતરાગ દર્શન અને કયા પ્રવૃત્તિપ્રધાન, આરંભ-સમારંભભર્યો ત્રિદંડી વેશ ! ઉભયમાં ઘોડા-ગધેડા જેટલું અંતર ! અરે ઉભયના પરિણામ જ જૂદા ! પ્રાજ્ઞ એની તુલનામાં હાથ જ ન નાંખે. આવા પ્રસંગે બન્નેમાં 'ધર્મ' છે એમ કહી નાંખવું એ બાલિશતા છે અને એ સાથે એક સાચી વસ્તુને બીજી ખોટી વસ્તુ સાથે સરખાવી એના મૂલ્યને ઉતારી પાડનારી ઉતાવળ પણ છે. એવી રીતે 'ગોળ-ખોળ'ને એક વદનાર 'ટકે શેર ખાજા અને ટકે શેર ભાજી' વાળા ગંડુરાજાની ઉપમા ઘટે ! એ અંધેરી નગરીની કવિતા લગભગ જૂની પેઢીના દરેક ગુજરાતીના મગજમાં તાજી જ હશે. સમજુ પુરુષો એવા રાજાના રાજ્યમાં વસવાનું પસંદ ન જ કરે અને જે કોઈ રહ્યા એને કેવી કપરી કસોટીમાંથી પસાર થવું પડયું એ અહીં વર્ણવવાની જરૂર નથી. જ્યાં વસ્તુ પરત્વેનો વિવેક અભરાઇ પર ચઢાવાય, પદાર્થના સાચા મૂલ્યાંકન ન થાય, ત્યાં જિંદગી હોડમાં મૂકવાની પળ આવે ! ભવ બગડવાનો પ્રસંગ ઊભો થાય ! ધર્મ એ તો એક બે ભવનો પ્રશ્ન નહીં પણ ભવોભવનો પ્રશ્ન–એમાં જે ઘાલમેલ કરવામાં આવે–ઊંધા ચત્તા પાટા બંધાવાય એ તો ચોરાશીના ચક્કરમાં હડસેલી મૂકે અને તે પણ સંખ્યાબંધ આત્માઓને ! બાળ જીવો અને મધ્યમ આત્માઓ તો શ્રદ્ધાના જોર પર જીવતા હોય છે. ગુરુ પરનો પ્રેમ એમને તત્ત્વની ઊંડી વિચારણામાં અવગાહન કરવા દેતો નથી કિંવા એ અંગે જોઇતી ઉલટ યા સમજશક્તિના અભાવે તેઓ એમાં પડતાં નથી ! મીયાંના ચાંદે ચાંદ જેવું એમનું આચરણ હોય છે. એટલે ગુરુની ભૂલ, ગુરુને તો પાડે છે પણ એ સાથે એ ગુરુના ભરોસે રહેનાર આ પ્રકારના સંખ્યાબંધ ભકતોના જીવન પણ ખારા બનાવે છે. ધર્મના ઓથા હેઠળ અધર્મનું પાન કરાવી એમણે ભવભ્રમણના વમળમાં હડસેલી મૂકે છે. આ જાતનો પ્રમાદ નાનોસૂનો ન લેખાય એક જ ભૂલ અને ખેલ ખલાસ તે આનું નામ. 'રજનું ગજ' તે આનું નામ. ઝેરનું એકાદ ટીપું પણ પ્રાણ હરણ કરનાર નિવડે છે એ કોણ નથી જાણતું ! એ જ સ્થિતિ ઉત્સૂત્રપ્રરૂપણા અંગે નિર્દિષ્ટ કરાયેલ છે. પ્રવચન એવું હોવું જોઇએ કે જેથી હજારો આત્માઓ બોધ પામે અને સન્માર્ગે ચઢી આત્મકલ્યાણ સાધે. કદાચ આત્માઓમાં દુર્લભબોધીપણાથી એ જાતનો રંગ ન બેસે તો વાંધો નહીં. પ્રવચનકારને તો જરૂર લાભ થાય છે જ; પણ જે જાતના પ્રવચનથી આત્માઓના કલ્યાણને બદલે કેવળ પતન અને અધઃપતનના શ્રી ગણેશાય થતાં હોય કિંવા જેના દ્વારા કેવલ ઉન્માર્ગના આંધણ મૂકાતા હોય ત્યાં સાચો સંત હરગીજ પુરુષાર્થ ન કરે, મૌન રહેવાનું પસંદ કરે. કદાચ શરૂઆત કરી હોય તો, ત્યાંથી પાછો ફરે. ઉત્સૂત્રપ્રરૂપણા એ તો ભવોભવના ફેરા વધારવાની અતિ દારૂણ માયાજાળ. એમાં ફસાયા પછી છૂટવાના ફાંફાં ! એક ભવના મૃત્યુથી પણ એનો છેડો ન છૂટે ! એ તો પથ્થરની નાવ જેવી ચીજ ! એ નાવ પોતે ડૂબે અને આશ્રય લેનારને પણ ડૂબાડે !

તેથી તો આ ભયંકર બાબત સામે ઉત્સૂત્ર પ્રરૂપણા માટે જ્ઞાની ભગવંતો લાલબત્તી ધરતા જ આવ્યા છે સંખ્યાબંધ કે એકાદ જીવ ધર્મ ન પામે તો ચિંતા નહીં, પણ એ અધર્મ ન પામે એ ખાસ તકેદારી ઉપદેશકે રાખવી એમ થાળી પીટીને કહેતા આવ્યા છે એટલે જ મરિચીના આ વચને એટલી હદે સંસારભ્રમણ વધારી મૂક્યું કે જે ગાળામાં બીજા બાવીશ તીર્થંકરો આ ભૂમિ ઉપર થઇ ગયા કાંઠે આવેલું નાવ ભરદરિયે ધકેલાઇ ગયું ! જે આત્મા શ્રી ઋષભદેવ પ્રથમ તીર્થપતિના સમયમાં સાધુધર્મ સ્વીકારી ગણત્રીના વર્ષોમાં મુક્તિ લલનાનો ભોક્તા બની જાત, એ પ્રમાદના સપાટામાં એટલી હદે ગબડી પડ્યો કે શિવસુંદરીની સેજ ત્રીજા આરામાં તો અસંભવિત બની ! પણ એ પહેલા મહાશય મરિચીના જીવને સાતમી નરકના દ્વાર જોવા પડ્યા ! બીજી નરકોમાં પણ આંટા મારવા પડ્યા ! પોતે કેવલ સગવડ અર્થે, પોતાની નબળાઇ અંગે-ધારણ કરેલ ત્રિદંડી વેશમાં ભવો વીતાવવા પડ્યા ! અને એ અંગે ભેગી થયેલી મૂર્ચ્છા-વાસના કે લાલસારૂપી ચીકાશ દૂર કરવા સારૂ સંખ્યાબંધ વર્ષોના આકરા તપ આદરવા પડ્યા ! માંડ ચોથા આરાના પ્રાંત ભાગે મુક્તિ રમણીનો આવાસ ભાળ્યો અને તે પણ એકલા અને અટુલા તરીકે !

આ બધા માટે જવાબદાર જો કોઇપણ હોય તો તે પેલો પ્રમાદ ! એનાની આકાંક્ષામાં સત્ય ભૂલાયું ત્રિદંડીવેશ એ તો પોતીકી નબળાઇને લીધે કલ્પેલી વસ્તુ માત્ર છે એ વાત જ એને ભૂલાવી દીધી ! એમાં ધર્મ નહોતો પણ પ્રભુ શ્રી યુગાદિના માર્ગમાં જ ધર્મ હતો એમના શ્રમણાશ્રમણો જે જીવન જીવતા એ જ સાચું હતું અને તેથી પોતે જેમને બોધ પમાડતા એ સર્વને અત્યારસુધી ત્યાં મોકલી આપતા એ બધુંયે વિસ્મરણ કરાવી દઇ, કપિલના પ્રશ્નના જવાબમાં 'નરો વા કુંજરો વા' જેવું અર્ધું સાચું અને અર્ધું ખોટું વચન ઉચ્ચરાવી દીધું !

'અહીં પણ ધર્મ છે' એ સાંભળતા જ કપિલે શિષ્યપણું સ્વીકારી લીધું મરિચીએ જાણ્યું કે શુશ્રુષા કરનારો ચેલો મળ્યો ચેલાએ જાણ્યું કે પોતે જે બીજ રોપવા માગે છે એને એક પ્રતિષ્ઠા સંપન્ન વ્યક્તિની મહોરછાપ મળી ! કપિલને સાચા ધર્મની પડી જ નહોતી એણે તો સ્વમંતવ્ય વિસ્તારવાની તમન્ના હતી, જે જુદી જુદી વિચારશ્રેણીદ્વારા વહેતી મૂકી આ રીતે એક નવો મત નિકળ્યો (ચાલુ)

લેખક-ચોકસી

જીવનની પ્રયોગશાળા

અનુ —'અભ્યાસી'

પ્રત્યેક મનુષ્યે પોતાના જીવનને એક પ્રયોગશાળા માની જોઇએ એમાં તેને અનેક પ્રકારના અનુભવ થાય છે એ અનુભવોનો કોઇ મૌલિક સિદ્ધાંતો સમજવામાં ઉપયોગ કરવો જોઇએ જે માણસ મનુષ્ય-જીવનના અનુભવોને તત્ત્વદર્શન માટે ઉપયોગમાં નથી લેતો તે બાલબુદ્ધિ ગણાય છે સંસારના અનુભવ આપણને કેટલીક સ્થાયી શિખામણ આપે છે આપણે તે અનુભવો તરફ દૃષ્ટિ ન રાખતા તે શિખામણ તરફ દૃષ્ટિ રાખવી જોઇએ સંસારના સઘળા મનુષ્યો સુખ તથા દુઃખનો અનુભવ કરે છે એ રીતે તેઓ આખું જીવન કોઇપણ જાતની શિખામણ મેળવ્યા વગર જ વીતાવી દે છે, અર્થાત્ એ મૃત્યુ પર્યંત બાળક જેવી સ્થિતિમાં જ રહે છે કેટલાય મનુષ્યોને ત્યારે જ જીવનના અનુભવોનું સત્ય સમજાય છે કે જ્યારે તેઓના જીવનનો સારભાગ નીકળી જાય છે અને તેઓ તેનો કંઇપણ ઉપયોગ નથી કરતા જેવી રીતે જર્મનીના સુવિખ્યાત તત્ત્વવેત્તા શોપનહોરે બતાવ્યું છે કે મનુષ્યનો અનુભવ જ્યાંસુધી જ્ઞાનના રૂપમાં પરિણત થાય છે ત્યાંસુધી જીવનનો સારભાગ નીકળી જાય છે (When experience repens to wisdom, the rind of life is gone) તેથી જે વ્યક્તિ

વૃદ્ધાવસ્થા આવ્યા પહેલાં જ જ્ઞાનોન્મુખ થઈ જાય છે તે જ ધન્ય છે.

જ્યારે મનુષ્ય પોતાના કોઈ પ્રકારના અનુભવોથી કોઈ સિદ્ધાંત પર પહોંચી જાય છે ત્યારે સંસારના લાભની ખાતર સૌની સમક્ષ તે રાખવો જોઇએ. જે મનુષ્યની એવી બુદ્ધિ હોય છે કે મારાં દુઃખોથી બીજાને લાભ થાય તે દુઃખમાં રહીને પણ કદાપિ ઉદ્વિગ્ન થતો નથી. વાસ્તવિક રીતે જીવનનું પ્રથમ અને મૌલિક સત્ય એ છે કે-સૌ કોઇ પણ વ્યક્તિ પોતાના જ સુખની ચિંતા કરે છે તો તે કદિ પણ સુખી રહી શકતો નથી. એક અંગ્રેજ લેખકે કહ્યું છે તેમ સાચું સુખ બીજાને સુખી બનાવવાથી જ પ્રાપ્ત કરી શકાય છે. મનુષ્યે પોતાની જીવનની ઘટનાઓ તરફ હમેશાં સાક્ષીભાવ રાખવો જોઇએ. ઘટનાઓનો કોઇ ચોક્કસ પ્રકાર ઘટિત કરવાનું મનુષ્યના હાથમાં નથી અને જે મનુષ્ય બાહ્ય ઘટનાઓ પર પોતાનાં સુખને નિર્ભર કરી દે છે તે હંમેશાં દુઃખી જ રહે છે. એ ઘટનાઓ પ્રત્યે પોતાનો કેવો ભાવ રાખવો એટલું જ મનુષ્યના હાથમાં છે. પોતાની રૂખ પ્રમાણે જ મનુષ્ય કોઇ ઘટનાથી માનસિક ક્લેશ અથવા પ્રસન્નતા પ્રાપ્ત કરે છે અને જે મનુષ્ય ઘટનાઓ પ્રત્યે સંપૂર્ણ સાક્ષીભાવ રાખે છે તે સઘળી જાતની ઘટનાઓમાં શાંતચિત્ત રહે છે.

કેટલાય લોકો અંધ બનીને ધનની પાછળ પડી જાય છે અને કેટલાય લોકો પદ-લોલુપતામાં પોતાની જાતને ગુમાવે છે. જ્યારે મનુષ્ય કોઇ પ્રકારના વ્યવસાયમાં લાગી જાય છે ત્યારે તેનામાં આત્મનિરીક્ષણની શક્તિ નથી રહેતી. એ રીતે તે અનેક માનસિક કષ્ટ ભોગવ્યા કરે છે અને તેનાથી મુક્ત થવા અસમર્થ રહે છે. આવા મનુષ્યો પોતાના માનસિક ક્લેશોનું કારણ પોતાની અંદર શોધવાને બદલે બાહ્ય જગતમાં શોધે છે. તે પોતાના દોષો શોધી કાઢીને તેનું નિવારણ કરવાને બદલે બીજામાં દોષો શોધે છે, પોતાના માનસિક દુઃખો માટે બીજાને જવાબદાર બનાવે છે; પરંતુ તે રીતે તેના દુઃખોનો નાશ ન થતાં દિવસાનુદિવસ તેની વૃદ્ધિ થાય છે. આધુનિક મનોવિજ્ઞાને મનુષ્યોની આ જાતની મનોવૃત્તિનો સારી રીતે અભ્યાસ કર્યો છે. એ પ્રવૃત્તિને આરોપ (Introjection)ની પ્રવૃત્તિ કહેવામાં આવે છે.

જ્યારે આપણું મન વધારે વિક્ષિપ્ત હોય ત્યારે આપણે બાહ્ય જગતની ચિંતા તજી દેવી જોઇએ અને પોતાની ઉપર જ વિચાર કરવો જોઇએ. સંસારની કોઇ પણ પરિસ્થિતિ સ્થાયી નથી 'એ પણ નહિ રહે' એ વિચારનો અભ્યાસ કરવો યોગ્ય છે. પ્રત્યેક પરિસ્થિતિ પરિવર્તનશીલ છે તો પછી ઉદ્વિગ્ન બનવું કે રહેવું એ મૂર્ખતા છે. માણસ ઉદ્વિગ્નતાથી પોતાની જાતને નુકશાન જ કરે છે, તેનાથી તેને કશો લાભ થતો નથી.

હમણાંની જ વાત છે કે કોઇ લેખકનું મન કોઇ પ્રકારની ઘટનાઓથી ક્ષુબ્ધ થઇ ગયું અને એ સ્થિતિ કેટલોક સમય રહી. એ સ્થિતિમાં તેને ન નિદ્રા સારી આવતી, ન સ્વપ્ના સારા આવતા. એ દિવસોમાં પોતાના એક બૌદ્ધ ભિક્ષુક મિત્રને મળવાનો સુયોગ થયો. તેની સાથે બૌદ્ધધર્મની પ્રશંસિત મૈત્રી ભાવના ઉપર વાતચીત થઇ. તેણે વાતવાતમાં કહ્યું કે પોતાના એક પરિચિત માણસને સૂતા પછી ઘણા જ ખરાબ સ્વપ્ન આવ્યા કરતા હતા. તે માણસ એ સ્વપ્નોથી એટલો બધો તંગ થઇ ગયો કે તે સૂવાથી જ ડરવા લાગ્યો. એ મહાશયને મૈત્રી ભાવનાનો અભ્યાસ કરવાનું કહેવામાં આવ્યું. એ અભ્યાસ કરતાવેંત તેનાં સઘળા ખરાબ સ્વપ્નો નષ્ટ થઇ ગયા અને તેને સુખે નિદ્રા આવવા લાગી.

પેલા લેખકને જે વખતે ઉપર્યુક્ત બધી વાત કહેવામાં આવી ત્યારે તેનું ચિત્ત શાંત થઇ ગયું. મૈત્રી ભાવનાનો એક વિશેષ ગુણ એ છે કે જ્યાં સુધી મનુષ્ય એ ભાવનાથી ભાવિત રહે છે ત્યાંસુધી કોઇ પણ મનુષ્ય તેને કોઇ જાતની હાનિ પહોંચાડી શકતો નથી. સૌ માણસો તેના હિતચિંતક બની

જાય છે અને જેઓ હાનિ પહોચાડવા ઇચ્છે છે તેઓને હાનિ પહોચાડવાની તક જ નથી મળતી જે વખતે આ જાતનો વિચાર મનમા આવે છે ત્યારે નિર્ભીકતાનો અનુભવ થાય છે વિચારોમા તે વખતે એક વિશેષ પરિવર્તન થઇ જાય છે અને પરિસ્થિતિઓ તરફ રૂપ જ બદલાઇ જાય છે

જ્યારે મનુષ્ય એવો દૃઢ નિશ્ચય કરી લે છે કે, સસારમાં પોતાની જાત સિવાય કોઇ તેનું બગાડી શકતુ જ નથી, ત્યારે તેનું આખુ જીવન આનદમય થઇ જાય છે અને સાચી વાત પણ એ જ છે જે વખતે આપણામાં કોઇ દોષ આવી જાય છે તે વખતે એ દોષના પરિણામોથી આપણને કોઇ બચાવી નથી શકતુ, અને આપણામા સદ્ગુણ હશે તો આપણી કિમત એક સ્થળે નહિ તો બીજે સ્થળે જરૂર થશે ક્યાય ને ક્યાંય આપણી મૌલિકતા જરૂર જણાશે જ માણસોએ દુ ખોથી ભાગવુ ન જોઇએ, તેનો ભોગ કરવો જોઇએ કઠિન પરિસ્થિતિથી ભાગવુ એ ઉચિત નથી, તેને ભોગવવી એ જ ઉચિત છે કઠિન પરિસ્થિતિઓ પાછળથી સરળ થઇ જાય છે દુ ખ આપનારી ઘટનાઓ પાછળથી સુખનુ કારણ બની જાય છે જે મનુષ્યે પોતાના જીવનનુ લક્ષ્ય પરોપકાર જ બનાવ્યુ હોય છે તેને કોઇપણ પરિસ્થિતિ લક્ષ્યભ્રષ્ટ કરી શકતી નથી જો તેને કઠિન પરિસ્થિતિ સાથે લડવુ પડે છે તો તેનાથી સસારનુ કલ્યાણ જ થાય છે પરિસ્થિતિઓ ઉપર તેનો વિજય થયેલો જોઇને બીજા લોકોને પોતાની સામે આવનારી પરિસ્થિતિ સાથે લડવામા પ્રોત્સાહન મળે છે એ રીતે મહાપુરુષોનુ જીવન બીજાને માટે શિક્ષાનુ સાધન થઇ પડે છે. જીવનને એક પ્રયોગશાળા માનવી જોઇએ એના બાહ્ય લાભ કે હાનિમા મનને ન ફસાવતા તેનાથી જ્ઞાન મેળવવુ જોઇએ અને એ જ્ઞાનનુ સસારના લોકોમા વિતરણ કરવુ જોઇએ એ રીતે આપણે સુખી રહી શકીએ છીએ

इत्यलम्.

વર્તમાન સમાચાર.

આનદદાયક સમાચાર

અમારી સભાના લાઇફ મેમ્બર રા રા શેઠશ્રી જીવતલાલભાઇ પ્રતાપશી રાધનપુરવાળાને નામદાર સરકાર તરફથી રાવ બહાદુરનો ઇલ્કાબ મળ્યો છે, જે માટે સભા પોતાનો આનદ જાહેર કરે છે

પજાબ સમાચાર.

લુધીયાનામા આચાર્યવર્ય શ્રીમદ્વિજયવલ્લભસૂરીશ્વરજી મહારાજની તબીયત હવે સારી છે

આચાર્યશ્રીજીની તન્દુરસ્તી માટે શાસનદેવની પ્રાર્થના સાથે આયબીલની તપશ્ચર્યા અને સ્નાત્રપૂજા ભણાવવામા આવી હતી

જયતિ.

જેઠ સુદિ આઠમે સ્વર્ગવાસી શ્રી ગુરુદેવ ન્યાયાભોનિધિ જૈનાચાર્ય ૧૦૦૮ શ્રી મદ્વિજયાનદસૂરીશ્વર (આત્મારામજી) મહારાજની સ્વર્ગ જયતી સમારોહ પૂર્વક ઉજવવામા આવી

આચાર્ય શ્રી લલિતસૂરિજી મહારાજે તથા પન્યાસ શ્રી સમુદ્રવિજયજી મહારાજે તથા પડિતજી શ્રી હસરાજજી શાસ્ત્રીએ જયતીનાયકનુ જીવનચરિત્ર સભળાવ્યુ હતુ આચાર્યવર્ય શ્રીમદ્વિજયવલ્લભસૂરીશ્વરજી મહારાજે સામાન્ય વિવેચન કરી દર રવિવારે પ હસરાજ શાસ્ત્રી આદિની ભાષણશ્રેણી રાખવા ભલામણ કરી હતી

૧૨॥ વાગે વરઘોડાની સાથે શ્રી આચાર્યદેવ શિષ્ય મડળી સહિત આજેજ પહેલવહેલા બન્ને દહેરાસરના દર્શનાર્થે પધાર્યા હતા, શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાનની પૂજાભણાવવામા આવી હતી

શ્રી આત્મારામજી (શ્રી વિજયાનદસૂરીશ્વરજી) મહારાજની મુબઇમાં ઉજવાએલી જયતી.

મુબઇ શ્રી આત્માનદ જૈન સભા તેમજ શ્રી મુબઇ જૈન સ્વયસેવક મડળના આશરા હેઠળ પૂજ્યપાદ આચાર્ય શ્રી વિજયાનદસૂરીશ્વરજી મહા-

રાજની જયંતી શ્રી. ગોડીજી મહારાજના ઉપાશ્રયે, જેઠ સુદ ૮ રાત્રિના ૯ કલાકે શ્રીયુત્ મોતીચંદ ગિરધરલાલ કાપડીઆના પ્રમુખસ્થાને ઉજવવામાં આવી હતી. પ્રથમ પ્રમુખશ્રીએ આજના જયંતીનાયક સંબંધી વિવેચન કર્યા બાદ શ્રી. ભોગીલાલ કવિએ જીવન સંબંધી વર્ણન કરી આનંદ આપ્યો હતો. શ્રી. મોહનલાલ ચોકસી, શાહ વાડીલાલ જેઠાલાલના પ્રાસંગિક વિવેચનો થયા હતા. વીલા–પારલામા પં. શ્રી પ્રીતિવિજયજી મહારાજના પ્રમુખસ્થાને પણ જયંતી ઉજવાઇ હતી.

આચાર્ય મહારાજશ્રી બુદ્ધિસાગરજી મહારાજની વીશમી જયંતિ.

જેઠ વદી ૩ ના રોજ મુનિશ્રી સિદ્ધિમુનિજીના પ્રમુખપણા નીચે અમદાવાદ આંબલી પોળના ઉપાશ્રયે મુનિશ્રી હેમેન્દ્રસાગરજી, મુનિશ્રી લક્ષ્મીસાગરજી મહારાજ આદિ ઠાણા ચાર ત્યાં ચાતુર્માસ બિરાજમાન હોવાથી ગુરુમહારાજની જયંતિ ઉજવવામાં આવી હતી. મુનિશ્રી હેમેન્દ્રસાગરજી તથા મુનિશ્રી લક્ષ્મીસાગરજી મહારાજે ગુરુશ્રીનાં જીવન ઉપર તેમના રચેલ સાહિત્ય ઉપર સુંદર વિવેચન કર્યું હતું.

શ્રીયુત દામોદરદાસ દીયાળજી દોશીનો સ્વર્ગવાસ.

વડીલ દામોદરદાસ ૮૫ વર્ષની વૃદ્ધવયે વરતેજ ગામમાં થોડા દિવસની બિમારી ભોગવી આ માસની જેઠ સુદ ૨ ના રોજ શાંતિપૂર્વક પંચત્વ પામ્યા છે. તેઓશ્રી પ્રાતઃસ્મરણીય શ્રી આત્મારામજી મહારાજના સંપર્કમાં આવેલા આ શહેરના છેલ્લા એક જ પરમભક્ત હતા. આ સભા સ્થાપન થઇ ત્યારના મૂળ દસ સભ્યો પૈકીના તેઓ એક હતા. તેઓ વ્યવહારકુશળ, જૂના, અનુભવી, સભાના સાચા સલાહકાર, અને ખાસ લાગણીવાળા સભ્ય હોવાથી તેઓશ્રીની આ સભાના ઉપપ્રમુખના સ્થાન પર કેટલાય વર્ષોથી વરણી કરી હતી. છેલ્લી અવસ્થામાં તો તેઓ (યથાશક્તિ) આયંબીલ, ઉપવાસ વગેરે, પર્વો અને ખાસ તિથિઓએ કરતા હતા. સ્વભાવે સરલ અને મીલનસાર હતાં. તેઓના સ્વર્ગવાસથી સભાને એક વયોવૃદ્ધ, અનુભવી અને સલાહકાર વડિલ સભ્યની ખોટ

શાહ દામોદરદાસ દીયાળજી.

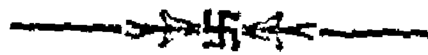
પડી છે; જે માટે સુદ ૧૨ તા. ૨૨–૬–૧૯૪૫ ના રોજ દિલગીરીનો ઠરાવ પસાર કરવા આ સભાની જનરલ મીટિંગ મેળવવામાં આવી હતી. અને તે ઠરાવ તેઓશ્રીના સુપુત્રને મોકલવા ઠરાવ કરવામાં આવ્યો હતો. છેવટે તેમના સુપુત્ર જુઠાલાલ તથા કુટુંબને દિલાસો આપવા સાથે તેમના પવિત્ર આત્માને અનંત શાંતિ પ્રાપ્ત થાઓ તેમ પરમાત્માની પ્રાર્થના કરીયે છીયે.

શ્રી નરોત્તમદાસ બી. શાહનો સ્વર્ગવાસ.

ભાઇ નરોત્તમ બી. શાહનો તા. ૨૭–૬–૪૫ ના રોજ હાર્ટફેઇલથી મુંબઇમાં સ્વર્ગવાસ થયો છે. જૈનોની વસ્તી ગણત્રી અને તેના લગતા પ્રશ્નો માટે અભ્યાસ કરી અનેક પેપરોમાં લેખો આપતા હતા. તેઓ ઘણા વર્ષોથી આ સભાના લાઇફ મેમ્બર હતા. તેઓના સ્વર્ગવાસથી એક યોગ્ય સભ્યની સભાને ખોટ પડી છે. તેમના પવિત્ર આત્માને અનંત શાંતિ પ્રાપ્ત થાઓ તેમ પરમાત્માની-પ્રાર્થના કરીયે છીયે.

શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ.

પુસ્તક ૪૨ મું.

અંક ૧ થી ૧૨ :: સંવત ૧૯૪૪-૪૫

સંવત ૨૦૦૧

: પ્રકાશક

શ્રી જૈન આત્માનંદ સભા-ભાવનગર.

શ્રી

આત્માનંદ પ્રકાશ

[પુસ્તક ૪૨ મું]

[સં. ૨૦૦૦ ના શ્રાવણથી સં. ૨૦૦૧ ના આષાઢ સુધીની.]

વાર્ષિક વિષયાનુક્રમણિકા

સ્વીકાર—સમાલોચના (છેલ્લા અંકની)

નીચેના ગ્રંથો અમોને ભેટ મળ્યા છે તે આભાર સાથે સ્વીકારીએ છીએ.

૧ તર્પણ—વિદ્યુતરાય ય. દેશાઇ તરફથી

૨ પ્રાર્થના—શ્રી ભદ્રંકરવિજયજી મહારાજ

૩ શ્રી ગણધરસાર્દ્ધશતકમ્—ઉપાધ્યાયજી મહારાજશ્રી સુખસાગરજી મ૰

૪ શ્રી સૂરિત્રય અષ્ટપ્રકારી પૂજા—રિખવચંદ ડાગા—બીકાનેર.

૫ પર્વતિથિ ક્ષય વૃદ્ધિ પ્રશ્નોત્તરવિચાર—મુનિરાજ શ્રી કલહંસવિજયજી.